

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΔΗΜΙΑ

ΝΕΚΤΟΡ

ΑΔΗΜΙΑ

ΝΕΚΤΑΡ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗ

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

(1204-1461)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΚΙΜΩΝΟΣ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑΕ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ

УЧЕБНИК

АКАДЕМИЯ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗ

SKA

*βλ. αναφοράς Βιβλίου Νόμου επί των
εγγείων και εγγείων εγγράφων Δι. Π. Α.*

Κλεάνθου

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΔΗ-
ΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ
& ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΚΗΣ ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΙΜΩΝΟΣ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ

ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΜΕΛΕΙΟΓΗΤΗ

ΤΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΧΡΕΙΣΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΩΝ

ΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΩΝ

ΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΕΥΝΗ

Πρὸς Ὑμᾶς, τοὺς συμβολίζοντας τὴν ἐθνικὴν παράδο-
σιν, τὴν Ἰδέαν, πρὸς Ὑμᾶς, ὧν τὰ ὀνόματα ἐνθυμίζουσιν
ἀδιαλείπτως τὰς ἀθανάτους ὑποθήκας, ἃς ἡ Φυλὴ διέσωσεν
ἀνὰ μέσον τῶν αἰώνων, ταπεινῶς ἀνατίθημι τὸ πονημά-
τιον τόδε.

Ζῶντα σύμβολα τῆς Ἰδέας, ἐνεπνεύσατε ὀλόκληρον γε-
νεάν, ἀγωνιζομένην σήμερον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς τὸν
ἀγῶνα τὸν ἐθνικόν. Ἀπὸ τοῦ τρούλλου τῆς τοῦ Θεοῦ Σο-
φίας καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν ἀποκέντρῳ τοῦ Βυζαντίου συνοικία
τάφου τοῦ τελευταίου Ἑλληνος Ἀυτοκράτορος φωνὴ διάτο-
ρος ἀκούεται ἐπαναλαμβάνουσα ὅ,τι ἐλέχθη πιπτούσης τῆς
Πόλεως :

«..... πάλιν ἴδικά μας θάναι.»

Ἡ Κωνσταντινούπολις ὅλη, ἡ γησία Κωνσταντινούπο-
λις, πρὸς Ὑμᾶς ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα, ἀναπέμπουσα
αἴνους καὶ εὐχάς, ψάλλουσα ἐν τοῖς προαιωνίοις ναοῖς :
«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονο-
μίαν σου, νίκας τοῖς Βασιλεῦσι κατὰ τῶν βαρβάρων δωρού-
μενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ πολίτευμα.»

Τεῖνει πρὸς Ὑμᾶς ἰκέτιδας τὰς χεῖρας καὶ ὁ Πόντιος,
ἡ ἀπαράμιλλος αὕτη Προτοελληνικὴ καὶ Γραικικὴ χώρα,
ἣτις σφαδάζει ὑπὸ τὰ παῖσια πλήγματα τῶν Τούρκων σφα-
γέων, φευγόντων περιδεῶν καὶ περιτρόμων πρὸ τῶν Ἑλλη-
νικῶν φαλάγγων, αἵτινες ὀρμητικαὶ καὶ ἀκατάσχετοι διανοί-
γουσι τὸν δρόμον τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης.

Οἱ Ἕλληνες πάντες, ἀποκαλυπτόμενοι καὶ κλίνοντες τὸ
γόνυ πρὸ τῶν Ἑλλήνων ὀπλιτῶν καὶ προμάχων, ἐπὶ τὴν
ἀνάκτησιν τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος ἐξορμώντων, συσπει-
ρῶνται περὶ τὸν ἐθνικὸν Θρόνον Ὑμῶν, διότι ἐκεῖθεν ὁ
Κωνσταντῖνος ὁ Β' θὰ κηρύξῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑθνους

σημειούμενον ἀριθμὸν, δεδομένου ἄλλως τε, ὅτι, προκειμένου περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπεύχομεν τῷ 1912, κατόπιν ἐπιμόνου ἐργασίας τοῦ ἀλήστου μνήμης Ἰωνος Δραγούμη, τοῦ κ. Ἀθανασίου Σουλιώτου Νικολαΐδου, τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Θεοχαρείδου, ἐθνικοῦ παράγοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ κ. Γεωργίου Μπουσίου καὶ τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας, πρωτόκολλον, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, οἱ Φιλελεύθεροι, ἀνεγνώρισαν ἡμῖν εἴκοσι τρεῖς (23) βουλευτικὰς ἔδρας διὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, δηλαδὴ ἀνεγνώρισαν πληθυσμὸν Ἑλληνικὸν 2,300,000, ἐπιφυλασσόμενοι ἐν εὐθέτῳ ὧρα ν' ἀναγνωρίσωσιν ἡμῖν καὶ ἄλλας βουλευτικὰς ἔδρας, καθ' ἣν ἀνέλαβον ῥητὴν ὑποχρέωσιν. Ἡ πρὸς τοιοῦτο κατάντημα προσπάθεια, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1908 ἐπὶ Πρωθυπουργοῦ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Θεοτόκη καὶ ἐπὶ Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ καὶ νῦν τοιούτου κ. Γεωργίου Μπαλτατζῆ, ἐπιβοηθούτων τῶν κ. κ. Στεφάνου Σκουλούδη, Στεφάνου Δραγούμη, Δημητρίου Πάλλη καὶ Κυριακούλη Μανρομυχάλη, ἀπέληξε τῷ 1912, μετὰ μακροῦς ἐν Τουρκίᾳ βουλευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἀγῶνας ἐθνότητος, εἰς θετικὸν συμπέρασμα, ἰδιαίτατα συντελεσάντων τῶν κ. κ. Στεφάνου Σκουλούδη καὶ Στεφάνου Δραγούμη.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐν τῷ «Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» ἄρθρων μου ἢ «Μικρασιατικὴ Ἐνωσις» καὶ ἢ «Ἐπιτροπεία τῶν Ποιτίων» μοι ἀνέθηκαν τὴν συγγραφὴν λεπτομεροῦς δημογραφικῆς καὶ ἐθνογραφικῆς μελέτης περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συμπεριλαμβανομένου τοῦ Πόντου, ἣν καὶ ἔγραψα λεπτομερεστάτην ἀπὸ ἐθνογραφικῆς, δημογραφικῆς, λαογραφικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως. Ἡ μελέτη μου ἐκείνη, ὑπερχιλισέλιδος, μετ' ἐπιπόνους παρατηρήσεις, ἐρεῦνας καὶ διακριβώσεις γενομένη, δὲν εἶδε δυστυχῶς τὸ φῶς, εἰ καὶ ἀγνωστάτην ὑπέστη λογοκλοπίαν ὑπὸ τινων, οἱ ὅποιοι, ὡς ἰδίαν ἐμφανίζοντες τὴν ἐμὴν ἐργασίαν, διετήρησαν, γράψαντες καὶ ὀμιλήσαντες περὶ «Μικρασιατικῶν Προβλημάτων», ἀμετάβλητον καὶ τὴν ἐμὴν φρασιολογίαν! Ἡ παρούσα περὶ Πόντου μελέτη εἶναι ἀπάνθισμα ἐκείνης. Ἐν ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν ἐκείνῃ, ἐπιμένω εἰς τὸ ἐθνογραφικὸν καὶ δημογραφικὸν ζήτημα, διότι, καθ' ἐμὲ κριτὴν, ἡ διακριβώσις αὐτοῦ ὑψίστην ἔχει σημασίαν, ὡς διανοίγουσα νέας ἀπόψεις καὶ νέας κατευθύνσεις, ὡς προάγουσα τὴν λύσιν τῆς ὅλης Ἀνατολικῆς Ὑποθέσεως, ὡς πρόλειπυσα τὸν ὁμόσπονδον συνασπισμὸν τῶν μὴ Τοιρκικῶν φυλῶν, Χριστιανικῶν ἢ Μουσουλμανικῶν. Δέον ἀπαραιτήτως γὰρ κατανοηθῆ, ὅτι

τὸ Ζήτημα τὸ Ἀνατολικὸν δὲν εἶναι Τουρκικόν, ἀλλὰ Μικρασιατικόν, Ἑλληνικόν.

Καὶ εἶναι Μικρασιατικὸν τὸ λεγόμενον Τουρκικὸν Ζήτημα, διότι θάπτον ἢ βραδύτερον οἱ μὴ Τουρκικοὶ Μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν γειτόνων αὐτῶν Κούρδων, θὰ ἐπιζητήσωσιν, ἐν ἀφυπνίσει ἐθνικῆ διατελοῦντες ἤδη, μετὰ τῆς αὐτονομίας ἢ τῆς πολιτικῆς ἀποκεντρώσεως τὴν ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, συμβοηθοὶ ἡμῶν, ἔστω καὶ ἀρηθρικῶς, γινόμενοι. Οὕτως οἱ Τοῦρκοι, ἀποξενούμενοι πλήρως τῆς συνεργασίας αὐτῶν, ὑφιστάμενοι νέαν ἐλάττωσιν καταστάσεως (capitis diminutio), ἀπομονούμενοι, θὰ συνέλθωσι πιθανώτατα καὶ, συνεργόμενοι, θὰντιληφθῶσιν ὅτι ἡ Τουρκία, ἥτις θὰ ἐκπηδήσῃ ἐκ τῆς Συνθήκης τῆς διομογηθησομένης μετὰ τὴν λήξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν χάριν ἑαυτῆς νὰ προσηλωθῇ εἰς τὴν ἰδέαν διαπράξεως Ἀνατολικῆς Ὁμοσπονδίας, δι' ἧς μόνης καὶ τὸ Ἀνατολικὸν ἢ μᾶλλον Μικρασιατικὸν Ζήτημα ὀριστικῶς θὰ ὑνθμισθῇ, τῶν μὴ Τουρκικῶν Μουσουλμανικῶν φυλῶν ἐν ἰδίᾳ ἐθνικῇ ζωῇ ἐξελισσομένων, καὶ ὁ ἐπερχόμενος θάνατος τῆς Τουρκικῆς ἢ Ὀθωμανικῆς Φυλῆς θάποτραπῇ. Ἄλλως θὰ ἐπαληθεύσῃ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἢ πρόορσις τοῦ Ποντίου Πρίγκιπος Κομνηνοῦ, γράφαντος τῷ 1855: «Que les Turcs nous rendent Sainte-Sophie et les autres basiliques qu'ils ont enlevées à nos pères; qu'ils gardent les mosquées qu'ils ont bâties, et ne prétendent pas gouverner davantage des peuples plus nombreux, plus actifs et plus civilisés qu'eux. A ces conditions la paix sera possible; sinon, il y aura choc, et j'ai la confiance que la victoire sera du côté du nombre et de la justice». Ὁ δὲ Henri Mathieu, γράφων ἐν τῇ «Turquie et ses différents peuples» περὶ τῆς ἐν ἀφυπνίσει κινήσεως τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων, ἔλεγε τῷ 1856: «Une combinaison qui rendrait à leur race son ancienne indépendance ne rencontrerait chez eux aucun obstacle, et il est probable qu'ils retourneraient avec le temps au culte qu'ils ont abandonné. Les Géorgiens avaient également adopté le mahométisme; mais depuis la conquête des Russes, ils sont retournés pour la plupart à leur ancienne religion».

Τὸ ζήτημα τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων καὶ Μουσουλμανοφρονῶν διαφέρει ιδιαίτατα τὸν Πόντον, οὗ οἱ μὲν Κρῦπτοχριστιανοὶ Ἑλληνες ὑπερβαίνουν τὰς 200,000, οἱ δὲ Ἑλληνογενεῖς, Φρυγοέλληνες καὶ

Φρυγοπελασγοί Μουσουλμᾶνοι εἰσι πάμπολλοι, τῶν Τούρκων καὶ Ὀθωμανῶν συγκροτούντων τὴν μειονοφηγίαν ἐν τῇ χώρᾳ οὐ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἑλληνορθοδόξους, ἀνερχομένους εἰς 719,552, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μὴ Τούρκους Μουσουλμάνους, συμπεριλαμβανομένων τῶν Κρυστοχριστιανῶν. Καὶ διαφέρει τὸν Πόντον ἢ διενκρίσεις τοῦ ζητήματος τούτου, διότι τῆς δουλείας οἱ μακροὶ χρόνοι καὶ αἱ κατ' ἐπιρροὴν εἰσρεύσασαι ἔκτροποι ἰδέαι, ὡς καὶ ἡ ἄγνοια τῶν ἀπαθραύστων κοινωνιολογικῶν φαινομένων καὶ κανόνων, μέχρι τοσοῦτου ἐστρέβλωσαν τὴν διάνοιαν ἡμῶν, ὥστε τὴν θρησκείαν νὰ θεωρῶμεν ὡς μόνον φυλετικὸν γνώρισμα! Ἐνδείκνυται ἀπαραιτήτως ἢ διὰ τῆς μεθόδου τῆς παρατηρήσεως ἔρευνα καὶ ἡ λελογισμένη διακρίβωσις ποικίλων κοινωνικῶν θεμάτων διαφευγόντων δυστυχῶς, ἐξ ἐλλείψεως κοινωνιολογικῶν μελετῶν, τὴν ἀτίληψιν τῶν πολλῶν, καὶ δὴ τῶν Κοινοτήτων, τῶν Ἐφοριῶν, τῶν Συλλόγων, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κέντρων, στρεφομένων καὶ ἀναστρεφομένων περὶ τὸν αὐτὸν κύκλον τῶν παλαιῶν ἰδεῶν καὶ προλήψεων, μὴ ἐπιδιδόμενων δὲ εἰς βαθυτέρας ζητήσεις, καὶ τοῦτο, διότι ἀπὸ μακροῦ τὸ παρὸν, ἐὰν συνάπτηται πρὸς τὸ παρελθὸν κατὰ χρόνον, πάντως δὲν συνάπτεται πρὸς αὐτὸ καὶ κατὰ χώρον, τόπον.

Αὐτοὶ οὗτοι οἱ Τούρκοι ὁμολογοῦσι τὰς διαφευγούσας τὴν ἀτίληψιν ἡμῶν ἀληθείας. Ὁ Ἀλῆ Κεμάλ Βέης, πρόφρων Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, διαπρεπέστατος δημοσιολόγος καὶ δημοσιογράφος, διευθυντῆς καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Πεγιάμ Σαμπάχ», ἐν ἄρθρῳ κυρίῳ ἔγραψεν ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει τῇ 18 Σεπτεμβρίου τοῦ 1919 ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ὀθωμανικὸν Σύμφυρον»: «Τὸ σκάφος τοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου κυβερνήτης ἦτο ὁ κύριος Ταλαάτ, μοιραίως ἔπρεπε νὰ προσαρᾶξῃ ἐπὶ βράχον, ἐπὶ κορηνώδους ἀκτῆς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι —ἐγνοεῖ τοὺς Κομιτατικούς—, στενὴν ἔχοντες τὴν ἀτίληψιν, ἀμβλεῖς τὴν διάνοιαν καὶ χυδαῖοι τὰ ἤθη, δὲν ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσι σαφεῖς ἰδέαν περὶ τοῦ Ὀθωμανισμοῦ, διότι δὲν ἀνέγνωσαν τὴν Ὀθωμανικὴν Ἱστορίαν, ἦν, καὶ ἂν ἀνεγίνωσκον, δὲν θὰ ἐνόουν, τούτου δ' ἕνεκα προσεκολλήθησαν εἰς τὸν Τουρκισμόν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14' αἰῶνος δὲξ Τούρκων ἦλθεν ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἵνα πῆξῃ τὰς σκιηρὰς αὐτῆς ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀνατολῆς. Εὐθὺς ὡς ἐγκατέστη, ἤρξατο αὐξανομένη. Ἐν διαστήματι δύο αἰῶνων κατώρθωσε νὰ πῆξῃ Ὀθωμανικὸν Κράτος. Πῶς κατώρθωσεν ἢ πατριὰ αὕτη νὰ πραγματώσῃ τὸ θαῦμα τοῦτο; Ἡ ἐκπληκτικὴ αὕτη ἐξάπλω-

οις ἐγένετο διὰ τοῦ Ὀθωμανισμοῦ. Ἕλληνες, Ἀλβανοί, Κιρκάσιοι, Ἀρμένιοι, συναντώμενοι, ἐγίνοντο Μουσουλμᾶνοι καὶ μετεβάλλοντο εἰς Ὀθωμανούς, δυναμένους νὰ καταλάβωσιν ὑπάτα ἀξιώματα ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Συμφύρματι κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ἰκανότητος αὐτῶν. Οἱ μὴ γινόμενοι Μουσουλμᾶνοι ἐδικαιοῦντο νὰ ζήσωσιν ἐν δευτέρῃ μοίρᾳ ὡς **ἁγιάδες**, ἀπολαύοντες δικαιώματα ζωῆς καὶ ἰδιοκτησίας, δικαιώματα ἐνισχυθέντα καὶ προαχθέντα ὑπὸ τοῦ **Τανζιμάτ**. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰ ἐθνικιστικαί (nationalistes) ἰδέαι ἐπεφάνησαν καὶ ἐξεχύθησαν. Ἴνα ἀποτραπῆ ὁ ἐκ τούτων κίνδυνος κατὰ τὰ τελευταῖα ἕξ ἔτη, ἵνα προληφθῆ ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συμφύρματος, ἵνα ἐπιζήρη αὐτό, ἔδει νὰ διαχειρισθῶσι τὰ Κοινὰ ἄνδρες ἐξαιρετικῆς ἰκανότητος καὶ μεγαλοπράγμονες. Πλὴν ἡμεῖς, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, προσκολλώμενοι εἰς ἄκρατον **Τουρκισμόν**, κατειργαζόμεθα καὶ κατεργαζόμεθα τὴν παρόξυνσιν τοῦ ἐθνικισμοῦ (nationalisme) παρὰ τοῖς ἄλλοις στοιχείοις, ἔς οὐδὲν λογιζόμενοι τὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συμφύρματος, εἰ καὶ αὕτη οὔτε τὴν χώραν οὔτε τὴν ἐθνότητα ἡμῶν θὰ ἐξυπηρετήσῃ».

Ὅταν τοιαῦτα βοῶσι τὰ πράγματα τὰ ζῶντα, τὰ γράμματα τὰ φλέγοντα, ὅταν Τοῦρκοι ἐπίσημοι καὶ λόγιοι, ὡς ὁ Ἀρίφ Βέης, Γενικός Γραμματεὺς τῆς ἄλλοτε ἐν Καῖρῳ Ὀθωμανικῆς Ἀρμοστίας, καὶ ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, διαλαλῶσιν ἀποκαλυπτικώτατα καὶ λεπτομερέστατα, ἐν βιβλίοις πρὸς **προπαγανδικὴν ἐνέργειαν** καὶ ὕσκησιν πιέσεων γραφεῖσι, τὸν ὄγκον καὶ τὴν δύναμιν τῶν μὴ Τοῦρκων Μουσουλμάνων ἢ Μουσουλμανοφανῶν, ἀντιδρώντων ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ ἐν τῷ κρυπτῷ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἧς ἐπιδιώκουσι τὴν πλήρη ἔκπτωσιν, ὅταν ἄλλοι Μουσουλμᾶνοι ἢ Μουσουλμανοφανεῖς, ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀρίαν Φρυγοπελασγικὴν ἢ Φρυγοελληνικὴν Ὀμοφυλίαν, τείνωσιν ἡμῖν τὰς χεῖρας, βεβαίως μέγας διανοίγεται πρὸς ἡμῶν ὁ δρόμος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἑλληνιστικῆς ἐργασίας καὶ δράσεως, συνδυαζομένης πρὸς Τελωνικὴν Ἐνωσιν (Zollverein) μετὰ τε τῆς ὑπὸ τῆς Συνθήκης διαπλασθησομένης νέας Τουρκίας καὶ τῶν ἐπιφανειῶν νέων Πολιτειῶν ἐν τῇ καταρρουσάσῃ τέως Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ καὶ ἐν τῷ Καυκάσῳ. Ὡς ὑπόδειγμα τοιαύτης Τελωνικῆς Ἐνώσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ διάγραμμα λεπτομερέστατον, ἐκπονηθὲν πρὸ ἑτῶν πολλῶν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Βασιλείας τοῦ Ἀβδουλ Χαμίτ, ὑπὸ τοῦ κ. Στεφάνου Σκουλοῦδη καὶ τοῦ Σαδδῆκ πασᾶ, ἐξορίστου ἀποθανόντος ἐν Θάσῳ.

Ὁ Βασιλεὺς, ἡ ἐμψύχωσις τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιληᾶ», τοῦ τελευταίου Ἑλληνος Ἀυτοκράτορος, καὶ ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις δὲν θάποκνήσωσι τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Ἑλληνιστικὸν ἔργον, ἐφ' ὃ φυλαὶ καὶ ἔθνη καλοῦσιν ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀναζῶσαν ἐν ἀνελίξει μεγάλῃν σταδιοδρομίαν τοῦ Γένους, ἣν καὶ ἄλλοτε, ἐπὶ τε Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων, περιφανῶς διέτροξε. Πόσα ἄλλα ζητήματα, θεωρούμενα οὐτοπικὰ καὶ ἀσύστατα ὄνειρα, δὲν ἐλύθησαν καὶ δὲν ἐρροθυμίσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Τουρκομάχου καὶ Βουλγαροκτόνου Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Β'; Ταῦτα πάντα ἔχοντες ἐν νῶϊ, ἀναφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅστις, ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος ἐξορμήσας ἐπὶ τὸν Καύκασον, ἵνα διελάσῃ τὴν Περσίαν, καὶ συναγαγὼν μαχητὰς Κόλχους, Ἀβασγούς, Κιρκασίους, Ἰβήρας, Ἀρμενίους, εἶπεν, ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς πάντας τοὺς Χριστιανούς, τοὺς καταπλημμυροῦντας τότε τὰς ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Φάσιδος μέχρι τῆς Κασπίας χώρας: «Ἄνδρες, ἀδελφοί, σιῶμεν γενναίως κατ' ἐχθρῶν τῶν πολλὰ δεινὰ Χριστιανοῖς ἐργασασμένων».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Μαρτίου τοῦ 1921.

Γ. Κ. ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ἐπισημασθέντος ὡς ἀπὸ χωρογραφικῆς ἀπόψεως τὰ τοῦ Πόντου δέον νὰ μὴ ἐπηρεάζεται *ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε διαγραφομένων πολιτικῶν συνόρων*, τὰ ὁποῖα πολιτικά καὶ διπλωματικά ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσιν, ἀλλὰ νὰ ποδίδῃ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν, ἀναπηδῶσαν ἐκ τῆς Ἐθνογραφίας, τῆς Δημογραφίας, τῆς Ἱστορίας καὶ αὐτῆς τῆς Γεωγραφίας. Καὶ ἐνδείκνυται ἡ ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἔρευνα, διότι ἡ χωρογραφικὴ ἀπεικόνισις, τὴν Ἐθνογραφικὴν καὶ Ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἀποδίδουσα, δὲν προτίθεται ὡς σκοπὸν τὸν περιορισμὸν ἢ τὴν ἐπέκτασιν τῆς χώρας συμφώνως πρὸς τὰς προβαλλομένας ἐκάστοτε ἀξιώσεις ἀπὸ μέρους ἀνταπαιτητῶν· τὸ τοιοῦτο ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συμφωνιῶν καὶ συμβάσεων, οὐχὶ δὲ τῆς χωρογραφίας, ἥτις τὴν ἀλήθειαν, καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω πραγματικὴν μορφήν, ἀποδίδει.

Οὕτω ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δέον νὰ ἐξετασθῇ ποῦ ἀκριβῶς κεῖται ὁ Πόντος μετὰ τῶν ἀπ' αὐτοῦ συναφῶς ἐξηρητημένων χωρῶν καὶ ποῦ κεῖται ἡ Ἀρμενία. Πάντες οἱ συγγραφεῖς, οἱ γεωγράφοι, οἱ ἔθνογράφοι, οἱ ἱστορικοὶ, ἀπὸ τοῦ Στράβωνος, ἵνα μὴ ἀνατρέξωμεν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, μέχρι τοῦ δόκτορος Rudolf Fitzner, βεβαιοῦσιν, *ὅτι ἡ Ἀρμενία κεῖται ἔξω τῆς Μικρᾶς Ἀσίας* καὶ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη—ἡ Μικρὰ Ἀσία—ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ Μικρασιατικοῦ τμήματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Σαντζακίου τῆς Νικομηδείας, τοῦ Βιλαετίου Προύσης, τοῦ Σαντζακίου Πηγῶν (Δαρδανελλίων), τοῦ Βιλαετίου Σμύρνης, τοῦ Βιλαετίου Ἰκονίου, τοῦ Βιλαετίου Ἀδάνων μετὰ τινῶν Κιλικίων τμημάτων τοῦ Βιλαετίου Χαλεπίου, τοῦ Βιλαετίου Ἀγκύρας, τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας καὶ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζούντος. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ Ἀρμενία δὲν εἶναι Μικρασιατικὴ χώρα, τὰ δὲ συγχροτῶντα αὐτὴν τμήματα κεῖνται ἐν τῇ κυρίως Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, τῇ Περσίᾳ καὶ τῇ Καυκασίᾳ χώρᾳ. Ἄλλως τε τὸ προσκειμένον τῷ Πόντῳ Ἀρμενικὸν τμήμα, τὸ Βιλαετίον Ἐρζερούμ, ὀνομαζόμενον ἐπὶ Βυζαντινῶν Θέμα Θεοδοσιουπόλεως, ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀκολουθῶς Ἐρζ-έλ-Ρούμ (Ἐρζερούμ), *χώρα ἢ σύνορον Ἑλλήνων* (Ρούμ), διότι ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔληγον αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἥτις ὀνομάζετο μέχρι τοῦ 1789 ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ρούμ*, καθ' ἃ βεβαίῳ ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, γράψας «Τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν», καὶ καθ' ἃ

διαλαλοῦσι μέχρι τῆς σήμερον αὐτὰ τὰ Ἀκριτικά ἄσματα, ἀποκαλοῦντα **Ῥωμανίαν** πᾶσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰδικώτερον δὲ τὰς χώρας τὰς συγκροτούσας τὸν Πόντον, ἤτοι τὰ Βιλαΐτια Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς. Ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, ἔξιστορῶν τὰ τῆς πτώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος τῷ 1461, ἐπὶ Δαβὶδ τοῦ Κομνηνοῦ, λέγει ἐπὶ λέξει: «Δαβὶδ ὁ Κομνηνός, ὄγδοος βασιλεὺς ἀπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ πρώτου Τραπεζοῦντος βασιλεύσαντος, καταπεισθεὶς παρὰ τῆς μητροῦς αὐτοῦ Σερεχάνης, ἔλθων προσεκύνησε τῷ σουλτάν Μεχμέτη σὺν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, **συνισταμένη ἀπὸ Παφλαγονίας, Πόντου καὶ μέρους τῆς Καππαδοκίας**». Ἄρα καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πτῶσιν τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος οὐδαμοῦ ἐμφανίζονται ἢ ἀναφέρονται Ἀρμένιοι, ἐνῶ ἐμφανέστατα τοῦναντίον διαδηλοῦται, ὅτι μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος περιελάμβανε τὰς Ἑλληνικωτάτας χώρας τῶν Θεμάτων Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας καὶ Παφλαγονίας (Κασταμονῆς) μετὰ μέρους τῆς Καππαδοκίας.

Ἐὰν τμήματά τινα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπεκλήθησαν εἰς προγενεστέρους χρόνους **Θέματα τῶν Ἀρμενικῶν**, ἐξ οὗ βραδύτερον, πολὺ βραδύτερον, ἐξ ἀγνοίας, ὑπετέθη, ὅτι πρόκειται περὶ Ἀρμενικῶν Ἐπαρχιῶν, τὸ τοιοῦτο ὀφείλεται, καθ' ἃ ἀποδεδειγμένως γράφουσιν ὁ Γκέλτσερ, ὁ Σάθας, ὁ Λωράν, ὡς καὶ παλαιοὶ Βυζαντινοὶ καὶ Ἀραβες ἱστορικοί, εἰς τὸ ἐξῆς γεγονός: Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Σελτζούκων Τούρκων κατάκτησιν τῆς Ἀρμενίας, χώρας ὑποτελοῦς τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας, πολλοὶ Ἀρμένιοι, φεύγοντες τὴν δούλωσιν, κατέφυγον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐκ τῶν ἐμπειροπολέμων ἐξ αὐτῶν ἐσχημάτισαν οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες στρατιωτικὰ σώματα, ἤτοι **στρατιωτικὰ θέματα**, κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν ἔκφρασιν. Τὰ στρατιωτικὰ ταῦτα θέματα συνεκεντρώθησαν εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα ὑπὸ μορφὴν καὶ τύπον **Ἀπελατικῶν Ταγμάτων**, τούτου δ' ἕνεκα τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ἢ αἱ ἐπαρχίαι, ἐν αἷς συνεκεντρώθησαν αὐτά, ἐπωνομάσθησαν, μεταλεσούσης τῆς σημασίας τῆς λέξεως θέματος ἀπὸ τῆς ἐννοίας στρατιωτικῆς διαιρέσεως εἰς τὴν ἐννοίαν διοικητικῆς διαιρέσεως, **Θέματα τῶν Ἀρμενικῶν**, ἐξ οὗ παραδόξως καὶ ἀσυστάτως οἱ μεταγενέστεροι ἐφαντάσθησαν, ὅτι πρόκειται περὶ Ἀρμενικῶν Ἐπαρχιῶν!

Βραδύτερον, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, πολλοὶ Ἀρμένιοι, φεύγοντες τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Περσῶν, ἐσπευσαν ἀθροοὶ ἐκ τῆς Περσικῆς Ἀρμενίας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τυχόντες ἰδιαιτέρων περιποιήσεων ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων, οἵτινες συνήκισαν αὐτοὺς εἰς ἑλληνικὰς χώρας, ἵνα μειώσωσι τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν τῶν γηγενῶν Ἑλλήνων καὶ ἵνα προκαλέσωσι διαιρέσεις καὶ διαστάσεις μεταξὺ Χριστιανῶν. Ὅπως δὲ βαθυτέρα ἀποβῇ ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ἐπιφανείσα ἀντιπάθεια, οἱ Τούρκοι ἐξεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀρμενίους οὐ μόνον ἑλλη-

νικά κτήματα και ἑλληνικὰς γαίας, ἀλλὰ και Ἑλληνικοὺς ναοὺς, διὰ τῆς βίας ἀποσπᾶσαντες αὐτοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Π. Τριανταφυλλίδης διὰ μακρῶν ἐν τοῖς «Ποντικοῖς» και τοῖς «Φυγάσιν» αὐτοῦ ἀπαριθμεῖ τὰ κακὰ και τὰς λυπηρὰς διαιρέσεις, αἵτινες ἐπέσκηψαν μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν μεταναστῶν Ἀρμενίων ἐν τῷ Πόντῳ και τῇ ἄλλῃ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐκρινῶς προκύπτει, ὅτι ἡ Ἀρμενία οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅτι οἱ ἐπὶ Βυζαντινῶν καταφυγόντες εἰς Μικρὰν Ἀσίαν Ἀρμένιοι συνεκρότησαν, συνοικισθέντες, **στρατιωτικὰ θέματα** (σώματα) ὑπὸ μορφὴν και τύπον **μισθοφορικῶν ἀπελατικῶν ταγμάτων**, ὅτι οἱ βραδύτερον, μετὰ τὴν πῶσιν κυρίως τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ἐλθόντες Ἀρμένιοι, ἵνα ἀποφυγῶσι τῶν Περσῶν τοὺς διωγμοὺς και τὰς σφαγὰς, εἰσὶ και οὔτοι μετανάσται και ὅτι ἡ ἀνεκαθεν και παλαιόθεν, ἐν ἀδιαλείπτῳ συνεχεῖα, ἑλληνικότης τοῦ Πόντου εἶναι ἀναμφισβήτητος, ὡς ἐπιγραμματικώτατα λέγει ὁ μισέλλην Φαλλμεράυερ ἐν τῇ περὶ τῆς «Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος» ἱστορία αὐτοῦ, γράφων τὰ ἐξῆς: «Τὴν ἀρχαιοτάτην **Γραικίαν** (Ἑλλάδα) και τὰς ἀρχαιοτάτας **Γραικικὰς**—δὲν λέγω τὰς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους Ἑλληνικὰς—πόλεις δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν ἐν Πελοποννήσῳ οὐδὲ ἐν Ἀττικῇ οὐδὲ ἐν Δωριδί, ἀλλ' εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Κανκάσου και εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου..... Ἡ Τραπεζοῦς, ἡ ἀπὸ Γραικικῆς ἀπόψεως ἀρχαιοτάτη και ἀρίστη πόλις τῶν ἐν τῇ Ἐῶᾳ, διέσωσε μέχρι τῆς σήμερον τὸ ὄνομα αὐτῆς και τὴν ὑπαρξιν, παρ' ὅλας τὰς λαίλαπας, αἵτινες διέσεισαν τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τρεῖς και ἡμίσειαν χιλιετηρίδας».

Και ἡ Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη διακηρύσσει ἀναλλοίωτον τὴν ἑλληνικότητα τῶν περὶ ὧν πρόκειται χωρῶν, ἀποδεικνύουσα διὰ τῆς μεθόδου τῆς παρατηρήσεως, ὅτι «ἐν ταῖς χώραις τοῦ Πόντου και ἐν τῇ παρακειμένῃ Κολχίδι, τῇ κοιτίδι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διεπλάσθησαν, ἔδρασαν και διεκρίθησαν οἱ Πρωτοἑλληνες, δημιουργήσαντες ἴδιον Ἑλληνικὸν Πολιτισμόν, και ὅτι ἐκεῖθεν ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ ἐξώρμησε, διαμορφοῦσα τὸν Ἑλληνισμόν, μεγάλα και θαυμαστά ἐπιτελοῦσα, ὡς ἐκεῖ κατέφευγεν ὁσάκις ἀναμνήσεις παλαιαὶ ἢ κίνδυνοι ποικίλοι ἐξηνάγκαζον αὐτὴν εἰς σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν τῆς Φυλῆς ἢ εἰς ἄμυναν ἀπὸ οἰκείου και πατρίου ἐδάφους». Οἱ Κοινωνιολόγοι E. Demolins και G. d'Azembuja ἀκαταμαχίτως ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἡ Ἀργοναυτικὴ Ἐκστρατεία, ἡ μυθικὴ παραδόξως θεωρουμένη, εἰς **νοσταλγὸν** δὲ ἀνάμνησιν οἰκείων και πατρίων ἐδαφῶν ὀφειλομένη, οἱ ὑπὸ τὸν Μυθριδάτην πανελληνίῳ ἀγῶνες, ἡ ἴδρυσις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος μετὰ τὴν κατάλυσιν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενομένη πρὸς ἄμυναν ἀπὸ οἰκείων και πατρίων ἐδαφῶν, ὡς ἀπὸ ἀσφαλεστάτου ὄρητηρίου, τῆς ἐνότητος τῆς Φυλῆς και τοῦ Κράτους, διαπιστοῦσιν ἀψευδῶς τὴν ἑλληνικότητα τῶν χωρῶν ἐκείνων και

προσεπικυροῦσι καταφώρως τὴν πραγματικὴν κοινωνικὴν ἀλήθειαν, ἣς ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν καὶ καθ' ἣν τὰ ἔθνη καὶ αἱ φυλαὶ εἰς τὰς παλαιὰς αὐτῶν οἰκῆσεις καταφεύγουσιν ὁσάκις ποικίλαι δυσσέρειαί ἢ ἀνωμαλῖαι ἐπιβάλλωσι τὸν περὶ τῶν ὄλων καὶ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα.

Τὴν ἀπαράμιλλον Ἑλληνικότητα τοῦ Πόντου μαρτυροῦσι καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐκεῖ συνεκρότησε τὰς ἀρίστας τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ δυνάμεων ὁ Ἡράκλειος καὶ ἐκεῖθεν ἐξώρμησε κατὰ τῶν Περσῶν, διελάσας νικηφόρος ἀνὰ τὴν Περσίαν καὶ ἀναλαβὼν τὸν ἀρπαγέντα Σταυρόν. Ἐκεῖ ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ὁ Ἰωάννης ὁ Τιμιμοκῆς καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἐπετέλεσαν θαύματα, ἀποτρέποντες Ἄραβας καὶ ποικίλους ἄλλοφύλους. Ἐκεῖθεν τὰ ἑλληνικὰ φῶτα, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἐξέπεμψαν τὴν ζωηφόρον αὐτῶν πνοὴν μέχρι τῶν ἔσχατιῶν τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Ἄραράτ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῶν ἀντιπέρας τοῦ Εὐξείνου χωρῶν, πνοὴν ἐκπολιτίζουσαν καὶ ἐξελληνίζουσαν. Μέχρι τοσοῦτου δ' ἰσχυρὰ καὶ ἀκαταγώνιστος ἐγένετο ἡ **ἑλληνιστικὴ** δρᾶσις καὶ ἐπίδρασις τῶν ἐν Πόντῳ Ἑλλήνων, ὥστε οὐ μόνον οἱ Ἰβήρες (Γεωργιανοὶ) καὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἀβασγοὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν ἐτέλουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Κιρκάσιοι συνέπραττον μετ' αὐτῶν, καυχώμενοι ἐπὶ Ἑλληνικῇ καταγωγῇ καὶ ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ὅτε ἡ Ρωσικὴ διείσδυσις ἐσημείωσε τὴν λήξιν τῆς περιόδου τῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Καυκάσιος ἀγῶνων. Ἐκεῖθεν, ἐκ τοῦ Πόντου, ὠρμήθησαν, πεσοῦσης τῆς Τραπεζοῦντος, οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι, οἵτινες διεπαιδαγώγησαν, διεμόρφωσαν ἐν αὐτοδιοικήσει καὶ ἐν πολιτισμῷ τὰς Παραδουναβίους χώρας, τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν ἢ Ῥωμανίαν, ὀνομασθείσας οὕτω εἰς ἀνάμνησιν τῆς Μικρασιατικῆς **Ῥωμανίας**, καὶ δὴ τῆς Ποντικῆς χώρας.

Τοιαῦται αἱ χῶραι αἱ συγκροτοῦσαι τὸν Πόντον, χῶραι οὐ μόνον ἑλληνικώταται παραμείνασαι ἀνὰ μέσον τῶν αἰῶνων, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦσαι, καθ' ἃ διδάσκει ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ Γεωγραφίᾳ ὁ Ἐ. Reclus, ἰδιαιτέρον φυσικῶς καὶ γεωγραφικῶς συγκρότημα, ἔχον ἰδίαν γεωλογικὴν διάπλασιν καὶ ἰδίαν **κλιματικὴν** μορφήν, διαφέρον δὲ ὑπὸ πᾶσαν ἄποψιν τῶν συγκροτημάτων τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Καρδουχίας, ἃς ἀπαρτίζουν τὰ Βιλαέτια Ἐρζερούμ, Μαμουρέτ-οὐλ-Ἀζίζ, Μπιτλῖς, Διαρβεκίρ καὶ Βάν, ὡς βεβαιοῦσι πάντες οἱ γεωγράφοι, οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ ἐθνογράφοι, **διαλαλοῦσι δ' ἐπισημότατα** αἱ Ἀγγλικαὶ, Γαλλικαὶ καὶ Γερμανικαὶ Ἐπετηρίδες. Ὁ Πόντος ἄρα, ἀνήκων γεωγραφικῶς, γεωλογικῶς, ἱστορικῶς, ἐθνογραφικῶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἀποτελοῦν ἴδιον φυσικῶς καὶ γεωγραφικῶς συγκρότημα, περιλαμβάνει τὸ Βιλαέτιον τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὸ Βιλαέτιον τῆς Σεβαστείας, ἀπαρτίζοντα τὸν κυρίως Πόντον, καὶ τὸ Βιλαέτιον τῆς Κασταμονῆς, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν Παφλαγονίαν, ἐξ ἣς ὠρμήθη ἡ μεγάλη τῶν Κομνηνῶν οἰκογένεια ἢ τόσα ὑπὲρ τῆς Φυλῆς καὶ τοῦ Κράτους θαυμαστά ἐπιτελέσασα. Αἱ συγκροτοῦσαι τὸν Πόντον ὡς ἄνω χῶραι ἔχουσιν ἐμβαδὸν 143,200 τετραγωνικῶν

χιλιόμετρον καὶ πληθυσμὸν 3,227,754 κατοίκων, ὡς ἔξῃς κατανεμόμενον:
 α') Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, ἔμβαδοῦ 30,700 χιλ. □, κάτοικοι
 1,209,054.

β') Βιλαετίου Σεβαστείας, ἔμβαδοῦ 62,800 χιλ. □, κάτοικοι
 1,057,500.

γ') Βιλαετίου Κασταμονῆς, ἔμβαδοῦ 49,700 χιλ. □, κάτοικοι
 991,200.

Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον εἶναι 35,8 ἐν τῷ Βιλαετίῳ Τραπεζοῦντος, 16 ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας καὶ 20 ἐν τῷ Βιλαετίῳ Κασταμονῆς. Ἄρα ἡ μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Πόντου δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 24 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἐξ οὗ περιτρώως μαρτυρεῖται ὅποια καὶ ὅποσα ὑπέστησαν αἱ πολυάνθρωποι καὶ πλουσιώτατοι αὐταὶ χώραι ὑπὸ τὸν ἀπαισιον Τουρκικὸν ζυγόν. «Βεβαίως, γράφει ἀπαραιτίτως ὁ Ἐ. Reclus ἐν τῇ «Νέα Παγκοσμίῳ Γεωγραφίᾳ», μεγίστη ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς χώρας τῆς ἄλλοτε καὶ τῆς χώρας τῆς σήμερον ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν! Ἡ παρακμὴ, ἡ ἐκπτώσις, προβάλλει τόσῳ ἐμφανῆς, ὥστε τὸ ὄνομα μόνον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀναδίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, πλὴν οὐχὶ καὶ τοῦ θλιβεροῦ παρόντος. Ἡ γλῶσσα ἀρνεῖται σχεδὸν νὰ ὀνομάσῃ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς πόλεις ὑπὸ τὰ σημερινὰ αὐτῶν προθέματα, διότι πᾶς τις ἐπαναβλέπει νοερῶς αὐτὰς ὅποια ἦσαν πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Ὅσαι σφαγαὶ καὶ πόσαι καταστροφαὶ ἐπαλλήλως ἐπῆλθον ἐν ταῖς χώραις ταύταις! Ἦδη ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἥτις εἶδει νὰ καλύπτηται ἐν μεγάλῃ ἀναλογία ὑπὸ δασῶν, ἐμφανίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνὴ τοιοῦτον. Πολλὰ ἀρχαῖα ἐγγραφα ὁμιλοῦσι περὶ δασῶν καλυπτόντων διαφόρους ἐκτάσεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν αἷς σήμερον μόνον ξηρὴν γῆν καὶ ξηροὺς θάμνους συναντᾷ τις. Ἡ ἀπογύμνωσις αὐτῆ τῆς χώρας ἀνέτρεψε τὰς κλιματικὰς συνθήκας τοῦ ψύχους κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τῆς θερμότητος κατὰ τὸ θέρος, προκαλοῦσα ποικίλας ἐκτροπὰς, μετέβαλε τὰ τοῦ ἡοῦ τῶν ὑδάτων, παραπεῖνουσα τὴν περίοδον τῆς ξηρασίας καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν ἐπιδρομὴν αἰφνιδιωτέρων πλημμυρῶν, καὶ ἠλλοίωσε τὴν κανονικὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ῥεῖθροις αὐτῶν, οὗ ἕνεκα ἐσηματίσθησαν ἀπεράντα ἔλη, δηλητηριάζοντα τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ καθιστῶντα ἀκατοικήτους ἀπεράντους ἐκτάσεις. Ἐν διαφόροις πεδίοις χαμηλοῖς χωρία κείμενα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀρχαίων πολυανθρώπων πόλεων ἐγκατελείφθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἡ δὲ ἀλλοίωσις τοῦ κλίματος περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων κατόπιν τῶν μισματικῶν νοσημάτων. Διαφορῶν τῶν ἀλλεπαλλήλων διαταραχῶν καὶ ἐπιπλοκῶν, ἡ Μικρασιατικὴ γῆ ὑπέστη ἀφαντάστους ὕβρεις ἀπὸ μέρους τοῦ Τοῦρκου τυράννου· ἐν ἀκτίνι μεγάλῃ κτίρια, δένδρα, πρᾶσια, τοῖχοι, τὸ πᾶν κατεστράφη, ἀνεσκάφη, ἐπιτροπήθη, δισεκορίσθη πρὸς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους. Ὁ Τοῦρκος πρόρριζα ἐσκάπτει, μεταβάλλων αὐτὰς τὰς ὁδοὺς εἰς χάνδακα· πλήρεις λίθων καὶ χαλίκων. Ὅταν ὁ Τοῦρκος συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, φαντά-

ζεταί τις, ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐκ τοῦ φοβεροῦ ὀλέθρου ἐπελθούσας ἐκκλησιαστικὰς ζημίας... Καὶ ὅμως μετὰ δεκάδας τινὰς ἐτῶν τὰ πάντα μεταβάλλονται, ἡ δὲ φύσις ἀρχεται ἐπανακτῶσα τὴν ὡραιότητα αὐτῆς. Ἐπιφαίνεται κυριολεκτικῶς ἀληθῆς ἀνάστασις, διότι ἐν πτώμα, εἰς νεκρὸς ἐπανερχεται εἰς τὴν ζωὴν, εἰς ζωὴν πλήρους νεότητος. Ὁ ἐπιδρομεὺς τὸ πᾶν κατέστρεψεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν πάτριον γῆν, τὸ ἀσάλευτον πνεῦμα τῆς ἐμμοιῆς εἰς τὰς παραδόσεις, τὸν ἱερὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν, τὰς ζωηφόρους ταύτας ιδιότητας, αἵτινες ἐξαιρετικῶς διακρίνουσι τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς.»

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥΡΚΟΙ, ΟΘΩΜΑΝΟΙ, ΤΑΤΑΡΟΙ

Παραδόξως ἐκράτησε μέχρι τοῦδε ἡ γνώμη, ὅτι πᾶς Μουσουλμᾶνος εἶναι καὶ Τοῦρκος, αἱ κυκλοφοροῦσαι δὲ μέχρι ἐπ' ἐσχάτων στατιστικαὶ ὡς Τοῦρκους ἐνεφάνιζον πάντας τοὺς Μουσουλμάνους! Καὶ ὅμως εἶναι προφανές, ὅτι ὡς ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι δὲν εἶναι Ἕλληνας, ὡς ὅλοι οἱ Καθολικοὶ δὲν εἶναι Ἴταλοί, ὡς ὅλοι οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν εἶναι Γερμανοί, οὕτω καὶ ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι δὲν εἶναι Τοῦρκοι. Ὁ μέγας Γάλλος γεωγράφος Ἐ. Reclus γράφει τὰ ἑξῆς δηκτικώτατα περὶ τῆς ἀυστάτου συγχύσεως ταύτης: «**Τοῦρκοι**, κατὰ τὴν συνήθη φρασιολογίαν, εἰσι πάντες οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἳδήποτε καὶ ἂν ἦ ἡ καταγωγή αὐτῶν. **Οἱ πολυάριθμοι Ἀλβανοί**, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς θητείας ἐγένοντο ἀκουσίως κάτοικοι τῆς Μικρασιατικῆς Χερσονήσου, θεωροῦνται ὡς Τοῦρκοι, ἂν καὶ διὰ τῶν Πελασγῶν προγόνων αὐτῶν εἶναι οἱ ἀδελφοὶ τῶν Ἑλλήνων. **Οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Πομάκοι** ἐπονομάζονται ἐπ' ἴσης Τοῦρκοι. **Οἱ Τάταροι Νογκαῆ**, μεταναστεύσαντες ἐκ Κριμαίας, ἀποκαλοῦνται δικαίως ἴσως Τοῦρκοι, διότι ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν δικαιοῦνται εἰς τοιαύτην ἀπόκλησιν. Ἀλλὰ Τοῦρκοι ὀνομάζονται καὶ τὰ τέκνα πασῶν τῶν δουλωθεῖσῶν φυλῶν. Τοῦρκοι καλοῦνται καὶ τὰ τέκνα τῶν **Γεωργιανῶν, τῶν Κιρκασίων**, ὡς καὶ τὰ τέκνα τῶν **Μαύρων Ἀφρικανῶν**, ἃ ἡ δουλεμπορία ὠδήγησεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μόνον εἰς τοὺς **Κούρδους** καὶ εἰς τοὺς **Ἐρυθίνους** (Κρητὴ Μπάσηδες), ἐμφανέστατα διαφέροντας τῶν Τοῦρκων κατὰ τε τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν καθ' ὅλου ἐμφάνισιν, δὲν δίδεται τοῦ Τοῦρκου τὸ ὄνομα...

Ἐν τῷ ἑσωτερικῷ ἀπαντῶσι πολυάριθμοι Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, μόνον τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν ὁμιλοῦντες, καὶ χωρία Τουρκικὰ φέροντα ὀνόματα. Εὐρισκόμενός τις ἐν μέσῳ αὐτῶν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ πιστεύσῃ, ὅτι εὐρίσκεται ἐν μέσῳ Τούρκων, ἂν καὶ εὐρίσκηται ἐν πλήρει *Ἀσιατικῇ Ἑλλάδι*.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἄνω σημειούμενας ὑπὸ τοῦ Élisée Reclus ἐθνότητος Μουσουλμᾶνοι εἶναι πάντες Τούρκοι; Βεβαίως ὄχι, διότι, ὡς ἱστορικῶς μαρτυρεῖται καὶ ὡς ἀποδεικνύει ὁ É. Reclus, οἱ πρὸ ἑξακοσίων ἐτῶν ἐπελθόντες κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Τούρκοι δὲν ὑπερέβαινον τὰς 50,000—πρόκειται περὶ τῶν γνησίων Τούρκων—, οἱ οὗτοι, *κατὰ τοὺς εὐνουστέρους ὑπολογισμούς*, δὲν ὑπερβαίνουνσιν ἀναμφοσβητήτως τὰ δύο ἑκατομμύρια, καὶ τοῦτο, ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι κατὰ τινὰς περιόδους ἡσυχίας, εἰρήνης, ἐξαιρετικῆς εὐφορίας—περιόδους μὴ μνημονευόμενας ὑπὸ τῆς Ἱστορίας—ἐκράτησεν αὐξήσις πληθυσμοῦ κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον. Δέον ὅμως εἰς τοὺς γνησίους Τούρκους, οὐ μόνον μὴ ὑπερβαίνοντας πράγματι τὰ δύο ἑκατομμύρια, ἀλλ' ὑπολειπομένους αὐτῶν, νὰ προστεθῶσιν οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι, οἱ ἐπιχώριοι δηλαδὴ πληθυσμοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὸ παρελθόν, ἐξισλαμιζόμενοι καὶ συγχέοντες τὸν θεσμὸν τῆς θρησκείας πρὸς τὸν θεσμὸν τοῦ Κράτους, τῆς Δυναστείας, μετεβλήθησαν ἀπὸ Ὀθωμανιδῶν ἢ Ὀθωμανικῶν (Ὀσμανλήδων), ὀπαδῶν καὶ ὑπηκόων τοῦ Κράτους, ὃ ἴδρυσεν ὁ Ὀσμάν ἢ Ὀθωμάν, εἰς Τούρκους τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Οὗτοι δὲν ὑπερβαίνουνσιν ἐπ' ἴσης τὰ δύο ἑκατομμύρια. Κατὰ ταῦτα οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δὲν ὑπερβαίνουνσιν ἐν συνόλῳ τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια, ὡς ἐβεβαίωσεν ἄλλως τε πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐν ὑπομνήματι, καὶ ἐπίσημος Τούρκος, ὁ Μέγας Βεζύρης Κλουτσλοῦκ Σαῖτ Πασάς.

Ἴνα συμπληρώσωμεν τὰ περὶ Ὀθωμανῶν Τούρκων, παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐξῆς: «Πλεῖστα χωρία, ὀνομαζόμενα Τουρκικά, οἰκοῦνται ὑπὸ *Ὀθωμανῶν*, ἀπογόνων φυγᾶδων τῆς Πελοποννήσου, ὁμιλούντων τὴν Ἑλληνικὴν. Παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ὀθωμανοῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κρατεῖ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Τούρκους ἡ μονογαμία, ἀναφέρονται δὲ πόλεις καὶ κῶμαι, ἐν αἷς, ὡς ἐν Φωκαίᾳ, δὲν ἀπαντᾷ περιπτώσις πολυγαμίας». Γράφωμεν τάνωτέρω ὁ É. Reclus, ἐπιλέγει: «Οἱ στρατεύσιμοι, οὐδὲ τῶν *Ζεῦμπέκων* (ἐξοθωμανισθέντων Ἑρακῶν) ἐξαιρουμένων, δυσφοροῦσιν ἐπὶ τῇ στρατολογίᾳ αὐτῶν καὶ δὲν ἐορτάζουσι δι' ἁσμάτων καὶ γενυμάτων, ἀλλὰ σιωπηλοὶ καὶ βαρῦθυμοι ἀπομακρύνονται τῆς χώρας αὐτῶν, ὡς ἂν ἡ Εἰμαρομένη ἐπληξεν αὐτούς!» «Ἀλλὰ καὶ ἐξαγοριοῦνται οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι, γράφει ὁ H. Mathieu ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ περὶ «Τουρκίας καὶ τῶν Λαῶν αὐτῆς», ἐὰν ἀποκαλέσῃ τις αὐτοὺς Τούρκους καὶ οὐχὶ *Ὀθωμανούς*». Ἐκ τούτου φαίνεται πόσον βαθεῖα εἶναι, καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἔχουσι Τουρκικὴν πατριωτικὴν συνείδησιν Ὀθωμανοῖς, ἢ συναίσθησις, ὅτι δὲν κατάγονται ἐκ Τούρκων. Τὴν τοιαύ-

την ἀλήθειαν ἀνεγνώρισαν αὐτοὶ οἱ Τούρκοι, ὀνομάσαντες καὶ ὀνομάζοντες τὸ Κράτος αὐτῶν Ὀθωμανικὸν (*Μεμαλικ-ἤ-Ὀσμανιζέ*). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐν τῷ Πόντῳ, τῷ τε κυρίως Πόντῳ, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν Βιλαετίων Τραπεζοῦντος καὶ Σεβαστείας, καὶ τῆ Παφλαγονία, ἀντιστοιχοῦση πρὸς τὸ Βιλαέτιον Κασταμονῆς, ἀνέρχεται μετὰ τῶν Τατάρων εἰς 481,869 μόνον.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΖΟΝΤΕΣ ΜΗ ΤΟΥΡΚΟΙ

Προκειμένου εἰδικώτερον περὶ τοῦ ἄλλου μὴ Τουρκικοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Πόντου, οὗτος κατανέμεται εἰς Λαζοὺς, εἰς Σάννους, εἰς Μεσοχαλδηνοὺς, εἰς Κόλχους (Μιγγρελοὺς), εἰς Ἰβήρας (Γεωργιανούς), εἰς Ἐρυθίνους (Κηζήλ Μπάσηδες), εἰς Γιουρούκους (Παφλαγόνας, Χάλυβας, Λυκίους), εἰς Βιθυνοὺς, εἰς Ἀφσάρους, εἰς Κιρκασίους, εἰς Ἀβασγούς. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν εἰσι γνησιώτατοι γηγενεῖς Ἕλληνες, καὶ διὸ οἱ *Μεσοχαλδηνοί, οἱ Βιθυννοί, οἱ Σάννοι, οἱ Γιουρούκοι, οἱ Ἀφσάροι*, ἄλλοι, ὡς οἱ *Τροκιμηνοὶ (Τουρκομάνοι), οἱ Λαζοί, οἱ Κόλχοι, οἱ Ἐρυθίνοι* εἰσὶν ἐξ ἴσου Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, προερχόμενοι ἐκ Φρυγοπελασγῶν ἢ Φρυγοελλήνων, καὶ ἄλλοι, συγγενέστατοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀρίαν Μικρασιατικὴν Ὀμοφυλίαν, τοιοῦτοι δὲ οἱ *Κιρκάσιοι μετὰ τῶν Ἀβασγῶν καὶ οἱ Ἰβήρες (Γεωργιανοί)*. Πολλοὶ τῶν ὡς ἄνω σημειοῦμένων Ἑλλήνων, Φρυγοπελασγῶν ἢ Φρυγοελλήνων καὶ Ἀρίων Μουσουλμάνων διατηροῦσι τὴν πάτριον θρησκείαν, ἄλλοι μόνον τὴν θρησκείαν ἐν τῷ κρυπτῷ διατηροῦσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν γλῶσσαν, ἦν ἀπέβαλον ἀπομεινωμένοι εὐρεθέντες, ἄλλοι πρεσβεύουσιν ἀνάμικτόν τι θρησκευμα, βαθύτατα φέρον τὰ ἴχνη τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μυστηρίων, ἐξ οὗ μαρτυρεῖται ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτῶν ἑλληνικὴ ἢ ἑλληνιστικὴ καταγωγὴ, καὶ ἄλλοι, ἀποβαλόντες πλήρως γλῶσσαν καὶ θρησκείαν, ἀμυδρὰν δὲ διατηροῦντες ἀνάμνησιν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ἐκδηλουμένην μόνον ἐν ἄσμασιν, ἐν χοροῖς καὶ ἐν ἀνεπιτήλοις παραδόσεσι, συγκροτοῦσι τὸν ἐν *κινδύνῳ ἀπορροφήσεως, ἐξ ὀθωμανισμοῦ διατελοῦντα Ἑλληνικόν, Φρυγοπελασγικόν ἢ Φρυγοελληνικόν πληθυσμόν*. Λεπτομερέστερον ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως ὡς ἐξῆς κατανέμονται οἱ ὡς ἄνω μὴ Τουρκικοὶ Μουσουλμανικοὶ πληθυσμοί, περὶ ὧν παρατιθέμεθα καὶ τινὰς διαφοριστικωτάτας πληροφορίας, ἃς μετ' ἐπιπόνους καὶ μακρὰς ἐθνολογικάς, ἐθνογραφικάς καὶ λαογραφικάς παρατηρήσεις, συνεκεντρώσαμεν:

ΟΙ ΜΕΣΟΧΑΛΔΗΝΟΙ, οἰκοῦντες κατὰ τὸ Μεσοχάλδιον τοῦ Θέματος Τραπεζοῦντος, καὶ διὸ περὶ τὰς Καρυὰς (Τσεβιλίκ), ἐν χώρᾳ κειμένη μετὰ τῶν Τραπεζοῦντος καὶ Ἀργυροπόλεως (Γκιουμοὺς Χανέ), ἐπονομάζονται παραδόξως Mezzo-Mezzo ὑπὸ τοῦ Elisée Reclus ἵσως διότι ἀστειότατός τις λόγιος, ἀγνοῶν τὰ πράγματα, ἐφαντάσθη,

ὅτι ἡ λέξις «**Μεσοχάλδιον**» εἶναι μετάφρασις ἢ μᾶλλον παραφθορὰ τῶν τουρκικῶν λέξεων «**Ὁρτὰ Χάλ**», αἵτινες σημαίνουνσι **μέσσην κατάστασιν**. Ὅπωςδὴποτε ἡ ἔκφρασις τοῦ Élisée Reclus, καίπερ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσα πρὸς τὴν ἐθνογραφικὴν ἀλήθειαν καὶ οὐδὲν ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἀποδίδουσα, ἀναπαριστᾷ τὸ ἀνάμικτον τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν Μεσοχάλδινων, οἵτινες, κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν ὄντες Μωαμεθανοί, εἰσὶν ἐν τῷ κρουπῷ Χριστιανοί, ὡς δὲν ἀγνοοῦσιν οἱ Τοῦρκοι, ὀνομάζοντες αὐτοὺς **Τενεσοῦρηδες** (ἀρνησιθρήσκους, διθρήσκους), καὶ οἱ Πόντιοι, ὀνομάζοντες αὐτοὺς **Κλωστούς**. Οἱ Μεσοχάλδινοί εἰσι γνησιώτατοι γηγενεῖς Ἑλληνες Κρυπτοχριστιανοί, ὁμιλοῦσι δὲ πρὸς τὴ Τουρκικὴν τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν.

ΟΙ ΒΙΘΥΝΟΙ, οἰκοῦντες ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ, τῷ Βιλαετίῳ Κασταμονῆς, καὶ δὴ κατὰ τὰ τμήματα τὰ παρακείμενα τῷ Σαντζακίῳ Νικομηδείας, ἔχουσι κατατομὴν καθ' ὅλου Ἑλληνικὴν ὡς ὄντες ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Βιθυνῶν καὶ διατηροῦσιν ἀνάμνησιν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, οὐχὶ πολὺ ζῶσαν, πλὴν πάντως ἐξήλουμένην εἰς ἄσματα, εἰς χοροὺς καὶ εἰς ποικίλας παραδόσεις. Ἐπιδιδόμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, δὲν ἐπικοινωνοῦσι στενῶς μετὰ τῶν Τούρκων, οὓς δὲν ἀγαπῶσι. Μεταξὺ αὐτῶν πολλοὶ εἰσὶν οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ καὶ ἄλλοι ἀπόγονοι **Λεβεντῶν**, δηλαδὴ Ἑλλήνων ναυτῶν ὑπηρετησάντων ἐπὶ τουρκικῶν σκαφῶν. Οἱ Βιθυνοὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς Παφλαγονίας ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1486, πολλὰ δ' ὑπέστησαν. Ἐρείπια ναῶν καὶ ἄλλα ἐθιμογραφικὰ μνημεῖα διαλαλοῦσι τὴν ἑλληνικότητα αὐτῶν, ἔστω καὶ ἐν βραδείᾳ ἀφηνίσει ἀνακλύπουσαν.

ΟΙ ΣΑΝΝΟΙ, ΤΣΑΝΝΟΙ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, οἰκοῦντες ἐν τῇ ἐξ αὐτῶν ἐπονομασθεῖση Τσαννικῇ (Τσανικ τουρκιστί), ἐπαρχίᾳ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος καὶ ἐν παρακειμένοις τμήμασι τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, εἰσὶν Ἑλληνες τὴν καταγωγὴν, διατηροῦσι δὲ ἦθη καὶ ἔθιμα Ἑλληνικά, ἀποστρεφόμενοι τοὺς Τούρκους καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ διατελοῦντες ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τοὺς Ἑλληνας Χριστιανούς, οὓς ἀγαπῶσιν. Ὁ Vital Cuinet ἐν τῇ γεωγραφίᾳ αὐτοῦ τῆς «Ἀσιατικῆς Τουρκίας» γράφει, ὅτι «οὗτοι εἰσὶν Ἑλληνες ἰθαγενεῖς ἀναμφισβητήτως καὶ ὅτι αἱ γυναῖκες αὐτῶν, γενναῖαι, τολμηραί, διψοκίνδυνοι καὶ εὐστατεῖς εἰσὶν ἀναμφιβόλως τῶν Ἀμαζόνων ἀπόγονοι, ὡς τὰ πάντα μαρτυροῦσι». Καὶ πράγματι ἐκεῖ, παρὰ τὸν Θερμιώδοντα ποταμὸν, τὸν τουρκιστὶ λεγόμενον **Τέρμε**, κεῖται ἡ Θεμισκυρα, τῶν Ἀμαζόνων ἡ πρωτεύουσα, τῆς ἱστορικῆς ἐκεῖνης φυλῆς, ἧς αἱ γυναῖκες, ἀποδημούντων τῶν ἀνδρῶν, ἤσκουν **Μητριαρχίαν** (Matrigrat), μεριμνῶσαι καὶ προμαχοῦσαι βωμῶν καὶ ἐστιῶν. Οἱ Σάννοι, διακριθέντες κατὰ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, πολεμήσαντες, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τραπεζοῦντος, ἀπὸ τῶν βουνῶν αὐτῶν, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν Λιμνίων, κατὰ τῶν Τούρκων, ὑπέκλυψαν βραδύτερον καὶ ἐξισλαμίσθησαν βιαίως.

Σέβονται καὶ τιμῶσι τοὺς ἐν ἐρειπίοις κατακειμένους Χριστιανικοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺς, ἐμποδίζοντες ἢ τιμωροῦντες πάντα θέλοντα νὰ μιάνῃ αὐτούς. Μεταξὺ τῶν Σάννων πολλοὶ εἰσὶν οἱ τελοῦντες ὑπὸ **Δάδαν** (Δεδέν) μυστήρια Ἑλληνοχριστιανικά, ἄγουσι δὲ μεγάλην πανήγυριν κατ' ἔτος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

ΟΙ ΓΙΟΥΡΟΥΚΟΙ, οἰκοῦντες νομαδικῶς καὶ διεσπαρμένοι ἐν τοῖς Βιλαετιοῖς Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς, ὀνομάζονται οὕτω ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ἰσχύματος **γγουρουμέκ**, ὅπερ σημαίνει βαδίζειν, κινεῖσθαι. Δὲν πρόκειται ἄρα περὶ ὀνόματος φυλετικοῦ ἢ ἐθνικοῦ. Οἱ Γιουρουκοὶ, ἔχοντες ποιμνία ἢ ἀνήκοντες εἰς τὸν κοινωνικὸν τύπον **τῶν πλανοδίων τεχνιτῶν** (artisans ambulants) ὡς ἀσχολούμενοι περὶ τὴν σιδηρουργίαν καὶ τὴν πεταλουργίαν (**ναλιζήδες**), περὶ ὧν ἡσχολοῦντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Χάλυβες, εἰσὶν Ἕλληνες ἀναμφισβητήτως τὴν καταγωγὴν, προερχόμενοι ἐκ Χαλύβων καὶ Παφλαγόνων, ἀναμιχθέντων μετὰ Λυκίων, ὧν πολλοὶ ἐκ τῆς Λυκίας ἐξεχύθησαν ἀνά τὴν Ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὡς γράφει ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς Ροδόλφος Φίτσερ. Μικρόσωμοι, βραχυκέφαλοι, μελαγχροῖνοι ἐμφανίζουσι τὸν ἀνθρωπολογικὸν τύπον τοῦ μεσημβρινοῦ Ἑλλήνος. Καίπερ νομαδικῶς βιοῦντες, κινοῦνται ἐντὸς ὄρισμένης χώρας, δηλαδὴ ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας, ἐχούσης ὄρισμένα ὄρια. Κατ' ἀκολουθίαν δὲν διάγουσιν ἐντελῶς **νομαδικὸν βίον** οὐδὲ μετακινοῦνται ἔξω τοῦ Πόντου. Οἱ Γιουρουκοὶ τοῦ Πόντου, διότι περὶ αὐτῶν πρόκειται ἐνταῦθα, ὄρεινοὶ τὸ πλεῖστον ὡς ζῶντες ἐν ὄροπεδίοις, ἀποστρέφονται τοὺς Τούρκους, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, εὐσταλεῖς καὶ εὐσάμοι, ἐμφανίζονται ἀκάλυπτοι πρὸ τῶν Ἑλλήνων φιλοξενουμένων ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ περιποιῦνται ἰδιαιτέρως αὐτούς. Οἱ Γιουρουκοὶ ἀγαπῶσι καὶ τιμῶσι τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὧν μόνων συνδέουσι στενάς σχέσεις φιλίας, προστατεύοντες αὐτοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἐν ὄρεισι διωγμῶν καὶ σφαγῶν. Ἐχουσιν ἀνάμικτόν τι θρήσκευμα, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν Μουσουλμανικόν, πράγματι δὲ Ἑλληνοχριστιανικόν. Οἱ συνοικισμοὶ καὶ ἡ διάταξις τῶν καλυβῶν ἢ σκηνῶν αὐτῶν ὁμοιάζουσι πρὸς ἀρχαιοτάτους Ἑλληνικοὺς συνοικισμούς, ἔχοντας ἐν τῷ μέσῳ κενὸν χώρον, **τὴν ἀγοράν**. Τελευταίως Γιουρουκὸς τις, κληθεὶς ὡς μάρτυς ἐνώπιον Ἑλληνικοῦ Στρατοδικείου τῆς Σμύρνης, ἠενήθη νὰ ὀρισθῇ ἐπὶ προσαχθέντος Κορανίου, λέγων ὅτι, οὐδέποτε οἱ Γιουρουκοὶ ἐπίστευαν εἰς αὐτό.

ΟΙ ΑΦΣΑΡΟΙ, οἰκοῦντες ἐν πλατεῖ καὶ κοίλῳ πεδίῳ, οὗ τὰ μὲν βόρεια σύνορα ἐκτείνονται μέχρι τῶν ὑπωρειῶν ὑψηλοῦ κλάδου τοῦ Ἀντιταύρου, ἀποκαλουμένου τουρκιστὶ Χηνζήρ Δάγ, τὰ δὲ ἀνατολικά μέχρι τῆς πέραν τοῦ ποταμοῦ Σάρου ὄρεινης σειρᾶς τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ἐπονομαζομένης ὑπὸ τῶν Τούρκων Μπιν Μπουγά Δάγ, εἰσὶν ἀπόγονοι κατ' ἄλλους μὲν, ἐν οἷς ὁ Élisée Reclus, ἀρχαίων Καππαδοκῶν, κατ' ἄλλους δέ, ἐν οἷς ὁ Hamilton, ἀρχαίων Ἰσαύρων. Ὁ Hamilton ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ ὄνομα **Ἀφσάρ** προέρχεται ἐκ τοῦ

ὀνόματος Ἰσαύρου, προστιθέμενος, ὅτι οἱ Ἑλληγορθόδοξοι τῆς Καππαδοκίας καλοῦσιν Ἰσαύρους τοὺς Ἀφσάρους.

Πῶς καὶ τότε οἱ Ἰσαυροὶ μετενάστευσαν εἰς τὴν Καταονίαν, διότι πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς μέρος τῆς Κιλικίας ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀφσάρων οἰκουμένη χώρα, ἄγνωστον. Εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι παλαιότατα διέτρεχον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἰδίως τὴν Καππαδοκίαν ληστροικοὶ λαοὶ τῆς Ἰσαυρίας καὶ τῆς Καρδουχίας. Ὡς δὲ ἐν τῇ Χαμανηῇ, τῇ καλουμένῃ σήμερον Χαίμανα, τῇ δυτικωτάτῃ χώρᾳ τῆς Καππαδοκίας, ἐσηματίσθησαν παλαιόθεν ἀποικίαι Κουρδικαί, καὶ σήμερον ἔτι σφζόμεναι, οὕτω, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐσηματίσθησαν καὶ ἀποικίαι Ἰσαυρικαί, δεδομένου ἄλλως τε, ὅτι οἱ Ἰσαυροὶ, λαὸς Γραικικός, ἐὰν μὴ ἐκ καταγωγῆς Προτοελληνικῆς, στενωτάτα συνιδέοντο πρὸς τοὺς ἄλλοις Γραικικοὺς καὶ Ἑλληνας, καὶ διότι συνηγωνίσθησαν μετ' αὐτῶν, καὶ διότι ἔδωκαν εἰς τὸ Βυζαντικὸν Κράτος οὐ μόνον Βυζαντινοὺς στρατηγούς καὶ αὐτοκράτορας διαπρεπεστάτους, ἀλλὰ καὶ ἀπαραμίλλους πολεμιστάς, διακριθέντας κυρίως ὡς Ἀκρίτας καὶ Ἀπελάτας. Μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι ἀθρόοι μετενάστευσαν οἱ συγχοροῦντες τὰ κατὰ τὸν Ταύρον Ἀκριτικὰ καὶ Ἀπελατικὰ τάγματα, εὐθύς ὡς, κακῇ μοίρᾳ, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βυζαντίου διέλυσεν αὐτὰ, καὶ ὅτι φυσικώτατα οἱ ἐξ αὐτῶν Ἰσαυροὶ, ἐγκαταλείψαντες τὴν πρὸς αὐτῷ τῷ Ταύρῳ πατρίδα αὐτῶν, τὴν Ἰσαυρικὴν, κατέφυγον εἰς τοὺς βαθεῖς καὶ στενοὺς αὐλῶνας τοῦ Ἀντιταύρου, ὅπου Καππαδοκαὶ Κατάονες ἐνέκουν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Καταονίαν, ἣν ὑπερήσπιζον φρούρια ἔρουμνά, ἐν οἷς ἡ ἐν ἀποκρῆμῳ πέτρα *Δασμένδη* τῶν ἀρχαίων, μετονομασθεῖσα *Τσαμανδὸς* ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ μεταλασθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς *Ζαμάντα*, ἐξ ἧς καὶ παρακείμενος ποταμὸς, ὁ *Ὀνοπνίκης* τῶν Βυζαντινῶν, ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ὅλη ἡ παρ' αὐτὸν χώρα, ἀπαρτίζουσα σήμερον ὑποδιοίκησιν τῆς Διοικήσεως Σεβαστείας, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ ὑποδιοίκησις Ἀφσάρ, ἐγκλείουσα τὸ ὑπολειπόμενον ἐν τῇ Καταονίᾳ Ἀφσαρικὸν ἢ Ἰσαυρικὸν τμήμα. Ἐκεῖθεν τῆς Διοικήσεως Σεβαστείας τοῦ ὁμονύμου Βιλαετίου ἐκτείνεται, ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἀδάνων (Κιλικίας), μέχρι τῶν παρυφῶν τοῦ Ταύρου ἢ ἄλλῃ Ἀφσαρικῇ ἢ Ἰσαυρικῇ χώρᾳ, ἧς σημαντικὴ κομόπολις τὸ Ἀφσάρκοι.

Οἱ Ἀφσάροι, γράφει ὁ σοφὸς καθηγητῆς κ. Π. Καρολίδης, ἐκ τῆς περὶ «Κομάνων» πραγματείας τοῦ ὁποίου ἐραυζόμεθα κατὰ μέγα μέρος τὰς πληροφορίας ταύτας, ἔχουσιν ἠθῆ ἀρχαῖα καὶ βίον διάφορον τῶν Τούρκων. Ἄν καὶ Σουνίται εὐσεβεῖς, κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον, δὲν ἔχουσι θερηκευτικὸν φανατισμὸν. Αἱ γυναῖκες παρ' αὐτοῖς εἰσὶν ἀκάλυπτοι καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι προσεγγίζουσι πρὸς τὰς Ἑλληνίδας τῆς Καππαδοκίας. Ἡ οἰκοδόσποινα τοῦ Ἀφσάρου ἔχει τοιαύτην ἐξουσίαν καὶ ἀπολαύει τοσοῦτου σεβασμοῦ ἐν τῷ οἴκῳ, ὅσον τὸ πάλαι ἡ Ῥωμαία matrona. Πολλὰ ἔθιμα τοῦ οικογενειακοῦ βίου παρ' αὐτοῖς, καὶ ἰδίως τὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς κηδείας τῶν νεκρῶν, ἀναμνησκουσι τὸν ἀρχαιότατον

βίον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀνδρεία, φιλοξενία, τιμότες εἰσι τὰ μάλιστα διακρίνοντα τοὺς Ἀφσάρους. Ὅπλα καὶ ἵπποι εἰσιν αὐτοῖς τὰ προσφιλέστατα τοῦ βίου ἀντικείμενα. Τὰ τοιαῦτα ἤθη καὶ ὁ βίος διακρίνουσι τοὺς Ἀφσάρους ἀπὸ τῶν περιοικοῦντων λαῶν, ἰδίως τῶν Τουρκομανικῶν φύλων. Μόλις φθάνη ὁδοιπóρος εἰς τινα κόμην, ὁ πρῶτος τυγχάνων προσκαλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μετ' ὀλίγον δὲ συνέρχονται ἐκεῖ πάντες σχεδὸν οἱ ἄνδρες τῆς κόμης, ἵνα ἐνδείξωσι τὴν φιλοφροσύνην αὐτῶν πρὸς τὸν ἐν τῷ τόπῳ ξενιζόμενον. Περὶ ὧραν δείπνου ἡ μεγάλη αὕτη ὀμήγηρις διαλύεται, ἵνα συνέλθῃ αὖθις μετ' ὀλίγον. Τὴν νύκτα, εἰ μὲν ἡ δεξιῶσις γίνῃ ἐν ὑπαίθρῳ, μεγάλαι πυρὰ ἀνημμένα περὶ τὴν ὀμήγηριν ἀναπληροῦσι τὴν ἄλλειψιν λαμπάδων, εἰ δὲ ἡ δεξιῶσις γίνῃ ἐν οἰκίᾳ, τρεῖς ἢ τέσσαρες παῖδες ἴστανται περὶ τὴν τράπεζαν κρατοῦντες δῆδαι ἀνημμένας κατὰ τὸν ἀρχαϊκώτατον ἐκεῖνον τρόπον, τὸν ὁποῖον βλέπομεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων κατὰ τὴν τοῦ Ὀδυσσεύς φιλοξενίην. Μέχρι τοῦ 1862 οἱ Ἀφσάροι μετεκινεῦντο βορειότερον καὶ διέτρεχον, ζῶντες νομαδικῶς, τὸ ἀνατολικῶς τοῦ Ἄλως, μεταξὺ τῆς Σαβαστείας καὶ τῆς Καισαρείας, ὄροπέδιον Οὐζοῦν-Γιαγιλᾶ. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκεῖνου, ἐγκαταστάντων ἐκεῖ Κιρκασίων μεταναστευσάντων ἐκ τοῦ Καυκάσου, οἱ Ἀφσάροι περιωρίσθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, καταλιπόντες ποῦ καὶ που, ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν αὐτῆς, συνοικισμοὺς μονίμους ἢ σκηνιτικούς, διατηρήσαντας τὸ ὄνομα αὐτῶν. Οὕτω ἀπαντῶσι πολλὰ χωρία Ἀφσαρικά ἐν τῇ Κεντροικῇ καὶ τῇ Νοτιῷ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄροπέδιου Οὐζοῦν-Γιαγιλᾶ, ὅπου ἔβροσκον τὰ ποιμνία καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν, βιοῦντες τὸν ἐλεύθερον νομαδικὸν βίον, προεκάλεσε θανάσιμον τὸ μῖσος αὐτῶν κατὰ τῶν Κιρκασίων, πρὸς οὓς συχνότατα συνεπλέκοντο. Ἀπὸ τινων ὅμως ἔτων κατέπανσεν ἡ μεταξὺ ὁμαιμόνων βαθυτάτη διάστασις. Κιρκάσιοι δὲ, Ἀφσάροι καὶ Ἕλληνες φιλίως πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι, ἀποστρεφόμενοι τοὺς Τούρκους καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ ἀποφεύγοντες πᾶσαν μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίαν.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΜΑΝΟΙ, οἰκοῦντες περὶ τὰς χώρας, ἐν αἷς βιοῦσι Κιρκάσιοι καὶ Ἀφσάροι, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτῶν, κατεχόντων τῶν μὲν πρώτων κυρίως τὰς ὑπορείας τοῦ Χητζήρ Δάγ καὶ τὸ ὄροπέδιον Οὐζοῦν-Γιαγιλᾶ, τῶν δὲ δευτέρων, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, τοὺς ἀποτόμους, βαθεῖς καὶ στενοὺς αὐλῶνας τῆς Καταωνίας, «ἐν οἷς ἴδρυται τὰ Κόμανα καὶ τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερόν». Οἱ Τουρκομᾶνοι (Turcomans), οὓς παλαιοὶ ξένοι συγγραφεῖς, καὶ δὴ Γάλλοι, ἀποκαλοῦσι Turkmènes καὶ Trukmènes, **Τροκμηνοὺς**, τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἀπόγονοι ἀρχαίων Καππαδοκῶν, καὶ δὴ τῶν Τροκμῶν, μὴ ἀποτελούντων, ὡς ἐπιστημονικῶς ἀπεδείχθη, ἔθνος Γαλατικόν, ἐπονομασθὲν οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγέτου αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκροτούντων γηγενῆ πληθυσμόν, οἰκοῦντα ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τῆς Καππαδοκίας ἐπαρχίᾳ **Τροκμάδι**, ἐξ ἧς καὶ οἱ ἐκεῖ ἐπελθόντες Γαλάται ἐλάβον τὸ ὄνομα; Μὴ ἄλλως τε ἡ χώρα πᾶσα ἢ

τὴν Γαλατίαν συγχροτήσασα δὲν ἐπωνομάσθη πολὺ πρὸ τοῦ Στράβωνος Γαλλογαυρία, διαλαουμένου, ὅτι οἱ γηγενεῖς Ἑλληнес καὶ τὰς ἐπελήθουσας Γαλατῶν ὀμάδας ἐξηλλήνησαν; Τίς σύμπτωσης συνήγαγε καὶ προσήλωσε περὶ τὴν χώραν ταύτην, τὴν Καταονίαν, τὴν ἀπομεμονωμένην καὶ ἀπομειμακρυσμένην τῶν μεγάλων ὁδῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λαοὺς ξένους, καὶ διη προσερχομένους ἐκ τῶν ἐγκάτων τῶν Τουρανικῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας; Δὲν πρόκειται ἀρὰ γε περὶ λαῶν αὐθιγενῶν, παλαιόθεν ἐγκατεστημένων περὶ τὴν Ἱερατικὴν Πολιτείαν τῶν Κομάνων, ἥτις ἐνέκλειεν ὅ,τι ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς ἐσέβητο καὶ ἐλάτρευε; Καὶ πῶς οἱ Τουρκομᾶνοι οὗτοι, **νομαδικῶς ἐντὸς ὠρισμένης χώρας διάγοντες**, δὲν ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν ὀμοφύλων αὐτῶν, περὶ τὰ μεγάλα ὀροπέδια καὶ κατὰ τὰς μεγάλας ὁδοὺς τῶν ἐμπορικῶν ἀρτηριῶν ζώντων;

Οἱ Τουρκομᾶνοι οὗτοι, οἱ ἔχοντες **Δάδας** (Δεδέδες), οἱ τελοῦντες ἐν τοῖς ὑπερκειμένοις βουνοῖς διάφορα μυστήρια, ἀναμμινήσκοντα τὰ τῶν παρακειμένων Κομάνων, οἱ ἰδιαιτάτα ἀγαπῶντες τοὺς Ἑλληνας, οἱ περιφρονοῦντες τοὺς Τούρκους, τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ τοὺς ἄλλους Τουρκομᾶνους, ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι Τουρκομᾶνοι, ἐπωνομάσθησαν δ' οὕτω διὰ τὸ νομαδικὸν ἢ ἡμινομαδικὸν αὐτῶν, ὡς ἐπωνομάσθησαν Τουρκομανικαὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πλεῖσται κινουμένηι Κουρδικαὶ ὀμάδες. Ἄλλως τε οἱ Τουρκομᾶνοι κινοῦνται καὶ ζῶσι κυρίως κατὰ τὰς ἀνατολικωτάτας παρυφᾶς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀναμειγμένοι μετὰ Κούρδων, καὶ κατὰ τὰς χώρας τῶν Βιλαετίων Ἰζονίου καὶ Ἀγκύρας, ὅπου συνέρρευσαν μετὰ τῶν Σελτζούκων Τούρκων ἢ προηγῆθησαν αὐτῶν, ἐντελῶς νομαδικὸν ἄγοντες τότε βίον. Μὴ λησιμονῶμεν πάντως, ὅτι, ὡς ποικίλοι καὶ ἀμύπολοι σκηνῆται καὶ νομαδες ὀνομάσθησαν ἀωνύμως ἐν μὲν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γουρουῦκοι, ἐν δὲ τῇ πρὸς νότον αὐτῆς χώρα Βεδουῖνοι, οὕτω ὀνομάσθησαν ἀωνύμως ἐν τε τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐκεῖθεν αὐτῆς Τουρκομᾶνοὶ ποικίλοι ἄλλοι πληθυσμοὶ, νομαδικὸν ἢ ἡμινομαδικὸν βίον διάγοντες, καθ' ἃ ἐπισημότεροι συγγραφεῖς βεβαιοῦσι. Τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἢ ἐξαιρετικὴ τῆς γυναικὸς θέσις, συνήθειαι **μητριαρχικαί**, ἢ ἐν οἰκογενεῖα φιλοξενία, παραδόσεις, προλήψεις, ἄσματα, ἐν οἷς συμφύρονται θούρια **Ἀλεξάνδρων** (Ἰσκεντέρ) καὶ **Βασιλέων** (Κηράλ), ἀπήχησις μεγάλων ἀγῶνων καὶ θριάμβων, ἀνάμνησις τῶν πολέμων τοῦ Ἡρακλείου, τὰ πάντα μαρτυροῦσιν, ὅτι παρὰ τοῖς Τουρκομᾶνοις τούτοις διατηρεῖται ἐντονος ἢ ἀντίληψις, ὅτι οὐχὶ ἐκ Τούρκων ἢ Τουρανῶν προέχονται, ἀλλ' ἐξ ἑθνος ἄλλου, μεγάλην ἔχοντος ἱστορίαν, μεγάλη ἐπιτελέσαντος καὶ μεγάλους στρατηλάτας Βασιλεῖς ἀναδείξαντος. Δέον ἐπὶ τούτοις νὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ Δεδέδες (Δάδαι) τῶν περὶ ὧν πρόκειται Τουρκομᾶνων μετ' ἐξαιρετικῆς σεβασμοῦ ψάλλουσι τὰ κεφάλαια τοῦ Κορανίου τὰφορῶντα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους, εἰς τὸν Ἡράκλειον, εἰς τὴν Παγαγίαν, εἰς τὸν Χριστόν.

ΟΙ ΛΑΖΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΛΧΟΙ (Μιγγρελοί), προερχόμενοι ἐκ Φρυγοπελασγῶν ἢ Φρυγοελλήνων, εἰσι συγγενέστατοι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι οἰκοῦσιν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Τραπεζούντος, καὶ δὴ ἐν τῇ ἕξ αὐτῶν ἐπονομασθεῖση Λαζία ἢ Λαζικῇ (Λαζιστάν), ἥτις εἶχεν ἴδιον Μητροπολίτην, τὸν Λαζίας, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, οἱ δὲ δεύτεροι ἐν τοῖς Βιλαετίοις Τραπεζούντος, Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς ἀναμιξ μετ' ἄλλων πληθυσμῶν ἢ ἐν ἰδιαιτέροις συνοικισμοῖς. Τοιαυτὴ ἐμφανίζεται ἡ μεταξὺ Λαζῶν καὶ Κόλχων συγγένεια καὶ ὁμοιότης, ὥστε πολλοὶ συγχέουσι τοὺς μὲν πρὸς τοὺς δέ. Οἱ Λαζοὶ, Κόλχοι γνησιώτατοι τὴν καταγωγὴν, οὐδὲν ἔχουσι τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὅμιλοῦσι τὴν Λαζικὴν, γλῶσσαν, ἣν ὁμιλοῦσι καὶ Κόλχοι καὶ Ἕλληνες, δηλαδὴ διάλεκτον Ἑλληνικὴν. Τοιμηροὶ καὶ γενναῖοι, ἐπιδίδονται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. «Οἱ Μουσουλμάνοι Λαζοὶ, γράφει ὁ Vital Cuinet, εἰσὶν ἀναμφισβητήτως Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν, εἰς τὴν αὐτὴν φυλετικὴν ὁμάδα, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ Χριστιανοὶ Λαζοὶ. Ἄλλως τε πῶς εἶναι δυνατόν οἱ Χριστιανοὶ Λαζοὶ, οἱ θεωρούμενοι δικαίως γνησιώτατοι γηγενεῖς Ἑλληνες, οἱ ἀκαταβλήτως προμαχοῦντες τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων, νάνηκωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φυλὴν, νὰ μὴ ἀνήκωσι δ' εἰς αὐτὴν οἱ Μουσουλμάνοι Λαζοὶ, ἔχοντες τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰς αὐτὰς παραδόσεις, τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν Ποντικὴν διάλεκτον, καὶ ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς θρησκείας αὐτῶν, τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς; Βεβαίως πολλοὶ αὐτῶν, καὶ δὴ οἱ κατὰ τὰ παράλια, **Δεβένται** γινόμενοι, ἦτοι προσληφθέντες ἄλλοτε ὡς ναυτίλοι ἐν τῷ τουρκικῷ ναυτικῷ, καθ' ἃ γράφει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἐν «Τοῖς Μετὰ τὴν Ἄλωσιν», ἐμμονώτερον προσηλώθησαν *εἰς τὸν θεσμόν τῆς Ὀθωμανικῆς Δυναστείας*, ὡς καὶ οἱ σήμερον ἐν τῷ Τουρκικῷ Ναυτικῷ ὑπηρετοῦντες, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ἀπόγονοὶ τῶν **Δεβεντῶν** καὶ οἱ ἦδη ναῦται τῶν Τουρκικῶν σκαφῶν ἔπαυσαν νὰ εἶναι Λαζοὶ. Τοῦναντίον εἰς οὐδένα, ἐν μέσῳ Κωνσταντινουπόλει, ἐπιτρέπουσι νὰποκαλέσῃ αὐτοὺς Τούρκους.

Ἄλλως τε μεταξὺ τῶν ὡς Μουσουλμάνων Λαζῶν θεωρουμένων χιλιάδες ὅλαι εἰσὶν οἱ Κρυπτοχριστιανοί. Πρὸ 231 ἐτῶν, ἦτοι τῷ 1690, ἐν παραδείγματι, οἱ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀφίν Χριστιανοί, Ὀφίται ἢ Ὀφελῆδες ἕξ αὐτοῦ ὀνομαζόμενοι, συγκροτοῦντες δὲ ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τοῦ **Καζᾶ Ὀφ**, ἐξισλαμίσθησαν μετὰ τῶν παρὰ τὸν Ψυχρὸν Ποταμὸν (Μπαλτατζῆ Δερὲ) τοιούτων. Ὅλοι ὁμοῦ, συγκροτοῦντες 65 χωρία καὶ ἀνερχόμενοι εἰς 65.000 τοῦλάχιστον, προσῆλθον εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, ἀλλ' ὁμιλοῦσι πάντοτε τὴν Ἑλληνικὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἔχουσι ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς. Τελευταίως, διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἐπελθούσης τότε τῆς κατοχῆς τῆς Τραπεζούντος ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀπηθυβήθησαν εἰς τὸν Μητροπολίτην Τραπεζούντος Χρῦσαν-

θον και ἐξήτησαν νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἀλλὰ δὲν ἔτυχον τῆς πρὸς τοῦτο εὐκαιρίας κατόπιν τῶν ἐπελθουσῶν νέων τροπῶν, καὶ ἔνεκα λόγου **σκοπιμότητος** σπουδαιοτάτου, οὗ ἡ μνεία παρέλκει ἐνταῦθα.

Περὶ τῶν Κόλχων (Μιγγρελῶν), οἰκούντων ἐγκατεσπαρμένως ἐν τοῖς Βιλαετιοῖς Τραπεζούντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς, πᾶς ἰδιαιτερος λόγος περιτεύει, διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν συγγραφέων, ἱστορικῶν, γεωγράφων, ἐθνογράφων ἠμφισβήτησέ ποτε ἢ ἀμφισβητεῖ τὸ Ἑλληνοφρυγικὸν αὐτῶν. Ἐν τῇ Κολχικῇ, τῇ παρακειμένῃ τῷ Πόντῳ ἀνατολικῶς χώρα, ἐξ ἧς προέρχονται οἱ περὶ ὧν πρόκειται Κόλχοι (Μιγγρελοὶ), ἔζησαν καὶ ἔδρασαν οἱ ΠρωτοἝλληνας, ἐξορμήσαντες ἀκολούθως ἐπὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς ἀντιπέραν Εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἃς Ἑλληνικὰς διέπλασαν. Οἱ σημερινοὶ Κόλχοι, γράφει ὁ αἰμίμηστος Γάλλος Κοινωνιολόγος E. Demolins ἐν τῷ περὶ Κολχίδος κεφαλαίῳ θαυμασίῳ αὐτοῦ ἔργῳ, ἐπιγραφομένου «Comment la Route crée le type social», ἐνθυμίζουσι τοὺς ΠρωτοἝλληνας, ἔχοντες καὶ νῦν, μετὰ τόσων αἰῶνων πάροδον, τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν αὐτὴν συγκρότησιν, τὴν αὐτὴν ἀνθρωπολογικὴν μορφήν, κατορθώσαντες δὲ παρὰ τὰς ποικίλας βαρβάρων ἐπιδρομὰς καὶ τὰς λαίλαπας, αἵτινες διέσεισαν τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδας, νὰ διασώσῃσι τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τὴν πάτριον γῆν.

ΟΙ ΕΡΥΘΙΝΟΙ, οἱ κοινῶς Κηζιλ-Μπάσσηδες λεγόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Ἐρυθροκέφαλοι ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, οἰκοῦσιν ἐν τῷ Βιλαετιῷ Σεβαστείας ὁμαδικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ νομαδικῶς. Ἡ χώρα αὐτῶν—οἱ Ὑψηλοὶ Ἐρυθθῖνοι—ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὀμηροῦ, κέντρον δ' αὐτῆς εἶναι τὸ Κηζιλ Δάγ, οἱ Ὑψηλοὶ Ἐρυθθῖνοι, ἐξ οὗ πηγάζει ὁ Ἄλυς ποταμὸς, ἐπονομαζόμενος τουρκιστὶ Κηζιλ Ἰρμάκ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας ὀνομάσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι Ἐρυθθῖνοι, Ἐρυθθῖνοι ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ παραφθοράν, οἱ δὲ Τούρκοι κατὰ μετάφρασιν στενὴν ὀνόμασαν τοὺς Ὑψηλοὺς Ἐρυθθῖνους **Κηζιλ Δάγ**, τὸν ἐκεῖθεν πηγάζοντα Ἄλυν **Κηζιλ Ἰρμάκ** καὶ τοὺς κατοίκους **Κηζιλ-Μπάς**, ἐπονομασθέντας ὑπὸ τῶν ξένων κατὰ πιστὴν μετάφρασιν τῆς Τουρκικῆς λέξεως **Ἐρυθροκεφάλους**· συνετέλεσεν ἴσως εἰς τοῦτο ἔρυθρόν κάλυμμα, ὃ ἔφερον κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, καὶ διὴ ἀπὸ τοῦ 1485, ὡς γράφει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἐν τοῖς «Μετὰ τὴν Ἄλωσιν». Οἱ Ἐρυθθῖνοι, Μουσουλμᾶνοι κατὰ τὸ φαινόμενον, ἔχουσιν ἀνάμικτόν τι θρησκεῦμα Ἑλληνοχριστιανικόν, περιλαμβάνον ὑπολείμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μυστηρίων καὶ δοξασίας Χριστιανικῆς. Περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὸν ἀρχαιότατον Ἑλληνικὸν θεσμόν τῶν βωμῶν καὶ ἐστιῶν, προσευχόμενοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ Ἥλιου, σεβόμενοι τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς μεταλήψεως, μὴ περιτεμνόμενοι, τρώγοντες χοίρειον κρέας καὶ πίνοντες οἶνον, περιφρονοῦσι καὶ μισοῦσι τοὺς Τούρκους, οἵτινες φοβοῦνται αὐτούς. Διατηροῦσι πλείστα ἦθη καὶ ἔθιμα Ἑλληνικά, τρέφουσιν

ιδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τοὺς Ἑλληνας, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἐμφανίζονται ἀκάλυπτοι πρὸ τῶν Ἑλλήνων, περιποιούμεναι καὶ φιλοξενούσαι αὐτοὺς. Οὐδὲν τὸ κοινὸν φυλετικῶς ἔχοντες πρὸς τοὺς Τούρκους, καθ' ὧν τελευταίως, διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου, ἐστράφησαν, καταδιωχθέντες καὶ πολλὰ ὑποστάντες, ἀσχολοῦνται περὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν, ὡς καὶ περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μεταξὺ Ἀμμοῦ καὶ Διασβεκίρης ἐμπορικῆς ἢ ἄλλης συγκοινωνίας. Ὁ Μητροπολίτης Νεοκαισαρείας Πολύκαρπος ἐν συνεντεύξει δημοσιογραφικῇ, καταχωρισθείση ἐν τῷ «Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» πέρυσιν, ἐβεβαίωσεν, ὅτι, ὁσάκις, ἐπισκεπτόμενος τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, διέρχεται Ἐρυθρῶν χωρίων, οἱ κάτοικοι οὐ μόνον περιβάλλουσιν αὐτὸν δι' ἰδιαιτέρων τιμῶν καὶ περιποιήσεων, ἀλλὰ καὶ προσφεύγουσιν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπίλυσιν ἐκκρεμῶν διαφορῶν, μὴ θέλοντες γὰρ προσφύγωσιν εἰς Τουρκικὰ Δικαστήρια.

ΟΙ ΚΙΡΚΑΣΙΟΙ, οἱ Κερκίται ἢ Κερκέται τῶν ἀρχαίων, οἰκοῦντες ἐν τοῖς Βιλαετίοις Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς, ἦλθον εἰς Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τοὺς Ῥωσοτουρκικοὺς πολέμους. Ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀρίαν Φρυγοπελασγικὴν ἢ Φρυγοελληνικὴν Ὀμοφυλίαν, συγγενεοῦσι στενότερα πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οὗς ἰδιαιτέρως τιμῶσι, περιφρονοῦντες τοὺς Τούρκους. Τολμηροὶ καὶ γενναῖοι, ἔχοντες ζωρὰν συνείδησιν τῆς ἐκ Φρυγοπελασγῶν καταγωγῆς αὐτῶν, καυχώμενοι, ὅτι συνδέονται φυλετικῶς πρὸς τοὺς ἰστορούμενους Ἀχαιοὺς τοῦ Κρικῆσου καὶ πρὸς τοὺς Κρητᾶς, καὶ δὴ, καθ' ὃ γράφει ὁ Henri Mathieu, πρὸς τοὺς Σφακινοὺς, ὧν ἔχουσι τὸ εὐσταλὲς καὶ εὐσωμὸν, συμπαθέστατα διάκεινται πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οὗς ἀγαπῶσι, συνεργαζόμενοι συχνότατα μετ' αὐτῶν. Συστρατιῶται καὶ συμβοηθοὶ τῶν Ἑλλήνων, δεινοὺς ἀγῶνας διεξαγαγόντες κατὰ Περσῶν, Τούρκων καὶ ἄλλων βαρβάρων ὑπὸ Ἑλληνας καὶ Βυζαντινοὺς στρατηγούς, καταπολεμήσαντες τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῶν ὄρσων αὐτῶν καὶ ἀλλαγῆς μέχρι τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, διατηροῦσι ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τῆς τε καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, σεβόμενοι τὸν Σταυρὸν, πιστεύοντες εἰς τὴν Παναγίαν, ἐπικαλοῦμενοι τοὺς Ἀποστόλους καὶ τελοῦντες τελετὰς χριστιανικῆς μορφῆς. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν, ἀληθεῖς Ἀμαζόνες, ἀκάλυπτοι ἐμφανίζονται πρὸ τῶν Ἑλλήνων, οὗς περιποιοῦνται καὶ φιλοξενοῦσιν, ἀρνούμεναι πᾶσαν περιποίησιν εἰς τοὺς Τούρκους, μεθ' ὧν οἱ Κιρκάσιοι οὐδέποτε συνάπτουσιν οἰκογενειακὰς σχέσεις. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ διὰ τοὺς Ἀβασγούς, τοὺς κοινῶς **Ἀπαχαζάδες ἢ Ἀπχαζάδες**, ἀνήκοντας εἰς τὴν αὐτὴν Ἀρίαν Φρυγοπελασγικὴν Ὀμοφυλίαν, εἰς ἣν καὶ οἱ Κιρκάσιοι, συστρατιῶται δὲ καὶ συμβοηθοὶ πάντοι τῶν Ἑλλήνων, μεθ' ὧν πάντοτε συνεπολέμησαν. Διατηροῦσι ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τοῦ Προμηθέως, τῆς Ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῶν κατὰ τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου πολέμων, ὧν μετέσχον, μετασχόντες καὶ τοῦ θριάμβου τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναγωγῆς τοῦ Σταυροῦ, ὅτε καὶ ἐνῆλθον, παρόντων καὶ συνεοραζόντων **Κιρκά-**

σίων καὶ Ἀβασγῶν στρατιωτῶν, ὁ θούριος ὕμνος: «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καί...», καθ' ἣν ὥραν ὁ Ἡράκλειος, βασιλεύων τὸν Σταυρὸν ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον. Προκειμένου περὶ τῶν Ἀβασγῶν δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ πατρίς αὐτῶν, ἡ Ἀβασγία, στενωτάτους δεσμούς πάντοτε ἔχουσα κατὰ τὸ παρελθόν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀπέτελεσε μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Τραπεζοῦντος μέρος τῆς ὁμωνύμου Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς οἱ Αὐτοκράτορες ἀπεκαλοῦντο καὶ **Βασιλεῖς τῆς Ἀβασγίας**. Προκειμένου εἰδικώτερον περὶ τῶν Κιρκασίων τῶν οἰκούντων κατὰ τὰς ἀνατολικὰς προσβάσεις τοῦ Σκοιδίσου (Κιρκάν Δάγ) καὶ τοῦ Παρυάδρου (Γιλδίξ Δάγ), δέον νὰ λεχθῇ, ὅτι οὗτοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν σπουδαιότατην Κιρκασιανὴ φυλὴν τοῦ **Ἀμπαζέκ**, ὀνομαζόμενοι, κατὰ παραφθορὰν τοῦ Σιρκασιανοῦ ὀνόματος, **Ἀμπαζάδες** καὶ εἶναι οἱ **Ἀππαῖται** τοῦ Στράβωνος, παλαιόθεν ἐν τῇ χώρᾳ συνοικισθέντες. Κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῷ Πόντῳ ἀπαντῶσι Κιρκάσιοι παλαιόθεν συνοικισθέντες καὶ Κιρκάσιοι τελευταίως, μετὰ τοὺς Ῥωσοτουρκικοὺς πολέμους, ἐγκαταστάντες. Οἱ Κιρκάσιοι καὶ οἱ Ἀβασγοὶ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐν τῷ Καυκάσῳ χωρῶν αὐτῶν, ἔτοιμοι, ὡς πάντοτε, εἰς οἰουσδήποτε νὰ ὑποβληθῶσιν ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ θυσίας.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Ῥωσίᾳ τροπὴν, οἱ Κιρκάσιοι, συγκροτηθεῖσθαι ἐν Βλαδικαυκάς Ἐθνοσυνελεύσεως τῶν Λαῶν τοῦ Καυκάσου, κατώρθωσαν, ἐπιβληθέντες, νὰναδείξωσιν Πρόεδρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ αὐτῆς τὸν διηγήρον Σαμπάνωφ Μπασιά, Κιρκάσιον ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Βαλκάρων, καὶ κατεπολέμησαν ποικίλας προτάσεις τῶν Τουρκοτατάρων, μετασχόντων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπιδιωξάντων, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀγκάιερ, Ἀντιπροσώπου τῶν ἰσχυρότων ἔτι Κομιτατῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως προσδοθῇ Μουλσουλμανικὴ ἢ Πανισλαμικὴ χροιά εἰς τὴν Ἐνωσιν τῶν Λαῶν τοῦ Καυκάσου. Οἱ Κιρκάσιοι, διαμαρτυρηθέντες, ὑπεστήριξαν, ὅτι οἱ Ὀρεινοὶ τοῦ Καυκάσου, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντες πρὸς τοὺς Τουρκοτατάρους καὶ τοὺς Κοζάκους, ἐννοοῦσι νὰ διατηρήσωσι μετὰ τῆς ἐλευθερίας τὰ ἴδια αὐτῶν φυλετικὰ καὶ γλωσσικὰ γνωρίσματα, ὑπὲρ ὧν μόνων ἠγωνίσθησαν καὶ θάγωνισθῶσι. Διὰ τῆς ἀδιαλλάκτου αὐτῶν στάσεως οἱ Κιρκάσιοι ἐπέτιγον τὸν πλήρη χωρισμὸν τῆς θρησκείας ἀπὸ τῆς πολιτείας, τῆς φυλῆς καὶ τῆς γλώσσης, τόνισαντες, ὅτι ὡς ἐπολέμησαν κατὰ τῆς Ῥωσικῆς τυραννίας, οὕτω ἐπολέμησαν προηγουμένως κατὰ τῆς Τουρκικῆς καὶ θὰ πολεμήσωσι κατὰ πάσης ἄλλης τυραννίας τῷ παραδείγματι ἐκείνων στοιχούσης. Οἱ Κιρκάσιοι, μὴ συμπεριλαμβανόμενοι τῶν Ἀβασγῶν, ἀνέρχονται εἰς 1,500,000 μὲν ἐν Καυκάσῳ, οἰκοῦντες ἐν τοῖς τμήμασι τῶν ἐπαρχιῶν Κομπάν καὶ Τερέκ τοῖς κειμένοις ἐντεῦθεν τῶν ὁμωνύμων ποταμῶν, εἰς 700,000 δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, τῇ Καρδουγίᾳ, τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῇ Μεσσοποταμίᾳ, τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Θοράκῃ, ἐγκαταλείψαντες τὴν πατριὸν γῆν μετ' ἀγῶνας ἐνὸς αἰῶνος ἐναντίον τῶν Ῥώσων.

Ἡ γλῶσσα τῶν Κιρκασίων καὶ τῶν Ἀβασγῶν, Φρυγοπελασγικὴ ἀναμφισβητήτως τὴν προέλευσιν, εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα μεταξὺ τῶν ὄρειων τοῦ Καυκάσου. Παρέμεινεν ὡς ἡ Ἀλβανικὴ πρωτογόνος καὶ ἀδιάπλατος, ἄνευ ἰδίας γραπτῆς Ἀλφαβήτου, διό, καὶ γραφομένη, γράφεται δι' ἀραβικῶν γραμμάτων. Πρὸ τινων ὅμως ἐτῶν συνετάχθη Ἀλφάβητος διὰ λατινικῶν γραμμάτων, ὡς καὶ γραμματικὴ, σήμερον δὲ οἱ Κιρκάσιοι ἐπιζητοῦσι νάπαλλάξωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν πάσης Τουρκοφανοῦς μορφῆς, ἀποφεύγοντες συστηματικῶς τὴν χρῆσιν Τουρκικῶν ἢ μᾶλλον Ἀραβικῶν γραμμάτων. Πολλοὶ φωναί, ὡς καὶ παρ' Ἀλβανοῖς, μὴ ἀποδιδόμεναι ὑπὸ τῶν Λατινικῶν γραμμάτων, ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν. Οἱ Κιρκάσιοι, ὡς καὶ οἱ Ἀλβανοί, διεκδικοῦσι μέρος τῆς Ἑλληνικῆς δόξης, λέγοντες, ὅτι συμμετέσχον τῶν ἀγῶνων τῶν ἐκ τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κολχικῆς ἐξορμησάντων Πρωτοελλήνων. Ὁ στρατηγὸς Ἰζζὲτ Πασᾶς ἐν ἔργῳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Eureka» ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ Κιρκάσιοι κατήλθον εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θράκην, πολλὰ καὶ μεγάλα διαπραξάντες. Τὸ Φρυγοπελασγικὸν ἢ Φρυγοελληνικὸν τῶν Κιρκασίων μαρτυρεῖται, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, καὶ ἐκ τῆς θρησκείας αὐτῶν, ἣτις εἶναι κράμα θρησκείας Χριστιανομωαμεθανικῆς, ἐγκλειούσης πλείστα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Φρυγοελληνικῆς. Λατρεῖται ἡ Μαριάμ, ἡ Παναγία, ἀγομένης μεγάλης ἑορτῆς κατὰ Σεπτέμβριον ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις αὐτῆς. Ἡ Μαριάμ, λεγομένη Κιρκασιανιστὶ Μερεῖμ, ἀποκαλεῖται καὶ **Μέρισσα** (Μελισσα), θεὰ τῶν Μελισσῶν (!). Κατὰ τὸ ἔαρ ἄγεται ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ **Σωσεζῆς** (Σωτήρος Διὸς ἢ Ζηνός) κυρίου τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν καταιγίδων, ὡς καὶ ἄλλη πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου τῶν χαλκῶν, τῶν χαλύβων **Τληφέε** (2) (Ἡφαίστου). Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου ἄγεται ἡ ἑορτὴ τῶν νεκρῶν (Ψυχασάββατον) καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Κερανοῦ, τῶν βροχῶν δηλαδή. Οἱ Κιρκάσιοι ἑορτάζουσι τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ ἡμεῖς, ἀπὸ δὲ τῆς νέας σελήνης τοῦ Μαρτίου παύουσι τρώγοντες ὠά, ἀπέχουσι πάσης ἐμπορικῆς πράξεως ἢ ἀνταλλαγῆς, **δὲν δανεῖζονται ἀπὸ τούς γείτονας φωτιάν**, ἀναμένοντες τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ὅτε πανηγυρίζουσι, **τρώγοντες ὠά** καὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς εὐωχίας. Πιστεύουσιν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων φέρεται ὁ Μεσίτ (Μεσίτης, Μεσσίας), καὶ εἰς τὸν Στανρόν.

ΟΙ ΙΒΗΡΕΣ (Γεωργιανοί), οἰκοῦντες ἐν τῷ Βιλαετίῳ τῆς Τραπεζοῦντος, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀρίαν Φρυγοελληνικὴν Ὅμοφυλίαν. Ὑπὸ ποικίλας περιστάσεις μετοίκησαντες ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν, τῆς Ἰβηρίας (Γεωργίας), εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐξισλαμισθέντες, διατη-

(1) Μελίσσαι παρ' ἀρχαίοις αἱ ἱέρειαι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, τῆς Δήμητρος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Κυβέλης.

(2) Ἐκ τῆς ρίζης Τλη (καρτερικός) καὶ Ἡφαίστου· κατὰ παραφθορὰν Ἐφε ἢ Ἐφέ. Παραδόξως ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸν γενναῖον, τὸν τολμηρὸν ὀνομάζουσιν Ἐφέ, καὶ διη καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι.

ροῦσι ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ὡς εἶναι ἀναμφισβητήτως βέβαιοι, ὅτι οὐδὲν τὸ κοινὸν φυλετικῶς ἔχουσι μετὰ τῶν Τούρκων ἢ τῶν Ὀθωνανῶν, οὕτω εἶναι βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν. Ὁ Henri Mathieu γράφει ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ περὶ «Τουρκίας καὶ τῶν Λαῶν αὐτῆς»: «Ἡ πίστις αὐτῶν εἰς τὰ θαύματα τῶν Ἁγίων ἀπέμεινεν ἀκεραία. Πολλοὶ αὐτῶν νηστεύουσι τὴν Παρασκευὴν καὶ τελοῦσι παρακλήσεις ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν. Ἐπανειλημμένως ἐστράφησαν κατὰ τῶν Τούρκων, δὲν ἐλησιμόνησαν δέ, ὅτι εἶχον ἰδίαν ἐθνικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ πολιτικὴ τροπὴ, ἣτις θάπέδιδεν αὐτοῖς τὴν παλαιὰν ἐλευθερίαν, θὰ ἐπανῆγε σὺν τῷ χρόνῳ αὐτοὺς εἰς τὴν θρησκείαν, ἣν ἠγαγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι. Καὶ οἱ Γεωργιανοὶ τῆς Ρωσίας ἠγαγκάσθησαν νὰ σπασθῶσι τὸν Μωαμεθανισμόν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ρωσικῆς κατακτῆσεως ἐπανερχονται ἀθρόοι εἰς τὸν Χριστιανισμόν.»

ΑΛΛΑΙ ΦΥΛΑΙ

ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΟΙ, συνοικισθέντες ἐν τοῖς Βιλαετίοις Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς, εἰσὶ ξένοι καὶ ἐπῆλυδες, ἐλθόντες ἐκ τῆς Περσικῆς Ἀρμενίας κατὰ τὸ 1608, βασιλεύοντος ἐν Περσίᾳ τοῦ Σάχου Ἀμπᾶς, ἐνεργήσαντος δὲ διωγμοὺς κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἀρμενίων, καὶ ἐκ τῆς Τουρκικῆς Ἀρμενίας, καὶ δὴ ἐκ τῶν πρὸς τὴν Καρδουχίαν τμημάτων αὐτῆς, περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, κατόπιν τῶν βιαιοπραγιῶν καὶ τῶν ὁμοτήτων τῶν Κούρδων. Οὐδεὶς λόγος, ἱστορικός, γεωγραφικός, ἐθνογραφικός ἢ ἄλλος, συντρέχει εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς γνώμης, ὅτι Ἀρμενικὰ τμήματα ἢ Ἀρμενικαὶ χώροι εὐρίσκονται ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἀνευρίσκονται βεβαίως Ἀρμένιοι πολλοὶ ἐν Σινώπῃ, ἐν Τραπεζοῦντι, ἐν Σεβαστείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Πόντου, ὡς ἀνευρίσκονται πολυπληθεῖς τοιοῦτοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Νικομηδείᾳ, ἐν Σμύρνῃ, ἐν Ἀδάνοις, ἐν Ἀγκύρᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἀλλὰ πάντες εἰσὶ ξένοι καὶ ἐπῆλυδες, ἐξ ἀνάγκης, κατόπιν διωγμῶν, ἔνεκα ποικίλων ἄλλων λόγων ἢ πρὸς ἐμπορίαν μετοικήσαντες. Δὲν φανταζόμεθα δέ, ὅτι ἡ ἐγκατάστασις δημιουργεῖ δίκαια καὶ δικαιώματα *φυλετικὰ καὶ ἐθνικὰ, ἐθνογραφικὰ τοῦτ' ἐστὶ*, δεδομένου, ὅτι οὐδ' αὕτη ἡ δορικτησία δημιουργεῖ τοιαῦτα, ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον, διακεκριμένως χωριζομένων τῶν *δορικῆτων ἀπὸ τῶν δορικητόρων*, δὲν ἐπέρχηται ἀφομοίωσις.

ΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ, ὀλίγοι, οἰκοῦσι διεσπαρμένοι ἐν τοῖς Βιλαετίοις Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς. Οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Πόντου προσέρχονται κυρίως ἐξ Ἰουδαίων τῆς Ρωσίας, καταδιωχθέντων κατὰ τὰ ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος.

ΟΙ ΑΘΗΓΓΑΝΟΙ ἢ ΑΤΣΙΓΓΑΝΟΙ, οἰκοῦντες ἐν τοῖς Βιλαετίοις Τραπεζοῦντος καὶ Κασταμονῆς, προσέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς Ἀσίας

φυλῆς, ἐξ ἧς καὶ οἱ ἄλλοι ὁμόφυλοι αὐτῶν. Ὁμιλοῦντες τὴν Ἑλληνικήν, καὶ δὴ τὴν Ποντικήν διάλεκτον, ἰδιαίτατα πρόσκυνται εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ὁ ἀείμνηστος Πασπάτης, ἐν μακροῦ μονογραφίᾳ περὶ Ἀτσιγγάνων, ἀπέδειξεν ὅτι Ἀτσιγγανοὶ τοῦ Πόντου, μετακινούμενοι πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ διατρέγοντες αὐτήν, μετέδωκαν λέξεις καὶ φράσεις, πολλάκις δὲ καὶ τέχνας, Ἑλληνικάς, ἐξ οὗ ἐπ' ἔως μαρτυρεῖται ἡ μεγάλη Ἑλληνιστικὴ δύναμις τοῦ Πόντου.

ΟΙ ΚΟΠΤΑΙ, ἐλάχιστοι, οἰκοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσι τῶν Βιλαετίων Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς. Ὑπολείμματα Ἑλλήνων Μονοφυσιτῶν καὶ Νεστοριανῶν, διωκομένων κατὰ τοὺς ἐμφυλίους θρησκευτικὰς παραγμούς, ἀπετέλεσαν ἰδίας κοινότητας ἐν μέσῳ ὁμοφύλων, ἀλλ' ἕτεροδόξων.

ΕΛΛΗΝΕΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ, καταπλημμυροῦντες τὰ Βιλαέτια Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας, Κασταμονῆς, ἀπαρτίζουσι τὸν γηγενῆ πληθυσμόν, εἰσὶ δ' ἀναμφισβητήτως, ὡς παρατηρεῖ ὁ μισσηλικώτατος Φαλλμεράυερ, οἱ ἑλληνικώτατοι καὶ ἀμιγέστατοι τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὴ ἡ καλουμένη γλῶσσα, ἐν πολλοῖς ἀρχαῖζουσα, εἶναι διάλεκτος Ἑλληνική, ἀπέχουσα τῆς καθαρουμένης γῶν γλώσσης ὀλιγώτερον ἢ ὅσον ἀπέχεν ἡ Δωρικὴ τῆς Ἰωνικῆς, δύναται δέ, ὡς γράφει ἐν τῇ περὶ τοῦ Πόντου πολυτίμῳ συγγραφῇ αὐτοῦ ὁ διαπρεπὴς λόγιος καὶ βουλευτὴς κ. Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος, νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι μέρος τοῦ πλουσίου λεξιλογίου αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν τοῦ Ὀμήρου καὶ ὅτι ἀντλεῖ αὐτὴ ἐκ τῶν πεζῶν συγγραφέων τόσα ὅσα οὐδεμία ἄλλη τῶν γνωστῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Δικαίως ἄρα πλείονται τῶν λέξεων τῆς Ποντικῆς διαλέκτου δύνανται, ἐπιλέγει ὁ κ. Παπαμιχαλόπουλος, ἀναφερόμενος καὶ εἰς τὸν Μιχαὴλ Δέφφνερ, ὑποβαλόντα τῷ 1877 εἰδικὴν μελέτην εἰς τὴν Προωσιακὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν, ν' ἀξιῶσται τὴν κατ' εὐθείαν ἔγγραφὴν εἰς τὸ Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Τοιαύτη ἡ γλῶσσα ἡ Ποντικὴ ἢ Τραπεζοῦντιακὴ, ἢ καὶ ἄλλως Λαζικὴ καλουμένη. Ὄταν δὲ τοιαύτην γλῶσσαν ὁμιλῶσιν οἱ ἐκεῖ γηγενεῖς Ἑλληνες, παρέλκει πάσα ἄλλη εἰδικωτέρα μεία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐθνολογικὴν συγκρότησιν αὐτῶν. Ἐκεῖ, καθ' ἃ γράφουσιν ὁ Φαλλμεράυερ, ὁ Ντεμιολὲν καὶ ὁ Ἀζαμπιουζᾶ, ἐκεῖ, ἐν τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Κολχικῇ, ἀπαντῶσιν οἱ γνησιώτατοι καὶ ἀμιγέστατοι τῶν Ἑλλήνων, ἔχοντες ἥθη, ἔθιμα, παραδόσεις, φυσιογνωμίαν, παράστασιν, ἐνθυμιζούσας τοὺς πρώτους Ἑλληνας καὶ ἀποκαλυπτούσας ὅποιοι ἦσαν οἱ Ἑλληνες ἐκεῖνοι, δι' ὧν καὶ ἐξ ὧν ἀνεδόθη τὸ μέγα ἐθνολογικὸν δένδρον, ὅπερ Ἑλληνισμὸς ἀπεκλήθη.

Ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ὁ Πόντος μετὰ τῆς Κολχικῆς ἐμφανίζεται Προωσσηλικός, Ἑλληνικός. Ἐκεῖ ὁ Προμηθεὺς, δεσμώτης, σφίζεται ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ἐκεῖ καταφεύγει ἡ Ἰνώ, φεύ-

γούσα τῆς Ἥρας τὴν ὀργήν. Ἐκεῖ σπεύδει ὁ Φοῖβος μετὰ τοῦ χρυσομάλλου κριοῦ. Ἐκεῖ ὁ Ὀρέστης, ὁ Πηλέδης, ἡ Ἰφιγένεια φέρουσι τὰ βήματα. Ἐκεῖ ὁ Αἰήτης, ἡ Μήδεια, οἱ Ἄργοναῦται συναντῶνται. Ἐκεῖ ζῶσι καὶ δρῶσιν αἱ Ἀμαζόνες, αἱ ὑπέροχοι Ἑλληνίδες πολεμίστριαι, αἱ ἀντιάνειροι. Ἐκεῖθεν οἱ Ἀλιζῶνες, οἱ Χάλυβες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ οἱ Παφλαγῶνες ἐπὶ τὴν Τροίαν κατέρχονται ὑπὸ τὸν Ὀδῖον, τὸν Ἐπίστροφον καὶ τὸν Πυλαμῆνην. Ἐκεῖ πόλεις Ἑλληνικαὶ ἀρχαιόταται ἴδρυνται, ἡ Σινώπη, τὰ Κοτύωρα, ἡ Κερασσοῦς, ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Θεμισκυρα, ἡ Ἀμαστρις, τὰ Κόμανα, ἡ Ἀμισὸς καὶ ἄλλαι πολλαί. Ἐκεῖ, μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οὐ μετέσχεν ὁ Πόντος, μελετᾷ ὁ Ξενοφῶν νὰ ἰδρῦσῃ Ἑλληνικὸν Κράτος, ἐξ οὗ ἀκμαία καὶ ἀπροσμάχητος νάναπτηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις. Ἐκεῖθεν ὁ Μιθριδάτης, Ἑλλήνων Βασιλεὺς, ἀγωνίζεται ἀπαρμιλλῶς κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὑπεραμνόμενος τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ἐκεῖθεν οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς καὶ στρατηλάται, στρατιωτικὴν ἀντλοῦντες ρόμην, ἐπὶ νίκας καὶ θριάμβους ἐξορμῶσιν. Ἐκεῖ διαπλάσσεται τὸ Ἀζορικὸν Ἔπος. Ἐκεῖ ἡ ὑστάτη τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς ἀντιτάσσεται ἄμυνα κατὰ τῶν ἐπελθόντων Τούρκων. Ἐκεῖθεν τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ τέχναι αἱ Ἑλληνικαὶ φωτοβόλοι ἐκπέμπονται ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Θυῶλοι καὶ μῦθοι καὶ παραδόσεις καὶ λαογραφία καὶ ἱστορία καὶ μνημεῖα, τὰ πάντα διαλαλοῦσιν ἀψευδῶς τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀπαράθραυστον ἑλληνικότητα τῆς χώρας, ἧς οἱ Ἕλληνες γηγενεῖς κάτοικοι ἐν καὶ μόνον ἐγγνώρισαν θεσπέσιον ἔμβλημα, ἑλληνικὸν καὶ τοῦτο: « Ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης ».

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΦΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΦΑΝΕΙΣ

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ δὲν θὰ προέλθομεν εἰς νέας ζητήσεις περὶ τὸ ζήτημα τῶν Τουρκοφάνων ἢ Μουσουλμανοφάνων, ἀλλὰ θάναγράφωμεν αὐτοτελεῖς γνώμας Τούρκων περὶ τῆς ἐθνολογικῆς συγκροτήσεως τῶν Μουσουλμάνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἵνα οὕτω προσκομισθῇ ἀδιάσειστος ἡ ὁμολογία τῶν ἀμέσως διαφερομένων, βεβαιούντων, ὅτι ἡ Μικρὰ Ἀσία δὲν εἶναι Τουρκικὴ τὴν συγκρότησιν. Τῷ 1915 ὁ Χότζας Μ. Σεμσεδδὶν ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκαλυπτικώτατον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον « **Ἀπὸ τοῦ ψεύδους εἰς τὴν ἀλήθειαν** » (Χιραφατὰν Χακικατᾶ), ἐν ᾧ λεπτομερέστατα καὶ ἀναλυτικώτατα γράφει περὶ Τουρκοφάνων ἢ Μουσουλμανοφάνων, συστηματικῶς ἀντιδρώντων κατὰ τῶν Τούρκων, συνιστῶν, ὅπως ληφθῶσι μέτρα κατ' αὐτῶν. Παρ' αὐτοῖς, λέγει, ἡ θρησκεία, μουσουλμανοφάνης, ἔχει ἀλλόκοτον ὄψιν ὡς ἐμπνεομένη κυρίως ἐξ ἀρχαίων φιλοσοφικῶν δογμάτων, καὶ δὴ Ἑλληνικῶν. Παρὰ τὴν Μουσουλμανοφάνειαν αὐτῶν οἱ γηγενεῖς οὗτοι κάτοικοι διετήρησαν τὰς παραδόσεις τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Αἱ διάφοροι δογματικαὶ διακρίσεις, αἵτινες ἀποκαλοῦνται συνήθως μουσουλμανικαὶ αἱρέσεις, ὀφείλονται εἰς φυ-

λετικὰ διακρίσεις. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Μουσουλμάνων, παρατηρεῖ ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν Τουρκοφαναῶν ἢ Μουσουλμανοφαναῶν, μισοῦσι τοὺς Τούρκους. Ἡ διαχωρίζουσα Τουρκοφανεὶς καὶ Τούρκους ἀπέχθεια εἶναι τόσῳ βαθεῖα ὅσῳ καὶ ἡ διαχωρίζουσα Ἑλληνας, Βουλγάρους καὶ Ῥώσους. Τὸ βαθὺ τοῦτο συναίσθημα μίσους εἶναι κληρονομία ἐκ τοῦ παρελθόντος. Ἀνθρώποι ὀνομαζόμενοι Ἀλῆδες, Χασιήδες, Χουσεϊνήδες μισοῦσι τοὺς φέροντας τὰ αὐτὰ ὀνόματα Τούρκους. Εἶναι προφανές, ὅτι εἰς τυχοῦσαν εὐκαιρίαν οἱ μὲν θὰ συγκρουσθῶσι πρὸς τοὺς δέ, σπαράττοντες ἀλλήλους. Κατὰ τὸν Ἀριφ Βέην, Γενικὸν Γραμματέα τῆς ἐν Καίρῳ ἄλλοτε Τουρκικῆς Ἀρμοστίας, οἱ Μουσουλμανοφανεὶς τῆς Ἀνατολῆς, ἐξακολουθεῖ ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, θεωροῦσι τὴν μὲν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἐχθρικήν, τὴν δὲ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὡς ἀγαρεῖαν, ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ ἐκ φόβου καὶ οὐκ ἐκ πίστεως. Εὐχονται τὴν κατάρρευσιν τοῦ Κράτους καὶ κηρύττουσι τὸν ἐν πολέμῳ θάνατον ὡς αὐτοκτονίαν. Ἀπεύχονται νίκας Τούρκων. Οἱ Τουρκοφανεὶς ἢ Μουσουλμανοφανεὶς εἶναι οἱ λιποτακτοῦντες καὶ φεύγοντες κατὰ τὰς μάχας. Οἱ Δεδέδες, οἱ Σεῖχηδες, οἱ Βέηδες, οἱ Ἀγάδες αὐτὸν διδάσκουσι καὶ ἐνισχύουσι τὰς ιδέας ταύτας. Μὴ κατὰ τὸν τελευταῖον Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Βαλκανικόν, ἐπάγεται ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, δὲν ἔδωκαν οἱ Τουρκοφανεὶς τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς, ἐγκαταλιπόντες καὶ ἀπογυμνώσαντες ἐκπνέοντας ἀξιωματικούς αὐτῶν;

Ἡ Ἀνατολή, ἐπιλέγει μελαγχολικῶς ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, οἰκεῖται ὑπὸ λαῶν, ἐχόντων μὲν *ἐξωτερικῶς* τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τὴν Μωαμεθανικὴν, διατρεφόντων δ' ἀληθῶς ἴδια δόγματα καὶ ἰδίαις σκέψεσι. Οὐδεὶς δεσμὸς πραγματικός, ἔστω καὶ θρησκευτικός, ἐνοὶ αὐτοὺς πρὸς τοὺς Τούρκους, ὧν εἰσὶν ἄσπονδοι ἐχθροί. Δυστάμενοι πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς βλέψεις, θάποβῶσιν οἱ καταστροφεῖς τοῦ Τουρκισμοῦ. «Ἐὰν δὲν καταβληθῇ *ῥαγδαία πρόνοια* καὶ ἐὰν δὲν ληφθῶσι σύντονα μέτρα, ἵνα ἀποτραπῇ ὁ φοβερός οὗτος κίνδυνος, θάποθάνωμεν. Ἀποθνησκόντων δ' ἡμῶν καὶ ἀναζώσης τῆς παλαιᾶς Ἀνατολῆς, θάπολεσθῇ, θὰ ἐκλείρῃ καὶ τὸ Τουρὰν καὶ ὁ Τουρανισμός. Οἱ ἀνατολικοὶ νομοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς ἄλλης Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ἐξεγειρόμενοι καθ' ἡμῶν, θάποσπασθῶσιν, ἐὰν, συνερχόμενοι, δὲν λάβωμεν ἐντονώτατα μέτρα. Διὰ τῶν Σχολείων οὐδὲν κατορθοῦται, διότι ταῦτα ἰδρύνονται διὰ τὰς οἰκογενεῖας τῶν ὑπαλλήλων, δεδομένου, ὅτι προσέρχονται εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα μόνον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἡ ἴδρυσις πρακτικῶν καὶ νυκτερινῶν σχολείων, *προπαγανδικῆν* ἐχόντων ἀποστολήν, θάπέβαιεν ἴσως σωστική. Ἄλλ' ἔχομεν καιρόν; Πάντως ἐὰν σωθῇ ἡ Ἀνατολή, θὰ ζήσῃ ἡ Τουρκία καὶ, ζώσης τῆς Τουρκίας, θάναγεννηθῇ τὸ Τουρὰν. Ἄλλως θὰ καταρρεύσωμεν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὧν ἄλλοι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς στρέφονται καθ' ἡμῶν καὶ ἄλλοι ἐν τῷ κρυπτῷ.» Πρὸ τινῶν ἐτῶν οἱ *Μπατινιέ* (*Μυστικο-*

παθεῖς), κατ' ὄνομα μόνον Μουσουλμᾶνοι, συνῆλθον εἰς συνέδριον, καθ' ὃ Ἀβδουλάχ τις, ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, εἶπεν, ὅτι «οἱ Μουσουλμᾶνοι, κυριεύσαντες τὴν χώραν ἡμῶν, καταστρέψαντες τὸ Κράτος ἡμῶν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νικηθῶσιν ὑφ' ἡμῶν διὰ πολέμου. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἐνσπείρωμεν μεταξὺ αὐτῶν τὸ μῖσος καὶ τὴν διαίρεσιν, ὀδηγοῦντες τὸν Μουσουλμανισμόν διὰ τῆς διδασκαλίας ξένων πρὸς αὐτὸν δογμάτων εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπαιτῶντες ἐν ὀνόματι τοῦ Μουσουλμανισμοῦ τοὺς ἀμαθεῖς Μουσουλμᾶνους. Οὕτω μόνον θὰ ἐκδικηθῶμεν καὶ θάνακτῆσωμεν τὴν θρησκείαν ἡμῶν καὶ τὴν πάτριον γῆν». Ὁ Ἀβδουλάχ οὗτος, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς Ἱατρικῆς, ἐξήγειρε τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ, Κρυπτοχριστιανούς, ὁμιλῶν περὶ τῆς πάλαι δόξης καὶ ἀκμῆς τῶν διαφόρων μὴ τουρκικῶν φυλῶν. Τὴν ἐξέγερον τῶν περὶ τὸν Ἀβδουλάχ μετὰ κόπου, αἱματηρῶς, κατέστειλεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, γράφει ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ ὁποίου ἀπεσπάσαμεν ἐπὶ λέξει τὰνωτέρω.

Ὁ Ἀρίφ Βέης, ὁ ἀποθανὼν Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς ἐν Καῖρῳ ἄλλοτε Τουρκικῆς Ἀρμοστίας, πατὴρ τοῦ Δζελαδεδδίν Ἀρίφ Βέη, Καθηγητοῦ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Τουρκικῷ Πανεπιστημίῳ, τέως Προέδρου τῆς Ὀθωμανικῆς Βουλῆς καὶ νῦν Ὑπουργοῦ τῆς ἐν Ἀγκυρᾷ Κυβερνήσεως τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐν βιβλίῳ αὐτοῦ, γράφοντι πρὸ 30 ἐτῶν καὶ φέροντι τὸν τίτλον «*Τὰ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἐπερχόμενα*» (*Μπασσημηζᾶ Γκελενλέρ*), σημειοὶ ἐτέραν ἐξέγερον Τουρκοφανῶν ἢ Μουσουλμανοφανῶν, γενομένην ὑπὸ τῶν Ἐρυθίνων (Κηζήλ Μπάσηδων), ὧν τριακόσαι ὀλόκληροι χιλιάδες οἰκοῦσιν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας τοῦ Πόντου. Ἐπισκεφθεὶς τὸ Χουζουστάν, καζᾶν τοῦ Σαντζακίου Δερσίμ τοῦ Βιλαετίου Μουρετ-οὐλ-Ἀζήζ παρακείμενον τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας, μετέβη παρὰ τῷ Χουσεῖν Βέη (Σᾶχ Χουσεῖν Ζαδέ), ἐπάρχῳ (καίμακαμη) καὶ βέη (Δεδε) τοῦ τόπου. Μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν, ὡς λέγει, ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ στήλην τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Χηζήρ), ἣτις ἀποτελεῖ προσκύνημα, εἰς ὃ σπεύδουσιν οἱ Ἐρυθῖνοι (Κηζήλ Μπάσηδες) τῆς περίξ χώρας καὶ οἱ τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας. Διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὁ Ἀλῆ βέης, πατὴρ τοῦ Χουσεῖν βέη, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐρυθίνων καὶ τῶν ἐκ τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας σπευσάντων ἐξηγέρθη κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ ἔκανσεν ὅλα τὰ μὴ Ἐρυθινικὰ (Κηζηλμπασικὰ) χωρία. Οἱ Ἐρυθῖνοι, πλὴν τοῦ φόρου, ὃν καταβάλλουσιν εἰς τὸ Κράτος, καταβάλλουσι τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς ἀρχηγούς αὐτῶν, τοὺς *Δεδέδες*. Ὅταν οὗτοι περιέρχονται τὰ χωρία, ἄγονται ἑορταὶ ἐν αὐτοῖς. Κρατοῦσιν ἐγχρωμον ὄραβδον, ἔμβλημα δυνάμεως καὶ ἰσότητος, ἣν, φυλασσομένην ἐντὸς πρασίνου σακίου, ἀσπάζονται μετὰ σεβασμοῦ πάντες. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά συνέρχονται εἰς τὰ μέρη, ἐν οἷς διαμένουσιν οἱ *Δεδέδες*, καὶ τελοῦσι μυστήρια ὑπὸ τὸν ἦχον αὐλῶν καὶ ἄλλων ὀργάνων, πίνοντες ποτὸν παρασκευαζόμενον ὑπὸ τῶν Δεδέδων.

Τοὺς Ἑρυθίνοὺς καὶ τοὺς πρεσβεύοντας τὰ αὐτὰ μυστήρια ὀνομάζουσιν οἱ Τούρκοι καὶ **Ῥαφαζήδες** (**Ἀπίστοι**), ἂν καὶ αὐτοὶ ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς **Σοφοῦδες**, ἦτοι Σοφοῦς. Οὗτοί εἰσιν ἐγκατεσπαρμένοι ὁμαδικῶς, καθ' ἃ γράφει ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, ἐκείθεν μὲν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Ἐρζερούμ, Ἐρζιντζάν, Κουρού Τσαί, Μούς, Μαμουρετ-οὐλ-Ἀζής, Δερούμ, Μεσοποταμίᾳ, ἐν δὲ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ Διβροϊτζί, τὴν Σεβάστειαν, τὸ Καρὰ Χισάρ, τὸ Κότς Κιρη, τὸ Ὀσμανιτζίκ, διαμερίσματα τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας, κατὰ τὸ Τσαγκερῆ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, κατὰ τὸ Γκέρεντε (Κράτειαν ἢ Κρήτειαν) τοῦ Βιθυνίου τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, κατὰ τὸ Ζεμάλε ἢ Τζεμίλ καὶ τὸ Ἐλμαλή τοῦ Βιλαετίου Ἰκονίου, κατὰ τὴν Ἄγκυραν καὶ τὴν Ὑσογάτην τοῦ Βιλαετίου Ἄγκύρας, κατὰ τὴν Κιουτάχτιαν (Κοτύαιον) καὶ τὸ Ἐσκή Σεχέρ (Δορούλαιον) τοῦ Βιλαετίου Προύσης. Οἱ ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σιμύρνης **Ἀπίστοι** (**Ῥαφαζήδες**) ὀνομάζονται **Ταχτατζήδες**, ζῶντες νομαδικῶς καὶ διεσκοπισμένοι. Πάντες οἱ ὡς ἄνω, καθ' ἃ ρητῶς ἐπάγεται ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, προτιμῶσι τοὺς Χριστιανοὺς Ἑλληνας τῶν Τούρκων, οὓς μισοῦσιν ὅσον καὶ τοὺς Ῥώσους, ἕαν μὴ πλειότερον. Κρύπτουσιν, ὡς καὶ οἱ Κοῦρδοι, τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς. Πάντες οἱ **Τουρκοφανεῖς**, καὶ δὴ οἱ λεγόμενοι **Βαζαλάκηδες**, δὲν ἀνέχονται νάποκαλῶνται Τούρκοι, διότι «παρ' αὐτοὺς Τούρκος σημαίνει τὸν προαγωγὸν (ντεγιούς). Θεωροῦσι τοὺς Τούρκους ὡς ἀπίστους καὶ κατηραμένους».

Ἄλλοι Τουρκοφανεῖς εἰσι, καθ' ἃ γράφουσιν ὁ Ἄριφ Βέης καὶ ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, οἱ **Δερβίσαι**, ὁμαδικῶς μὲν οἰκοῦντες ἐν τοῖς Βιλαετίοις Ἰκονίου καὶ Ἄγκύρας, ἐγκατεσπαρμένως δὲ ἐν Μετοχίοις, Σεμνείοις (Τεκέδες) ἀνὰ τὸν Πόντον καὶ τὴν ἄλλην Μικρὰν Ἀσίαν, οἱ **Μπεκτασήδες**, παραφυὰς τῶν Δερβισίων, καὶ οἱ **Μουσεμχέδες** (**Εἰκονόφιλοι**), ἑτέρα παραφυὰς. Ἐκ τούτων οἱ τελευταῖοι εἰσὶν οἱ μᾶλλον ἀδιαλλάκτως ἔχοντες πρὸς τοὺς Τούρκους. Διατηροῦντες τὰς ἀρχαίας αὐτῶν παραδόσεις, ἀναμειγμένως μετὰ ἐξωτερικῆς λατρείας μωαμεθανικῆς, λέγουσιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Θεάνθρωπος. Ἐξ αὐτῶν οἱ ἐπικαλούμενοι **Γαλάτι Σχιῦται** (**Ψευδοσχιῦται**), ἀπαντῶντες δὲ παραδόξως ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, τῷ Βιλαετίῳ Ἄγκύρας, ὁμιλοῦσι **περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἢ ὁμοίωσιν ἀνθρώπου**, τινὲς δ' αὐτῶν, οἱ **Μουφαβεζέ**, ἀποδίδουσι, κατ' ἀπομίμησιν τῶν Χριστιανῶν, θεότητα εἰς τὸν Χριστόν. Οἱ **Μπεκτασήδες** θεωροῦσι τοὺς Τούρκους ἀπίστους καὶ κατηραμένους, χαίρουσι δὲ ἐπὶ τοῖς παθήμασι τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῶν Τούρκων. Μεταξὺ τῶν **Μπεκτασήδων** καὶ τῶν **Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν**, γράφει ὁ Ἄριφ Βέης, ὑπάρχει πλήρης καὶ τελεία ὁμοιότης θρησκευτικῶν ἰδεῶν, δεδομένου, ὅτι ὡς πιστεύουσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς Πατέρα, Υἱόν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, οὕτω καὶ οἱ **Μπεκτασήδες** πιστεύουσιν εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν Ἄλῆν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τρισυποστάτως. Πιστεύουσιν ἐπ' ἴσης εἰς τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους. Οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἔξαιρετικῶς ἀγαπῶ-

μενοι, ἔχουσι παρ' αὐτοῖς προνομιοῦχον θέσιν. Ἅγιος ἰδιαίτερος αὐτῶν εἶναι ὁ Ἅγιος Χαραλάμπης (Χατζῆ Μπεκτάς). Οἱ **Δερβίσαι** καὶ οἱ **Μπεντασήδες** ἔχουσι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Χριστιανῶν, ἁγίους μεσάζοντας μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τούτου δ' ἕνεκα ἴδρυσαν Μασσολεῖα, τιμώμενα ἐπ' ὀνόματι διαφόρων Ἁγίων (Βελλήδων), καὶ Σεμνεῖα (Τεκέδες). Πάντες οὗτοι ἀντετάχθησαν καὶ εἰς τοὺς Ἀραβας καὶ εἰς τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τοὺς Σταυροφόρους, ἀλλ' οὐδέποτε εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐξ οὗ εἰκάζεται, ὅτι εἰσὶ λείψανα αὐτῶν. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν, παρατηρεῖ ὁ Ἄριφ Βέης, ἀντιπάθειαν καὶ ἀπέχθειαν αἰσθάνονται πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ οἱ **Τουρκμένηδες**, οἱ κοινῶς Τουρκομᾶνοι λεγόμενοι. Ἄρα δικαίως ἀνωτέρω, γράφοντες περὶ τῶν Τουρκομάνων τοῦ Πόντου, ὑπεστηρίζαμεν, ὅτι οὗτοι, ὡς καὶ οἱ τῶν Βιλαετιῶν Ἀγκύρας καὶ Ἰκονίου, εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων **Τροκμῶν ἢ Τροκμηνῶν**, ὀνομασθέντων οὕτω ἐκ τῆς ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ πατρίδος αὐτῶν **Τροκμάδος ἢ Τρογμάδος**. Τὰ μασσολεῖα, οἱ τάφοι, αἱ ἐσορταὶ τῶν νεκρῶν, αἱ χριστιανικαὶ παραδόσεις, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, αἱ χωριστικαὶ πολιτικαὶ βλέψεις, τὰ πάντα, ἐπιλέγει ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, μαρτυροῦσιν ὅτι «οἱ Μουσουλμανοφανεῖς οὗτοι, οἱ ἐπὶ τόσους αἰῶνας κατατρόγοντες τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ μετετώντες τὴν ἐξόντωσιν ἡμῶν, εἰσὶ ξένοι πρὸς ἡμᾶς. Ἐξυπηρετοῦντες ἰδίας καὶ ξένας πολιτικὰς βλέψεις, θὰ παρᾶσχωσιν ἡμῖν πράγματα, διὸ ἐγκαίρως πρέπει ἢ νὰ συντρίψωμεν αὐτοὺς ἢ νὰ μεταπλάσωμεν τὰς ἰδέας, τὰς ἀντιλήψεις, τὰ αἰσθήματα αὐτῶν. Ἄλλως θὰ καταρρεύσωμεν ἐν προσεχῇ μέλλοντι. Συνέλθωμεν καὶ ἐργασθῶμεν, ἐφ' ὅσον σωσμοῦ καιρὸς εἶναι ἀκόμη».

Οἱ κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς ἄλλης Ἀσιατικῆς Τουρκίας, δεχθέντες τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλωσι τὰς παραδόσεις αὐτῶν. Ἐκ τούτου ἐπλήθον αἰματηραὶ συρράξεις ἀτελεύτητοι, ἐπεκταθεῖσαι μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας, ἥτις θὰ μετεβάλλετο εἰς Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἐὰν εἰς αὐτὴν ἐξεχύνετο τὸ ρεῦσάν αἷμα. Πᾶσαι αἱ ἐξεγέρσεις τῶν Μουσουλμανοφανῶν ἢ Τουρκοφανῶν, ὀφειλόμεναι εἰς ἐκδηλώσεις πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς κινήσεως, κατεστάλησαν, ἀλλ' οὐσιαστικῶς δὲν μετεβλήθησαν τὰ πράγματα, διότι οἱ τιμωρηθέντες καὶ παταχθέντες Μουσουλμανοφανεῖς ἢ Τουρκοφανεῖς παραδοκοῦσι τὴν ὥραν τῆς ἐκδικήσεως. Οἱ **Ἰσμαηλιεῖ** (Ἰσμαηλίται), οἰκοῦντες κυρίως ἐν Συρίᾳ, πλὴν ἀπαντῶντες καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κατὰ τὸ Βιλαετιον Ἀδάνων καὶ κατὰ τὰς παρυφᾶς τοῦ Ἀντιταύρου, ἠθέλησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ ἐπιβάλωσι κοινοπολιτικὰς ἀρχάς, καὶ δὴ κοινοκτημοσύνην, στρεφόμενην κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐχοντες ἰδίαν ἐθνικὴν συνείδησιν, μισοῦσι τοὺς Τούρκους καὶ τὸν Μουσουλμανισμόν, τοῦ ὁποίου οὐδὲν παράγγελμα ἀκοοῦσιν. Ἐπιδιδόμενοι εἰς λεηλασίας, φόνους, δολοφονίας Τούρκων καὶ Μουσουλμάνων, ἐπανειλημμένως ἐξεγερθέντες, ἐτιμωρήθησαν καὶ κατασυνετριβήσαν. Φοβερὰ ὑπῆρξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἢ μεταξὺ τῶν λεγομένων **Κρεμτήδων** καὶ τῶν Τούρκων σύρραξις, ἀπολήξασα εἰς

τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον 40,000 **Κρεμτῆδων** ἐπαναστατῶν. **Οἱ Κρεμτῆδες**, συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν **Μπαχρίμ (Θαλασσινῶν)** προῆλθον μετὰ 15 ἔτη εἰς νέαν ἐπανάστασιν, ἥτις καὶ αὕτη συνετριβή. **Οἱ Κρεμτῆδες καὶ οἱ Μπαχρίμ (Θαλασσινοί)**, χριστιανοὶ (Ρουχουλάχ) τὴν καταγωγὴν, οἰκοῦσι κατὰ τὰς ὄρεινὰς παρυφάς τοῦ Λυκιακοῦ Ταύρου καὶ τὰ παράλια τῆς Λυκίας καὶ τῆς Κιλικίας. Εἰ καὶ φοβερὰς ὑπέστησαν σφαγὰς ἠβηδόν, δὲν ἐξέλιπον ἔτι, συμπεραίνει μετὰ λύπης ὁ Χότζας Σεμπεδδίν. Οὗτοι, καταδιωκόμενοι συστηματικῶς ἀπὸ τῶν εἰσ τοὺς Τούρκους σφαγεῖς: «Ἄν εἴμεθα Χριστιανοὶ τί σὰς πειράζει, ὡς τί σὰς ὠφελεῖ ἂν εἴμεθα μὲ τὸν Διάβολον.» Γενναῖοι καὶ τολμηροί, ἐπολέμησαν ἥρωϊκώτατα.

Δέον νὰ σημειώσωμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν **Κρεμτῆδων καὶ Μπαχρίμ** συμπίπτουσι πρὸς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἀγῶνων. Περιοργος σύμπτωσις! Ὁ ἥρωϊκώτερος τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἦτο ὁ Ἐμποῦ Ταχῆ, οὗ μέχρι τῆς σήμερον ἄδονται κατὰ τὰς δευράδας τοῦ Λυκιακοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Ἀντιταύρου τὰ ἀνδραγαθήματα, ἐνθυμίζοντα τὰ τῶν Ἀκριτῶν, ἀρχηγῶν τῶν ὄροφυλάκων, τῶν τεταγμένων δηλαδὴ ὑπ' αὐτοὺς μαχητῶν, τῶν Ἀπελατῶν, συγκρότητα **Μαρδαϊτῶν** καλουμένων ἀπὸ τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Οἱ Ἀπελάται, συγκροτούμενοι κυρίως ἐξ Ἰσαύρων, Πισιδῶν, Λυκαόνων καὶ Καππαδοζῶν, ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων **Μαρδαῖται**, ἦτοι ἀντάρται, ἀποστάται, διότι ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δ' πολλοὶ αὐτῶν, καταλαβόντες τὸν Λίβανον καὶ ἅπασαν τὴν ὄρεινὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ἀπετέλεσαν τὸ «χάλκεον τεῖχος» τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους ἐν μέσῳ τῶν εἰς Συρίαν προελασάντων Ἀράβων, οἵτινες ἀπεκάλουν αὐτοὺς καὶ «Ἑλληνας φονεῖς.» Τῶν **Μαρδαϊτῶν**, ὧν ἠγούντο Κατεπάνω, κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν φρασιολογίαν, ἡ ἐθνικὴ δρᾶσις ὑπῆρξεν ὑπέροχος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δ'. Ὁ Χαλίφης Μωαβίας ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῶν Μαρδαϊτῶν μόνων, τοῦ τακτικοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μὴ μετασχόντος τοῦ ἀγῶνος, εἰς σύναψιν συνθήκης ὑποτελείας. Ἐπὶ Ἰουστιανοῦ τοῦ Β' ὁ Χαλίφης Ἀβδουλμαλικ συνῆψε, τρομοκρατούμενος ὑπὸ τῶν Μαρδαϊτῶν, νέαν συνθήκην ὑποτελείας βαρύτεραν, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Αὐτοκράτορα, ὅπως διαλύσῃ τὸν ἐν Συρίᾳ ἄτακτον, ἀνταρτικὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν τῶν Μαρδαϊτῶν. Τότε οἱ πλείστοι τῶν Μαρδαϊτῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατριὸν γῆν, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, «ἀκρωτηριασθεῖσις τῆς Ρωμαϊκῆς δυναστείας, διότι, λέγει ὁ χρονογράφος Θεοφάνης, πᾶσαι αἱ νῦν οἰκούμεναι παρὰ τῶν Ἀράβων εἰς τὰ ἄκρα πόλεις ἀνίσχυροι καὶ ἀοίκητοι ἐτύγχανον διὰ τὴν ἔφοδον τῶν Μαρδαϊτῶν, ὧν περισταλέντων πάνδεινα κακὰ πέπονθεν ἡ Ρωμανία ὑπὸ τῶν Ἀράβων.»

Πολλοὶ τῶν Μαρδαϊτῶν ἀπέμειναν ἐν ταῖς μεταξὺ Κιλικίας καὶ Συρίας ὄροσειραῖς, ἀκριβῶς δ' ἐν ἐκείναις, ἐν αἷς συνεκροτήθησαν βραδύτερον αἱ ἀτίθασοι οργανώσεις, αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Assassins», αἱ δοῦσαι τὴν γένεσιν εἰς τὴν γαλλικὴν λέξιν «assassin» καὶ ἀποκληθεῖσαι οὕτω, διότι ἡ ὁρμὴ καὶ τὸ μένος αὐτῶν τὸ ἀκρά-

τητον συνετέλεσαν, ὥστε νὰ πιστευθῆ, ὅτι ἐμεθύσκοντο ὑπὸ *χασίς* πρὸ τῶν ἐφρόδων καὶ ἐπαγωγῶν αὐτῶν. Παραδόξως αἱ ὀργανώσεις αὐταί, ἅς οἱ Τούρκοι ἱστοριογράφοι ὀνομάζουσιν ὀργανώσεις ἀναρχικὰς Λεβισῶν, οὐδέποτε ἐστράφησαν *καθ' Ἑλλήνων*, εἰ καὶ πολ- λάκις μὲν ἐστράφησαν κατ' ἄλλων Χριστιανῶν, καὶ διὴ τῶν Σταυρο- φρόνων, συχνότατα δὲ ἀντετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους. Ὑπολειμματα Μαροδαϊτῶν (Ἀπελατῶν) εἰσὶ καὶ οἱ *Ἀνσαρῖται* ἢ *Ἀνσαρῆδες*, οἰ- κοῦντες κατὰ τὰς ἐσχατίας τοῦ Βιλαετίου Ἀδάνων (Κιλικίας) καὶ κατὰ τὰ Κιλικία τμήματα τοῦ Βιλαετίου Χαλεπίου, περὶ ὃν γράφει ὁ Χό- τζας Σεμσεδδίν, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτόν, ὅτι «δὲν ἔχουσιν εὐκτη- ρίους οἴκους», ἀλλ' ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἔχει ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ διαμέ- ρισμα προσευχῆς (ἐστίαν, βωμόν, προσκυνητήριον), ἐν ᾧ τὰ μέλη τῆς οἰκογενεαῖς συγκεντροῦνται κατὰ τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν. Πάν- τες οἱ μνημονευθέντες πληθυσμοί, Ραφαζῆδες, Κρεμτῆδες, Μπαχι- μῆδες, Λεβίσαι, Μπεκτασήδες, Μπατινιέ, Γκαμπαριέ, Ἰσμαηλιέ, Γα- λάτι Σχίιται, Μουσμεζέδες, Ἀνσαρῆδες καὶ ἄλλοι, ἐξυπηρετοῦντες ἰδίους πολιτικοὺς σκοποὺς, ἐπιλέγει ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, ἐπέζητησαν καὶ ἐπιζητοῦσι τὴν ἐξόντωσιν τῶν Τούρκων, οὓς ὅλους θὰ ἐφόνευον, ἐὰν δὲν ἐφοβοῦντο τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐκρινῶς προκύπτει, καθ' ἃ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ὀμολογοῦσιν, ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατὰ μείζονα δὲ λό- γον ἐν τῷ Πόντῳ, ἀπαντᾷ πλειονοψηφῶν ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς καὶ ὅτι ὡς τοιοῦτος φερόμενος, καθ' ἃ ὁρητῶς γράφουσιν ὁ Φί- τζνεο καὶ ἄλλοι Ἀγγλοὶ, Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ συγγραφεῖς, εἶναι πληθυσμὸς Μικρασιανὸς ξένος πρὸς τοὺς Τούρκους, οἰκοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ κωμοπόλεσιν, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα. Ὅτι παρ- τηρεῖτο ἄλλοτε ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἐν τῇ Ἠπείρῳ, ἐν τῇ Θεσσα- λίᾳ, ἐν τῇ Κρήτῃ, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ Θράκῃ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐν τῇ Κύπρῳ, ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, παρατη- ρεῖται σήμερον ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Οἱ Τούρκοι μὲν οἰκοῦσι τὰς πόλεις καὶ τὰς κωμοπόλεις περὶ τὰς στρατιωτικὰς καὶ διοικητικὰς αὐτῶν ἀρχάς, ἵνα ἐκεῖθεν ἐπιβάλλωσι τὰς θελήσεις αὐτῶν, οἱ μὴ Τούρκοι δὲ, οἰκοῦντες καὶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κωμοπόλεσιν, ἀπαντῶσι κυρίως ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα, ἐμφανιζομένων πολλῶν αὐτῶν ὡς Τούρκων, ὡς Ὀθωμανῶν ἢ ὡς Μουσουλμάνων. Ὅτε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, δηλαδὴ κατὰ τὴν χρονικὴν περί- δον τὴν περιζηλωμένην ὑπὸ τῶν ἐτῶν 1900 καὶ 1908, καθ' ἣν ἐν τε τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ ἤρξαντο ἐμ- φανῶς ἐκδηλοῦμεναι καὶ προαγόμεναι κατὰ τόπους αἱ ἐθνικαὶ ἰδέαι, ἅς ἐντονώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον διελάλουν οἱ Χριστιανοί, ἢ Τουρκικῆ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ διενεργήσῃ ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Κράτους, στηριζομένην ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐπὶ τῆς κατὰ φυλὰς διαιρέσεως, καὶ τοῦτο, ἵνα ἐπέλθῃσι διαστάσεις καὶ διαφωνίαι μεταξὺ αὐτῶν, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς μὴ Χριστιανούς ἐπὶ μόνῃς τῆς θρησκείας, καὶ τοῦτο, ἵνα ἐμφανισθῶσιν

ὡς Τούρκοι πάντες οἱ Μουσουλιᾶνοι καὶ οἱ Μουσουλιανοφανεῖς, οἱ Ἀλβανοί, οἱ Ζύροι, οἱ Ἀραβες, οἱ Κοῦρδοι, οἱ Κιρκάσιοι καὶ πολλοὶ Μικρασιατικοὶ πληθυσμοὶ διεμαρτυρήθησαν, ἀξιόσαντες, ὅπως καὶ οὗτοι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Χριστιανῶν, κηρωρισμένως, κατὰ φυλᾶς, ἀπογραφῶσιν. Αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαί, κατόπιν τῶν διαμαρτυριῶν τούτων, ἔσπευσαν, φοβούμεναι δυσαρέστους ἀποκαλύψεις, νάποσύρῳσι τὰ ἐκδοθέντα δελτία (νοφούζια) καὶ νά διανεμῶσιν ἄλλα, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Μουσουλιᾶνων θρησκευτικῆς μόνης διακρίσεως. Ταῦτα ἐγένοντο τῷ 1904.

Τελευταίως, πρὸ τινων μηνῶν, ὁ Ἀλῆ Κεμάλ, πρῶτην Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, διαπρεπέστατος δημοσιολόγος καὶ δημοσιογράφος, διευθυντῆς τῆς «Πεγιάμ - Σαμπάχ», ἔγραψεν, ἐπιχορῶν ἐν σειρᾷ ἄρθρων ἐντονώτατα καὶ καυστικώτατα τὴν *Τουρανικὴν* πολιτικὴν τῶν Κομιτατικῶν καὶ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅτι «οἱ Μουσουλιμανικοὶ καὶ Ὀθωμανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μηδένα δεσμόν μετὰ τοῦ Τουράν καὶ τῶν Τουρανῶν ἔχοντες, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἰσὶ διατεθειμένοι νά παρακολουθήσωσι τοὺς Τούρκους, συντριβομένους καὶ ἐκδιωκομένους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὰς Τουρανικὰς χώρας, πρὸς ἃς εἰσὶ ξένοι καὶ μεθ' ὧν οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσιν. Τί θέλομεν ἡμεῖς εἰς τὰς ἀξένους τοῦ Τουράν χώρας; Τί κοινὸν ἔχομεν ἡμεῖς μετὰ τῶν ἐκεῖθεν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χωρῶν;» Μετὰ πάντα ταῦτα περιττεύει οἰαδῆποτε ἄλλη συμπληρωτικὴ εἰδησις περὶ τῶν Τουρκοφανῶν καὶ τῶν Μουσουλιανοφανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ δὴ τοῦ Πόντου. Ἐν συμπεράσματι σημειοῦμεν μόνον, ὅτι τῶν Τουρκοφανῶν, τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλιμῶνων δηλαδή, προσκειμένων εἰς τὴν πάτριον γῆν καὶ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδόσεις, ἄλλοι μὲν, οἱ πολλοί, ἀποστρέφονται καὶ μισοῦσι τοὺς Τούρκους, καθ' ἃ ὁμολογοῦσιν ὁ Ἀρίφ Βέης καὶ ὁ Χότζας Σεμσεδδίν, ἄλλοι δέ, οἱ ὀλίγοι, ἔχοντες συνείδησιν Ὀθωμανικὴν, ὡς ὁ Ἀλῆ Κεμάλ Βέης, δέχονται τὴν μετὰ τῶν Τούρκων συνεργασίαν καὶ κοινοπραγίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὀρθῷ ὄρω, ὅπως οὗτοι ἀκολοθήσωσι πολιτικὴν Ὀθωμανικὴν, δηλαδή πολιτικὴν Κράτους, διατηροῦντος μὲν τὸ ἐκ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτοῦ ὄνομα, σεβομένου δὲ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐξέλιξιν τῶν μὴ Τουρκικῶν φυλῶν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Παραδόξως ἐκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπιδίδονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἥιστα μερμινῶν-τες περὶ τῆς γῆς, μὴ ὄντες γεωργοί. Καὶ ὅμως οὐδὲν τούτου ἀνακρίβεστερον, διότι ἐν τῷ Πόντῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οἱ Ἕλληνες συγκροτοῦσι τὸν ἀληθῆ γεωργικὸν παράγοντα, ὡς πάντες οἱ συγγραφεῖς ὁμολογοῦσιν. Αὐτοὶ καλλιεργοῦσι τὴν γῆν καὶ αὐτοὶ μόνοι ἐκμεταλλεύονται πλουτοφόρους ἐκτάσεις μεταλλείων. Ὁ Ἕλλην, γράφει ὁ Φίτζνερ, εἶναι ὁ ἀριστος τῶν γεωργῶν, κατορθῶν νὰ συγκομίξῃ πλοῦτον διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς. Ἐχων ἐξαιρετικὴν ἐπιτηδειότητα, ἐπιδίδεται εἰς παντὸς εἶδους γεωργίαν, ἐπιδιδόμενος καὶ εἰς τὰς συμφνεῖς αὐτῇ βιομηχανίας, ἥτοι τὴν βομβυκοτροφίαν, τὴν μεταξουργίαν, τὴν οἰνοποιίαν. Συστηματικῶς καὶ βαθμιαίως κατακτᾷ γεωργικῶς πᾶσαν τὴν χώραν, ἀνακτῶν καὶ ἐξαγοράζων τὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταληφθέντα ἄλλοτε κτήματα αὐτοῦ. Μετὰ μικρὸν ἡ γεωργία ὁλόκληρος θὰ διενεργῆται ὑπὸ μόνων τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' εἶναι καὶ ἔμπορος, βιομήχανος, ναυτίλος ὁ Ἕλλην, συγκεντρῶν οὕτω πᾶσαν τὴν παραγωγικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐπιδίδονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν, φεύγοντες τὰς πόλεις καὶ οἰκοῦντες ἀνὰ τὴν ὑπαίθρον χώραν, συγκροτοῦντες δὲ τὸν κυριώτατον γεωργικὸν πληθυσμὸν, πληθυσμὸν ἐμφανίζοντα κοινωνιολογικὸν σχηματισμὸν ἰδιόρρυθμον, ἔχοντα ἐκπληκτικὴν συνεκτικότητα καὶ προμαχοῦντα ἀφόβως βομῶν καὶ ἐστιῶν, ὡς βεβαιοῖ ἄλλως τε ὁ Vital Cuuiet. Μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων διακρίνονται ἐπὶ γεωργικῇ ἐπιδόσει μόνοι οἱ Κιρκάσιοι καὶ οἱ Κόλχοι (Μιγγρελοὶ), μὴ Τούρκοι. Κατὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες κρατοῦσι τῆς χώρας οὐ μόνον ἐμπορικῶς, βιομηχανικῶς καὶ ναυτικῶς, ἀλλὰ καὶ γεωργικῶς, δύναται τις δὲ ἀσφαλῶς νὰ προῖδῃ, ὅτι δὲν ἀφίσταται πολὺ ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες θὰ κρατήσωσιν ὑπὸ πᾶσαν ἔννοιαν τῆς χώρας.

Ὡς δὲ δὲν ἀφίσταται πολὺ ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες θὰ κρατήσωσι πλουτοπαραγωγικῶς τῆς χώρας, οὕτω δὲν ἀφίσταται πολὺ καὶ ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι κυριολεκτικῶς θὰ ἐκπέσωσιν ἀποφιλούμενοι, ἀποστερούμενοι τῆς συνεργασίας τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων, ἐξ ὧν μόνων ἀντλοῦσι δύναμιν, δεδομένου, ὅτι, καθ' ἣν γράφει ὁ Φίτζνερ, ὁ Τουρκομολλογικὸς τύπος ποῦ καὶ που ἀπαντᾷ μόνον. Κατὰ τὰς ἀνατομικὰς—ἐπιτραπήτω ἢ ἔκφρασις—ἐρεῦνας τοῦ Lus-

chan's, οἱ λεγόμενοι Τούρκοι εἰσὶν ἐλάχιστοι, ὁ μέγας δὲ ὄγκος, ὁ ὡς Τουρκικὸς ἢ Ὄθωμανικὸς χαρακτηριζόμενος, ἀποτελεῖ Λαὸν Ἀνατολικὸν Μικρασιατικὸν—οὐχὶ Τουρκικὸν Μικρασιατικόν, ἀνύπαρκτον—προερχόμενον ἐκ Μικρασιανῶν Ἑλλήνων, βιαίως ἢ ἄλλως ἐξισλαμισθέντων. Ὁ Λαὸς οὗτος, ξένος πρὸς τοὺς Τούρκους ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὁμιλεῖ τὴν τουρκικὴν κάκιστα καὶ παρεφθαρμένως, διότι δὲν κατώρθωσεν οὐδὲ θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ μάθῃ αὐτήν. Ποικίλαι ἀσθένειαι, καὶ δὴ ἡ σφύρις, ὑποσκάπτουσι πρόοριζα τὴν ζωὴν τοῦ ἀτυχοῦς λαοῦ τούτου, ὅστις, ἀποβαλὼν τὴν θρησκείαν αὐτοῦ καὶ μοιρολάτρης γενόμενος, παρίσταται ἀπαθὴς θεατῆς τοῦ ἰδίου θανάτου, ὄραγαδιότατα ἐπερχομένου. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ Λαοῦ τούτου, ἀνερχόμενος τῷ 1844 εἰς 7,000,000, κατῆλθε τῷ 1890 εἰς 5,000,000, εἶναι δὲ ζήτημα, ἐὰν σήμερον, μετὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα πολέμους, ὑπερβαίνει τὰ 4,000,000. Οὕτω ὁ Ἀνατολικὸς Μικρασιανὸς Λαὸς, κακῶς Τουρκικὸς καὶ Ὄθωμανικὸς ὀνομαζόμενος, βαίνει ἀσφαλῶς πρὸς τὸν θάνατον, καταπληκτικῶς ἔλαττοται, ὡς βεβαίῳ καὶ ὁ Paul Leroy-Beaulien ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «La Question de la Population», λέγων, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν πληθυσμῶν οἱ Μουσοιμανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Τουρκίας, καὶ δὴ οἱ τῆς Ἀσιατικῆς, φθίνουσιν, ἀποθνήσκουσιν ἔνεκα ἐλλείψεως γεννήσεων, ἔνεκα τῆς φοβερᾶς δυσαναλογίας τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς θανάτους.

Ἀντιθέτως οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ πληθύνονται, αὐξανόμενοι ἐν ἀναλογίᾳ τοὐλάχιστον 2 % κατ' ἔτος, καὶ πληθύνονται, διότι, διὰ τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τὰ πάντα ἀπεκδεχόμενοι, ἐπιδικουσι κατὰ φυσικόν, κοινωνιολογικὸν κανόνα τὴν αὐξήσιν αὐτῶν. Αἱ Ἑλληνίδες ἐργάζονται ἐν τοῖς ἀγροῖς, βοηθοῦσαι τοὺς ἄνδρας, οὗτοι δὲ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων θεωροῦσιν οὐ μόνον ὡς ἐπιβεβλημένην ὑποχρέωσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναγκαίαν, δεδομένου ὅτι καὶ αὐτὰ θὰ συντελέσωσιν, ἀναπτυσσόμενα καὶ ἐνδυναμούμενα, εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς παραγωγικότητος τῶν ἀγρῶν αὐτῆς. Ἦ ἴσῃ εἶναι ἢ πρὸς τὴν πάτριον γῆν προσήλωσις τῶν Ποντίων, ὥστε οὗτοι, καὶ ἀποδημοῦντες, νυμφεύονται νεώτατοι, καὶ τοῦτο, ἵνα, διαρκούσης τῆς ἀποδημίας αὐτῶν, αἱ μὲν σύζυγοι μεριμνῶσι περὶ τῆς οἰκογενειακῆς οὐσίας, τὰ δὲ γεννώμενα τέκνα ἀναπληρῶσιν αὐτοὺς, παρατείνοντας τὴν ἀποδημίαν αὐτῶν ἢ μὴ ἐπιστρέφοντας ἔνεκα θανάτου. Ἡ τοιαύτη συνήθεια διέπλεσεν ἐν τῷ Πόντῳ τὴν **Μητριαρχίαν** (Matriarcat), ἣτοι τὸ δικαίωμα τῆς γυναίκος, ὅπως, ἀπουσιάζοντος τοῦ συζύγου, ἀσκῆ αὐτὴ τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ διευθύνσει τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν τῆς οἰκογενείας, ἐν τῇ ἀμύνῃ τοῦ οἴκου. Αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ **Μητριαρχία** μαρτυρεῖ, κατὰ τὴν Ἐπιστήμην τῆς Κοινωνιολογίας, τὴν ζωτικότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν Πόντῳ καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὧν αἱ σύζυγοι καὶ αἱ μητέρες κατὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν, χάριν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας κυρίως, ἐγκαταλείπουσι χέρσους τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, ζῶσιν οὐδὲν πράττουσαι, ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ

βλέπουσι μετὰ μικρὸν τὰς οὐσίας αὐτῶν τὰς κτηματικὰς περιοχομένας εἰς ἄλλους κυρίους. Καὶ καθ' ὃν χρόνον οἱ Τούρκοι φθίνουσι, διότι ἔλαττοῦνται ἐκπληκτικῶς αἱ γεννήσεις, διότι αἱ ἐκτρώσεις πολλαπλασιάζονται, διότι αἱ μεταδοτικαὶ νόσοι, ὑποσάκπτοισαι ἤδη τὴν ζωὴν ὀλοκλήρου τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, ἐπεκτείνονται νῦν καὶ πρὸς τοὺς τουρκικοὺς πληθυσμοὺς τῶν Βιλαετίων Τραπεζοῦντος καὶ Σεβαστείας, διότι ἡ θνητότης ὑπερβαίνει ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ τὰς γεννήσεις, οἱ Ἕλληνες πληθύνονται, ἀξάνονται κατακτῶντες ὁσημέραι ἔδαφος, παρὰ τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς διωγμούς, οἵτινες ἐκάστοτε ἀναστέλλουσι τὴν ἁλματώδη αὐτῶν πρὸς τὰ ἔμπροσ κίνησι.

Δὲν πληθύνονται δὲ μόνον οἱ Ἕλληνες, δὲν ἀνακτῶσι μόνον μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰς διαρπαγείσας γαίας αὐτῶν, ἀλλ' εἰς πλουτοφόρους μεταβάλλουσι πηγὰς, ἀλλὰ καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ μέλλον, βέβαιοι, ὅτι οἱ Κρυπτοχριστιανοί, οἱ ἀτιχεῖς ἐκεῖνοι ἀδελφοί, οἵτινες ὑπὸ τῆς βίας τὴν ἀγρίαν πίεσιν ἀπέβαλον κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν πάτριον θρησκείαν, θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν, προμαχοῦντες βωμῶν καὶ ἐστιῶν, δεδομένου, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἄδουσι εἰς ἑλληνικὴν ἢ βάρβαρον φωνὴν τὸ Ἀκριτικὸν Ἔπος, ἐξυμνοῦν τοὺς ἀπαραμίλλους Ἑλληνικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐξαγγέλον τὴν ἐπιχράτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις, τῶν ὁποίων αἱ παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἡ λαογραφία, ἡ δημογραφία, τὰ πάντα διαλαλοῦσι τὴν ἀδιάσπαστον ἀνὰ μέσον τῶν αἰῶνων Ἑλληνικότητα. Πῶς εἶναι ποτε δυνατόν νάνασταλῆ ἡ ζωτικότητα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ἥτις, ζῶσα ἐν τῷ παρελθόντι, συνάπτουσα αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, βαίνει πρὸς τὰ ἔμπροσ ἀτάρρητος καὶ ἀφοβος; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν τὸ Θέμα Τραπεζοῦντος, τὸ Θέμα Σεβαστείας, τὸ Θέμα Κασταμονῆς νὰ παύσωσι διεκδικοῦντα τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ὅταν αὐτὴ ἡ δημογραφικὴ ἔρευνα καὶ παρατήρησις βοᾷ, ὅτι αἱ χώραι αὗται περικλείουσιν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 719,552, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν Κρυπτοχριστιανῶν Ἑλλήνων; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀκουσθῶσιν αἱ ἐκ τοῦ Ἄδου ἀναδιδόμεναι ἐπικλήσεις καὶ παρακλήσεις τῶν ἀποσφαγέντων πατέρων, μητέρων, συζύγων, παιδίων, ξειταιομένων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν, καὶ αἱ φωναὶ τῶν νέων Ἀμαζόνων, ἀτινες, συμβοηθοὶ πατέρων καὶ συζύγων καὶ ἀδελφῶν, ἐπικαλοῦνται ἀπὸ τῶν ὄρεων τῆς Σεβαστείας τὴν ἐπέμβασιν καὶ μέριμναν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης;

Θάκουσθῶσιν ἀναμφιβόλως αἱ ἐπικλήσεις, αἱ κραυγαὶ αὗται τοῦ πόνου, διότι ἡ Εὐρώπη πᾶσα πολλὰ ὑφείλει εἰς τὸν Πόντον, ἐξ οὗ ὁ πολιτισμὸς ὁ ἑλληνιστικὸς ἐξεπήδησεν, καταγαγῶν διὰ τοῦ ἀνεσπέρου αὐτοῦ φωτὸς τὸν Εὐξείνιον ὄλον, κατευθύνων καὶ καθοδηγῶν ἔθνη καὶ λαοὺς, ἐκχριστιανίζων τοὺς Ἀρμενίους, τοὺς Ἰβήρας, τοὺς Κιρκασίους, τοὺς Ἀβασγούς, ἀναλάττων διὰ τῶν ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ἐκπηδησάντων Ἄσων ἢ Ἀσίων

(Ases) τὴν συγκρότησιν τῆς Βορειοδυτικῆς Εὐρώπης, ἐκπέμπων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 3 μ. Χ. αἰῶνος τὸν ἐκ τῆς Ποντικῆς Καππαδοκίας Θεόφιλον (Οὐλφίλαν), ὅστις, εἰσαγαγὼν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὴν Σκανδιναυίαν καὶ μεταφάσας τὰς Ἱερὰς Γραφάς, διεπλάσε τὴν Γοτθικὴν Ἀλφάβητον, σχηματίσας αὐτὴν ἀπὸ συνδυασμοῦ Ἑλληνικῶν γραμμάτων μετὰ τινων ἄλλων στοιχείων, ληφθέντων ἐξ ἀρχαίων συμβολικῶν ἐπιχωρίων σημείων. Θάκουσθῶσιν αἱ παρακλήσεις τῶν Ποντίων, διότι ὁ Πόντος, ἀπροσμάχητον προπύργιον κατὰ τὰς ἐσχατίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ μακρόν, ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ἀπέτρεπε τῶν βαρβάρων τὰς ἐπιδρομάς, σφύζων τὸν πολιτισμὸν καὶ ὑπεραμυνόμενος τῶν θαλασσιῶν ὁδῶν, αἵτινες διὰ τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Βοσπόρου, τῆς Προποντιδος, τοῦ Ἑλλησπόντου ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς τὴν Εὐρώπην. Πεσὼν δὲ μετὰ ἀπαραίμλους ἀγῶνας, συνετέλεσεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης, τῶν τέκνων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποδημησάντων ἀδελφῶν μεταδόντων τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας.

Καὶ ἂν ἔπεσε χαμαὶ ἡ δαίδαλος αὐλά, ἂν ὁ Φοῖβος οὐκέτι ἔχει καλύβην, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἂν ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ, δὲν ἐξέλιπεν ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ, ἥτις, δεινὸν ἀγῶνα διασώσεως τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς συνειδήσεως διεξαγαγοῦσα ἐπὶ μακροὺς δουλείας αἰῶνας, κατώρθωσε, παρὰ τὰς αἱματηρὰς θυσίας καὶ τὰς φοβερὰς ἐξωμοσίας, εἰς ἃς ὑπεβλήθη, νὰ διατηρήσῃ ἀκαμαίων καὶ ἀθάνατον τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα τοῦ Πόντου, οὗ ἡ ἐθνογραφικὴ καὶ δημογραφικὴ συγκρότησις, ἀποτελοῦσα κατάφωρον ἀπόδειξιν τῆς ἀκαταβλήτου ζωτικότητος αὐτοῦ, μαρτυρεῖ ὅποια ἐπιφυλάσσει αὐτῷ τὸ μέλλον ἐν προαγωγῇ τῆς Ἰδέας καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος ἀηροῦτιζετο *μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς*, ὡς εἶπομεν, ἐκ τοῦ κυρίως Πόντου, τῶν σημερινῶν δηλαδὴ Βιλαετιῶν Τραπεζοῦντος καὶ Σεβαστείας, ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τοῦ σημερινοῦ Βιλαετιοῦ Κασταμονῆς, καὶ ἐκ μέρους τῆς Καππαδοκίας, καθ' ἃ γράφει ἐν «Τοῖς Μετὰ τὴν Ἄλωσιν» ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης. Τόσῳ δὲ συμπαγῶς ἑλληνικὴ καὶ ἑλληνοπρεπῶς ὑπερήφανος ἦτο ἡ Αὐτοκρατορία αὕτη, ὥστε τῷ 1294, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐφάνη σκεπτόμενος συνεννόησιν μετὰ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης, ὁ Λαὸς τοῦ Βυζαντίου, διαμαρτυρούμενος καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας προμαχῶν, πρὸς αὐτὴν ἔστρεψε τὰ βλέμματα καί, ἐξ αὐτῆς ἀπεκδεχόμενος τῶν πανελληνίων πόθων τὴν προαγωγὴν, *«ἀνέκραξεν ἐαυτοῦ βασιλέα τὸν Ἡγεμόνα τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Κολχίδος»*, ὡς ἐπὶ λέξει σημειοῖ ὁ μνησθεὶς Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης. Αἱ χῶραι αὗται, αἱ ἑλληνικώταται, συγκροτοῦμαι ἐκ τῶν σημερινῶν Βιλαετιῶν Τραπεζοῦντος, Κασταμονῆς, Σεβαστείας καὶ ἐκ μέρους τῆς Καππαδοκίας, ὃ δὲν περιλαμβάνομεν ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ἀπενθυνηθῇ ἡμῖν ὑπερβολῆς ἐπίκρισις, ἔχουσι 3,227,254 κατοίκους κατανεμομένους ὡς ἐξῆς κατὰ Βιλαέτια καὶ Φυλάς :

Α') Βιλαέτιον Τραπεζούντος :

Ἑλληνες Ὀρθόδοξοι	404,633
Λαζοὶ	120,000
Σάννοι	180,000
Μεσογαλθῆνοι	80,000
Κόλχοι (Μιγγρελοὶ)	50,000
Ἰβήρες (Γεωργιανοὶ)	55,000
Κιρκάσιοι μετὰ Ἀμπαζάδων (Ἀππαϊ- τῶν) καὶ Ἀβασγῶν	79,000
Ἀθίγγανοι ἢ Ἀτσίγγανοι	5,000
Ἀρμένιοι	46,500
Ἰουδαῖοι	400
Τουρκοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ	188,521
Τὸ ὅλον	1,209,054

Β') Βιλαέτιον Σεβαστείας :

Ἑλληνες Ὀρθόδοξοι	180,000
Κόλχοι (Μιγγρελοὶ)	60,000
Κιρκάσιοι μετὰ Ἀμπαζάδων (Ἀππαϊ- τῶν) καὶ Ἀβασγῶν	70,000
Ἐρυθῖνοι (Κηζήλ Μπάσηδες)	279,834
Γιουροῦκοι (Παφλαγόνες καὶ Χάλυβες)	86,000
Ἀφσάροι (Ἰσαυροὶ ἢ Καππαδόκαι)	25,000
Κόπται	400
Ἀρμένιοι	170,433
Ἰουδαῖοι	400
Τουρκομᾶνοι (Τροκμηνοὶ)	15,000
Τουρκοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ	150,433
Τάταροι	20,000
Τὸ ὅλον	1,057,500

Β') Βιλαέτιον Κασταμονῆς :

Ἑλληνες Ὀρθόδοξοι	134,919
Σάννοι (Τσάννοι)	123,955
Κόλχοι (Μιγγρελοὶ)	100,510
Ἀθίγγανοι ἢ Ἀτσίγγανοι	1,875
Γιουροῦκοι (Παφλαγόνες, Χάλυβες, Λύκιοι)	240,500
Κιρκάσιοι μετὰ Ἀμπαζάδων (Ἀππαϊ- τῶν) καὶ Ἀβασγῶν	40,000
Βιθυνοὶ	200,000
Κόπται	2,079
Ἀρμένιοι	2,647
Ἰουδαῖοι	1,300
Τουρκοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ	112,915
Τὸ ὅλον	960,700

**Ἀνακεφαλαιωτικὸς πίναξ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν τριῶν
Βιλαετιῶν κατὰ Φυλάς.**

Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι	719,552
Λαζοὶ	120,000
Σάννοι (Τσάννοι)	303,955
Μεσοχαλδηνοὶ	80,000
Κόλχοι (Μιγγελοὶ)	210,510
Ἰβηρες (Γεωργιανοὶ)	55,000
Κιρκάσιοι μετὰ Ἀμπαζάδων (Ἀππαϊ- τῶν) καὶ Ἀβασγῶν	189,000
Ἀθίγγανοι ἢ Ἀτσιγγανοὶ	6,875
Ἐρυθῖνοι (Κηζήλ Μπάσηδες)	279,834
Γιουροῦκοι (Παφλαγόνες, Χάλυβες, Λύκιοι)	326,500
Ἀφσάροι (Ἰσανροὶ ἢ Καππαδόκαι)	25,000
Βιθυνοὶ	200,000
Κόπται	2,479
Ἀρμένιοι	219,580
Ἰουδαῖοι	2,100
Τουρκομᾶνοι (Τροκμηνοὶ)	15,000
Τοῦρκοι καὶ Ὀθωμανοὶ	451,869
Τάταροι	20,000
Τὸ ὅλον	3,227,254

Ἐκ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τούτου, μὴ περιλαμβάνοντος 1,500 Ἐένους, ἀνήκοντας εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης Ἐθνότητας, 511,869 μόνον εἰσὶν οἱ Τοῦρκοι ἢ Ὀθωμανοί, οἱ λεγόμενοι Τουρκομᾶνοι, οἱ Ἀφσάροι καὶ οἱ Τάταροι, 2,715,383 δὲ οἱ μὴ Τοῦρκοι ἢ Ὀθωμανοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀφαίρουμένων τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων, ἀνερχομένων εἰς 719,552, οἱ πλείστοι, οἱ Μεσοχαλδηνοὶ, οἱ Γιουροῦκοι (Παφλαγόνες, Χάλυβες, Λύκιοι), οἱ Βιθυνοὶ, οἱ Λαζοὶ, οἱ Κόλχοι (Μιγγελοὶ), οἱ Σάννοι, οἱ Ἐρυθῖνοι (Κηζήλ Μπάσηδες) εἰσὶ γηγενεῖς Ἕλληνες ἢ Φρυγοπελασοὶ, ἀριθμούμενοι εἰς 1,520,799, ἄλλοι, καίτερο ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀρίαν Φρυγοελληνικὴν ἢ Φρυγοελληνικὴν Ἀρίαν Μικρασιατικὴν Ὀμοφυλίαν, συγγενέστατοι δὲ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς οἱ Ἰβηρες (Γεωργιανοὶ), οἱ Κιρκάσιοι μετὰ τῶν Ἀμπαζάδων (Ἀππαϊτῶν) καὶ τῶν Ἀβασγῶν, οἱ Ἀθίγγανοι ἢ Ἀτσιγγανοὶ, οἱ Κόπται, εἰσὶν ἐπὶ ἡλυσσιν, ἀνέρχονται δὲ εἰς 253,354, καὶ ἄλλοι, ὡς οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, μὴ υπερβαίνοντες ὁμοῦ τὰς 221,680, εἰσὶν ἐντελῶς ξένοι πρὸς τὴν χώραν, μετοικήσαντες εἰς αὐτὴν ὑπὸ διαφόρους περιστάσεις ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Οὕτω οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Φρυγοπελασοὶ ἢ Φρυγοελληνες ἐμφανίζουσιν ἀσφυκτικὴν πλειονοψηφίαν, ἀποπνίγουσαν τὴν Τουρκοικὴν ἢ Ὀθωμανικὴν μειονοψηφίαν, ἀριθμοῦσαν, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, 511,869, περιλαμβάνουσαν δὲ 50,000 γηγενῶν Τοῦρκων μόνων, καθ' ἃ ρητῶς βε-

βαιοὶ ὁ Ἐ. Reclus ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ, τῶν ἄλλων ὄντων Τατάρων (20,000) καὶ Ὀθωμανῶν, ἤτοι *ἐξισλαμισθέντων καὶ ἐξοθωματισθέντων* Χριστιανῶν, Ἑλλήνων κατὰ τὸ πλεῖστον, (441.869).

Μεταξὺ τῶν *γηγενῶν* Ἑλλήνων καὶ Φρυγοπελασγῶν ἀπαντῶσιν οἱ *Κρυπτοχριστιανοί*, ὧν κυριώτεροι εἰσὶν οἱ περὶ τοὺς ποταμοὺς Ὀφιν καὶ Ψυχρόν, κοινῶς Ὀφληδες λεγόμενοι, οἱ κατὰ τὸ Μεσογάλδιον Κλωστοὶ ἐπονομαζόμενοι, οἱ περὶ τὴν Κρώμναν, οἱ περὶ τὴν Σάνταν, οἱ περὶ τὴν Ματζούκαν, οἱ περὶ τὴν Θεοανίαν, συνήθως Τονιαλῆδες ἀποκαλούμενοι, οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τσανίκ Σάννοι ἢ Τσάννοι, οἱ Λεβένται, οἱ Τενεσουρηδες, οἱ Τσεπνήδες, οἱ ὄρεινοι δηλαδή, κατὰ παραφθοράν ἐκ τῆς Τουρκικῆς καὶ Ἀραβικῆς λέξεως *Τσεμπελῆ*, οἱ Σταυριῶται, περὶ τὸ χωρίον Σταυρίν, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὡς θὰ διεπίστου λεπτομερῆς δημογραφικὴ ἐρευνα. Πλὴν ὅμως Κρυπτοχριστιανοὶ εἰσὶν οὐ μόνον οὗτοι, γηγενεῖς Ἑλληνες, ὑπολογιζόμενοι ἐν περιουσίᾳ ἀκριβολογία εἰς 200,000, οὐ μόνον οἱ διαφεύγοντες ἔτι, ἐλλείψει δημογραφικῆς ἐρεύνης καὶ διακριβώσεως, τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Φρυγοἕλληνες ἢ Φρυγοπελασγοί, ὡς οἱ Ἐρυθῖνοι, οἱ Γιουροῦκοι, οἱ Βιθνοὶ κτλ., ἔχοντες ἀναμφισβητήτως, ὡς πάντες οἱ συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι, θρησκείμα Ἑλληνοχριστιανικόν. Περὶ πάντων αὐτῶν ἐμευρίνησεν ἢ μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον γενομένη Συνθήκη τῶν Παρισίων, ἀναγράψασα ὀρθὴν διάταξιν ὑπὲρ τῶν ἐξισλαμισθέντων Χριστιανῶν, δικαιουμένων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, καὶ προβλέψασα τὴν σύστασιν *Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς*, ἣτις, λειτουργήσασα ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν Τραπεζοῦντι, διελύθη ἀκολούθως, κατόπιν ποικίλων πολιτικῶν ῥαδιοσυγῶν, καὶ τοῦτο, διότι χιλιάδες Κρυπτοχριστιανῶν ἔσπευδον, ἵνα, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ θρησκείαν αὐτῶν, ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Τότε ἀκριβῶς ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν οἱ Κρωμαῖοι καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν περὶξ.

Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔχει σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Κρυπτοχριστιανῶν ὡς γνωρίζουσα, ὅτι ἐν τῇ Κύπρῳ πολλοὶ τῶν ἐκεῖ Κρυπτοχριστιανῶν, τῶν Λινοπαμπάκων καλουμένων, ἐπανῆλθον, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν, εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ὅτι ἄλλοι αὐτῶν, παραπειθόμενοι ὑπὸ Τουρκικῶν Προπαγανδῶν, διαλαλοσῶν ὡς προσωρινὴν τὴν ἐν Κύπρῳ Ἀγγλικὴν κατοχὴν, παρέμειναν Μουσοιλιμᾶνοι, ἵνα βεβαίως ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, εὐθύς ὡς πεισθῶσιν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι ἔληξεν ὀριστικῶς ἡ ἐπὶ τῆς Κύπρου κυριαρχία ἢ ἐπικυριαρχία τῶν Τούρκων. Δὲν ἀγνοοῦσι δὲ ἐπ' ἴσης αἱ τε Ἀγγλικαὶ καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαί, ὅτι ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει λειτουργοῦσι Κρυπτοεκκλησιαί, ἐν αἷς τακτικώτατα καὶ μυστικώτατα συνέρονται Κρυπτοχριστιανοί, οὐ μόνον θεωρούμενοι ὡς Τούρκοι ἢ Ὀθωμανοὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἰθνησοῦσας τάξεις, καὶ δὴ τὰς στρατιωτικὰς! Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Κρυπτοχριστιανῶν εἰσὶ Πόντιοι. Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐγγνώ-

οισε τελευταίως ἔν τινι ξενοδοχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κειμένῳ κατὰ τὸ Πέραν, δύο *Τουρκοφανεῖς* ἀξιωματικούς, ἕνα ταγματάρχην καὶ ἕνα λοχαγόν, οἵτινες ἔλεγον: «Πότε θὰ λήξῃ ἡ φοβερὰ κωμωδία, ἣν πάντες ἡμεῖς, οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, ἀπ' αἰῶνων παίζομεν;»

Ἄλλος Τουρκοφανῆς, θεωρούμενος διαπρεπέστατον μέλος τῆς Τουρκικῆς παροικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗ δι' εὐνοήτους λόγους ἀποσιωπάται τὸ ὄνομα, ἐβεβαίον, ἐκδηλῶν τὴν χαρὰν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Γεωργίας, ὅτι ἀνήκει εἰς μεγάλην οἰκογένειαν αὐτῆς καὶ ὅτι ἔχει συγγενεῖς ἐν αὐτῇ. «Θὰ λήξῃ ἐπὶ τελους, εἶπεν, ἡ περίοδος τοῦ ψευδομουσουλμανισμοῦ, ὃν ὑπεκρίθησαν χιλιάδες οἰκογενειῶν διὰ ποικίλους λόγους.» Ὁ Δζελαλεδδὶν Ἀοῖφ Βέης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίως διαλυθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Κομιτατικῆς Βουλῆς καὶ Καθηγητῆς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ὄθωμανικῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ καταζητηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ διαφυγὼν εἰς Ρώμην, ἵνα ἐκείθεν διὰ Μάκρης τῆς Λυκίας μεταρῆ εἰς συνάντησιν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐκανχάτο μέχρι πρό τινος, ὅτι, ὢν Γεωργιανός, ἀνήκει εἰς μεγάλην Ἑλληνογεωργιανὴν οἰκογένειαν, τὴν τῶν Ἀγγελοῦλου (Ἀγγελοπούλων), καὶ ὅτι οὐδὲν συνδέει αὐτὸν πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐὰν μὴ τὸ κατὰ τῶν Ρώσων μῖσος. Ἄλλος τουρκοφανῆς, ἔγγονος ὀνομαστοῦ μεγάλου βεζύρου, διαλαλεῖ, ὅτι εἶναι γνησιώτατος Ἕλλην τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπόγονος Ποντίου Γενιτσάρου, ἐλθόντος εἰς γάμον πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων. Πράγματι ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς, εὐθύς μετὰ τὴν πῶσιν τῆς Τραπεζούντος, διέταξεν, ὅπως ὅλος ὁ μάχιμος νεανικὸς πληθυσμὸς τοῦ Θέματος καταταχθῆ εἰς τὰ σώματα τῶν Σπαχίδων καὶ τῶν Γενιτσάρων, ἐπὶ μακρὸν δὲ ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Γενιτσάρους ὁ γάμος, ἐπιτραπεῖς βραδύτερον, ὅτε ἤρξαντο εἰσερχόμενοι εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ Τούρκοι.

Τὴν πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπέχθειαν αὐτῶν ἐκδηλοῦσι καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Λαζῶν, οἵτινες μετὰ λύσεως ἀναφέρουσι, ὅτι οἱ Λαζοὶ ὀμαδικῶς ἐξισλαμίσθησαν, εὐθύς μετὰ τὴν πῶσιν τῆς Τραπεζούντος. Οἱ πλείστοι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λεμβούχων εἰσὶ Λαζοὶ Μουσουλμᾶνοι, ὡς καὶ οἱ ναῦται τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ. Παρὰ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, ὅστις διακρίνει πολλοὺς αὐτῶν, ἀξέστους καὶ ἀγραμμάτους, ἐξεγείρονται, βιαιοπραγοῦσι κατὰ παντὸς τολμῶντος νάποκαλέσῃ αὐτοὺς Τούρκους. Δεὸν νὰ σημειωθῆ ἔνταῦθα, ὅτι, εὐθύς μετὰ τὴν ἀνακλήρουσιν τοῦ Συντάγματος ἐν ἔτει 1908, Λαζοὶ ναῦται τοῦ Τουρκικοῦ Ναυτικοῦ ἔσπευσαν εἰς τὸν ἐν Γαλατᾷ Νᾶδον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἵνα παραστῶσιν εἰς τελομένην λειτουργίαν καὶ ἵνα προσκυνήσωσι τὰς εἰκόνας, φανταζόμενοι οἱ δέιλαιοι ὅτι πραγματικῆς ἐλευθερίας ἐσήμερον ὄρα. Ἄλλὰ καὶ οἱ Κιρκάσιοι δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν περιφρόνησιν, ἣν αἰσθάνονται πρὸς τοὺς Τούρκους, καθ' ὧν καὶ ἀγωνίζονται ἤδη, πῆξαντες ἴδια Κομιτᾶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἴδια σώματα ἀνὰ τὴν Μικρὰν

Ἀσίαν, μαχόμενα κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἡ μεταξὺ τῶν Κιρκασίων καὶ τῶν Τούρκων ἀντίθεσις ἐμφανίζεται τοιαύτη, ὥστε αἱ «Ἐθνικαὶ Τουρκικαὶ Ὅργανώσεις» ἀνέσκαψαν πρόρριζα τὰ Κιρκασιανὰ χωρία Οὔτς Μπουνάρ, Ὀμπέκιοι, Μουρατλάρ, Κούμκιοι, Καρατζαλάρ, Μπάμπυαλια, Κετση-Λερέ, Σεζη Χασάν, Γκελκέτζ, Αἰβαλή-Λερέ τῆς περιφερείας Γκιουνέν τοῦ Βιλαετίου Προύσης. Οἱ Κιρκάσιοι, ἀπαντῶντες, ἀνέσκαψαν διπλάσια Τουρκικὰ καὶ Ὀθωμανικὰ χωρία.

Τελευταίως, μετὰ τὴν Ἀναχωρῆν, οἱ Κιρκάσιοι καὶ οἱ Ἐρυθθῖνοι (Κηζήλ-Μπάσηδες) τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας οὐ μόνον ἐξηγγέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπανειλημμένως συγχρουσθέντες πρὸς στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ Πασᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐξεδήλωσαν ζωηροτάτην τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας Ποντίους συμπάθειαν αὐτῶν, ὡς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπεία τῶν Ποντίων.

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἐὰν ἡ δημογραφικὴ καὶ ἐθνογραφικὴ ἔρευνα συγκομίσῃ ἀφηνειοὺς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐθνολογικῆς μορφῆς χώρας τινος, ἀναμφιβόλως τὰ στατιστικὰ κατανήματα τῆς διανοητικῆς κινήσεως προσκομίζουσι τρανὰ μαρτύρια, δι' ὧν μαρτυρεῖται οὐ μόνον ὅποια ἐμφανίζεται ἡ ἔντασις τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ὅποια θὰ ἐνεφανίζετο, ἂν, ἀκωλύτως ἐξελισσομένη, δὲν ἐτέλει ὑπὸ περιορισμοῦ ἢ ὑπὸ ἀπαγορευτικῆς διατάξεως ἐν τμήμασιν ἀποκέντρως. Ἡ διανοητικὴ κίνησις τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, ἐμφανίζουσα ἐκκληρικὴν καὶ ἀλματώδη πρόοδον, προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν τῶν ξένων μελετητῶν καὶ συγγραφέων, ὁμολογούντων, ὅτι ἡ ἀκατάβλητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύναμις ἐκδηλοῦται καὶ διὰ τοῦ Σχολείου, οὐ μόνον διαπαιδαγωγούντος τοὺς γηγενεῖς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ἀλλὰ καὶ προάγοντος αὐτοὺς ἐν τῇ Ἰδέᾳ, καθοδηγούντος καὶ ἐπανάγοντος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φωνῇ ἔκτεινος, οἵτινες, πιεζόμενοι, τυραννούμενοι, διωκόμενοι, βιαζόμενοι, μεμφομένοι, ἀπέβαλον αὐτὴν ἐν χρόνους ἀντιξοίσις. Οὐδαμῶς ἀλλαγῶν, ἀναφωνεῖ ὁ Ἐ. Reclus, τὸ Σχολεῖον ἀποτελεῖ, ὡς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὄπλον ἀμύνης καὶ πραγματικῆς προόδου δι' αὐτοῦ οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀνακτῶσιν εἰρηνικῶς τὴν Ἀσιατικὴν Ἑλλάδα, ὡς ἀνακτῶσιν αὐτὴν διὰ τοῦ γηγενοῦς ὄγκου αὐτῶν, διὰ τῆς γεωγραφίας, διὰ τοῦ ἐμπορίου, διὰ τῆς βιομηχανίας, διὰ τῶν φώτων αὐτῶν.

Μέχρι πρό τινων δεκάδων ἐτῶν ἐν φόβῳ καὶ ἐν σιωπῇ, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν τῆς σελήνης φῶς, καθ' ἃ διέσπασεν ἡ παράδοσις καὶ ἡ λαογραφία, οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριά ἐσπευδον εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς ἀπόκεντρα μέρη, ἵνα «μανθάνωσι γράμματα, τοῦ Θεοῦ τὰ

πράγματα». Ἦδη, ποικίλων ἐπελθουσῶν πολιτικῶν τροπῶν καὶ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας συχνότατα τιμωρηθείσης, ἔχομεν σχολεῖα, ἂν καὶ εἰς ἀπομεμακρυσμένα τμήματα τοῦ Πόντου, καὶ δὴ ἐν τοῖς Βιλαετίοις τῆς Σεβαστείας καὶ τῆς Κασταμονῆς, στερούμεθα τοιούτων καὶ ἔνεκα ἑλλείψεως μέσων καὶ ἔνεκα ποικίλων δυστροπιῶν τῶν Τουρκικῶν Κυβερνήσεων. Τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα, *οὐδδευιάς τυγχάνοντα ἐνισχύσεως* ἀπὸ μέρους τοῦ Κράτους, ὅπερ τὰς ἐν τῷ Προϋπολογισμῷ ὑπὲρ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως πιστώσεις διατίθησι, καίπερ προσερχομένης ἐκ φορολογίας πάντων τῶν ὑπηκόων, ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Ὀθωμανικῶν Σχολείων, τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα συντηροῦνται ἐξ ἰδίων, ἐκ τῆς συνεισφορᾶς κυριολεκτικῶς τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Καὶ τὰ Σχολεῖα ἡμῶν, οὕτω συντηρούμενα, ἐμφανίζουσιν ὄγκον μαθητιώσης νεολαίας κατὰ πολὺ ὑπερβαίνοντα τὸν τῆς Τουρκικῆς νεολαίας, δεδομένου, ὅτι τὰ Ὀθωμανικὰ Σχολεῖα, ἐὰν ὡσι Τουρκικὰ τὴν γλῶσσαν, συχνάζονται οὐ μόνον *ὑπὸ πάντων τῶν Μουσουλμάνων*, μὴ δικαιουμένων τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων νὰ ἔχωσιν ἴδια Σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ *Τουρκοφόνων* Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐκείνων, οἵτινες διὰ ποικίλους λόγους φοιτῶσιν ἐν αὐτοῖς. Τουρκοφῶνοι Ἕλληνες φοιτῶντες εἰς Τουρκικὰ Σχολεῖα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νεοκαισαρείας, ἐν τῇ περιφερείᾳ Κοτυώρων, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασειας, ὡς καὶ ἐν μεσογειοτέροις τοῦ Πόντου τμήμασιν. Ἐκ πάντων τούτων, πασιγνώστων, προκύπτει, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ὀθωμανικῶν Σχολείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φοιτῶντων δὲν δύναται νάποτελέσῃ ὄρον συγκρίσεως ἢ μέτρον διαβαθμίσεως φιλετικῆς ἱκανότητος καὶ δυνάμεως, διότι ἔνθεν μὲν οἱ ἐν τοῖς Ὀθωμανικοῖς Σχολείοις φοιτῶντες Τούρκοι καὶ Ὀθωμανοὶ ἀπαρτίζουσι τὴν μειονότητα, τῆς πλειονότητος ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν φοιτῶντων ἐν αὐτοῖς μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων καὶ ἐκ τῶν μὴ Μουσουλμάνων Ἑλλήνων, Ἀρμενίων, ἔνθεν δὲ πλείσται σχολαί, χάριν *προπαγανδικῶν* λόγων πηχθεῖσαι, ἢ στεροῦνται σχεδὸν μαθητῶν ἢ εἰσὶν ἱεροδιδασκαλεῖα. Τοῦναντίον ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων δύναται νάποτελέσῃ ὄρον συγκρίσεως καὶ μέτρον διαβαθμίσεως φιλετικῆς ἱκανότητος καὶ δυνάμεως, διότι μόνον Ἕλληνες φοιτῶσιν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Σχολείοις, ἅπερ κατ' ἀκολουθίαν εἰσὶ κυριολεκτικῶς Ἐθνικὰ Σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῶν Ἀρμενικῶν Σχολείων, ἅπερ εἰσὶν Ἐθνικὰ Ἀρμενικὰ Σχολεῖα, ἂν καὶ φοιτῶσιν ἐν αὐτοῖς *Ἀρμενόφωνοι Ἕλληγες*, Χαίχουροῦ κοινῶς λεγόμενοι, οἰκοῦντες δ' ἐν Πόντῳ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ) καὶ τὰ παρακείμενα τῇ Ἀρμενίᾳ τμήματα.

Τὰ Ἐθνικὰ Σχολεῖα μόνον, κατὰ τὴν Κοινωνικὴν Ἐπιστήμην, συγκροτοῦσι μέτρον καὶ γνώρισμα δημογραφικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν, καὶ τοῦτο, διότι τὰ Σχολεῖα ταῦτα ἐκτυπώματα τῶν Ἐθνικῶν Κοινωνιῶν, ἐξ ὧν προέρχονται, ἔχουσι πάντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῶν,

ἐγκεντρίζουσι διὰ τοῦ ὁμοταγοῦς τῆς παιδείσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς τὸ ὁμοιοπαθὲς καὶ τὸ ὁμόφρον (esprit collectif), ἀποτελοῦντα παράγοντας τῆς Ἐθνικῆς Ζωῆς. Ἀλλὰ τὰ Ὄθωμανικὰ Σχολεῖα δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ γνωρίσματα οὐδὲ τὴν αὐτὴν μορφήν, διότι εἰσὶ Μουσουλμανικά, οὐχὶ δ' Ἐθνικὰ Σχολεῖα, εἰσὶ σχολεῖα προερχόμενα ἐκ Κράτους μὴ ὁμογενοῦς οὐδὲ ὁμοιοπαθοῦς, σχηματισμοῦ δὲ ἑτερογενοῦς καὶ ἑτεροφύλου, ἐκ Κράτους οὐ μόνον μὴ συγκροτοῦντος Ἔθνος, ἀλλ' οὐδὲ Κοινωνίαν. Τὰ τοιαῦτα Κράτη, γνωματεύει ὁ R. Worms ἐν τῇ «Φιλοσοφίᾳ τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», εἰσὶ **πολιτικαὶ μονάδες** ἐφήμεροι καὶ ἐπείσαστοι, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσαι μετὰ τῶν πληθυσμῶν, πρὸς οὓς ἀντιτίθενται καὶ οἵτινες, κατὰ κανόνα κοινωνικόν, διαρκῶς ἀνελλίσσονται, ἵνα φυσιολογικῶς καὶ κοινωνιολογικῶς ἐπικρατήσωσιν ἐκείνων φθινουσῶν καὶ ἐκλείπουσῶν, καὶ τοῦτο, διότι αἱ **Πολιτικαὶ Μονάδες** δὲν δύνανται νάπορροφήσωσι τὰς Ἐθνικὰς Μονάδας, ὡς φυλλορροοῦσαι ὑπὸ τὸν σφοδρὸν ἑναντίον Ἐθνικὸν Ἄνεμον.

Κατ' ἀντιγραφὴν τῶν Σχολικῶν Στατιστικῶν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν, Ἑλληνικῶν καὶ Ἀρμενικῶν, ὡς καὶ κατ' ἀντιπαραβολὴν αὐτῶν πρὸς τὰ δεδομένα τοῦ É Reclus, τοῦ Vital Cuinet καὶ διαφόρων ἄλλων, ὁ ὅλος μαθητικὸς πληθυσμὸς τῶν Βιλαετίων Τραπεζοῦντος, Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς ἀνέρχεται εἰς 217,036, φοιτῶν εἰς 9,016 Σχολεῖα, ἐν οἷς διδάσκουσιν 9,763 διδάσκαλοι. Λεπτομερέστερον κατὰ Βιλαέτια ἢ Σχολικὴ Κίνησις ἔχει ὡς ἑξῆς:

A') Βιλαέτιον Τραπεζοῦντος :

Ἑλληνικὰ Σχολεῖα 754		
μετὰ Διδασκάλων 1,202 καὶ Μαθητῶν	37,195	
Ἀρμενικὰ Σχολεῖα 47		
μετὰ Διδασκάλων 62 καὶ Μαθητῶν	2,017	
Μουσουλμανικὰ Σχολεῖα 2,453		
μετὰ Διδασκάλων 2,481 καὶ Μαθητῶν	71,233	110,445

B') Βιλαέτιον Σεβαστείας :

Ἑλληνικὰ Σχολεῖα 235		
μετὰ Διδασκάλων 374 καὶ Μαθητῶν	10,805	
Ἀρμενικὰ Σχολεῖα 1009		
μετὰ Διδασκάλων 1,030 καὶ Μαθητῶν	11,088	
Μουσουλμανικὰ Σχολεῖα 2,383		
μετὰ Διδασκάλων 2,455 καὶ Μαθητῶν	40,925	62,818

Γ') Βιλαέτιον Κασταμονῆς :

Ἑλληνικὰ Σχολεῖα 38		
μετὰ Διδασκάλων 75 καὶ Μαθητῶν	2,931	

᾿Αρμενικὰ Σχολεῖα 4			
μετὰ Διδασκάλων 4 καὶ Μαθητῶν		240	
Μουσουλμανικὰ Σχολεῖα 2,043			
μετὰ Διδασκάλων 2,080 καὶ Μαθητῶν	40,602		43,773
Τὸ ὅλον Μαθηταὶ			217,036

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Κοινότητες	Σχολεῖα	Διδάσκαλοι	Μαθηταὶ
Ἑλληνικὴ.....	1,077	1,651	50,931
᾿Αρμενικὴ.....	1,060	1,096	13,345
Μουσουλμανικὴ.....	6,879	7,016	152,760
Ὅλικά.....	9,016	9,763	217,036

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος προδήλως καταφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ βεβαιοῦσιν, ὅτι τὸ τέταρτον τῶν ἐν τοῖς τριῖσι Βιλαετίοις μαθητῶν εἰσὶν Ἑλληνες Ἑλληνόφωνοι, φοιτῶντες ἐν τοῖς Ἑθνικοῖς Ἑλληνικοῖς Σχολείοις, καὶ ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα ἐμφανίζουσιν εὐρυθμίαν ὡς ἀναλογούντων πενήτηνonta μαθητῶν κατὰ Σχολεῖον, ἐν ᾧ τὰ Μουσουλμανικὰ Σχολεῖα ἐμφανίζουσι κατάφωρον ἀρρυθμίαν ὡς ἀναλογούντων 22 μαθητῶν κατὰ Σχολεῖον, ἀρρυθμίαν πλέον ἔκτροπον παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις, δεδομένου, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ ἀναλογία κατέρχεται εἰς 13 μαθητὰς κατὰ Σχολεῖον. Ἡ δυσαναλογία αὕτη τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Σχολείων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἀπειδῶς μαρτυρεῖ, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν Μουσουλμανικῶν καὶ τῶν Ἀρμενικῶν Σχολείων ἐπήχθησαν, ἵνα παραπλανηθῶσιν οἱ ἀπλοϊκώτεροι, ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐμφανιζομένου ἀριθμοῦ σχολείων. Καί, προκειμένου περὶ τῶν Ἀρμενίων, οὐδὲν θὰ εἴπωμεν, διότι παρέλκει πᾶσα συζήτησις, ἀλλὰ, προκειμένου περὶ τῶν Μουσουλμάνων, θὰ εἴπωμεν ἀπλούστατα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐπανελάβομεν πολλάκις, ὅτι πάντες οἱ Μουσουλμάνοι δὲν εἶναι

Τούρκοι καὶ ὅτι ἡ δι' ἰδρύσεως Τουρκικῶν Σχολείων προσπάθεια πρὸς ἀπορρόφησιν τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων οἰκτρῶς ἀπέτυχεν, ὡς ἀπέτυχον καὶ κατέρρευσαν πᾶσαι αἱ Πανισλαμικαὶ καὶ Παντουρκικαὶ προσπάθειαι ἐκεῖναι, αἵτινες, προκαλέσασαι βαθυτάτην ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ Κράτους τοῦ Τουρκικοῦ, *τῆς ἐφημέρου καὶ ἐπεισάκτου ταύτης Πολιτικῆς Μονάδος, καὶ τῶν Ἐθνικῶν Μονάδων*, τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν, Χριστιανικῶν καὶ μὴ, κατειργάσαντο τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ René Worms.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ Πόντῳ μεγίστη προβάλλουσα ἀριθμητικῶς, ὡς εἶδομεν, ἐξεκρίσσετο ἀλματώδης καὶ ἀκατάσχετος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1915. Ἀνερχομένη εἰς 719,552, ἐξηπλοῦτο ἐν διαρκεί καὶ ἀδιαλείπτῳ αὐξήσει πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, καὶ δὴ πρὸς τὴν μεσογειοτάτην χώραν, ἥτις ἐνέκλειεν ὄγκους ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐκπληκτικῆς ἀντοχῆς, οὐ μόνον διατηροῦντας παρὰ τὴν ἀπομόνωσιν αὐτῶν ἀκμαῖον τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζοντας πού μὲν ἀπαράμιλλα κοινωνικὰ συγκροτήματα *ἰδιορρυθμοῦ ἢ ἰδιοτύπου σχηματισμοῦ*, πού δὲ μάζας συμπαγεῖς *πλανοδίων τεχνιτῶν* (artisans ambulants). Σημειοῦντες ἀνωτέρω, ἐν τῷ δημογραφικῷ κεφαλαίῳ τῆς μελέτης ταύτης, τὸν ἀριθμὸν 719,552, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν Ἑλληνογενῶν Κροπτοχριστιανῶν καὶ τῶν Φρυγοπελασγῶν ἢ Φρυγοελλήνων, οὐδόλως ὑπερεβάλομεν, ὡς τινες δυνατὸν νὰ ὑποθέσωσιν. Ὅτι ὁ Ἑλληνορθόδοξος πληθυσμὸς τοῦ Πόντου ἀνέρχεται εἰς 719,552, προκύπτει οὐ μόνον ἐξ αὐτῶν τῶν δεδομένων τῶν Τουρκικῶν Στατιστικῶν τοῦ 1880, ἐὰν ὑπολογισθῇ ἡ κατ' ἔτος αὐξήσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, αὐξήσις ἐξεκρίσσομένη κατὰ μέρη ἐκεῖνα ἐν ἀναλογία 2—2, 25%, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πινάκων τῆς Σχολικῆς Κινήσεως. Βεβαίως ἐκ τῆς Σχολικῆς Κινήσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναχθῇ πραγματικῶς ἀληθὲς πόρισμα, ἐὰν ὁ ὑπολογισμὸς στηριχθῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀναλογίας, καὶ τοῦτο, διότι, καθ' ἃ γνωματεύει ἀδιασείστως ἡ Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη, ἀποτυπώσασα διὰ τῆς μεθόδου τῆς παρατηρήσεως θετικῶς διηκριβωμένους ἐπιστημονικούς κανόνας, ἢ εἰς τὰ γράμματα ἐπίδοσις τῶν πληθυσμῶν ποικίλλει κατὰ τόπους καὶ χώρας, δεδομένου, ὅτι οἱ ἐπαγγελματικῶς ἀνάμικτοι ἢ μὴ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ ἔχουσιν ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα μεγαλειτέραν τῆς τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν καὶ ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν τῆς τῶν πλανοδίων πληθυσμῶν, τῶν μετακινουμένων δηλαδὴ νομαδικῶς ἐν αὐτῇ τῇ χώρα πληθυσμῶν. Κατ' ἀκολουθίαν δέον, κατ' αὐτὰ τὰ πορίσματα τῆς Κοινωνιολογίας, νὰ δεχθῶμεν τρεῖς ἀναλογίας· τὴν ἀναλογίαν 9 μαθητῶν πρὸς 100 κατοίκους διὰ τὸ Βιλαέτιον τῆς Τραπεζοῦντος, συγκροτούμενον ἐκ πληθυσμοῦ ἐπαγγελματικῶς ἀνάμικτου, τὴν ἀναλογίαν 6 μαθητῶν

πρὸς 100 κατοίκους διὰ τὸ Βιλαέτιον τῆς Σεβαστείας, συγκροτούμενον ἐκ πληθυσμοῦ ἀγροτικοῦ, καὶ τὴν ἀναλογίαν 2 μαθητῶν πρὸς 100 κατοίκους διὰ τὸ Βιλαέτιον τῆς Κασταμονῆς, συγκροτούμενον ἐν τινι μέτρῳ ἐκ πληθυσμοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ἐν μεγίστῳ μέτρῳ ἐκ πληθυσμοῦ πλανοδίου, ἀνήκοντος δηλαδὴ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Κοινωνιολόγων, εἰς τὴν τάξιν τῶν **πλανοδίων τεχνιτῶν** (artisans ambulants), περιλαμβάνουσιν τοὺς μετακινουμένους ποιμένας, ἐργάτας, ξυλοκόπους, χειρώνακτας, τοὺς ἀνθρακεῖς, ἡμινοδηγούς, καμηλοδηγούς κτλ., ἔχουσιν δ' ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα ἴσην τῷ μηδενί (0). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω ἀναλογιῶν ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ Βιλαετίου τῆς Τραπεζοῦντος ἀνέρχεται εἰς 413,277, ὁ τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας εἰς 180,099 καὶ ὁ τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς εἰς 146,550, ἐν συνόλῳ ἄρα εἰς **739,926**. Ἐὰν δὲ πάλιν λάβωμεν ὡς βάσιν ὑπολογισμοῦ, κατὰ τὰ συνήθως κρατοῦντα παρὰ τοῖς στατιστικογράφοις, τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων τριῶν ἀναλογιῶν, ἦτοι 5, 6%, ἔχομεν ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ μαθητῶν 50,931 ἀριθμὸν κατοίκων 927,339. Ἄλλ' ἀκούμεθα ἐκ περισοῆς συγκαταβάσεως, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τῶν Τουρκικῶν Στατιστικῶν, καίπερ ψευδῶν, εἰς τὸν ἀριθμὸν 719,552, ἀριθμὸν ὁμολογηθέντα ὡς ἀκριβῆ καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων Φιλελευθέρων, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ἡμῖν, τῷ 1912, ἐν πρωτοκόλλῳ ἑπτὰ βουλευτικῶν ἔδρας διὰ τὸν Πόντον τῶν τριῶν Βιλαετίων. Αἱ ἔδραι αὗται ἐκπροσωποῦσιν 700,000 κατοίκων, διότι κατὰ τὸ 65 ἄρθρον τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος εἰς βουλευτῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς πενήντα χιλιάδας ἀρρένων, μὴ συμπεριλαμβανομένων ἰσαριθμῶν τοῦλάχιστον μὴ ἀρρένων.

Καὶ ὅμως, παραδεχόμενοι τὸν ἀριθμὸν 719,552 κατοίκων, σφαλόμεθα, καὶ διότι αὕτη ἡ Ἐπίσημος Τουρκικὴ Στατιστικὴ τοῦ 1908, παρουσιάζει 500,000 Ἑλληνορθοδόξων διὰ μόνον τὸ Βιλαέτιον τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ διότι αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων Φιλελευθέρων ἀναγνωρισθεῖσαι ἡμῖν βουλευτικαὶ ἔδραι, ἐὰν ἐκπροσωποῦσι πληθυσμὸν 700,000, ἀποκλείουσι οὐδὲν ἦττον, δυνάμει τῆς στενῆς καὶ πλημμελούς διατυπώσεως τοῦ 65 ἄρθρου τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος, πάσης ἐκπροσωπήσεως δεκάδας ὅλας χιλιάδων Ἑλλήνων, καὶ διότι αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Ταλαὰτ καὶ Ἐμβῆρ Κομιτατικοί, διαρκούντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἀνεγνώρισαν εἰς τὸν **κυρίως Πόντον**, συγκροτούμενον ἐκ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος καὶ ἐκ τῶν βορείων καὶ βορειοδυτικῶν τμημάτων τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας, ἕξ βουλευτικὰς ἔδρας, παρὰ τὴν μείωσιν, ἣν ὑπέστη τότε ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς κατόπιν τῶν ἐκτοπισμῶν, τῶν ἀπελάσεων, τῶν διωγμῶν, τῶν σφαγῶν. Ὁ Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Χούσανθος, εἰς ὃν διεκοινώθη ἡ ἐπίσημος αὕτη ἀναγνώρισις, ἠρηνήθη ὀρθότατα καὶ πατριωτικώτατα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν γενομένην πρότασιν, οὐ μόνον διότι αὕτη δὲν συνέπιπτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῆ ἢ νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀποβαλόντας τὰ δίκαια αὐτῶν ἐκείνους, οἵτινες,

βιαίως ἀποσπασθέντες τῶν βωμῶν καὶ ἐστιῶν αὐτῶν, ὠδηγήθησαν εἰς ἔξοριαν ἢ ἐπὶ σφαγῆν.

Ὁ καθηγητὴς κ. Α. Α. Παπαδόπουλος, συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἐν πραγματείᾳ περὶ τοῦ «Ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος» ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου ἀνέρχονται εἰς 511,000, μὴ συμπεριλαμβανῶν ἐν αὐτῷ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, μέγα μέρος τῶν Σαντζακίων Ἀμασειας, Τοκάτης, Καρὰ Χισσάρ τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας καὶ ἀποκλείων πλήρως τοῦ Πόντου τὸ Σαντζακίον Σεβαστείας τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας. Καὶ ὅμως τὰ μὲν μὴ συμπεριλαμβανόμενα τμήματα τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς, ἥτοι τὸ Σαντζακίον Μπόλου (Βιθνίου), τὸ Σαντζακίον Κάγκαρι (Γαγγρῶν) καὶ πλεόν ἡμίσεος τοῦ Σαντζακίου Κασταμονῆς ἢ Κασταμῶνος, ἔχουσιν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 71,933, τὰ δὲ μὴ συμπεριλαμβανόμενα τμήματα τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας μετὰ τοῦ πλήρως ἀποκλειομένου Σαντζακίου Σεβαστείας τοῦ αὐτοῦ Βιλαετίου ἔχουσιν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 84,433, πληθυσμὸν Ἑλληνικώτατον, περὶ οὗ εἰδικῶς γράφει ὁ Vital Cuinet ἐν τῇ «Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ». «Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι εἰσι κατὰ μέγα μέρος γεωργοί. Ἐμπνέονται ὑπὸ ἰσχυροτάτων συναισθήματος ἀλληλεγγύης, θεωροῦντες τὸ εἰς βάρος ἐνὸς αὐτῶν ἀδίκημα ὡς τελουμένον καθ' ὅλων, διὸ καὶ οἱ Κιρκάσιοι λησται οὐδὲν τολμῶσι κατὰ τῶν ιδιοκτησιῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀν καὶ ληστεύωσι τὰς τῶν **Τούρκων**, φοβουμένων νάντεπεξέλθωσι κατ' αὐτῶν. Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τούτων ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἀρχαία Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἀρισταμένη τῆς δημόδους νεοελληνικῆς. Ὁ Ἑλληνικὸς οὗτος πληθυσμὸς, οὐχὶ πολυάριθμος ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, ἐγκατεσπαρμένος δὲ συμπαγῶς ἐν ἰδίῳ χωρίῳ, ὅπου σπανιώτατα ἀπαντᾷ ἀναμεμιγμένος μετὰ κατοίκων ἀνηκόντων εἰς ἄλλας φυλάς, εἶναι ὀξιομνημόνευτος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἀποκλειστικῶς γεωργικὸς, δὲν αἰσθάνεται πρὸς τὸ ἐμπόριον τὴν αὐτὴν κλίσιν, ἣν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες». Προστιθεμένου ἄρα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ κ. Α. Α. Παπαδοπούλου τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὡς ἄνω ἀποκλειομένων παραδόξως ὑπ' αὐτοῦ τμημάτων τοῦ Πόντου, ὁ ὅλος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 667,366. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὑπολείπεται τῆς ἀληθείας, εἰ καὶ κατὰ 52,186 μόνον διαφέρει τοῦ ἡμετέρου (719,552), μετὰ περισσοῦς ἀμεροληψίας συναχθέντος.

Ὅτι ὁ ἀριθμὸς 719,552 ἐπὶ ἕλαττον ἀποδίδει τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τοῦ Πόντου, μαρτυρεῖται καὶ ἐκ δημογραφικοῦ κανόνος, καθ' ὃν ἐν τμήμασι γεωλογικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς συγκροτήσεως ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ Πόντου ὁ πληθυσμὸς αὐξάνεται κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον ἀνὰ εἴκοσι πέντε ἔτη, ἥτοι διπλασιάζεται ἀνὰ 25 ἔτη. Παρὰ ταῦτα, ἐκ πνεύματος ἀμεροληψίας, δὲν στηριζόμεθα ἐπὶ τοῦ δημογραφικοῦ τούτου κανόνος τοῦ Thomas - Robert Malthus, τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ οἰκονομολόγου καὶ σοφοῦ, ὡς δὲν στηριζόμεθα ἐπὶ

ἑτέρου δημογραφικοῦ κανόνος, καθ' ὃν οἱ πληθυσμοὶ οἱ μὴ καταδεδικασμένοι φυσιολογικῶς καὶ κοινωνιολογικῶς εἰς φθορὰν, σχηματισμοῦ δὲ κοινωνικοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν τοῦ Πόντου, αὐξάνονται ἐν ἀναλογία 2,50—3,00 ἐπὶ τοῖς 100 κατ' ἔτος, ἀλλὰ στηριζόμεθα ἐπὶ τῆς διηκριβωμένης δημογραφικῆς παρατηρήσεως, καθ' ἣν ἡ ἑτησία αὐξήσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκωλύτως μέχρι τοῦ 1914 ἐξελισσομένου, ἀνήρχετο εἰς 2,00—2,10 ἐπὶ ἑκατὸν κατοίκων. Ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτη εἶναι ἀκριβεστάτη, μαρτυρεῖται ἐκ παρατηρήσεων γενομένων ὑπὸ ξένων ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὸν H. Lefeuivre - Méaulle, Γενικὸν Πρόξενον, Ἐμπορικὸν Ἀκόλουθον τῆς Γαλλίας ἐν Ἀνατολῇ, ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἀντιστοιχεῖ πρὸς 1,72 ἐπὶ ἑκατὸν κατ' ἔτος, εἰ καὶ 20—25,000 μεταναστεύουσιν ἐν μέσῳ ὄρω κατ' ἔτος εἰς Ἀμερικὴν. Γερμανοὶ δὲ Στατιστικογράφοι, εἰδικῶς ἐγκύβητες περὶ δημογραφικὰ θέματα, διηκριβώσαν, ὅτι ἡ αὐξήσις τῶν πληθυσμῶν τῶν διαφόρων Κρατῶν ἐμφανίζεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς ἀναλογίας: ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις 2,90—3,10 ἐπὶ 100, ἐν Ρωσίᾳ 2,70 ἐπὶ ἑκατὸν, ἐν Βουλγαρίᾳ 2,00—2,10 ἐπὶ ἑκατὸν, ἐν Ἑλλάδι 1,98—2,05 ἐπὶ ἑκατὸν κτλ. Ἐὰν ἄρα ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι, ἡ ἑτησία αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 1,98 καὶ 2,05 ἐπὶ ἑκατὸν κατοίκων, ἀναμφιβόλως ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ δὴ ἐν τῷ Πόντῳ, ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡούτως καὶ ἀμετακινήτως ἐξελισσομένου μέχρι τοῦ 1914, ἐνεφάνισεν ἀναλογίαν 2,00 ἐπὶ 100 κατ' ἑλάχιστον, ὡς ἄλλως τε διηκριβώθη δημογραφικῶς. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ Πόντου, ἀνερχόμενος εἰς 359,068 τῷ 1882, συμφώνως πρὸς τὰς Τουρκικὰς Στατιστικὰς, ἐφ' ὧν ἐστήριξαν ὁ Vital Cuinet καὶ ὁ ἡμέτερος γεωγράφος Μηνᾶς Χαμουδόπουλος τὰ στατιστικὰ αὐτῶν δεδομένα, ἀνῆλθε βεβαίως τῷ 1914, ἤτοι μετὰ 32 ἔτη, εἰς 675,800, ἔδει δὲ νάνέλθη τῷ 1919 εἰς 746,138. Ἄρα ἐκ δημογραφικοῦ ὑπολογισμοῦ, στηριζομένου ἐπ' αὐτῶν τῶν Τουρκικῶν Στατιστικῶν, προκύπτει ἀκριβῆς κατὰ προσέγγισιν ὁ ὕψ' ἡμῶν σημειούμενος ἀριθμὸς 719,552, ἀριθμὸς ὑπολειπόμενος πάντως τῆς πραγματικῆς ἀληθείας.

Ἄλλη ἀπόδειξις, ἀναμφισβήτητος, περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἀριθμοῦ ἡμῶν εἶναι, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, ἡ ἐκ τῆς Σχολικῆς Κινήσεως προκύπτουσα. Κατὰ τοὺς προσηρημένους πίνακας τῆς Σχολικῆς Κινήσεως ἐν Πόντῳ, συντεταγμένους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στατιστικῶν πληροφοριῶν τῶν κατὰ τόπους Μητροπόλεων καὶ Κοινοτήτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν δεδομένων Προξενικῶν Ἀρχῶν, ἡμετέρων καὶ ξένων, ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Πόντου ἀνέρχεται εἰς 50,931, ἐξ ὧν 37,195 εἰσὶ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, 10,805 τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας καὶ 2,931 τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς. Ἡ δημογραφικὴ ἔρευνα, στηριζομένη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων καὶ διακριβώσεων ἀναμφισβητήτου κύρους, παρέχει ἡμῖν ὡς ἑρρεθῆ τούς ἐξῆς ἀναλογικὸς ὅρους ἐν τοῖς τρισὶ Βιλαετίοις:

Ἐν τῷ Βιλαετίῳ Τραπεζοῦντος ὁ ἀναλογικὸς ὅρος ἀνέρχεται εἰς 9%, ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας ὁ ἀναλογικὸς ὅρος ἀνέρχεται εἰς 6% καὶ ἐν τῷ Βιλαετίῳ Κασταμονῆς ὁ ἀναλογικὸς ὅρος ἀνέρχεται εἰς 2%. Οὕτω, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ Βιλαετία ἀναλογικῶν ὄρων, συνάγεται, ὅτι τὸ Βιλαετίον Τραπεζοῦντος, ἔχον 37,195 Ἑλληνικὸν μαθητικὸν πληθυσμὸν, ἔχει Ἑλληνας κατοίκους ($37195 \times 100/6$) 413,277, ὅτι τὸ Βιλαετίον Σεβαστείας, ἔχον 10,805 Ἑλληνικὸν μαθητικὸν πληθυσμὸν, ἔχει Ἑλληνας κατοίκους ($10805 \times 100/6$) 180,083, ὅτι τὸ Βιλαετίον Κασταμονῆς, ἔχον 4,931 Ἑλληνικὸν μαθητικὸν πληθυσμὸν, ἔχει Ἑλληνας κατοίκους ($4931 \times 100/6$) 145,550, ὅτι δηλαδὴ ἐν συνόλῳ ὁ Πόντος ἔχει ἐμφανῶς Ἑλληνας κατοίκους 739,910, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν διθρήσκων ἢ τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ Χριστιανῶν Ἑλλήνων, οὓς εἰς πολλὰς χιλιάδας ὑπολογίζουσιν ὁ É Reclus, ὁ Wilson, οἱ Dieterich, Philippson καὶ ἄλλοι, οὐδὲ τῶν Λαζῶν καὶ τῶν Σάνων, οὓς ὡς Κόλχους Ἑλληνας τὴν καταγωγὴν οὐ μόνον οἱ Κοινωνιολόγοι σήμερον θεωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ἐν οἷς ὁ Ἀγαθίας καὶ ὁ Προκόπιος, ὁητῶς διακηρύττουσι. Προκειμένου περὶ τῶν ὡς ἄνω ἀναλογικῶν ὄρων, δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐν τῇ κυρίῳς Ἑλλάδι, παρὰ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, παρὰ τὴν ἐλλειψὴν διδάκτρων ἐν τῇ κατωτάτῃ ἐκπαιδεύσει, παρὰ τὰς ποικίλας εὐκολίας, ἃς παρέχει Κράτος μεριμνῶν περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὁ ἀναλογικὸς ὅρος ἀνέρχεται εἰς 8% μόνον. Ἄρα ὁ ὕψ' ἡμῶν ἀποδεκτὸς γενόμενος ὅρος 9% διὰ τὸ Βιλαετίον Τραπεζοῦντος εἶναι λίαν αὐστηρὸς — ἐπιτροπήτω ἢ ἔκφρασις, — ὡς εἶναι λίαν αὐστηροὶ οἱ ἀναλογικοὶ ὅροι 6% καὶ 2% προκειμένου περὶ τῶν Βιλαετίων Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς, προκειμένου δηλαδὴ περὶ χωρῶν ἀπομονωμένων καὶ ἄνευ συγκοινωνιῶν, ἐν αἷς εἰς ἐπίμετρον οἱ μικροὶ Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες παιδιόθεν ἐπιδίδονται εἰς ἀγροτικά ἔργα, βοηθοῦντες τοὺς γονεῖς αὐτῶν, καθ' ἃ ὁητῶς γράφει ἐν τῇ «Γεωγραφίᾳ τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας» ὁ Vital Cuinet, «Ὅτι δὲ ἐν αὐστηροῦ, αὐστηροτάτῃ ἀκριβολογίᾳ διερευνῶμεν τὰ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Πόντου, ματρνεῖται καὶ ἐκ τῆς χρήσεως διαφόρων ἀναλογικῶν ὄρων (9%, 6%, 2%), οὐχὶ δὲ μέσον ἀναλογικὸν ὄρον, ὡς κρατεῖ ἢ συνήθεια καὶ ὡς ξένος μελετητῆς θὰ ἔπραττε. Καὶ πράγματι, ἐὰν ἐλάβομεν τὸν μέσον ἀναλογικὸν ὄρον 5,66% ($5 + 6/3$), θὰ εἴχομεν Ἑλληνας κατοίκους 899,840, δεδομένου ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς μαθητικὸς πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 50,931 ἔξ οὗ συνάγεται ὁ ἄνω ἀριθμὸς 889,840 ($50931 \times 100/5,66$). Ἄλλ' ἡμεῖς ἐν αὐστηροτάτῃ ἀκριβολογίᾳ ἢ μᾶλλον ἐν ἡσσονὶ ἀκριβολογίᾳ δεχόμεθα τὸν ἀριθμὸν 719,552 κατοίκων, ἀριθμὸν ὑπολειπόμενον τοῦ ἐπ' ἀναλογίᾳ αὐξήσεως 2% κατ' ἔτος συν-αχθέντος 746,138.

Ἄλλως τε ἐπισημύματα εἶναι διηκριβωμένον, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἢ Ὄθωμανοὶ καὶ οἱ ἄλλοι στρατολογούμενοι Μουσουλμᾶνοι, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴν, ὑπὸ ἔννοιαν ἀκραιότητος, τῆς Τουρκίας, ὑπελείποντο τοῦ ἡμίσεος τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς βεβαιοῖ ὁ πολὺς de

Moltke, γράφων ἐν τῷ περὶ τῶν «Ἐκστρατειῶν τῶν Ρώσων ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1828 καὶ 1829» ἔργῳ αὐτοῦ: «Ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἁγιάδων ἐκ τοῦ στρατοῦ ἀπεμάκρυνε πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν κατοίκων τῆς Τουρκίας. Προσθέσωμεν, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐλάμβανεν ἕως τότε, μέχρι δηλαδὴ τῆς Συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοὺς ἀρίστους αὐτοῦ ναύτας ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἐκ τῶν τῆς Πελοποννήσου. Δύναται τις ἄρα μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ Ρωσικὸν ναυτικὸν τῆς Μαύρης Θαλάσσης, οἰανδήποτε καὶ ἂν ἐμφανίσῃ ἀνεπάρκειαν, θὰ εἶναι ἐν τῷ μέλλοντι ἀνώτερον πάντως τοῦ Τουρκικοῦ.» Ἄλλος ἔγκριτος Γάλλος ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, ὁ Léon Lamouche, ἔγραφε τῷ 1896 ἐν τῷ «Στρατιωτικῷ Ὄργανισμῷ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας»: «Οἱ Τούρκοι, οἵτινες ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς συγκροτοῦσι τὴν ἄρχουσαν φυλὴν, δὲν ἀποτελοῦσιν τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ ὡς μὴ ὑπερβαίνοντες τὰ $\frac{38}{100}$ αὐτοῦ.» Καὶ ἔγραφε ταῦτα ὁ Léon Lamouche, ὅτε πολλοὶ τῶν μὴ Τούρκων Μουσουλμάνων καὶ οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ περιλαμβάνοντο ἀήθως μεταξὺ τῶν Τούρκων.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσωσί τινες: Οἱ Τούρκοι δὲν αὐξάνονται; Ἐὰν ἠξήθησαν, ἐπληθύνθησαν οἱ Ἕλληνες, δὲν ἠξήθησαν, δὲν ἐπληθύνθησαν οἱ Τούρκοι; Βεβαίως ὄχι, διότι πάσχοντες ἐκ τοῦ κακοῦ τῆς **ὀλιγανθροπίας** (oliganthropie), κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Κοινωνιολόγων, «κακοῦ ἐκδηλουμένου παρὰ τοῖς λαοῖς, καθ' ἃ γράφει ὁ διαπρεπὴς Γάλλος καθηγητὴς Gaston Rageot, διὰ τῆς ἀπομονώσεως καὶ ἐμφανίζοντος συνήθως τὰ ἑξῆς συμπτώματα: ὑπεργωϊσμόν, ἀτονίαν τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν, ἀποσύνθεσιν τῆς οἰκογενείας, ἀδιαφορίαν πατριωτικὴν καὶ στείρωσιν, ἀτεκνίαν, ἐγκυμονοῦσαν αὐτοκτονίαν τῆς φυλῆς.» Καὶ παρατηροῦνται τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ταύτης παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἐν οἷς κατ' ἐπίμετρον παρατηροῦνται αὔξουσα ὀσημέρα **ὀλιγανθρία**, ἔλλειψις γεννήσεων, τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ὑπολειπομένου τοῦ τῶν θανάτων, ἀλματώδης μείωσις τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐγκατάλειψις τῆς ὑπαίθρου χώρας, κατ' ἀκολουθίαν ἐλάττωσις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, συγκέντρωσις ἐν ταῖς πόλεσι, διαφθορὰ τῶν ἠθῶν, προιοῦσα κοινωνικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἐννοίαν φθίσις, πλήρης ἐκπτώσις, ὁδηγοῦσα εἰς θάνατον.

Κατὰ κοινωνιολογικὸν κανόνα, ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐὰν ἐξαρτᾶται ἰδιαίτατα ἐκ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ὧν ἡ ἔλλειψις ὀσημέρα καταφανεστέρα γίνεται παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἐξαρτᾶται οὐδὲν ἥττον καὶ ἐκ τῆς χρήσεως οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ ἐκ τῶν ἀφροδισιακῶν ἀσθενειῶν, αἵτινες ἐν Τουρκίᾳ θανατοῦσιν ὀλοκλήρους πληθυσμούς, ὡς ἐν τοῖς διαμερίσμασι Κασταμονῆς ἐν παραδείγματι, ὅπου ἡ σύφιλις ποιεῖται κυριολεκτικῶς θραῦσιν, ὡς γράφουσιν ὁ Vital Cuinet καὶ ὁ Ewald Banse, βεβαίῳ δὲ ὁ καθηγητὴς Düring, ὅστις, μετακληθεὶς ἐκ Βερολίνου, διεπίστωσεν 60% ἐπὶ 80,000 πάσχοντας ἐκ τῆς νόσου ταύτης, εὔρεν τὰ 70—80% ἐκ τῶν παι-

δίωκον τοῦ Βιλαετίου προσβεβλημένα καὶ διηκοίβωσεν ὅτι πολλοὶ οὐδεὶς ὑγιῆς ἀνὴρ ὑπάρχει, ἐν πολλοῖς δὲ χωρίοις δὲν ὑπάρχουσι παῖδια, διότι ἢ γεννῶνται νεκρὰ ἢ ἀποθνήσκουσι ταχέως. Ἄλλος Γερμανός, ὁ Hamann, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐκκληρικτικῆς φθορᾶς, ἦν ὑφίστανται οἱ Τούρκοι, λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες αὐτῶν, στρατευομένων, μένουσαι μόναι, διάγουσι βίον αἰσχρὸν καὶ κακοήθη, προέρχονται εἰς ἐκπτώσεις, μὴ μεριμνῶσαι οὐδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν οὐδὲ ὑπὲρ τῶν συζύγων οὐδὲ ὑπὲρ τῶν γαιῶν, ἄς πάσας μικρὸν κατὰ μικρὸν καταλαμβάνουσιν οἱ Ἕλληνες. Ἄλλος ξένος, ὁ Ἄγγλος Wilson, λέγει τὰ αὐτά, προστιθέμενος, ὅτι παρὰ τοῖς Τούρκοις αἱ βροφονομαί εἰσὶ συνήθειαι, ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἐπιμέλεια ἔλλειπει παρ' αὐτοῖς, ὅτι τὰ ἡμίση τῶν τέκνων αὐτῶν ἀποθνήσκουσι, ὅτι ἐλάχιστοι εἰσὶν οἱ Τούρκοι οἱ ἔχοντες τρία τέκνα, ὅτι τινὲς αὐτῶν ἔχουσιν ἐν ἡ δύο καὶ ὅτι οἱ πλείστοι στεροῦνται τέκνων.

Τούναντιον οἱ Ἕλληνες εἰσὶ πολυτοκοὶ, νυμφεύονται νέοι, ζῶσιν ὑπὸ καλλίστου κοινωνικοῦ ὅρους, ἀξιάγονται καταπληκτικῶς, ἐργάζονται, προοδεύουσιν. Ἰνα συμπληρώσωμεν τὴν εἰκόνα, ἀποδίδουσαν πιστῶς τὰς ἀλανθάστους προβλέψεις τῶν κοινωνιολογικῶν κανόνων, ὧν ἀρχόμενοι τῶν περὶ τῶν Τούρκων παρατηρήσεων ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, παρατιθέμεθα τὰς ἐπομένας γραμμίας, ἄς ἔγραψε πρὸ τριᾶκοντα πέντε ἐτῶν ὁ Élisée Reclus, ὁ μέγας Γάλλος γεωγράφος: «Ὁ Τούρκος δὲν δύναται νάγωνισθῶσιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων... Διαρκῶς ἀποφθιμένοι πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, πρὸς τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν νομαδικὸν βίον, καταλαμβάνονται ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς παλιρροίας, ἣτις ἀκράτητος πλημμυρεῖ αὐτούς. Οἱ Τούρκοι, ἐκδιωχθέντες τῶν νήσων, μειονεκτοῦντες, ὑπὸ πᾶσαν ἔννοιαν, τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἐπιθαλασσίαις τμήμασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀγωνίζονται ἤδη ἐν τῷ ἐνδοτέρῳ ἐσωτερικῷ, ὅπου οἱ Ἕλληνες προοδευτικῶς ἀνετίσσονται. Τὴν φωνὴν «Ἐξω τῆς Εὐρώπης!» διαδέχεται νῦν ἡ φωνὴ «Εἰς τὰς Στέππας», εἰρηκική, ἀλλ' ἔντονος. Διερωτᾶται πᾶς τις, ἐὰν τὴν ἐκ τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Βουλγαρίας ἔξοδον, καθ' ἣν ἑκατοντάδες χιλιάδων μεταναστεύουσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, δὲν θὰ ἐπακολουθῆσῃ ἄλλη ἔξοδος! Οἱ Ἕλληνες, οἱ υἱοὶ οὗτοι τῶν τυραννομένων **ῥαγιαδῶν**, οἵτινες ἀπὸ τοῦδε θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς τοὺς μέλλοντας κυρίους τῆς Ἀσιατικῆς Χερσονήσου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν Ἰώνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν παρακειμένων χωρῶν, κατώρθωσαν δὲ διὰ τῶν Ἑλληνικῶν Βασιλείων καὶ τῶν ἐξελληνισθέντων τοιούτων νὰ συζροτήσωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐνότητα, ἣτις κυρίως συνετελέσθη ὑπὸ τοῦς Βυζαντινοῦς Αυτοκράτορας καὶ ἣτις ἔχει νῦν ὡς ἴδιον ἐσωτερικὸν γνώρισμα τὴν θρησκείαν. Ἡ παρακμὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνεστάλη, ἤδη δ' ἐν αὐτῷ τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ Ἕλληνες περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, ἔχοντες τὴν πεποιθήσιν, ὅτι οἱ ὁμόφυλοι θὰ ἐνισχύσωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, αἱ πρόοδοι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνότητος εἰσὶ τόσῳ

ταχῆται, ὥστε δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ὑπολογίσῃ μετὰ πόσας δεκάδας ἐτῶν ἢ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἀσία ἢ μαλλον ἢ Ἀσιατικὴ Ἑλλάς θὰ ἐπανακτηθῆ ὑπ' αὐτῆς, ἀνευ αἵματος, διὰ τῆς βαθμιαίας ἀντικαταστάσεως τῆς μιᾶς φυλῆς ὑπὸ τῆς ἄλλης. Ἡ τοιαύτη βαθμιαία καὶ ταχῆτα πρόοδος τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν ὀφείληται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ δεσμὸς ὁ συνενῶν αὐτοὺς εἶναι ὁ πατριωτισμὸς, ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ἡ ἐνισχύουσα καὶ ὑποβοηθοῦσα τὴν ἀνάκτησιν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ὀφείλεται ἐξ ἴσου εἰς τὴν γεωγραφικὴν διάπλασιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἦν τὸ Αἰγαῖον καὶ αἱ ἐν αὐτῷ νῆσοι, ἀντὶ νὰ χωρίζωσιν, ἐνοῦσι πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δημιουργουμένων οὕτω δύο Ἑλλάδων, τῆς Ἑλλάδος τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος τῆς Ἀσιατικῆς... Οἱ μὲν Ἕλληνας, πληθυνόμενοι, ἐκπληρωτικῶς προχωροῦσιν, οἱ δὲ Τούρκοι, ἐλαττούμενοι, διαρκῶς ὑποχωροῦσιν, ἐπανερχόμενοι μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὰς νομαδικὰς αὐτῶν συνηθείας.»

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσωσι τίνας αἱ μεταναστεύσεις δὲν αὐξάνουσι τὸν Τουρκικὸν πληθυσμόν; Ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ Γερμανὸς Ewald Banse, γράφας τῷ 1914: «Εἶναι ἀληθές, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1885-1856 μετενάστευσαν ἐκ τοῦ Καυκάσου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 250-300,000 Κιρκασίων, ὡς εἶναι ἀληθές, ὅτι μετενάστευσαν βραδύτερον πολλὰ χιλιάδες Μουσουλμάνων ἐξ Εὐρώπης, ἀλλ' εἶναι ἐπ' ἴσης ἀληθές, ὅτι αἱ μεταναστεύσεις αὗται, γινόμεναι εἰκὴ καὶ ὡς ἔτιχεν, ἀνευ ὀργανώσεως, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὸν θάνατον τῶν πλείστων μεταναστῶν, ἀποθνήσκοντων ἀθλίως ἐξ ἀσθενειῶν, ἄς μετέδιδον εἰς τοὺς ἐπιχωρίους Μουσουλμανικοὺς πληθυσμοὺς, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν καλαίων κατοίκων ἀφαίρεσιν γαιῶν, ἄς οἱ ἔποικοι ἐξ ὀκνηρίας ἢ ἐξ ἐλλείψεως κυβερνητικῆς προνοίας δὲν ἐκαλλιέργουν, μεταβαλλόμενοι εἰς ληστὰς ἢ εἰς χωροφύλακας συγγότατα. Οὕτω αἱ μεταναστεύσεις αὗται, ἀντὶ ὀφελείας, βλάβης πρόξενον ἐγένοντο», διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἥκιστα συνετέλουν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατειργάζοντο τὸν περιορισμὸν τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν, δεδομένου, ὅτι αἱ καλλιεργούμεναι μὲν γαῖαι μετεβάλλοντο εἰς χέρσους, περιεργόμεναι εἰς τοὺς ἐποίκους, αἱ ἀκαλλιέργητοι δὲ τοιαῦται ἀπέμενον χέρσοι ὡς μὴ ἐκχωρούμεναι ἐκ κυβερνητικῆς ἢ ἄλλης ἀβελτηρίας εἰς τοὺς μετανάστας. Ἡ κατάστασις αὕτη, ἐὰν ἐξημίωσε ζωτικῶς τοὺς Τούρκους, δὲν ἐξημίωσε τοὺς Ἕλληνας, διαρκῶς πληθυνομένους καὶ ἐπεκτείνοντας τὰ ὅρια τῆς ἀγροτικῆς αὐτῶν δράσεως.

Λέον ἐπὶ τούτοις νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἐκ τῶν συγκροτούντων τὸν πληθυσμὸν τῶν ἐποίκων ἄλλοι μὲν, οἱ ἐκ Καυκάσου κυρίως προερχόμενοι, Κιρκασίαι, Μιγγρελοὶ, Γεωργιανοί, Ἀβασγοί, οὐδέποτε ἀπέβαλον τὴν ἰδίαν ἐθνικὴν συνείδησιν, ὡς ἐλέγχεται οὐ μόνον δημογραφικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μελετηθέντων ἐκαστοτε σχεδίων διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας, καθ' ἃ οἱ εἰσηγηταὶ αὐτοῦ πάντοτε ὑπελόγησαν ἐπὶ τῆς συνεργασίας αὐτῶν κατὰ τῆς Τουρκίας, ἄλλοι δέ, προερχόμενοι ἐκ τῆς Εὐρώπης, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν, καίπερ συμπαθέστερον διακαίμενοι πρὸς τοὺς Τούρκους, νὰποτελέσωσιν ἐν ὅλον μετ' αὐτῶν, ἔχοντες ἦθη καὶ ἔθιμα

Ἑλληνικά, ὡς οἱ Κρητες, οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Πομάκοι, ἢ ἦθη καὶ ἔθιμα Σλαβικά, ὡς οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Ἑρζεγοβίνιοι. Διὸ ὀρθότατα παρατηρεῖ, ὡς ἐγράψαμεν, ὁ Elisée Reclus: «Ἐν τῇ συνήθει φρασσιολογίᾳ ὡς Τοῦρκοι χαρακτηρίζονται, ἀσχέτως πρὸς τὴν φυλετικὴν αὐτῶν προέλευσιν, πάντες οἱ μονίμως ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Μουσουλμάνοι, εἰ καὶ δὲν εἶναι Τοῦρκοι. Οἱ πολυπληθεῖς Ἀλβανοὶ θεωροῦνται ὡς Τοῦρκοι, εἰ καὶ διὰ τῶν προγόνων αὐτῶν εἰσὶν ἀδελφοὶ τῶν Ἑλλήνων· οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Πομάκοι Μουσουλμάνοι, οὓς ἐκούσιος ἢ καταναγκαστικὴ ἔξορία ὠδήγησε μετὰ τοὺς τελευταίους πολέμους κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐκείθεν τοῦ Βοσπόρου, καλοῦνται ὁμοίως Τοῦρκοι. Οἱ Τάταροι Νογκαῖ, οἱ ἐκ Κριμαίας μεταναστεύσαντες, ἐπονομάζονται δικαιοτέρον Τοῦρκοι, διότι ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπονομάζωνται οὕτω· ἀλλὰ Τοῦρκοι ἐπ' ἴσης καλοῦνται τὰ τέκνα τῶν Γεωργιανῶν, οἱ Γιουρούκοι, οἱ Ἑρθῖνοι (Κηζήλ - Μπᾶζ), οἱ Κιρκάσοι, οἱ Λαζοί, οἱ Σάννοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Ἀφρικανοί. Καὶ ὅμως οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι, ἔχοντες ἰδίᾳς παραδόσεις, ἐλευθερον ἄγοντες βίον, συγκαροτοῦντες ἴδιον κόσμον, διακρινόμενοι τῶν Τοῦρκων καὶ διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ ἐνδύματος αὐτῶν, δὲν εἶναι Τοῦρκοι. Φυλαί τινες Γιουρούκων καὶ Ἀφσάρων, ἐξισλαμισθέντων κατὰ τὸ φαινόμενον Καππαδοκῶν, ἀπειλητικαὶ περιτρέχουσιν ἀνὰ τὰ Τουρκικὰ χωρία, μὴ ἐνοχλοῦσαι τὰ Ἑλληνικά. Ἄλλοι, ἔχοντες ὡς κοινωνικὸν κανόνα τὴν μονογαμίαν, κατατάσσονται ἐπ' ἴσης μεταξὺ τῶν Τοῦρκων, εἰ καὶ ἐν τοῖς συνοικισμοῖς αὐτῶν οὐδεμία ἀπαντᾷ περίπτωσις πολυγαμίας!»

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Ὅπωςδήποτε καὶ ἂν ἐξετασθῶσι τὰ τοῦ Πόντου, ἢ αὐτὴ ἀνακύπτει πραγματικὴ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Πόντος, Ἑλληνικὸς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, παρέμεινε ἀπαραθραύστως τοιοῦτος «παρ' ὅλας τὰς λαίλαπας, αἵτινες διέσεισαν τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδας», καθ' ἃ αὐτὸς ὁ μισελληνικώτατος Φαλλμεράδερ ὁμολογεῖ, ἐπισκεφθεὶς καὶ διερευνήσας τὴν χώραν «ἐκεῖ, εἰς τὰς κοιλιάδας τοῦ Κανκάσου καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτᾶς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κείται ἡ ἀρχαιοτάτη **Γραικία**», δηλαδή ἡ Ἑλλὰς τῶν τε Ἱστορικῶν χρόνων καὶ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων, ἢ Ἑλλὰς τοῦτ' ἔστιν ἡ ἀρχαιοτάτη, ἡ μεσαιωνικὴ καὶ ἡ νεωτάτη. Ἐκεῖ διεξήχθησαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τοὺς ὑστερον χρόνους οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τῆς Φυλῆς, ἐκείθεν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Λαβιδ τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ τελευταίου τῆς Ἀυτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος Ἀυτοκράτορος, ἐξώρμων οἱ Ἕλληνες πολεμισταί, συντρίβοντες καὶ συκρατοῦντες τοὺς ποικίλους βαρβάρους, κατάγοντες θριάμβους, οὓς μέχρι τοῦ νῦν ἐξυμνεῖ ἡ Ἐκκλησία διὰ νικητηρίων παιάνων, ἀπληθάντισε δὲ ἡ

Λαϊκή Μοῦσα, ἔκτοτε διαμορφοῦσα καὶ διαπλάττουσα τὸ ἔπος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, τὸ ἔπος τὸ Ἀκριτικόν, τὸ ἔπος τὸ ἑξιστοροῦν καὶ ἑξυμνοῦν τοὺς ἄθλους καὶ τοὺς δεινοὺς ἀγῶνας, οὓς τὰ Ἀκριτικά καὶ Ἀπελατικά Ἑλληνικά τάγματα διεξήγον ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ἑσχατίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατὰ τὸν Εὐφράτην, κατὰ τὸν Ταῦρον καὶ τὸν Ἀντίταυρον, προμαχοῦντα τῆς Φυλῆς καὶ τοῦ Κράτους. Τόσῳ μεγάλη ἦτο ἐν ταῖς χώραις τοῦ Πόντου ἢ εἰς ῥώμην ἀκμὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς πτώσεως τῆς Τραπεζοῦντος, ἐπελθούσης τῇ 15 Αὐγούστου 1461, ὥστε ὁ Καρδινάλιος Βησσαρίων ἐν τῷ «Ἐγκωμίῳ εἰς Τραπεζοῦντα» ἑξάγει τὸ μάχιμον τῶν Ποντίων, ὧν οὐ μόνον οἱ στρατιῶται ἀδιαλείπτως ἠσχοῦντο «περὶ τὴν τῶν τακτικῶν γυμνασίαν καὶ τὸ κατὰ πολέμους εὐδοκιμεῖν», ἀλλὰ καὶ «οἱ δῆμοι, πᾶν τῆς χώρας τὸ πλήρωμα, ἐγυμνάζοντο, ἵνα στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ ῥώμην καὶ ἀνδρείαν προσκτήσωνται». Ἐὰν δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, ἀδιαλείπτως πολεμουμένη ὑπὸ τῶν πανταχόθεν ἐπερχομένων κατ' αὐτῆς βαρβάρων, ἀντέσχεν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἔπασε τελευταία, τοῦτο ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς χώρας, δι' ὧν ἑξαιρετικῶς ἠνθοεῖτο ἡ ὑπαρξίς ἰδιαιτέρου Κράτους, ἀλλ' ὀφείλεται κυρίως καὶ πρόβιστα εἰς τὸ ὁμογενὲς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὴν περὶ τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις μέριμναν καὶ εἰς τὴν πολεμικὴν, ἀμα δὲ καὶ πολιτικὴν, ἐμπειρίαν τῶν Κομνηνῶν, τῶν ἀπαραμίλλων Ποντίων στρατηγῶν καὶ βασιλέων.

Περὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς χώρας, ὁ Τραπεζοῦντιος Βησσαρίων γράφει ἐν τῷ «Ἐγκωμίῳ εἰς Τραπεζοῦντα», ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι». «Τίς ἡμῶν ἢ πρὸς γῆν ἢ πρὸς θάλατταν εὐφρύτερον ἔχει, τίς δὲ καὶ τῶν παρ' ἄμοφιῶν ἕξ ἴσης ἡμῖν ἀπολαύειν; Οἱ γε τοῦ Πόντου τὸ μεσαιτατον εἰληχότες καὶ τοσοῦτων ἔθνῶν καὶ χωρῶν Γαλατία μὲν καὶ Παμφυλία καὶ Κιλικία καὶ τοῖς Εὐφρατίοις ἀπόνως συμμίσγομεν ἔθνησι, πλεοντές τε καὶ κατὰ πλείστα περὶεόντες ἀκεῖθεν κατ' ἑξουσίαν πόρρω τῶν ἑῶν τε καὶ μεσημβρινῶν ἐλαύνοντες πόλεων, διαβαίνομεν δὲ ῥᾶστα τε καὶ κουφότατα πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἡπειρον καὶ ἀμφοτέραν τὴν Σαρματῶν γῆν καὶ Κολχίδα καὶ Ἀλβανίαν καὶ Ἰβηρίαν καὶ ἐκεῖθεν αὐθις τῶν ἀρκτῶν ἐς ὅσον ἐνὶ ἀπολαύομεν, οὐδὲ τῶν δυσμικῶν τῷ τοσοῦτῳ διαστήματι διειοργόμενοι ταῖς ναυσὶ γὰρ τὸ τοσοῦτον μῆκος συστέλλεται καὶ ῥᾶν καὶ τούτοις συμβάλλομεν, αὐτοὶ τε καὶ παρὰ τούτους ἰόντες καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ὑποδεχόμενοι, ὥσθ', ὥσπερ τινὸς ἐργαστηρίου κοινοῦ ἢ ἐμπορίου τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἡμῖν οὔσης τῆς πόλεως, τοὺς τε ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐναυθὰ ἀν' ἴσοις πολιτευομένους τὸ πλείστον τοῦ χρόνου καὶ οὐ πολλὰ ἀν' ἀμοιῶν τὰ γνωριμώτερα τῶν γενῶν καὶ γλωσσῶν ἑξετάζων. Ἀρχεῖ γὰρ εἰς τὴν τῆδε ἀγορὰν κατιόντα τῶν ἀγοραζόντων πυθέσθαι καὶ αὐτῶν τούτων περὶ ὧν ἀν' ἀμοιῶν μαθεῖν καὶ τῶν ἑκασταχοῦ γινομένων καὶ ὧν ἑκάστη φέρει καλῶν οὐκ οἶδ' εἶπου

καλλίω ἢ πλείω ἔστιν εὔρειν. Μηδική τε γὰρ ἔσθῃς καὶ αἰγύπτιος καὶ τὰ Σηρῶν νήματα καὶ κανὰ Σινῶν καὶ τὰ Κιλικίων ὑφάσματα οὐκ ἐλάττω παρ' ἡμῖν ἢ παρ' οὓς φύονται, καὶ ὅσα ἢ περὶ τὸν Φάσιν καὶ Τανάιν φέροι καὶ τὴν ἐνταῦθα γῆν ἅπασαν πάντα ἂν εὔροις ἐνταῦθα... Ἐκάστης γοῦν τῆς ἡμέρας ὥσπερ ἐν ἑορτῇ τε καὶ πανηγύρει τοὺς μὲν ἴδοις ἂν εἰσιόντας, τοὺς δ' ἔξιόντας, καὶ οἱ μὲν προσίασιν, οἱ δὲ ἀπίασιν, οἱ μὲν ἐκ θαλάττης, οἱ δ' ἐξ ἠπείρου, πλέοντες καὶ πεξεύοντες ὥστε τὴν μὲν τῆδε θάλατταν ὀκλάσιν ἀναγομέναις τε καὶ καταγομέναις αἶε κατακαλύπτεσθαι καὶ σχεδὸν ναῦν μόνην ὄρασθαι καὶ λαίφη κυρτούμενά τε καὶ κοιλαινόμενα, τὴν δ' ἠπειρον πλήθειν ἀνθρώπων καὶ φορηγῶν ζῶων, ἐμπόρων ἄλλοθεν ἄλλων προσιόντων καὶ ἀπιόντων καὶ παντοδαπά φερόντων τε καὶ λαμβανόντων ὄνια πάντων, τῶν μὲν πρὸς χρεῖαν καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀνθρώποις ζωὴν, τῶν δὲ πρὸς τροφήν καὶ διαγωγὴν καὶ ὀρεστώνην καὶ ὅσα πόλεων εὐτυχίαν καὶ περιουσίαν εὐδαιμονίας κατηγορεῖ.»

Ὁ πλοῦτος τῆς χώρας ἀπέμεινε ὁ αὐτός, ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας δουλείας νεκρωθεὶς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν Τούρκων τὴν θανατηφόρον πνοήν. Ἐκτάσεις γατῶν ἀπέρανται παραμένουσι ἀκαλλιέργητοι, ἢ δὲ κατὰ ξηρὰν ἀνά τὴν ἠπειρον κινήσις περιεστᾶλη καὶ ἀνεκὸς ὑπὸ τῶν ἀδιαιλέπτων πολιτικῶν καὶ πολιτειακῶν ἀνωμαλιῶν τὴν ἐκτύλιξιν, τῶν ἀπειροπληθῶν ἀνθρώπων τῶν διεξαγόντων τὴν κατὰ ξηρὰν ἐμπορικὴν κίνησιν, Ἐρυθρίων, Χαλύβων, Παφλαγόνων, ἢ ἀποσυρθέντων εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν ἢ νομαδικὸν βίον ποιμένων βιούντων. Καὶ ὅμως οἱ αὐτοί, Ἐρυθρίοι, Χάλυβες, Παφλαγόνες, βαρβαρικά ὀνόματα σήμερον φέροντες ὡς ἐπονομαζόμενοι Κηζιήλ Μπάσηδες καὶ Γουρουῦκοι, μεταφέρουσι διὰ τῶν φορηγῶν αὐτῶν ζῶων τὰ ἐμπορεύματα, κινούμενοι ἀπὸ τοῦ Κανκάσου καὶ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῆς Κιλικίας, ὡς οἱ αὐτοί, Ἕλληνες καὶ οὗτοι διεξάγουσι τὸ ἐμπόριον ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐπιδίδονται εἰς τὴν γεωργίαν, καλλιεργοῦντες τὰς γαῖας ἐκεῖνας, ἃς οἱ Τούρκοι ἐπέτρεψαν, χάριν τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως, νὰ καλλιεργήσωσιν. Οὕτω καὶ σήμερον, ὡς ἄλλοτε, οἱ Ἕλληνες, οἱ γηγενεῖς τῆς χώρας κάτοικοι, διεξάγουσι τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἦν ἄλλως τε οἱ Τούρκοι δὲν δύνανται νὰ σκῆσωσιν ἕνεκα τῆς παιγνώστου περὶ τὴν θάλασσαν ἀπειρίας. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν καρπῶν, τὸ ἐμπόριον τῶν καρῶν, τῶν λεπτοκαρῶν, τῶν Ποντικῶν καρῶν, τῶν ἐκ τοῦ Πόντου κατὰ παραφθορὰν ὀνομασθέντων Ποντοῦκ, Φοντοῦκ τουρκιστί, τὸ ἐμπόριον τῶν αἰγείων δερμάτων, τῶν μαλλίων, τῶν φῶν, τῶν ἀλιπιάστων ἰχθύων, τῶν ἐλατίνων σανίδων, τῶν ὀσπρίων, τῶν βουτύρων, τῶν τυρῶν, ὀλόκληρον ἐν μιᾷ λέξει τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον διεξάγεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες διεξάγουσι καὶ τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τῶν ὑφασμάτων, τῶν κλωστῶν, τῆς σαχάρεως, τῶν σάκκων. Καὶ ἡ μικρὰ βιομηχανία τῆς χώρας εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὅπου ἤρξαντο ἐργαζόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐκεῖ τὰ πάντα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέ-

ραν μεταβάλλονται, εὐφορία δὲ καὶ πλοῦτος διαδέχονται τὴν ἀφορίαν καὶ τὴν πτωχίαν. Ἐν τῇ Λαζικῇ, παραδείγματος χάριν, μὴ ἐργαζομένων τῶν Ἑλλήνων, ἡ χώρα εἶναι ἐγκαταλειμμένη καὶ ἀκαλλιέργητος, ἐξαιρέσει τῆς περιφερείας τῆς Ῥιζοῦντος, ἀληθοῦς μυροβλήτου παραδείσου, καὶ τοῦτο, διότι ἐπετρόπη εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν καὶ ἡ δενδροκομία. Παρὰ ταῦτα, ἐκ φόρων μόνον τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον εισπράττει ἐτησίως, κατὰ μέσον ὄρον, δρ. χρ. 51,796,000, ὧν 23,230,000 ἐκ τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, 19,320,000 ἐκ τοῦ Βιλαετίου Σεβαστείας, 9,246,000 ἐκ τοῦ Βιλαετίου Κασταμονῆς.

Ἄλλὰ τί δὲν θὰ ἀπέδιδεν ὁ φυσικὸς, ὁ γεωλογικὸς πλοῦτος τῆς χώρας, τυγχάνων εἰδικῆς μερίμνης καὶ ἐκμεταλλεύσεως; Ἐν τοῖς ὄρεινοῖς διαμερίσμασι τῶν Βιλαετίων τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Σεβαστείας στρώματα πλουσιώτατα μεταλλιοφόρα μένουσιν ἀνεκμετάλλευτα, χάρις εἰς τὴν Τουρκικὴν κακοδιοίκησιν, ἃν καὶ πλέον τῶν 400 ἄδειαι ἐκμεταλλεύσεως ἐδόθησαν. Ποῦ καὶ ποῦ γίνεται πρωτογενοῦς μορφῆς ἐκμετάλλευσις ὑπὸ Ἑλληνικῶν Συντεχνιῶν Μεταλλευτῶν, ἐλάχιστα ἀποδίδουσα. Ἐν τοῖς διαμερίσμασι τῆς Ἀργυροπόλεως, ὧν ὁ εἰς ἄργυρον πλοῦτος ἀναφέρεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου, καὶ τῆς Τριπόλεως ἀπαντῶσι πλουσιώτατα μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ ἀργύρου ἀνεκμετάλλευτα, ὡς ἀπαντῶσι στρώματα πλουτοφόρα σιδήρου, μαγνανίου, ἀντιμονίου, μαρμάρων καὶ ἀσβεστοῶν λίθων. Καθ' ἅπασαν τὴν παράλιον χώραν τοῦ Βιλαετίου τῆς Κασταμονῆς, ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας μέχρι τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, εὐρίσκονται γαιανθρακοφόρα στρώματα πλουσιώτατα, ὧν τὰ περὶ τὴν Ἡράκλειαν, καὶ διῆ τὰ τοῦ Ζουγκουλδάκ καὶ τοῦ Κοζλοῦ, ἐκμεταλλεύοντο μέχρι πρότινων ἐτῶν μόνον Ἕλληνες, ἐκχωρήσαντες ἀκολούθως μέρος αὐτῶν εἰς Γαλλικὴν Ἑταιρείαν, ἕνεκα ὀλιγορίας ἀπὸ μέρους τῶν ἀρμοδίων. Πρὸς τὰ γαιανθρακοφόρα ταῦτα στρώματα τείνουσιν ἤδη τοὺς πλοκάμους αὐτῶν οἱ Ἴταλοὶ διὰ τῆς μεθόδου τῶν ζωνῶν πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιρροῶν. Πάντες οἱ ἐργάται καὶ οἱ μεταλλευταὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς ὀλίγοις ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν μεταλλείοις ἢ γαιανθρακωρυχείοις εἰσὶ γηγενεῖς Ἕλληνες, φημιζόμενοι παλαιότεν ἐπὶ μεταλλευτικῇ ἱκανότητι περὶ τε τὴν ἐξαγωγήν τῶν μετάλλων καὶ τὴν κατοργασίαν αὐτῶν. Ἐπωνομάζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Χάλυβες, δηλαδὴ ἐκχαμινευταί, μεταλλουργοί, ἐπωνομάσθη δὲ χάλυψ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐπιτηδεύτατα ἐξεργαζόμενος σίδηρος.

Καὶ μεταλλικαὶ πηγαί, ὀνομασταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος θέρμαι, ἀπαντῶσι κατὰ τὴν Φάβξαν, τὴν Φάτσαν, τὸ Καρᾶ Χισσᾶρ (Νικόπολιν), τὸ Ἐνδερέ, τὴν Κερασοῦντα, τὴν Τρίπολιν, τὴν Σινόπην, ὡς καὶ δάση ἀπέραντα καὶ πικνότερα δρυῶν, φηγῶν, πλατάνων, ἐλάτων, πευκῶν, καλύπτοντα τὴν χώραν καὶ πλαισιοῦντα τὰ παράλιμα τμήματα εἰς ἀπόστασιν δέκα ἕως εἴκοσι χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν, ἀτελεστάτη καὶ πρωτογόνος, ἐλάχιστα ἀποδίδει, ἀλλὰ καὶ αὕτη διενεργεῖται ὑπὸ Ἑλληνογενῶν, τῶν **Ταχτα-**

τζήδων (ξυλοκόπων) συνήθως λεγομένων, οἵτινες, κατὰ τὸν Luschan, ἀναμφισβητήτως δὲν εἶναι Τούρκοι· «ὄντες κατὰ τὸ φαινόμενον Μουσουλμάνοι, ἔχουσι ἴδια θρησκευτικὰ ἔθιμα, πίνουσι οἶνον, τρώγουσι χοίρειον κρέας, δὲν τηροῦσι τὰς μοαμεθανικὰς προσευχάς, μισοῦσι τοὺς Τούρκους καὶ μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, ἔχουσι συνειδηθῆν οὐχὶ Τουρκικὴν, δεδομένου ὅτι προσέχονται, ὡς αὐτοὶ οὗτοι ὁμολογοῦσιν, ἐκ τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῆς Λυκίας.» Ὅποιον πλοῦτον θάπεδιδον τὰ δάση ταῦτα, ἐὰν ἐγίνετο κατάλληλος ἐκμετάλλευσις τοῦ λευκοῦ ἀνθρακος, τῶν διαρροόντων τὴν χώραν ἀφθόνων ὕδατων, καὶ ἐὰν ἐξετελεῖτο δίκτυον συγκοινωνίας, ἥτις σήμερον ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τριῶν μόνων ὁδῶν, κάκιστα συντηρουμένων καὶ ἐν πολλοῖς σημείοις ἀδιαβάτων, τῆς ὁδοῦ Τραπεζοῦντος — Ἐρζερούμ, τῆς ὁδοῦ Κερασοῦντος — Καρᾶ Χισᾶρ καὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμισοῦ — Ἀγκύρας.

Οὕτω ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνογραφικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως δημογραφικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ἐργατικῆς καὶ χειροτεχνικῆς, εἶναι ἀναμφισβήτητος ἡ Ἑλληνικότης τοῦ Πόντου, ὅστις ἀτάρβητος καὶ ἀφοβος ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον αὐτοῦ, πολλὰ ἐλπίζων καὶ πολλὰ ἀπεκδεχόμενος ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐνεφανίσθη τόσῳ ἀκατάβλητος καὶ τόσῳ ἐθνικῶς ἔμμονος, ὥστε αὐτὴ οὐ μόνον ἀκμαία διεσπῆθη ἀνὰ μέσον τῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ μεταγυζομένη εἰς τὴν ἀντιπέραν Παραδουναβίον χώραν, κατειργάσθη διὰ τῶν Κοινητῶν, τῶν Ὑψηλάντων, τῶν Μουρουζῶν καὶ πλειάδος ἄλλης Ποντίων τὴν διάπλυσιν Πολιτείας Ἑλληνιστικῆς, θεραπευσοῦσης τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ παρασκευαζούσης διὰ τῶν ἐν αὐτῇ καταφυγόντων Ποντίων τὴν προεισαγωγικὴν ἀνάγκουσι τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν ἄλλως νὰ γένηται; Πῶς ἦτο δυνατόν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξισλαμισθέντες Πόντιοι νὰπολέσωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνειδηθῆν, νὰ λησμονήσωσιν ἔνδοξον παρελθόν, περιλάμπρους ἀγῶνας, αὐτὴν τὴν Ἰδέαν; Τί ἀντέτασσαν οἱ πολέμοι ἡμῶν εἰς τὰς ἀπαραμύλλους ἐθνικὰς ὑποθήκας καὶ παραδόσεις; Τὴν θρησκείαν τοῦ Ἄραβος Μωάμεθ, βία ἐπιβαλλομένην καὶ ἐξαπλουμένην. Ἄλλ' ἡ θρησκεία αὕτη, ἐπιβληθεῖσα καὶ διαχυθεῖσα, δὲν ἀπετέλεσε καὶ δὲν ἀποτελεῖ, θὰ εἰπώσι τινες, συνεχτικὸν δεσμὸν ἰσχυρὸν καὶ ἱκανὸν νὰ συναρμόσῃ καὶ νὰ συνδέσῃ τοὺς Πιστοὺς; Ὁ René Worms γράφει ἐν τῇ «Φιλοσοφίᾳ τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν»: «Ὁ Μωαμεθανισμὸς συγκατεῖ κοινωσίαν; Δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ θρησκεία συχνάκις ἐπιδορᾷ ἰδιαιτάτα καὶ βαθύτατα ἐπὶ τῶν Πιστῶν, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθές, ὅτι αὕτη οὐδὲν δύναται κατὰ τῶν διακρίσεων καὶ διαφορῶν, ἅς παρεμβάλλουσι μετὰξὺ αὐτῶν ἢ οἴκησις, ἢ ἐθνικὴ καταγωγὴ, τὸ ἐπιτήδευμα, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, αἱ *πατριίδες*. Ὁ θρησκευτικὸς δεσμὸς δυνατόν νὰ θεωρῆται ὑπὸ τινων ὡς σημαντικώτατος καὶ ἰσχυρότατος, δυνατόν νὰ ἐκλαμβάνηται ὑπ' ἄλλων ὡς ἰσχυρότερος, ἀπὸ τινων ἐπόψεων, τοῦ δεσμοῦ

τοῦ ἔθνικοῦ, ἀλλ' ἀναμφισβητήτως διαφέρει αὐτοῦ, δὲν συμπίπτει αὐτῷ. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ δεσμός ὁ θρησκευτικὸς δὲν ἐκπροσωπεῖ οὐδ' ἀποδίδει ὁλόκληρον τὸν κοινωνικὸν δεσμόν, δὲν ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὸν κοινωνικὸν δεσμόν».

ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΤΟΥ ΚΑΥΚΑΣΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΡΩΣΙΑΣ

Πεντακόσιαι ὅλαι χιλιάδες Ποντίων, φευγόντων τὴν δούλωσιν τῶν Τούρκων, κατέφυγον εἰς τὸν Καύκασον, εἰς τὸν Ἀντικαύκασον καὶ εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ῥωσίαν. Οἱ Πόντιοι ἤρξαντο κατὰ χιλιάδας συρρέοντες πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀπὸ τῆς πτώσεως κυρίως τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος. Συρρέοντες πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὧν τινα ἄλλοτε, ὡς ἡ Κολχικὴ καὶ ἡ Περσεία, ἀπετέλουν μέρος τῆς πεσοῦσης Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἀφ' ὧν ὁ Μιθριδάτης εἰς προγενεστέρους χρόνους οὐ μικρὰν ἠντήλησεν ἑλληνικὴν δύναμιν, τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ Πόντου προμαχῶν, οἱ φυγάδες Πόντιοι εἰσήγον τὸν πολιτισμὸν, ἐπεδίδοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἐξημέρουν, ἐδίδασκον τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τούτου δ' ἕνεκα ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἰβήρων (Γεωργιανῶν), μεθ' ὧν στενώτατα συνεδέοντο παλαιότεν, *Περξενεσβίλλυ*, ἦτοι υἱοὶ σοφῶν. Μεταλλουργοί, ἀρχιτέκτονες, ἱερεῖς, μοναχοί, λόγιοι συγγραφεῖς τὰς πρώτας πολυπληθεῖς Ποντικὰς ομάδας, πάντες δ' οὗτοι, εἰς οὓς προστίθενται ἀδιακόπως ἄλλοι, καταργάζονται τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας, τὴν γεωργικὴν καὶ ἐμπορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν. Ἑλληὴν Πόντιος, ὁ Μιχαὴλ Στεφάνου, ἰδρύει τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον ἐν Τυφλίδι τῆς Γεωργίας καὶ Ἑλληγες Πόντιοι μεταβάλλουσιν εἰς πλουτοφόρους ἐκτάσεις χέρσους καὶ ἐρήμους, ἐκμεταλλεῦόμενοι τὸν εἰς μεταλλεύματα φυσικὸν πλοῦτον τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ καλλιεργοῦντες τὸν καπνόν. Κατὰ τὸ 1828 οἱ κάτοικοι πολυαρίθμων ἑλληνικοτάτων χωρίων τῶν ἐπαρχιῶν Χαλδίας καὶ Θεοδοσιουπόλεως παρακολουθοῦσι πανοικί τὸν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀποχωροῦντα Ῥωσικὸν στρατὸν καὶ ἐγκαθίστανται περὶ τὴν Τυφλίδα, συγγραφοῦντες 43 ὅλα χωρία, ἀποκαλούμενα σήμερον χωρία τῆς Τσάλκας. Κατὰ τὸ 1855—1856, μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἐπῆλθεν ἄλλη ἀθρόα μετοικεσία, κατὰ δὲ τὸ 1878, μετὰ τὸν τελευταῖον Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον, τὸ μεταναστευτικὸν ῥέυμα ἐξεδιηλώθη εἰς μεγάλην κλίμακα, μετοικησάντων πανοικί πάντων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρξερούμ), ἐν ἧ μόνον 4,000 Ἑλλήνων ἀπέμειναν. Κατὰ τὸ

1886 — 1887 σχηματίζονται νέα Ἑλληνικά χωρία, 75 τὸν ἀριθμὸν, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Κάβς, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα κατὰ τὰς περιφερείας Αἰκατερινοντάρ, Βατούμ, Κουταΐδος, Σότσι, Μαϊκόωπ καὶ Σουχοῦμ, τελευταίως δέ, διαρκούντων τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ τῶν ἀνθελληνικῶν διωγμῶν, 150,000 Ποντίων κατέφυγον εἰς τὸν Καύκασον καὶ εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ῥωσίαν. Λεπτομερέστερον κατὰ περιφερείας καὶ πόλεις ὡς ἐξῆς κατανέμεται ὁ ἐν Καυκάσῳ καὶ Μεσημβρινῇ Ῥωσίᾳ Ποντικὸς πληθυσμὸς :

ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΕΝ Τῷ ΚΑΥΚΑΣῳ, ΚΑΙ ΕΝ Τῇ ΝΟΤΙῳ, ΡΩΣΙᾳ.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΩΝ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
72 χωρία Κάβς-Σαρηκαίς.....	40,000	Συμφικίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1878-1884
43 χωρία Τσάλκας-Τυφλίδος...	50,000	» » » 1828-1864
Τυφλίς καὶ μεταλ. Ἀλλάχ-Βερδῆ	4 000	» » » 1828-1864
Συνοικισμ. Βατούμ.....	15,000	» » » 1828-1878
» Πότι.....	1,000	» » » 1828-1878
» Σαμτράτ.....	500	» » » 1828-1878
» Κουταΐς.....	800	» » » 1828-1878
» Ἀρδαχάν.....	2,500	» » » 1878-1884
» Τσιατουρα.....	2,000	» » » 1828-1878
» Ἀλεξανδροπούλεως...	2,500	» » » 1858-1862
» Βαλου-Ἀζεμπαίτζάν..	15,000	» » » 1878-1884
» Βλαδικαυκάς-Γροζνάμας	10,000	» » » 1878-1884
» Σταυρουπόλεως κλπ...	20,000	Πολλοὶ συμφικίσθ. ἀπὸ τοῦ 1858-1864, ὀλίγοι δὲ ἀπὸ τοῦ 1878-80
» Κουμπάν.....	30,000	Πολλοὶ συμφικίσθ. ἀπὸ τοῦ 1858-1864, ὀλίγοι δὲ ἀπὸ τοῦ 1884 καὶ ἐντεῦθεν
» Κυβερνείου Μ. Θαλάσ.	25,000	Πολλοὶ συμφικίσθ. ἀπὸ τοῦ 1858-1864, ὀλίγοι δὲ ἀπὸ τοῦ 1884 καὶ ἐντεῦθεν.
» Σοχοῦμ μετὰ 48 χωρ.	35,000	Πολλοὶ συμφικίσθ. ἀπὸ τοῦ 1858-1864, ὀλίγοι δὲ ἀπὸ τοῦ 1884 καὶ ἐντεῦθεν
» Κορμαίας.....	40,000	Συμφικίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1775
» Χερσῶνος, Νικολάεφ,	25,000	» » » 1775-1828
» Ὀδησσοῦ.....	30,000	» » » 1828-1858
» Μαριανουπόλεως.....	30,000	» » » 1828-1858
Τὸ ὅλον	348,300	

Εἰς τοὺς ὧς ἄνω 348,300 Ποντίους παλαιᾶς ἐγκαταστάσεως δέον νὰ προστεθῶσιν οἱ κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον μεταναστεύσαντες, ἐκ τῶν Βιλαετίων Τραπεζοῦντος καὶ Σεβαστείας κυρίως, εἰς :

Βατοῦμ (Βαθὺν Λιμένα)	10,000
Πότι (Φᾶσιν)	1,000
Κουταΐδα (Κυταΐδα)	200
Τσιατούρα	200
Βόρειον Καύκασον	20,000
Νότιον Καύκασον	20,000
Σοχούμ (Διοσκουριάδα)	15,000
Βλαδικαύκασον, Στανουπόλιν, Κουμπάν καὶ Κυβερνεῖον Μαύρης Θαλάσσης . . .	50,000
Ὀδησσόν, Κριμαίαν καὶ ἀλλαγῶν . . .	35,600
Τὸ ὅλον	152,000

Κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἐν τῷ Καυκάσῳ καὶ τῇ Νοτίῳ Ρωσίᾳ Ἑλληγες ἀνέρχονται εἰς 500,300. Πρόκειται περὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Ἄλλα καὶ ἄλλοι Ἑλληγες, προερχόμενοι ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, εἰσι παλαιόθεν ἐγκατεστημένοι ἐν τῷ Καυκάσῳ καὶ τῇ Νοτίῳ Ρωσίᾳ, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ, ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' :

Ἐν Χερσῶνι, Νικολάεφ, Ὀδησσῶ	10,000
» Ροσθὸβ-Ταϊγανίφ	15,000
» Μαριανουπόλει	150,000
» Κριμαία	30,000
» Βατοῦμ	10,000
Τὸ ὅλον	215,000

Οἱ Ἑλληγες ἄρα τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Νοτίου Ρωσίας μετὰ τῶν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐκεῖ προσφυγόντων ἀνέρχονται εἰς 715.300, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀλλαγῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων, ὑπερβαίνοντων δὲ τὰς 60,000. Οὕτω ἔχομεν ἐν Καυκάσῳ καὶ ἐν Ρωσίᾳ πληθυσμὸν Ἑλληνικὸν 775,300, περὶ οὗ ἰδιαιτέρα δέον νὰ ληφθῆ μέρος, διευκολυνομένης τῆς παλιννοστήσεως τῶν Ποντίων, καὶ δὴ τῶν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀπελαθέντων, ἐκδιωχθέντων, φυγόντων, καὶ κατοχυρουμένων τῶν δικαίων τῶν ἄλλων διὰ συνεννοήσεων καὶ συμφωνιῶν μετὰ τῆς Ἀρμενίας, τῶν Κρατῶν τοῦ Καυκάσου, τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Ρωσίας. Ὁ διαπρεπέστατος Διευθυντῆς τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ τῆς Περιθάλψεως κ. Χ. Ροῖλός, εἰδικῶς μελετήσας τὸ ζήτημα, παρεσκεύασεν ἀριτίωτατον ὄργανισμὸν πρὸς ἐνίσχυσιν, ὀργάνωσιν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου ὄγκου, προωρισμένον πολλά, πάμπολλα νάποδῶση ἐθνικῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔννοιαν. Βεβαίως ἡ σπουδαιότατη ἐργασία τοῦ κ. Χ. Ροῖλοῦ, τυγχάνουσα τῆς πρεπούσης προσοχῆς, θὰ τάμη νέας λεωφόρους δρᾶσεως, μετακινουμένων

καὶ συγκεντρουμένων τῶν ἐν λόγῳ πληθυσμῶν κατὰ τρόπον ἔνθεν μὲν προάγοντα τὰ ἔθνικὰ ἡμῶν πράγματα, ἔνθεν δὲ προνοοῦντα περὶ τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως παραγόντων ἀπαραθραύστως ἔθνικῶν.

Ὁ Ποντικὸς οὗτος πληθυσμὸς, πολλὰ ἰδὼν καὶ παθῶν, πεσὼν ἐκ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν, ἠπειλείτο ὑπὸ ἐκρωσισμοῦ, ὃν οἱ Πανσλαβισταὶ συστηματικῶς καὶ μεθοδικῶς ἐπεδίωξαν, διαρπάσαντες ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα, ἀπαγορεύσαντες τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Μικρὸν ἔτι καὶ θὰ ἐκλαίωμεν τὸν θάνατον, τὴν ἔκλειψιν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς 800,000 Ἑλλήνων, διότι, ἐξαιρέσει τῶν 500,300 Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, τῶν 275,000 ἄλλων Ἑλλήνων, προερχομένων ἐκ τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἄλλων τμημάτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Νοτίῳ Ῥωσίᾳ, ἐν Κιέβῳ, ἐν Μόσχᾳ, ἐν Σιβηρίᾳ καὶ ἄλλαχού ἔτεροι 24,700 Ἕλληνοι. Ἄλλ' εὐτυχῶς, ἐπελθούσης ἐγκαίρως τῆς πτώσεως τῆς Τσαρικῆς Ἀπολυταρχίας καὶ τῆς Πανσλαβιστικῆς Ἐταιρείας, ἀνέπνευσεν ἐλευθέρως ὁ ἐν Ῥωσίᾳ Ἑλληνισμὸς, ὡς τόσοι ἄλλοι πληθυσμοὶ μὴ Σλαβικοί, ἀπὸ δὲ τῆς 29 Ἰουνίου 1917 ἤρξαντο ἀξιοῦντες οἱ Ἕλληνες, τόσῳ οἱ ἐν Ῥωσίᾳ ἀπομεινάντες ὅσῳ καὶ οἱ ἐν τῷ Καυκάσῳ, αὐτόνομον ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, τὴν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τὴν ἰδρύσιν σχολείων πάσης τάξεως. Ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθησαν, πλὴν πάντως ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς, καὶ δὴ ὁ ἐν Καυκάσῳ, ὁ πολεμήσας γενναιότατα καὶ ἡρωικώτατα δι' ἰδίων μεραρχιῶν κατὰ Τούρκων καὶ Μπολσεβίκων, θὰ τύχῃ ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς προαγωγῆς, κατοχυρουμένης ἀναμφιβόλως τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ δι' εἰδικῶν διατάξεων ἐν ταῖς συναφθησομέναις μετὰ τῶν κατὰ χώρας πηχθέντων ἢ πηχθησομένων Κρατῶν συνθήκαις καὶ συμβάσεσιν. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου πρόκειται εἰδικῶς περὶ τοῦ ζητήματος, τῆς τύχης τῶν Ποντίων, οἵτινες, ὁμαδικῶς εἰς χωρία ἰδιαιτέρα βιοῦντες καὶ πολυπληθεῖς συνοικισμοὺς ἀποτελοῦντες, θὰ σπεύσωσι νὰ ἐπανεέλθωσι βεβαίως εἰς τὴν πάτριον γῆν, εὐθύς ὡς ἐν τῷ Πόντῳ ἀποκατασταθῇ τάξις καὶ ἡσυχία, εὐθύς ὡς ἐκλείψωσιν οἱ λόγοι, ὧν ἕνεκα πανοικί μετενάστευσαν, εὐθύς ὡς προαχθῇ τοῦ Πόντου ἡ Ἐθνικὴ Ὑπόθεσις. Τῆς προβλέψεως ταύτης πραγματοποιμένης, ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου θάνέλθῃ εἰς 1,219,852 (719,552+500,300), δεδομένου ἄλλως τε, ὅτι αἱ κατὰ τὸν Καυκάσον χώραι, ἐν αἷς οἰκοῦσιν ἀθρόως καὶ ὁμαδικῶς Πόντιοι, καὶ δὴ αἱ περιφέρειαι τοῦ Κυβερνείου Κάρς, τοῦ Κεντρικοῦ καὶ Ἀνατολικοῦ Ἀντικαυκάσου, τοῦ Βορείου Καυκάσου, μὴ ἐμφανίζουσαι τὸν πλοῦτον, τὸ εὐφορον, τὸ εὐκραές τῶν Ποντικῶν καὶ Κολχικῶν χωρῶν, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ συγκρατήσωσι τοὺς Ποντίους, τὴν χώραν αὐτῶν μόνον σκεπτομένους καὶ εἰς ταύτης τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ἐμμόνως ἀποβλέποντας. Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι Πόντιοι, ἀπὸ μακροῦ ἐγκατεστημένοι ἐν Ῥουμανίᾳ, ὅπου τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον ἐδίδαξαν, θὰ παλινοστήσωσιν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τοιαύτη ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις τοῦ Πόντου, τῆς χώρας ἐκείνης, ἥτις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐγένετο, καὶ ἀνεξάρτητος οὕσα καὶ δουλεύουσα, ὁ φάρος καὶ ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς γεωργίας, τῆς ἐμπορίας, ἐκπολιτίζουσα τοὺς περιοίικους λαοὺς καὶ ζωογονοῦσα τῆς γῆς αὐτῶν τὸν φυσικὸν πλοῦτον. Τοιαύτη ἡ χώρα, ἥς τὰ διασφριζόμενα λαογραφικά, γλωσσικά καὶ ἐθιμογραφικά λείψανα, ὡς καὶ τὰ ἀπαντῶντα ἐθνικὰ ἐμβλήματα, βοῶσιν ὅτι, καὶ παρ' ἐκείνοις, οἵτινες, εἰς βίαν ὑποκύψαντες, ἀπέβαλον τὴν πάτριον θρησκείαν, ἡ καὶ τὴν γλῶσσαν, ζωηρὰ διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Οἱ Πόντιοι πάντες, ἄλλοι Χριστιανοί, ἄλλοι Μουσουλμᾶνοι ἐν τῷ φανερῷ καὶ Χριστιανοὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἄλλοι Μουσουλμᾶνοι ἢ ἀνάμικτόν τι θρήσκευμα ἔχοντες, διαμαρτύρονται ἐντόνως κατὰ τῆς ἀγενοῦς συκοφαντίας, ὅτι ἐξέλιπεν ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὄγκος, ὁ κατασκηνώσας ἀπὸ τῆς Πρωτοελληνικῆς ἐποχῆς ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, διαμαρτύρονται δὲ ἀσυνειδήτως καὶ ἀσυναισθήτως, ἄλλ' ἐπιγραφικῶτατα—ἐπιτραπήτω ἢ ἐκφρασις—, διὰ τῶν ἠθῶν, ἐθίμων, παραδόσεων, τῆς φωνῆς αὐτῶν, καὶ ἐκείνοι, οἵτινες, ἀπὸ πολλοῦ, ἀποβαλόντες τὴν πάτριον θρησκείαν, λέγουσι μὲν, ὅτι εἰσὶν Ὀθωμανοί, ἐξεγείρονται δὲ καὶ ἐξανίστανται, ἐὰν ἀποκληθῶσι Τοῦρκοι. Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις τοῦ Πόντου, τῆς ἀπαραμίλλου ταύτης **Γραικίας**, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Φαλλμεράιερ, ὥστε εὐπροσδέκτως καὶ ἀνευ οἰασδῆποτε δυσφορίας θὰ ἐδέχοντο οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπὸ Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Ἐπιστημόνων δημογραφικὴν ἐρευναν καὶ διακρίβωσιν τῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξ ἧς ἐμφανῶς θὰ προκύψῃ ἐν ὁποίῳ ἐλαχίστῳ μέτρῳ συνεισφέρουσιν εἰς τὴν συγκρότησιν αὐτοῦ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ὀθωμανοί.

Ἐκ τοιαύτης δημογραφικῆς ἐρεύνης θὰ ἐπιφανῆ φωτοβόλος ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια, ἦν ἀτελῶς καὶ ὀχρῶς ἀπεδώκαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν κεφαλαίοις, πραγματικὴ ἀλήθεια, ἐξ ἧς καταφῶρος θὰ διαπιστωθῆ, ὅτι οἱ Ἑλληνογενεῖς καὶ Φρυγοπελασγικοὶ πληθυσμοί, οἱ ὡς Τουρκοὶ συχνότατα φερόμενοι, οὐδὲν πρὸς τοὺς Τοῦρκους τὸ κοινὸν ἔχουσιν, εὐχόμενοι νὰπαλλαγῶσιν αὐτῶν, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἵνα ἐν κοινοπραγίᾳ καὶ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων πῆξωσιν Ἀνατολικὴν Ὀμοσπονδίαν. Ἐκ τῶν

Ἑλληνογενῶν, καὶ Φρυγογενῶν πληθυσμῶν, οἵτινες πάντες βιαίως ἐξιλασμίσθησαν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ὁρθόδοξοι πρὸ ταύτης, ἄλλοι εἰσὶν **ΑΣΦΑΛΩΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΜΟΙ**, ἄλλοι εἰσὶ **ΒΑΣΙΜΩΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΜΟΙ** καὶ ἄλλοι εἰσὶν **ΕΛΛΗΝΟΓΕΝΕΙΣ ἢ ΦΡΥΓΟΓΕΝΕΙΣ ΕΞΘΩΜΑΝΙΖΟΜΕΝΟΙ**.

1ον) **ΑΣΦΑΛΩΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΜΟΙ** εἰσὶν οἱ **Κλωστοί**, οἱ **Ὀφῖται**, οἱ **Δεβένται**, οἱ **Μοσσύνιοι**, οἱ **Ἀμαζόνες**, οἱ **Καμαρίται**, οἱ **Παφλαγόνες**, ὑπαγόμενοι νῦν φυλετικῶς εἰς τοὺς **Λαζούς**, τοὺς **Σάννους** καὶ τοὺς **Χάλυβας**, οἱ **Μεσοχαλδῆνοι** καὶ οἱ **Βιθυννοί**. Περὶ πάντων τούτων ἐμερίμνησεν ἢ μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον γενομένη Συνθήκη τῶν Παρισίων, ἀναγράφασα ῥητὴν διάταξιν *ὕπερ τῶν ἐξιλαμισθέντων Χριστιανῶν*, δικαιουμένων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίον θρησκείαν. Οὗτοι ἀνερχόνται εἰς 703,95ῶ.

2ον) **ΒΑΣΙΜΩΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΜΟΙ** εἰσὶν οἱ **Κόλχοι** (Μιγγρελοί), οἱ **Ἐρυνθῖνοι** (Κηζήλ Μπάζ), οἱ **Γιουρζούκοι** (Παφλαγόνες, Βιθυννοί, Λύκιοι), οἱ **Ἀδίγγανοι**, οἱ **Κόπται**, ἀνερχόμενοι ὅλοι ὁμοῦ εἰς 826,198.

3ον) **ΕΛΛΗΝΟΓΕΝΕΙΣ ἢ ΦΡΥΓΟΓΕΝΕΙΣ ΕΞΘΩΜΑΝΙΖΟΜΕΝΟΙ** εἰσὶν οἱ **Ἀφσάροι** ἢ **Ἰσαυροί**, οἱ **Τροκιμηνοί** (Τουρκομᾶνοι), οἱ μέτοικοι **Ἰβηρες** (**Γεωργιανοί**) καὶ **Κιρκάσιοι**, ἀνερχόμενοι ὁμοῦ εἰς 300,000. Παρ' αὐτοῖς συγγέεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὁ Μουσουλμανισμὸς πρὸς τὸν Ὀθωμανισμὸν, ἡ ἰδέα τῆς Θρησκείας πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Κράτους, τῆς Δυναστείας, τούτου δ' ἕνεκα δὲν **ἐκτουρκίζονται**, ἀλλ' **ἐξοθωμανίζονται**, μεταβάλλονται δηλαδὴ εἰς Ὀθωμανίδας ἢ Ὀθωμανικοὺς (Ὀσμανλήδας), εἰς ὑπηκόους τοῦ ἔστι τοῦ Κράτους, ὁ ἴδρυνε, τῆ συνδρομῇ ἐπιγρωρίων Ἑλλήνων, ὁ Ὀσμάν ἢ Ὀθωμάν. Τόσῳ πραγματικῇ εἶνε ἡ ἀλήθεια αὕτη, ὥστε οὐ μόνον αὐτὸ Κράτος ὀνομάζεται Ὀθωμανικὸν (Μεμαλίχ - ἢ - Ὀσμανιέ), οὐ μόνον οἱ ἰθύντορες ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς Ὀσμανλήδας (Ὀσμανληλά), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὔτοι, οἱ **ἐξοθωμανιζόμενοι**, ἐξαγριοῦνται, ἐὰν ἀποκαλέσῃ τις αὐτοὺς **Τούρκους**, οὓς περιφρονοῦσι καὶ μισοῦσι, καθ' ἃ γράφουσιν ὁ Henri Mathieu καὶ ἄλλοι, ὡς ἐξηγιοῦντο οἱ Οὐγγροί, οἱ Κροάται, οἱ Τσέχοι κτλ., ἐὰν ἀπεκάλει τις αὐτοὺς Αὐστριακοὺς καὶ οὐχὶ **Ἀψβουργικοὺς**, ὑπηκόους δηλαδὴ ἢ πολίτας τοῦ Ἀψβουργικοῦ Κράτους, ὡς ἐξηγιοῦντο οἱ Πολωνοί, οἱ Λιθουανοί, οἱ Φιλανδοὶ κτλ., ἐὰν ἀπεκάλει τις αὐτοὺς Ῥώσους, ὡς ἐξαγριοῦνται οἱ Φλαμανδοί, ἐὰν ἀποκαλέσῃ τις αὐτοὺς Βέλγους.

Ὁ Πόντος, ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη καὶ ἀναλλοίωτος παρὰ τῶν χρόνων τὴν πάροdon **Γραικία**, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Φαλλμεράεου, παρέμεινεν ἀκραιφνῶς καὶ γνησίως Ἑλληνικὸς, οἷος ἀνέκαθεν καὶ παλαιόθεν ἦτο. Ὑπέστη ἐπὶ μακροὺς καὶ σκληροὺς αἰῶνας δουλείαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ καὶ χαρίεσσαν γλῶσσαν, ὡς δὲν ἐλησμόνησε, ἐὰν ἀπεμακρύνθη αὐτῆς ἐν χαλεποῖς χρόνοις, τὰς παραδόσεις αὐτοῦ καὶ τὰ ἔθιμα. Τὰ διασφζόμενα

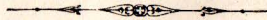
γλωσσικά καὶ ἐθιμογραφικά λείψανα, ὡς καὶ ἀπειρία ἐθνικῶν ἐμβλημάτων, βοῶσιν ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς, οὔτινες, εἰς τὴν βίαν ὑποκύψαντες, ἀπέβαλον τὴν θρησκείαν ἢ καὶ τὴν γλῶσσαν, ζωηρὰ διατηρεῖται ἔτι ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Ὅποια ἢ εἰς ἀντοχὴν δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ὅλου μαρτυρεῖται καὶ ἐκ χωρῶν μεμακροσιμένων, ἐκ χωρῶν, ἐν αἷς ἐδρασαν καὶ διεκρίθησαν ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες. Ἐν τῇ κάτω Ἰταλία, Μεγάλῃ Ἑλλάδι καλουμένη τὸ πάλαι, διατηροῦνται μέχρι τῆς σήμερον λείψανα τῆς γλώσσης τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ἰδιάζων Ἑλληνικὸς ἱματισμὸς, ἡθῆ καὶ ἔθιμα Ἑλληνικά. Αἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νεαπόλεως κῶμαι Μαρταῖου, Καλιμέρας, Καστριγνάνου, Ζολίνου, Μαρτογνάτου, Στηρονατίας, Σολέτου, Κυριλιανοῦ διασφύζουσι γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, ὡς μαρτυρεῖ ἡ γλωσσολογικὴ καὶ ἐθιμογραφικὴ πραγματεία τοῦ Gioseppe Morosi. Ἐν ἄνθος Ἑλληνικὸν μικρὸν, ἀλλ' ὄψαιότατον, ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης τῶν μνημείων τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἀρκεῖ ἡμῖν ὡς πρόχειρος ἀπόδειξις. Ὁ μικρὸς παῖς οὕτως ἐν Σολέῳ προσεύχεται:

Στὸ κραββατάκι μου ἔμβαίω ἄγὼ νὰ πλώσω
καὶ ἔμβαίω μὲ τὴν μάνα μου Μαρία.

Ἡ μάνα μου Μαρία πάει ἀπὸ ἴδω
καὶ μοῦ ἔφινει τὸν Χριστὸ γιὰ κουμπανία.

Μία μόνη λέξις ξενικὴ ἐν τῇ παιδικῇ ταύτῃ προσενηῆ, καὶ αὕτη υἰοθετηθεῖσα ὑπὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, δηλοῖ ἡμῖν τὸ δούλιον ἡμᾶρ, ὃ διήγαγεν ὁ λαὸς ἐκεῖνος. Ἀλλὰ καὶ ἐν Καλαβρία καὶ ἐν Ἀπουλία διασφύζονται ἔτι ἐθνικὰ ἡμῶν λείψανα. Ἐκ πάντων τούτων ἀριθύνως διαπιστοῦται ἡ ἀντοχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις, ἔαν ἐν Ἰταλία διασφύξη βαθύτατα ἡχνη διαβάσεως, κατὰ μείζονα λόγον ἀκμαιότατος διατηρεῖται ἐν ταῖς γνησίως Ἑλληνικαῖς χώραις, καὶ τοῦτο, διότι, ὡς εἶπε Γαλάτης ἀνὴρ, ὁ πολὺς Émile Egger, «ἔθνος διατηροῦν ἐν ἑαυτῷ γενναῖον χυμὸν, ἔχον τοιοῦτον πατριωτισμὸν καὶ γενναιότητα καὶ διελθὸν διὰ τοσούτων ταπεινώσεων καὶ ἐπιδρομῶν, παλαῖσαν δ' ἐπὶ τέλος νικηφόρον κατὰ τῆς βασκάνου αὐτοῦ τύχης, δὲν ἀπέθανε, ἀλλὰ ζῆ ἐν τῇ ἀθανάτῳ αὐτοῦ γλώσση καὶ ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ μέλλον.» Ὡς δὲ δὲν ἀπέθανεν ἐν Ἰταλία, χώρα ξένη, δὲν ἀπέθανε κατὰ μείζονα λόγον καὶ ἐν τῇ κοιτίδι αὐτοῦ, ἐν τῇ γῆ τῇ Ἑλληνικῇ, καί, ὡς μὴ ἀποθανόν, ἐξαιτεῖται, διεκδικοῦν καὶ τοὺς Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν Μουσουλμάνους ἢ ἄλλους, τὴν διὰ δημογραφικῆς ἐρευνῆς διακριβῶσιν τοῦ *πραγματικοῦ ἀριθμοῦ* τοῦ Ἑλληνορθόξου πληθυσμοῦ, ὑπερβαίνοντος κατὰ πολὺ τὸν ὕψ' ἡμῶν ἐν τοῖς Στατιστικαῖς Πίναξι τῆς μελέτης ταύτης σημειούμενον, καὶ *τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῶν Μουσουλμάνων, Χριστιανῶν ἐν τῷ κρυπτῷ, θελόντων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν*, καθ' ἃ ὥρισεν ἐν ῥητῇ διατάξει ἡ Συνθήκη τῶν Παρισίων.

Καὶ ὅταν τοιαύτη ἐμφανίζηται ἡ ἀλήθεια, ὅταν τὰ πράγματα τὰ ζῶντα καὶ τὰ γράμματα τὰ φλέγοντα ἐνεπιγράφων πλακῶν καὶ ἐθιμογραφικῶν μνημείων τοιαῦτα βοῶσι, πῶς εἶναι ποτε δυνατόν οἱ Πόντιοι, οἱ Ἕλληνες πάντες νὰ μὴ ὑπεραμυνθῶσι τῶν δικαίων τοῦ Πόντου, τῆς ἀπαραμίλλου ταύτης Γραικίας, ἣτις ἐπὶ χιλιετηρίδας ἀπροσμάχητος προῦμάχησε τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς; «Ἐν τῇ Φυλῇ ταύτῃ, γράφει ὁ Charles Vellay, τῇ κατατετημημένη ὑπὸ τῶν **πολιτικῶν συνόρων**, ὑπάρχει μία θέλησις τόσῳ διούθυμος καὶ μία συνειδησις τόσῳ ἔντονος, ὅστε οὔτε αἱ διοικητικαὶ καταπιέσεις τῆς Τουρκίας οὔτε οἱ θρησκευτικοὶ διωγμοὶ οὔτε αἱ ξένα **προπαγάνδα** κωρῆθωσαν νὰ συντριψῶσιν ἢ νὰ ἐξασθενώσωσι τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα αὐτῆς. Ἡ μεγάλη δύναμις, ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς **Ἐθνικῆς Ὁμάδος** ταύτης ἔγκειται ἐν τῇ διαρκεῖ προσπάθειά αὐτῆς, ὅπως παραμείνη ἀπαράθραυστος, ἀναλλοίωτος οὐ μόνον κατὰ **χῶρον**, διὰ τῆς συνάψεως τοῦ διεσπασμένου Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ **χρόνον**, διὰ τῆς συνάψεως τῆς Ἑλλάδος τῆς σήμερον πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῆς χθές. Ἡ λατρεία πρὸς τὴν παράδοσιν καὶ πρὸς τοὺς νεκροὺς ἀποτελεῖ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τὸ μυστικὸν καὶ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ὀρφέως μέχρι τῆς σήμερον ἡ λατρεία αὕτη, ζωηρὰ καὶ ἀδιάκοπος, συνεχοῖ τοὺς Ἕλληνας, ὧν αἱ χώραι πάσαι ἐνθυμίζουσι μεγάλα ὀνόματα καὶ μεγάλα συμβάματα. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν σήμερον νὰ μεταπλασθῇ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὅταν οὔτε τῶν χρόνων ἢ πάροδος οὔτε τὰ νέα θρησκευτικὰ δόγματα οὔτε τῶν πολιτικῶν ἀνατροπῶν τὰ δεινὰ ἐπέτυχον τοῦτο; Ἐν τῇ ἑλληνικῇ παραδόσει, ἐν τῇ ἑλληνικῇ ψυχῇ εἶναι ἄγνωστος ἡ διακοπὴ **τῆς συνεχείας**. Τὸ πᾶν συνδέεται καὶ συνάπτεται πρὸς τὸ παρελθόν. Ἡ ἰδέα αὕτη, ἡ μεγάλη αὕτη ἰδέα, ἐμπνέουσα τὸν σύγχρονον Ἑλληνισμόν, καθίστησιν αὐτὸν ἐνδοξόν, ὑπερήφανον, ἰσχυρόν, ἀκατάβλητον» καί, θὰ προσθέσωμεν, Φοίνικα ἀνακύπτοντα πάντοτε ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ.

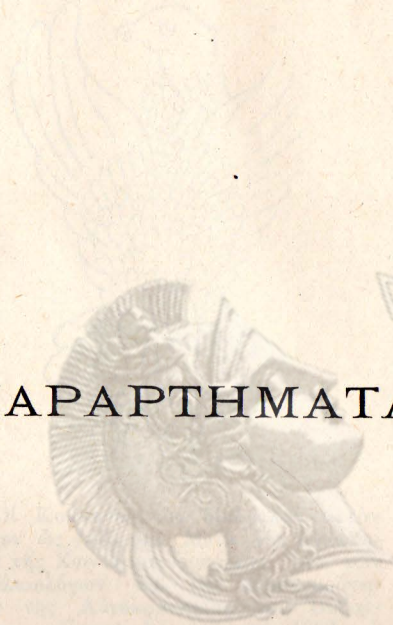

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΑΥΤΙΚΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΤΑ Π

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Οἱ Κομνηνοὶ τὸν δικεφάλον αἰετὸν εἶχον ὡς ἔμβλημα. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ 1282, ὁ μονοκέφαλος αἰετὸς ἐγένετο ἔμβλημα τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, τοῦ δικεφάλου αἰετοῦ παραμείναντος εἰς ἔνδειξιν ὑπεροχῆς ἔμβληματος τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλως τε ὁ μονοκέφαλος αἰετὸς φέρεται ὡς ἔμβλημα Ποντικῶν ἀπὸ τοῦ 1' π. Χ. αἰῶνος, καθ' ἃ μαρτυρεῖται ἐξ ἀρχαιοτάτων νομισμάτων τῆς Σινώπης.

«Πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ σας εἶναι»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ 127
11527 ΑΘΗΝΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Πόντος, παλαιότεν Ἑλληνικώτατος, διεκρίθη πάντοτε κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς Φυλῆς. Ἀκραῖον Ἑλληνικὸν προπύργιον, ἠγωνίζετο ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδας τὸν ἀγῶνα τὸν ἔθνικόν, προμαχῶν τῆς Ἰδέας καὶ ἀποτρέπων βαρβάρων ἐπιδρομὰς. Ἑλλήνων μαχητῶν ὀρητήριον, ἐδέχετο καὶ ἐνίσχυνεν ἐν ὥραις πανεθνῶν κινδύνων τοὺς ἐκεῖ, ὡς εἰς οἰκίαν καὶ γνώριμον μητρὸς ἐστίαν, προσφεύγοντας ὁμοφύλους. Φιλοξενεῖ καὶ βοηθεῖ τὸν Προμηθεά. Παρακολουθεῖ ἐγγύθεν τοὺς ἄθλους τοῦ ἐκεῖ σπεύσαντος Ἡρακλέους. Συμπράττει μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν. Μετέχει τῶν μαχῶν τῆς Τροίας ὑπὸ τὸν Ὀδίων, τὸν Ἐπίστροφον καὶ τὸν Πυλαμμένην. Δέχεται ὁ Πόντος μετὰ τὰ Τρωϊκὰ καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸν οἰκτρὸν θάνατον τὸν Ὁρέστην καὶ τὴν Ἰφιγένειαν, ἰδρῦων μετ' αὐτῶν τὰ Κόμανα. Ἐκπέμπει ἐκ τῆς Ἐνετῆς, τῆς σημερινῆς Ἀμισοῦ, ἀποίκους ἰδρύνοντας κατὰ τοῦ Ἀδρία τὰ παράλια ἄλλην Ἐνετὴν, τὴν σημερινὴν Ἐνετιάν. Μετὰ τῶν εἰς Πόντον σπευσάντων Ἀγαιῶν καὶ Ἀρμενίων, Θεσσαλῶν, ἐξελληνίζει τὰ πρὸς τὸν Εὐξείνιον τοῦ Κανκάσου τμήματα καὶ δίδει Ἑλληνικὸν ὄνομα, διασωθὲν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, εἰς τοὺς καλοῦντας βαρβαρακῶς ἑαυτούς, καὶ σήμερον ἔτι, **Χαῖκ**, ἐπονομαζῶν αὐτοὺς Ἀρμενίους ἐκ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐγκαταστάντων Θεσσαλῶν Ἀρμενίων. Ἰδρύνει ὁμωνύμους τῇ Τραπεζοῦντι πόλεις, μίαν ἐν τῇ Ταυρικῇ Χερσονήσῳ, ἄλλην παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τρίτην ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ. Μετέχει περιφανῶς πάντων τῶν ἔθνικῶν ἀγῶνων κατὰ τε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Μακεδονικὴν περιόδον.

Καὶ ὅτε ἡ Ῥώμη, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν νόμων, ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τακτικῶν, ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐμπειρίας τῆς κατὰ τὴν μέσσην καὶ κάτω Ἰταλίαν Μεγάλης Ἑλλάδος, κατενίκησε τὰς Ἑλληνικὰς φάλαγγας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ὁ Πόντος, ἀπορσμάχητος ἐπὶ ἔτη ὑπὸ τὸν Μιθριδάτην, ἀγωνίζεται, προμαχῶν ἀπαραιμίλλως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς Φυλῆς. Ἐπίκειται ἡ ἀνάστασις τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Πόντου νέον ἀναλαμβάνοντος φοβερὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ὁ Μιθριδάτης δολοφονεῖται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, τῇ Ῥώμῃ δουλεύοντος, οὕτω δὲ καταρρέει τὸ μεγαλεπήβολον τοῦ Πόντου, τῆς Ἑλληνίδος μητρὸς, τὸ ὄνειρον. Πλήν

οἱ Ἕλληνες, νικῶντες διὰ τοῦ πνεύματος μετὰ οὐχὶ μακροῦ χρόνου πάροδον, μεταβάλλουσιν εἰς Βυζαντιακὴν, εἰς Ἑλληνικὴν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἡ Δυτικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, στερουμένη τῆς Ἑλληνικῆς συνδρομῆς, καταπίπτει μετὰ μικρόν, ἀλλ' ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία ἀγωνίζεται ἐπὶ μακρόν, προμαχοῦσα τῶν Ἑλληνικῶν Δικαίων καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀποτρέπουσα ἀδιακόπους ἐπιδρομὰς καὶ ἐκπολιτίζουσα ἔθνη καὶ φυλάς.

« Ἀλλεπάλληλοι ἐπιφαίνονται, γράφει ὁ Alfred Rambaud, τῶν βαρβάρων αἱ ἐπιδρομαί. Οἱ Γότθοι ἐπελαύνουσι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, οἱ Οὔνοι καὶ οἱ Βάνδαλοι κατὰ τὸν Ε', οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Ἄνται κατὰ τὸν ΣΤ', οἱ Ἄβαροι καὶ οἱ Ἀραβες κατὰ τὸν Ζ', οἱ Βούλγαροι, οἱ Ῥῶσοι καὶ οἱ Βέγγροι κατὰ τὸν Η', οἱ Πετζενέγαι καὶ οἱ Σελτζούκοι κατὰ τὸν ΙΑ', οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Παρὰ τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας, αἵτινες ὡς Δαμόκλειον ἐπεκρέμαντο ξίφος, τὸ Βυζάντιον ἐγένετο τὸ κέντρον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἀνέδειξε διασήμους ἱστορικούς, δῆτορας, ἱεροποστόλους, κατηχητάς, ἀρχιτέκτονας, ζωγράφους. Οὐδὲν ἔθνος διέφυγε τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἑλλήνων, οἷτινες ἐκ τῶν ἀγνώστων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Σλαβικῶν, Βουλγαρικῶν, Μαγυρικῶν καὶ Βαραγγικῶν φυλῶν διέπλασαν τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Σερβίας, τῆς Κροατίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Βεγγρίας (Οὐγγαρίας) καὶ τῆς Ῥωσίας. Τὸ Βυζάντιον ἐγένετο διὰ τὰ Σλαβικά καὶ ἐν γένει διὰ τὰ Ἀνατολικά ἔθνη ὅτι ἡ Ῥώμη διὰ τὴν Δύσιν καὶ τὸν Γερμανικὸν κόσμον. Εἰς τὸ Βυζάντιον τὰ ἔθνη ταῦτα ὀφείλουσι τὴν θρησκείαν αὐτῶν, διότι ἀπὸ τῆς Βεγγρίας μέχρι τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Ἀβησσυνίας ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐσπάρη τὸ σπέρμα τῆς χριστιανικῆς ἀναπλάσεως. Εἰς τὸ Βυζάντιον ὀφείλουσι τὰ γράμματα, διότι οἱ Βυζαντινοὶ ἔδωκαν εἰς μὲν τοὺς Σλαῦους τὴν Ἀλφάβητον τοῦ Κυρίλλου, εἰς δὲ τοὺς Γότθους τὴν Ἀλφάβητον τοῦ Οὐλφίλου (τοῦ Καππαδόκου Θεοφίλου), καὶ τὴν παιδείαν, δεδομένου, ὅτι ἡ Σλαβικὴ φιλολογία διεπλάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἁγίου Ὅρους, τοῦ Χιλανδαρίου, καὶ ἐν ταῖς μοναῖς ταῖς ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθείσαις ἐν Κιέβω, ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Σερβίᾳ. Αἱ πρῶται μεταφράσεις τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ἐδόθησαν τοῖς Σλαῦοις ὑπὸ Ἑλλήνων Θεσσαλονικέων. Πρῶτοι ἀναμορφωταὶ τῆς Βουλγαρικῆς φιλολογίας ἦσαν Ἕλληνες ἐν Βουλγαρίᾳ ἀποικοί. Ὁ πρῶτος χρονογράφος τῆς Ῥωσίας Νέστωρ ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὰ Ἑλληνικὰ χρονικά, δανειζόμενος καὶ τὴν ὕψην τῆς συγγραφῆς ἐκ τῶν Βυζαντιακῶν ἔργων.»

Κατὰ τοὺς περιλαλήτους αὐτοὺς πολεμικοὺς καὶ ἐκπολιτιστικοὺς ἀγῶνας τοῦ Πανελληνίου καὶ Πανανατολικοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους, ὁ Πόντος, ἡ ἀπαράμιλλος Ἑλληνικὴ καὶ Γραικικὴ χώρα, ἐπιφανῶς διακρίνεται, ἀγωνιζόμενος ἔνθεν μὲν πολεμικῶς διὰ τῶν ἀηττήτων αὐτοῦ μαχητῶν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἔνθεν δὲ πνευματικῶς πρὸς διάδοσιν τῶν φῶτων τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἐκπάγλων δογματικῶν τῆς θρησκείας τῆς Ἀγάπης, τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Κολχίς, ἡ Ἀβασγία, ἡ Κιρκασία, ἡ Ὀσσετία (Ἀλανία), ἡ Ἀλβανία, ἡ Καυ-

κασιανή (Δαγιστάν), ἡ Ἰβηρία, ἡ Ἀρμενία, ἡ Καρδουχία, πᾶσα ἡ κατὰ τὸν Καύκασον ἡπειρωτικὴ χώρα, καὶ ἡ ἐν τῇ ἀντιπέραν τοῦ Εὐξείνου χώρα, ἡ Περαισία, ἐκ τοῦ Πόντου δέχονται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα ἀπεκδέχονται, καθ' ἃ ὁμολογοῦσιν οἱ κατὰ τόπους γηγενεῖς συγγραφεῖς. Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἄλλαι μὲν Φρυγοελληνικαὶ ἢ Φρυγοπελασγικαί, ὡς ἡ Κολχίς, ἡ Ἀβασγία, ἡ Κιρκασία, ἡ Ὄσσοετία, ἡ Ἀλβανία, διὰ στενῶν φιλετικῶν δεσμῶν συνδεόμεναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, μετέχουσιν ἐκθύμως πάντων τῶν ἀγῶνων τῆς Φιλῆς, ἄλλαι δὲ ὁμαίμονες, ὡς ἡ Ἰβηρία, ἡ Ἀρμενία, ἡ Καρδουχία, ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἀριαν Ὀμοφυλίαν, τελούσιν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἑλλήνων, μεθ' ὧν συχνότατα συνεργάζονται καὶ συμπολεμοῦσι. Τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἑλληνιστικὸν ἔργον διὰ τοῦ Πόντου προάγεται. Λαοὶ καὶ φυλαὶ καὶ ἔθνη ἐκπολιτίζονται. Μνημεῖα ἐθιμογραφικὰ, ναοί, πλάκες ἐνεπιγράφοι, παραδόσεις, κοινὰ ἔξοματα ἀπευδῶς μαρτυροῦσιν ὅποια μεγάλα καὶ θαυμαστά ἐπετελέσθησαν. Τὸ Ἀκριτικὸν Ἔπος, ἡ θεσπεσία τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπική ποιήσις, ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ δὴ ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, διαπλασθεῖσα καὶ ψάλλουσα τῶν Ἀκριτῶν καὶ τῶν Ἀπελατῶν τοὺς περιφανεῖς ἄθλους, ἐμπνέει καὶ ὀδηγεῖ τὰ Ἀκριτικὰ καὶ Ἀπελατικὰ τάγματα εἰς νίκας καὶ εἰς θριάμβους, οὓς συμπληροῦσιν ἐπερχόμεναι αἱ τακτικαὶ στρατιαί, ὧν οἱ ἡγήτορες ἀμιλλῶνται εἰς γενναϊότητα καὶ εἰς τόλμην πρὸς τοὺς ἠρωτικούς Ἀκρίτας ἀρχηγούς. Μικροῦ δεῖν ἐξεδιόχθησαν οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ Κανκάσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλληνίδος χώρας. Πλὴν στυγνὸν καὶ ἀπαίσιον ἐπιφαίνεται τὸ ἔτος 1904, καθ' ὃ χριστιανοὶ τῆς Λύσειος, οἱ Σταυροφόροι τῆς τετάρτης Σταυροφορίας, καταφέρουσι τῇ 12 Ἀπριλίῳ 1204 θανάσιμον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἀγωνιζομένου ἐναντίον βαρβάρων Ἑλληνισμοῦ. Τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐκπάγλους κατὰ τὸν Πόντον καὶ τὸν Καύκασον, οὓς ἀπθανάτισε τοῦ Γουσταύου Σλουμπερτζῆ ἡ ἀπαράμιλλος γραφίς ἐν τῇ «Βυζαντιανῇ Ἐποποιίᾳ», διαδέχονται ἀγῶνες πρὸς διάσωσιν τοῦ καταρρέοντος Κράτους ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν Σταυροφόρων τὴν ἐμβολήν, ἣν καθιστῶσι φρικωδεστέραν τὼν Τούρκων αἱ ἀκράτητοι πλεον ἐπιδρομαί.

Τρεῖς Ἕλληνες Αὐτοκρατορικοὶ Προίγκιπες, ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις, ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος Κομνηνὸς Δούκας, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ιδρύουσι τρία Ἑλληνικὰ Βασίλεια ἐν Ἄρτῃ, ἐν Νικαίᾳ, ἐν Τραπεζοῦντι, ἕνα, ἀντεπεξερχόμενοι κατὰ τῶν ποικίλων ἐχθρῶν, ἀνακτήσῃ τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων, τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀνασυγκροτήσῃ τὸ Κράτος τὸ Βυζαντιακόν. Τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου, τὸ Βασίλειον τῆς Νικαίας, ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, οὕτω ὀνομάσθησαν τὰ τρία Ἑλληνικὰ Βασίλεια ἢ μᾶλλον Ἐθνικὰ Ὀρμητήρια, ἀφ' ὧν οἱ Ἕλληνες, ἐξορμῶντες ἐπιδιώκουσι τὴν πραγμάτων τοῦ ἀντικειμενικοῦ αὐτῶν σκοποῦ, δηλαδὴ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Πόλεως καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰ θαυμαστῆς ἐργάζονται πατριωτικῆς ἐπιμονῆς, διεκδικοῦντα

τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκληρώσεως τῆς ἀναληφθείσης ὑπ' αὐτῶν μεγάλης ἐθνικῆς ἀποστολῆς. Εὐτυχέστερον ἐγένετο τὸ Βασιλεῖον τῆς Νικαίας, διότι εἰς αὐτὸ ἔλαχε, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τῆς γειτνιασεως αὐτοῦ πρὸς τὴν Πόλιν τῶν Ὀνειρῶν, ἢ ἀνάκτησις, μετὰ δεινοῦς ἀγῶνας κατὰ Τούρκων καὶ Φράγκων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 25 Ἰουλίου 1261, ἐπὶ Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ἡ ἐπανίδρυσις τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ δύο ἄλλα Ἑλληνικὰ Κράτη, καὶ δὴ τὸ τῆς Τραπεζοῦντος, μὴ συνεχόμενα ἑδαφικῶς πρὸς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χωριζόμενα αὐτοῦ διὰ παρεμβληθεισῶν Τουρκικῶν καὶ Φραγκικῶν Πολιτειῶν, ἀπέμειναν ἀσθύπαρκα καὶ ἀνεξάρτητα, πλὴν τελούντα ὑπὸ τῶν ἠθικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐξάρτησιν τοῦ Κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος ἐκδηλουμένης κυρίως διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἡ ὑπάτη Ἑλληνικὴ κεφαλή, τὸ Ἑλληνικὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐκ τῆς Νικαίας, ὅπου κατέφυγε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔδραν. Οὕτω ἐκ τριῶν σπουδαιοτάτων σημείων τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁρίζοντος ἡ Φιλὴ ἔτεινε ἐπιμόνος καὶ σταθερῶς εἰς τὴν ἀνάπλασιν τῆς ἐνότητος αὐτῆς καὶ τοῦ Κράτους. Τὴν τοιαύτην ὑπέροχον προσπάθειαν ἐπεδίωκον συστηματικῶς καὶ τὰ τρία Κράτη καὶ αἱ παρ' αὐτοῖς Ἐκκλησιαστικαὶ Ἀρχαί, ὡς μαρτυροῦσι περιωθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα, ὧν ἡ ἀνάγνωσις προκαλεῖ τὰ δάκρυα καὶ τὸν θαυμασμόν διὰ τὸ βαθὺν πατριωτικὸν συναίσθημα, ὃ διέκρινε τὸν Βυζαντιακὸν Ἑλληνισμόν, καθ' οὗ τόσα ἀουστᾶτος ἐλέχθησαν.

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, περὶ ἧς ἐναυθὰ πρόκειται, ἰδρῶθη τῷ 1204 ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου Πρίγκιπος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὴν μεγάλην τῶν Κομνηνῶν οἰκογένειαν, ἣτις, καταγομένη κατ' ἄλλους μὲν ἐκ Πόντου, καὶ δὴ ἐκ τῆς Κασταμόνου (Κασταμονῆς), τῶν Κομάνων τῆς Παφλαγονίας, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς Κόμνης, παρακειμένης τῇ Ἀδριανουπόλει, ἀνέδειξε μεγάλους στρατηγοὺς καὶ μεγάλους αὐτοκράτορας ἐν τῷ Βυζαντίῳ. Ὁ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἕγγονος τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου τοῦ Α΄, καταφυγὼν παρὰ τῇ θείᾳ αὐτοῦ Θαμάρ, Ἑλληνίδι βασιλίσσει τῆς Ἰβηρίας (Γεωργίας), θυγατρὶ δὲ τοῦ Ἀνδρονίκου, κατόρθωσε, βοηθούμενος ὑπ' αὐτῆς, να διαπλάσῃ τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, περιλαβοῦσαν ἅμα τῇ γενέσει αὐτῆς ἅπαν σχεδὸν τὸ βόρειον τμήμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁριζόμενον βορειανατολικῶς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος (Ριὸν νῦν), χωρίζοντος τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Ἡγεμονίας Ἰβηρίας. Πλὴν τοῦ τμήματος τούτου, ἀποτιζόμενον ἐκ τῆς ἰδίως Κολχίδος μετὰ τοῦ Βαθέος Λιμένος (Βατοῦμ) καὶ ἐκ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ κυρίως Πόντου μέχρι τῆς Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος), ἡ Αὐτοκρατορία αὕτη περιέλαβε τὰς περὶ τὴν Χερσόνα καὶ τὴν Κορμαίαν Ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Περαταίας. Βραδύτερον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ἐνθεν μὲν ἀμυνομένης

ἔνθεν δὲ ἔξορμώσης ἐπὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀνεκτῆθησαν πάντα τὰ πρὸς δυσμὰς τῆς Αὐτοκρατορίας ὄρεινά τμήματα τῆς Παφλαγονίας, ἐν ἣ στενὴν μόνον πρὸς τὸν Εὐξείνιον ἔξοδον κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸ Σελτζουρικὸν Κράτος τοῦ Ἰκονίου, ἐπονομασθέν, πρὸς ἔξευμενισμόν τῶν ἐν αὐτῷ ἀπειροσπληθῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ Κράτος Γραϊκικόν, Ρωμαϊκόν (Ρούμ). Καὶ θὰ κατέρρεε τὸ Κράτος τῶν Σελτζούκων, ἂν νέοι ἔχθροί δὲν ἐπεφαίνοντο· οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι. Οὗτοι, πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἀποβλέποντες, ὑπεισῆλθον εἰς τὰς πλείστας τῶν χωρῶν τοῦ τέως Βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ ἠπέιλουν ἐκεῖθεν τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων. Ἐκτοτε οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προμαχοῦντες τῆς Πόλεως, εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος κατέλιπον τὴν φροντίδα τῆς ἀμύνης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρακολουθοῦντες μετὰ πατριωτικοῦ διαφέροντος δι' εἰδικῶν ἀπεσταλμένων καὶ πληρεξουσίων τοὺς περιλάμπρους ἀγῶνας αὐτῆς, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῆς μακρᾶς ἐν Πόντῳ διαμονῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου ΙΑ' τοῦ Παλαιολόγου, ἄρξαντος τιμῆς ἕνεκα τῶν τῇ Χαζαρία ὁμορούντων μερῶν τοῦ Πόντου πρὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς Δεσπότης τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, δεινοὺς ἀγῶνας διεξαγαγοῦσα καὶ εἰς ῥώμην ἀπαράμιλλον διακριθεῖσα, καθ' ἃ γράφει ὁ Βησσαρίων ἐν τῷ «Ἐγκωμίῳ» αὐτοῦ, κατώρθου ἐπὶ μακρὸν ναποτρέπη τοὺς ἐπερχομένους ποικίλους ἐπιδρομῆς, μεγάλα καὶ θαυμαστά ἐπιτελοῦσα ὑπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς Κομνηνοὺς. Καὶ ὅτε τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453 περιστερά, ἐκ τοῦ τρούλλου τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐλθοῦσα, ἐκόμισε, κατὰ τὴν ἐν Τραπεζοῦντι λαϊκὴν παράδοσιν, γράμμα ἀγγέλλον τὴν πῶσιν, τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀλοφυρομῶς τῆς Πόλεως, ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, μόνη ἀνεξάρτητος Ἑλληνικὴ χώρα ἀπομείνασα, ἀπεφάσισε μόνη νάντεπεξέλιθη κατὰ τῶν ἔχθρων τῆς Φυλῆς, νικῶσα ἢ ἀπύτουσα. Καὶ ἔπεσε, μαχομένη, ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὴν πῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ τελευταῖος αὐτῆς Αὐτοκράτωρ Δαβὶδ ὁ Κομνηνὸς ἀπεστάλη μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σέρρας καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν. Μετὰ μικρὸν δέ, μετακληθεὶς αὐτῆς εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ μὴ δεχθεὶς νάσπασθῆ τὸν Ἰσλαμισμόν, ἀπέθανε μαρτυρικῶς, παραστάς προηγουμένως εἰς τὸν θάνατον τῶν ἐπτά αὐτοῦ υἱῶν, τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ. Ὁ Δαβὶδ ἀπέθανεν ἄφοβος ἐπιφωνῶν: «Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις Σου». Τὰ σώματα τοῦ συζύγου, τῶν φιλάτων τέκνων, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ συνεκόμισε καὶ ἔθαψε, κατὰ τὴν παράδοσιν, αὐτῆ τῆς Τραπεζοῦντος ἡ τελευταία Αὐτοκρατορίσσα Ἑλένη ἡ Καντακουζηνοῦ, μεταστάσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ πανάγνου τούτου καθήκοντος πρὸς Κύριον. Περισυλλεγεῖσα νεκρὰ καὶ ἄψυχος ἐπὶ τοῦ νωποῦ τῶν φιλάτων αὐτῆς τάφων, ἐρρίφθη τὶς οἰδέ που τῶν ὀρνέων καὶ τῶν κοράκων βρῶμα. Τοιοῦτο τὸ τραγικὸν καὶ φοβερὸν τέλος τῆς

Αυτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ἥτις, ἐπὶ δολόκληρα 257 ἔτη ζή-
 σασα καὶ ἐκπάγλως τῶν δικαίων τῆς Φυλῆς προμαχήσασα, ἔπεσε τῇ
 15 Αὐγούστου 1461. Ἄλλὰ, καὶ πεσοῦσα, τόσῳ βαθῦ καὶ ἔντονον
 κατέλιπε τὸ ἐθνικὸν ζῶπυρον, ὥστε ἐπὶ ἑκατονταετηρίδα καὶ πλέον
 οἱ ὄρεινοι τοῦ Πόντου, ῥωμανίαν ἀποκαλέσαντες τὰς ἀδουλώτους
 αὐτῶν δεираδας, ἀφ' ὧν τολμηροὶ καὶ ἄτρομοι ἐξώρων, τὸν τρό-
 μον καὶ τὸν πανικὸν ἐνέσπειρον μέχρι αὐτῶν τῶν πυλῶν τῆς Τρα-
 πεζοῦντος, ἦν μικροῦ δεῖν ἡμέραν τινα κατέλαβον. Οἱ Αυτοκράτο-
 ρες τῆς Τραπεζοῦντος, ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν
 καὶ τιτοφοροῦμενοι Αυτοκράτορες πάσης Ἀνατολῆς, Ἰβήρων καὶ
 Περσείας, ὡς ἐξῆς ἔχουσι κατ' ὄνομα καὶ ἔτη βασιλείας :

1) Ἀλέξιος Α' ὁ Μέγας Κομνηνὸς 1204—1222, ἰδρυτὴς τῆς
 Αυτοκρατορίας.

2) Ἀνδρόνικος Α' Γίδων ἢ Γίδας 1222—1235.

3) Ἰωάννης Α' Ἀξούχος 1235—1241.

4) Μανουὴλ Α' Μέγας Κομνηνὸς 1241—1263.

5) Ἀνδρόνικος Β' 1263—1266.

6) Γεώργιος Α' 1266—1280.

7) Ἰωάννης Β' 1280—1298.

8) Ἀλέξιος Β' ὁ Μέγας Κομνηνὸς 1298—1330.

9) Ἀνδρόνικος Γ' 1330—1332.

10) Μανουὴλ Β' 1332.

11) Βασίλειος Α' 1332—1340.

12) Εἰρήνη Παλαιολογίνα 1340—1341.

13) Ἄννα Κομνηνὴ 1341—1342.

14) Ἰωάννης Γ' Κομνηνὸς 1342—1344.

15) Μιχαὴλ Α' 1344—1349.

16) Ἀλέξιος Γ' ὁ Μέγας Κομνηνὸς 1349—1390.

17) Μανουὴλ Γ' Κομνηνὸς 1390—1417.

18) Ἀλέξιος Δ' Κομνηνὸς 1417—1446.

19) Ἰωάννης Δ' Καλοῦϊωάννης 1446—1458.

20) Δαβὶδ Α' Κομνηνὸς 1458—1461, ὁ τελευταῖος τῆς Αυτο-
 κρατορίας Τραπεζοῦντος Βασιλεὺς.

Ὁ Ph. Fallmerayer, ἱστορῶν τὰ τῆς παραδόσεως τῆς Τραπε-
 ζοῦντος, πολιορκουμένης ἀπὸ ξηρᾶς μὲν ὑπὸ ἀπειροπληθοῦς στρατοῦ,
 ἀπὸ θαλάσσης δὲ ὑπὸ 150 σκαφῶν, γράφει, ὅτι ὑπεγράφη Συνθήκη,
 καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β' ὑπεχρεοῦτο α) νὰ σεβασθῇ τὴν
 ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν παραδοθησομένων, β) νὰ
 ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ζήσωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὅπως
 μεταβῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, γ) νὰ ἐκχωρήσῃ τὰς
 προσόδους τῶν Σερρών, πόλεως τῆς βορειανατολικῆς Μακεδονίας, πρὸς
 διατροφὴν τοῦ Αυτοκράτορος Δαβὶδ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ Ἰσο-
 βίως, ὡς τόπου διμωνῆς αὐτῶν ὀρισθέντος τῆς Ἀδριανουπόλεως.
 Ὁ ἄπιστος Σουλτάνος, παρὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις καὶ τὰς ἀνα-
 ληφθείσας ῥητὰς ὑποχρεώσεις, ἐληλάτησε τὴν πόλιν, ἐξέδωκεν εἰς δου-

λείαν και εἰς ἀτίμωσιν νέους και νέας, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Χαλκοκονδύλης, και κατέταξε τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὄπλα εἰς τὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων και τῶν Σπαχίδων. Προκειμένου περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Λαβιδ, δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι οὗτος, κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς, μετέβη τὸ πρῶτον εἰς Σέρρας, ἔνθα διέμενε λαμβάνων σύνταξιν, ἀλλὰ κατόπιν ἐπετράπη αὐτῷ ἢ εἰς Ἀδριανούπολιν μετάβασις και διαμονή, ἐκεῖ δὲ συνητήθη μετὰ τοῦ ἐκπτότου Δεσπότη τῆς Πελοποννήσου Δημητρίου Παλαιολόγου. Ἡ συνάντησις αὕτη, τυχαία ὄλως, ὀφειλομένη δὲ πάντως εἰς τὰς Τουρκικὰς Ἀρχάς, διότι αὐται ἐδέχθησαν και ὥρισαν ὡς τόπον ἐξορίας τῆς Ἀδριανούπολιν, και ἐπιστολή σταλεῖσα πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Λαβιδ κατ' ἄλλους μὲν ὑπὸ τῆς εἰς Μυτιλήνην προσφυγούσης ἀνεψιάς αὐτοῦ Αἰκατερίνης, συζύγου τοῦ Οὐζοῦν Χασάν, κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ τινος ἄλλου ἐκ Ταυροῖδος ἢ ἐκ Ῥώμης, δι' ἧς ὑπεδεικνύετο, ὅπως ἀποσταλῇ εἰς τῶν ὀκτὼ υἱῶν αὐτοῦ εἰς Μυτιλήνην, παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὴν καταδίωξιν και τὴν κροατόμησιν τοῦ Λαβιδ μετὰ τῶν ἐπτὰ υἱῶν, τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξίου και τοῦ ἀνεψιοῦ, τοῦ ἑνὸς τῶν υἱῶν ἀποφυγόντος τὸν θάνατον διὰ τῆς ἐξωμοσίας. «Κατέκειντο ἄταφα, γράφει ὁ Φαλλμεράυερ, τὰ πτώματα και ἐγκαταλελειμμένα εἰς τὰ σαροβοῖρα ὄρνεα. Ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου πᾶσα ὑπερὸ αὐτῶν μέριμνα. Ἄλλ' ἢ τελευταία τῆς Τραπεζοῦντος Αὐτοκρατορίσσης, Ἑλένη ἢ Καντακουζηνοῦ, περιφρονήσασα τοῦ τυράννου Μωάμεθ τὴν ἀπειλήν, ὡς ποτε ἢ Ἀντιγόνη τὴν τοῦ Κροῦντος, ἔσπευσεν ἐν τριχίνοῖς ἱματίοις κροατοῦσα σκαπάνην. Ἀποτρέπουσα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰ ἐπερχόμενα σαροβοῖρα ὄρνεα, ἔσκαψε τάφον ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἐν ᾧ μόνη ἔθαψε κηδεύσασα τὰ δέκα περιπόθητα φιλότατων σώματα, πρὸς ἃ μετ' οὐ πολὺ ἀπῆλθε και ἐκείνη ὑπὸ τῆς θλίψεως καταβληθεῖσα».

ΟΙ ΚΡΥΠΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

ΑΠΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Πολλαχοῦ τῆς μελέτης ταύτης γίνεται λόγος περὶ Ἐπισήμων Διεθνῶν Πράξεων ἀφορωσῶν εἰς εἰδικὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν Κρυπτοχριστιανῶν, δικαιουμένων ἀκωλύτως νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν πάτριον ἐθνότητα, ὡς ἀπέβαλον εἰς βίαν καὶ εἰς φόβον ὑποκύπτοντες. Αἱ Διεθνεῖς Πράξεις αὗται εἰσὶ: α') Τὰ **Πρακτικὰ** τῶν γενομένων ἐν τοῖς Συνεδροῖσι τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Βερολίνου συζητήσεων κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν Συνθηκῶν τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Βερολίνου. β') Τὰ **ἄρθρα** 9 καὶ 62 τῶν Συνθηκῶν Παρισίων καὶ Βερολίνου. γ') **Δήλωσις**, ὑπὸ μορφήν Διακοινώσεως, τῆς Πύλης πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβυτάς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δήλωσις γενομένη τῇ 18 Φεβρουαρίου 1856. δ') Τὸ **Χάτι-Σερῖφ** τοῦ Γκιουλ-Χανέ, ἐκδοθὲν τῷ 1839 ε') Τὸ **Χάτι-Χουμαγρῶν** τοῦ 1856. ζ') **Διατάξεις** τῶν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας διομοιοποιηθειῶν Συνθηκῶν. η') **Ἄρθρα** τῶν Ὀθωμανικῶν Συνταγμάτων τοῦ 1876 καὶ τοῦ 1908, στενώτατα βεβαίως διατυπωθέντα.

Τὸ ζήτημα τῶν Κρυπτοχριστιανῶν ἀνεκινήθη κυρίως τῷ 1843 ὑπὸ τραγικὰς περιστάσεις. Οἱ Τοῦρκοι, ὡς γνωστόν, οὐ μόνον διὰ τοῦ **παιδομαζώματος**, δι' οὗ κατὰ χιλιάδας οἱ χριστιανόπαιδες μετεβάλλοντο εἰς **Γενιτσαῖρους**, εἰς **Σπαχήδες**, εἰς **Λεβέντας**, προήγοντο εἰς βιαιὰς ἐξισλαμίσεις, ἀλλὰ καὶ ἠβηδὸν ἐξισλαμίζον τὰς καταλαμβανομένας ὑπ' αὐτῶν πόλεις καὶ χώρας. Πλὴν τῶν οὕτω βιαιῶς ἐξισλαμιζομένων, πολλοὶ, ἀμύπολλοι, χιλιάδες ὁλόκληροι ἐξισλαμίζοντο ἐκ φόβου ἢ πρὸς προστασίαν τῶν ἰδίων συμφερόντων καὶ τῶν προνομίων αὐτῶν, ὡς συνέβη ἀθρόως ἐν Βοσνία καὶ ἐν Ἐρζεγοβίῃ, ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐν Κρήτῃ, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν Συρίᾳ, ἐν Ἀρμενίᾳ, ἐν Γεωργίᾳ καὶ σποραδικῶς ἐν τῇ Σερβίᾳ, ἐν τῇ Ἠπειρῷ, ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, καὶ δὴ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Εὐβοίᾳ, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, ἐν τῇ Θράκῃ, ἐν τῇ Κύπρῳ, ἐν τῇ Ῥόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐὰν ἔπαυσε τὸ παιδομάζωμα κατὰ τὸν ἸΗ' αἰῶνα, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν οὐδὲν ἥττον καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἔτι αἱ ὁμαδικαὶ βιαιαι

ἔξιλαμίσεις, ὡς καὶ αἱ δι' οἰονδήποτε λόγον ἐκούσιοι εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν προσελεύσεις, εἰ καὶ κατὰ τὰ διεθνῶς κρατοῦντα, ὅπου ἀναγνωρίζεται *ἐπικρατοῦσα θρησκεία*, ὡς ἐν Τουρκίᾳ, ἀπαγορευέται, δὲν ἐπιτρέπεται ἢ προσηλύτευσις.

Κατὰ τὸ 1843 νέος τις, Ἀρμένιος, ὀνομαζόμενος Ὁβαγκήμ, προσῆλθεν εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν, ἀλλὰ, μεταμεληθεὶς καὶ θελήσας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἐκτελεσθείσης τῆς ποινῆς τραγικώτατα. Ὁ τότε Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Stratford de Redcliffe προῆλθεν εἰς ἐντονωτάτας παραστάσεις καὶ ἠξίωσε τὴν διαγραφὴν διατάξεως τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κώδικος ὀρίζουσας τὴν εἰς θάνατον καταδίκην παντὸς Χριστιανοῦ ἢ Ἰουδαίου ἀσπασομένου μὲν τὸν Μωαμεθανισμόν, θέλοντος δὲ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ θρησκείαν. Ἡ διάταξις αὕτη, κατόπιν τῶν ἐντονωτάτων παραστάσεων τοῦ Ἀγγλοῦ Πρεσβευτοῦ, ἐθεωρήθη ὡς μὴ ἰσχύουσα καὶ ἄκυρος κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ δὲν κατοργήθη ὁρῶς καὶ ἀπεριφράστως διὰ νόμου ἢ σουλτανικοῦ διατάγματος, οὕτω δὲ ἢ ἐπαγγελθεῖσα καὶ διαλαληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χάττι-Σεριφ τοῦ Γκιουλχανέ (1839) θρησκευτικῆ ἑλευθερία ἀπέμεινε νεκρὸν γράμμα, τῶν Κρυπτοχριστιανῶν μὴ τολμώντων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, δεδομένου μάλιστα, ὅτι ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ Ὁβαγκήμ ἐγένετο τέσσαρα ἔτη (1843) μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Χάττι-Σεριφ τοῦ Γκιουλχανέ καὶ ὅτι αἱ περὶ ἰσότητος καὶ περὶ δικαιοσύνης ἐπαγγελίαι αὐτοῦ κατεπατοῦντο, τιμωρομένου διὰ θανάτου παντὸς Χριστιανοῦ διατελέσαντος εἰς σχέσεις μετὰ Μωαμεθανίδος καὶ ἀπαγορευομένης ἐν μικτῷ γάμῳ *Χριστιανῆς* μετὰ Μουσουλμάνου—οὐχὶ βεβαίως Χριστιανοῦ μετὰ Μωαμεθανίδος—τῆς ὑπὸ τῶν τέκνων ἀποδοχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐπελθόντος τοῦ Κοιμαῖκοῦ πολέμου (1854—1856) καὶ ἐπικειμένης κατὰ τὴν λῆξιν αὐτοῦ τῆς συνάψεως Συνθήκης, ἡ Πύλη μὴ ἀγνοοῦσα ὅτι, καθ' ἃ ὑπεδείχθη, θάνακινεῖτο σὺν ταῖς εἰσακτέαις ἐν Τουρκίᾳ φιλελευθέρους μεταρρυθμίσεις τὸ τῶν Κρυπτοχριστιανῶν ζήτημα, ἔσπευσε, ἵνα μὴ φανῇ ὑποκύπτουσα εἰς πίεσιν, νὰ ἐκδώσῃ τὸ Χάττι-Χουμαγιούν (1856) πρὸ τῆς συνάψεως καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων. Τῶν διατάξεων τοῦ Χάττι-Χουμαγιούν κριθεισῶν ἀνεπαρκῶν καὶ ἀσαφῶν, ἡ Πύλη ἠναγκάσθη νὰ προέλθῃ τῇ 18 Φεβρουαρίου 1856 εἰς ταυτόσημον δῆλωσιν ὑπὸ μορφὴν Διακοινώσεως πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβυτάς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δῆλωσιν προσαρτηθεῖσαν ὑπὸ τύπον διατάξεως τῷ Χάττι-Χουμαγιούν. Ἡ δῆλωσις αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς: «Αἱ ἀνακοινώσεις, ἃς ἡ Ὑμετέρα Ἐξουχότης ἔλαβεν ἀφορμὴν, ἐπανειλημμένως καὶ ὅλως προσφάτως, νὰ ποιήσῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, > προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως, περὶ τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, > ἐγένοντο παρ' ἡμῖν ἀντικείμενον ἐμβροτιοῦς ἕξετάσεως. Ἡ Α.Α.Μ. > ὁ Σουλτᾶνος ἐκτιμᾷ ὑψίστως καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ σπουδαιότητι > τὰς περιφανεῖς ὑπηρεσίας, ἃς ἡ φιλία τῆς σεβαστῆς αὐτῷ συμμά-

» του Αὐλῆς τῆς **Μεγάλης Βρετανίας**, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει
 » συμμάχων αὐτῷ Αὐλῶν, παρέσχεν ἀείποτε, ἰδίᾳ δ' ἐν ταῖς προσρά-
 » τοις περιστάσεσιν, εἰς τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Ὀθωμανικὸς
 » λαὸς θὰ τῆρήσῃ πρὸς αὐτὰς ἐπὶ τούτῳ, ἐν τῷ μυχῷ τῆς καρδίας
 » αὐτοῦ, αἰώνιον εὐγνωμοσύνην. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δὲν δύναται λοι-
 » πὸν εἰμὴ νὰ ἐμφορῆται πραγματικῆς ἐπιθυμίας, ὅπως εἰσακούῃ ἐν
 » τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ πάσας τὰς αἰτήσεις, αἵτινες προέρχονται
 » ἐκ μέρους αὐτῶν, ἐπεδὴ δ' ἀφ' ἐτέρου γινώσκει ὁποῖον τυγχάνει
 » τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων χρόνων, σπεύδω, κατὰ διαταγὴν τῆς Α.
 » Μ. τοῦ Σουλτάνου, νάνακοινώσω τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι τὴν ἐπὶ
 » τοῦ ἀντικειμένου τούτου ληφθεῖσαν ἀπόφασιν. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη
 » ἀνανεοῖ καὶ ἐπικυροῖ τὰς διαβεβαιώσεις, ἃς ἔδωκεν ἐν καιρῷ (¹)
 » εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας περὶ τοῦ
 » ζητήματος τῶν ἀρνησιδρῆσκων. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δηλοῖ πρὸς
 » τούτοις, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ληφθεῖσα ἀπόφασις
 » θέλει τοῦ λοιποῦ ἐφαρμοζέσθαι ἐπὶ πάντων ἐν γένει τῶν ἀρνη-
 » σιδρῆσκων. Φέρων, κατὰ τὸν ἑητότερον τρόπον, τὴν καθησு-
 » χαστικὴν ταύτην ἀπόφασιν εἰς γνώσιν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχό-
 » τητος, κολακεύομαι ἐλπίζων, ὅτι ἡ Σεβαστὴ ὑμῶν Αὐλὴ θὰ εὐα-
 » ρεστηθῇ νὰ ἴδῃ ἐν τούτῳ νέαν καὶ πραγματικὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ
 » Ὑψηλὴ Πύλη ἀρέσκειται νὰ μὴ προβάλλῃ ἀσκόπους δυσκολίας ἐπὶ
 » πάσης αἰτήσεως, ἥς ἡ πραγματοποιήσις φαίνεται αὐτῇ κατορθωτὴ
 » καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ παροῦσα γνωστοποίησις θέλει γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ
 » τῆς Σεβαστῆς ὑμῶν Αὐλῆς μετ' ἀληθοῦς εὐαρεσκείας. Δράττομαι
 » τῆς εὐκαιρίας κτλ. **Φουάδ.**»

Ἡ ῥητὴ αὕτη δήλωσις, προσητημένη τῷ Χάττι-Χουμαγιούν, ὅπερ ἐκδοθέν, καθ' ἃ ἐπισημότατα οἱ Τούρκοι Πληρεξούσιοι ἐδή-
 λωσαν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Παρισίων, «πρὸς ἐπικυρώσιν καὶ ἀνά-
 » πτυξιν τῆς Προάξεως τοῦ Γκιουλ-Χανέ, ἥτις πανηγυρικῶς ἐθέσπισε
 » τὸ σύστημα τῆς ἰσότητος καὶ ἐνεκαίνισε τὴν ἐποχὴν τῶν μεταπο-
 » ρυθμίσεων ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ», ἀποτελεῖ ἀναπό-
 » σπαστον μέρος τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων, ὡς ὀρίζεται ὑπὸ
 » τοῦ 9 ἄρθρου αὐτῆς, λέγοντος ὅτι «πιστοποιεῖται ἡ ἐξαιρετικὴ
 » σημασία τῆς δηλώσεως ταύτης». Ἐν τῇ Βερολινίῳ δὲ Συνθήκῃ
 » περιελήφθη ἐν ἄρθρῳ 62 ἡ ἐξῆς σχετικὴ διάταξις: «Τῆς Ὑψηλῆς
 » Πύλης ἐκφρασάσης τὴν θέλησιν, ἣν ἔχει, ὅπως διατηρήσῃ τὴν
 » ἀρχὴν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας παρέχουσα αὐτῇ τὴν εὐ-
 » ρύτεραν ἔκτασιν, τὰ συμβαλλόμενα Μέρος λαμβάνουσι σημείω-
 » σιν τῆς αὐθορμητοῦ ταύτης δηλώσεως».

Οἱ Κρυπτοχριστιανοί, καὶ δι' οἱ τοῦ Πόντου, οἵτινες, εἰς ἑκατον-
 τάδας χιλιάδων ἀνεροχόμενοι, ἐξιλαμίσθησαν κατὰ τὸ φαινόμενον μετὰ
 τὴν πτώσιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος (1461)
 πρὸς διάσωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σφαγῆς, ἔσπευσαν, εὐθύς ὡς ὁ Σουλ-

(¹) Τῷ 1843, μετὰ τὴν θανατικὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ὀβαγκήμ.

τάτος Ἀβδούλ Μετζίτ ἐξέδωκε τὸ **Τανζιμάτ**, τὸν ὀργανικὸν δηλαδὴ νόμον τὸν εἰδικῶς ἀναπτύσσοντα τὸ Χαττι - Σεριφ τοῦ Γκιουλ - Χανέ, νάποκαλύψωσι δημοσίᾳ τὴν ὡς Κρυπτοχριστιανῶν ιδιότητα αὐτῶν καὶ νά ζητήσωσι τὴν ὡς Χριστιανῶν ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, διανοσοῦσα παρὰ τὰς ἐπαγγελίας αὐτῆς, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἐπικλήσεις καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Κρυπτοχριστιανῶν, θεωροῦσα αὐτοὺς ὡς Μουσουλμάνους. Μετὰ τὸν Κοιμαϊκὸν ὄμως πόλεμον καὶ τὴν Παρισίνην Συνθήκην ἡ Πύλη ἠναγκάσθη νά δεχθῆ τὸν καταρτισμὸν ἐν Τραπεζοῦντι Ἐπιτροπῆς, ἐνώπιον τῆς ὁποίας Κρυπτοχριστιανοί, προσερχόμενοι, ἐνεγράφοντο τῇ αἰτήσει αὐτῶν ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις ὡς Χριστιανοὶ ὑπὸ Χριστιανικὰ ὀνόματα, ἀποβάλλοντες τὰ ἃ ἔφερον Μουσουλμανικά. Τότε οἱ περὶ τὴν Κρώμινην καὶ ἄλλοι ἐπανήλθον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἄλλ' αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαί, κατάπληκτοι ἐκ τῆς ἀθροῦσας προσελεύσεως τῶν Κρυπτοχριστιανῶν, **περιώρισαν τὰς ταχθεῖσας προθεσμίας προσελεύσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον ὄριον**, οὕτω δὲ οἱ πολλοὶ τῶν Κρυπτοχριστιανῶν, τῆς Ἐπιτροπῆς ἄλλως τε βραδύτατα ἐργαζομένης καὶ πράγματα παρεχούσης, δὲν κατόρθωσαν νά ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν πατριὸν θρησκείαν. Ἄλλοι αὐτῶν, οἱ τῶν μεσογείων καὶ ὀρεινῶν διαμερισμάτων, ἢ δὲν εἰδοποιήθησαν ἢ κατελήφθησαν καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῆς ληξιάσης προθεσμίας ἢ δὲν προέφθασαν, βραδύτατα εἰδοποιηθέντες, νά ἐκκινήσωσιν ἐκ τῶν χωρίων αὐτῶν. Καὶ διεμαρτυρήθησαν πάντες οὗτοι, ἀποκαλύψαντες, ὅτι καὶ βία καὶ ἀπειλαὶ ἠσκήθησαν, ἵνα μὴ προσέλθωσιν, ἀλλ' αἱ διαμαρτυρίαι, αἱ ἐπικλήσεις, τὰ παράνομα αὐτῶν δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν.

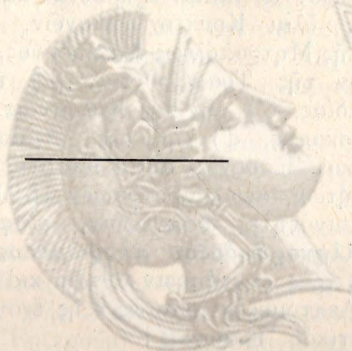
Δὲν ἀπαντῶσι Κρυπτοχριστιανοὶ ἐν Πόντῳ μόνον, ὡς ἠθέλησαν, τρόπον τινά, νά παραστήσωσιν οἱ Τοῦρκοι, ἐκεῖ μόνον συστήσαντες Ἐπιτροπὴν Ἐξεταστικὴν μετὰ τὸν Κοιμαϊκὸν πόλεμον. Ἀπαντῶσι τοιοῦτοι πολυάριθμοι, κατὰ χιλιάδας, πολλαχοῦ τῆς Τουρκίας, καὶ δὴ καθ' ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Πρόσφατον καὶ κατάφωρον ἀπόδειξιν τῆς πραγματικῆς ἀληθείας ταύτης ἔχομεν τὰ γενόμενα τῷ 1899 καὶ τῷ 1902 ἐν τῷ Ἀξ - Δάγ - Μαδέν, ὑποδιοικήσει τῆς Ὑοσγάτης τοῦ Βιλαετίου Ἀγκύρας. Ἐκεῖ χίλιοι (1000) Κρυπτοχριστιανοί, συγκροτοῦντες ἑκατὸν πενήκοντα (150) οἰκογενεῖας καὶ **Σταυριῶται** κοινῶς καλούμενοι, κατ' ἄλλους μὲν ὡς ἔχοντες σημεῖον ἀναγνωρίσεως τὸν **Σταυρόν**, κατ' ἄλλους δὲ ὡς προερχόμενοι ἐκ τοῦ χωρίου **Σταυρί(ν)** τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος, προεκήρυξαν πανηγυρικῶς τὴν ὡς Χριστιανῶν ιδιότητα αὐτῶν, ἀπέβαλον τὰ μουσουλμανικὰ αὐτῶν ὀνόματα, ἠενήθησαν νά ἐγγράψωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις ὑπὸ μουσουλμανικὰ ὀνόματα καὶ ἔστειλαν αὐτὰ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς σχολὰς τῶν τριῶν ἐνοριῶν τῆς πόλεως. Αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαί, ἐκμανεῖσαι, ἐς οὐδὲν λογιζόμεναι Συνθήκας καὶ Δηλώσεις καὶ Φιρμάνια, ἠξίωσαν νά μὴ προσέλθωσιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ οὗτοι, νά μὴ μεταβάλωσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ νά παύσωσι στέλλοντες τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς

σχολάς. Ἐκείνων ἀρνηθέντων καὶ εἰπόντων, ὅτι προτιμῶσι τοῦ Μωαμεθανισμοῦ τὸν θάνατον, αἱ Ἀρχαὶ συνέλαβον 19 προκοίτους, οὓς δεσμίους ἀπέστειλαν μετὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Οἰκονόμου Κυριλλου Καρατζᾶ εἰς τὴν ἔξοριαν καὶ εἰς τὰς φυλακάς. Παρὰ τὰς πιέσεις καὶ τὰ μαρτύρια, ἃς ὑπέστησαν οἱ πρόκοιτοι οὗτοι, ἐν τῇ ἔξορίᾳ καὶ ταῖς φυλακαῖς, ἔλεγον τραγικῶς εἰς τοὺς ἀπαισίους δημίους αὐτῶν: «Εἶμεθα Ὁρθόδοξοι Γραικοὶ (Ῥουμλὰρ) καὶ θάποθάνομεν τοιοῦτοι.»

Οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος ὁ Ε΄ καὶ Ἰωακείμ ὁ Γ΄ ἐντόνως καὶ εὐθαρσῶς διεμαρτυρήθησαν δι' ὑπομνημάτων πρὸς τὴν Πύλην καὶ τὰς Μεγάλαις Δυνάμεις, ἀλλ' οὐδὲν θετικὸν κατώρθωσαν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τοῖς ἐπισήμοις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐγγράφους πρὸς τὴν Πύλην καὶ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας ῥητῶς ἐδήλου: «Γραικοὶ ὑψηλοὶ ἐξηναγκά-
 » σθησαν διὰ τὰς τοπικὰς καὶ χρονικὰς περιστάσεις νὰ προσπορίωται
 » ὅτι εἶναι Μουσουλμάνοι, κρύφα παραμένοντες Χριστιανοί. Ἡ κραταιὰ
 » Βασιλεία, παρέχουσα πασιδηλον ἀπόδειξιν τοῦ σεβασμοῦ αὐτῆς πρὸς
 » τὴν ἀρχὴν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἀνεκλήρουξεν ἐνώπιον σύμ-
 » παντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τοῦ ὑψηλοῦ περι μεταρ-
 » ρυθμίσεων Φιρμανίου Τανζιματ τὴν τήρησιν ἐν ἀπάσῃ τῇ Αὐτο-
 » κρατορίᾳ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐπακολούθημα δὲ τῆς ὑψηλῆς ταύ-
 » τῆς ἀνακηρύξεως ὑπῆρξεν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἀληθοῦς χαρα-
 » κτήρος πάντων τῶν κρυφίων Χριστιανῶν καὶ ἡ ἀναγνώρισις
 » αὐτῶν, ἐμφανιζομένων ὡς τοιούτων, ὑπὸ τοῦ Κράτους...
 » Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων, ἀντικειμένης προ-
 » φανῶς πρὸς τὰς προηγουμένας δημοσίας προκηρύξεις τῆς κραταιᾶς
 » Βασιλείας, ἀντιπλητούσης καταφόρως πρὸς τὰς Ὑψηλὰς Αὐτο-
 » κρατικὰς διατάξεις τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Βε-
 » ρατίῳ καὶ ὅλως ἀσυμβιβάστου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας τῆς
 » συνειδήσεως τὰς ἀνακηρυχθείσας ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, τὸ Πατριαρχ-
 » εῖον, ἐκφράζον τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ λύπην καὶ μὴ δυνάμενον ἐκ
 » τῶν καθηκόντων τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς θρησκείας νάνε-
 » χθῆ τὴν σοβαρὰν ταύτην προσβολὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδή-
 » σεως τῶν πιστῶν αὐτοῦ τέκνων, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς υπάρ-
 » ξεως τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐθνότητος, παρακαλεῖ ἐντό-
 » νως τὴν Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τού-
 » τεῦθεν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς καταστάσεως ταύτης.»

Παρὰ τὰ ἐπανειλημμένα διαβήματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὰς ἐντόνους αὐτοῦ διαμαρτυρίας, οὐδὲν θετικόν, ὡς εἶπομεν, ἐπετεύχθη, διότι οἱ μὲν ὀλίγοι τοῦ Ἄκ-Δάγ-Μαδὲν Ἕλληγες Κρυπτοχριστιανοὶ ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενοι τὰ πάνδεινα, στερούμενοι *προσωπικῆς καταστάσεως*, κατ' ἀκολουθίαν μὴ δυνάμενοι νὰ συναλλαχθῶσι, νὰ κληροδοτήσωσιν ἢ κληρονομήσωσι, νὰ ταξιδεύσωσι, νὰ ἐκκλησιασθῶσι, νὰ σπουδάσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ πολλοί, οἱ πάμπολλοι, Ἕλληγες Κρυπτοχριστιανοί, ἐκ τῶν προσφάτων τούτων παιδημάτων τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν φοβούμενοι,

ἀναμένουσιν ἐναγωνίως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ Θεία Πρόνοια θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἐθνότητα, εἰς ἃς ἐν τῷ κρυπτῷ μόνον τοιμῶσι νάνηκωσι. Τοιοῦτο τὸ μέγα τῶν Κρυπτοχριστιανῶν ζήτημα, ὅπερ βεβαίως ἰδιαιτάτην θὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀφοδιῶν, μὴ ἀποκνούστων τὴν ἀναγραφὴν εἰδικῶν διατάξεων ἐν τῇ Συνθήκῃ, ἣν γράφει νῦν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τοῦ πανάγνου καὶ τιμίου αὐτοῦ αἵματος.

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΙΣΤΗΜΗ	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
Α. Α. Α.	Α. Α. Α.	Α. Α. Α.	Α. Α. Α.
Β. Β. Β.	Β. Β. Β.	Β. Β. Β.	Β. Β. Β.
Γ. Γ. Γ.	Γ. Γ. Γ.	Γ. Γ. Γ.	Γ. Γ. Γ.
Δ. Δ. Δ.	Δ. Δ. Δ.	Δ. Δ. Δ.	Δ. Δ. Δ.
Ε. Ε. Ε.	Ε. Ε. Ε.	Ε. Ε. Ε.	Ε. Ε. Ε.
ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ.	ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ.	ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ.	ΣΤ. ΣΤ. ΣΤ.
Ζ. Ζ. Ζ.	Ζ. Ζ. Ζ.	Ζ. Ζ. Ζ.	Ζ. Ζ. Ζ.
Η. Η. Η.	Η. Η. Η.	Η. Η. Η.	Η. Η. Η.
Θ. Θ. Θ.	Θ. Θ. Θ.	Θ. Θ. Θ.	Θ. Θ. Θ.
Κ. Κ. Κ.	Κ. Κ. Κ.	Κ. Κ. Κ.	Κ. Κ. Κ.
Λ. Λ. Λ.	Λ. Λ. Λ.	Λ. Λ. Λ.	Λ. Λ. Λ.
Μ. Μ. Μ.	Μ. Μ. Μ.	Μ. Μ. Μ.	Μ. Μ. Μ.
Ν. Ν. Ν.	Ν. Ν. Ν.	Ν. Ν. Ν.	Ν. Ν. Ν.
Ξ. Ξ. Ξ.	Ξ. Ξ. Ξ.	Ξ. Ξ. Ξ.	Ξ. Ξ. Ξ.
Ο. Ο. Ο.	Ο. Ο. Ο.	Ο. Ο. Ο.	Ο. Ο. Ο.
Π. Π. Π.	Π. Π. Π.	Π. Π. Π.	Π. Π. Π.
Ρ. Ρ. Ρ.	Ρ. Ρ. Ρ.	Ρ. Ρ. Ρ.	Ρ. Ρ. Ρ.
Σ. Σ. Σ.	Σ. Σ. Σ.	Σ. Σ. Σ.	Σ. Σ. Σ.
Τ. Τ. Τ.	Τ. Τ. Τ.	Τ. Τ. Τ.	Τ. Τ. Τ.
Υ. Υ. Υ.	Υ. Υ. Υ.	Υ. Υ. Υ.	Υ. Υ. Υ.
Φ. Φ. Φ.	Φ. Φ. Φ.	Φ. Φ. Φ.	Φ. Φ. Φ.
Χ. Χ. Χ.	Χ. Χ. Χ.	Χ. Χ. Χ.	Χ. Χ. Χ.
Ψ. Ψ. Ψ.	Ψ. Ψ. Ψ.	Ψ. Ψ. Ψ.	Ψ. Ψ. Ψ.
Ω. Ω. Ω.	Ω. Ω. Ω.	Ω. Ω. Ω.	Ω. Ω. Ω.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

Ὁ Πόντος, περιλαμβάνων ἄλλοτε πλείστας, ἐκλιπούσας νῦν, Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπὰς, ὧν τὰ ὀνόματα, μαρτυροῦντα ὁποῖος ἄλλοτε ἦτο ὁ Ἑλληνορθόδοξος ὄγκος τοῦ πληθυσμοῦ, διαλαλοῦσι πὺ ἐγένοντο ἀθροώτερον αἱ βίαιαι ἐξωμοσίαι καὶ πὺ πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσι χιλιάδες ὅλαι Κοινοχριστιανῶν, περιλαμβάνει σήμερον, πλὴν τμήματος τῆς Μητροπόλεως Χαλκηδόνος, ἕξ Μητροπολιτικὰς Ἐπαρχίας· α') τὴν τῆς Τραπεζοῦντος, β') τὴν τῆς Ῥοδοπόλεως, γ') τὴν τῆς Χαλδίας, δ') τὴν τῆς Κολωνείας, ε') τὴν τῆς Νεοκαισαρείας μετ' Ἐπισκοπῆς, ς') τὴν τῆς Ἀμασειᾶς μετ' Ἐπισκοπῆς. Αἱ Μητροπολιτικαὶ Ἐπαρχίαι αὗται ἀπαρτίζονται ἕξ 767 Ἑλληνορθόδοξων Κοινοτήτων, περιλαμβανουσῶν 1519 Ἐκκλησίας μετὰ 1741 Ἱερέων. Αἱ Κοινοότητες δαπανῶσιν, εἰσφέροντος τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνορθόδοξου πληρώματος, 1,340,095 δραχμὰς χρυσᾶς κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς Κοινοτικῶν Σχολῶν. Δεπτομερέστερον ὡς ἐξῆς ἔχουσι τὰ τῶν Κοινοτήτων κατ' Ἐκκλησιαστικὰς Ἐπαρχίας :

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ	ΙΕΡΕΙΣ	ΔΑΠΑΝΑΙ ΕΙΣ ΠΙΡΑΣ ΧΡΥΣΑΣ
Ἀμασειᾶς	281	511	620	17,190
Ῥοδοπόλεως	46	80	104	2,700
Χαλδίας	119	248	300	11,400
Τραπεζοῦντος	76	258	174	12,500
Κολωνείας	95	122	143	4,475
Νεοκαισαρείας	150	300	400	10,000
Ὅλικὰ	767	1,519	1,741	58,265

Ἐν τοῖς ἄνω ἀριθμοῖς δὲν περιλαμβάνονται δυστυχῶς κινηταὶ ἢ ἐν βράχοις ἀνεσκαμμένοι ἐκκλησιαὶ λειτουργοῦσαι ἐν ἀποκέντροις ὄρεινοις συνοικισμοῖς, ὅπου ἐξακολουθοῦσιν ἐτι ὑπὸ τὸ σκίόφως τῆς σελήνης ἢ ὑπὸ τὸ σκότος τῶν μαύρων νυκτῶν νὰ προσέχονται οἱ Ἑλληνορθόδοξοι καὶ οἱ Κρυπτοχριστιανοί, τῶν χριστιανοπαίδων ἐπικαλουμένων πάντοτε τὴν Σελήνην, «φέγγουσιν αὐτοὺς βαίοντας, ἵνα μάθωσι γράμματα, τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα». Ἐν ταῖς ὁροσειραῖς καὶ ταῖς δευράσι τοῦ Θέματος (Βιλαετίου) Σεβαστείας, τοῦ Μεσογαλδίου τοῦ Θέματος Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ Θέματος Κασταμονῆς, ὁ ἱερεὺς, ἀπλοῖκός χωρικός, μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐν κινήτῃ ἢ ἐν ἀνεσκαμμένῃ εἰς ἀποκρύφους βράχους ἐκκλησία, πολλάκις δὲ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, διδάσκει εἰς τοὺς Ἑλληνοπαῖδας τὰ πρώτα γράμματα. Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας, αἱ μεγάλα ἀποστάσεις, ἡ ἔλλειψις συγκοινωνιῶν, τὸ ἀδιάβατον καὶ ἀπόρημον πλείστων συνοικισμῶν καθιστῶσι δυσχερῆ, δυσχερεστάτην τὴν δημογραφικὴν διακρίβωσιν, πληθυσμοὶ δὲ ὀλόκληροι διαφεύγουσι τὴν ἔρειναν καὶ τὴν παρατήρησιν τῶν πολλῶν, καὶ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχόν, αἵτινες ἀληθῶς ἐλέγχονται ἥκιστα μεριμνῶσαι περὶ σπουδαιοτάτου ζητήματος, οὗ ἢ διεκκρίνεισι πλείστα θὰ ἔφερεν εἰς φῶς.

Ἄλλα καὶ πολλὰ Μοναὶ ἱερομονάχων καὶ καλογραῖων ἀπαντῶσιν ἐν τῷ Πόντῳ, ἐξαρτωμένα ἀπὸ τοῦ οἴκειου Μητροπολίτου, πλὴν τῶν λεγομένων **Σταυροπηγιακῶν**, ἐξαρτωμένων ἀπὸ τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου, καὶ τινῶν ἄλλων, ἐξαρτωμένων ἀπὸ Μητροπολιτῶν μὴ περιλαμβανομένων ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Διοικήσει τοῦ Πόντου, ὡς τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μονῆς τῆς Χουτουράς ὑπαγομένης τῷ Μητροπολίτῃ Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ). Σταυροπηγιακαὶ ἐν τῷ Πόντῳ Μοναὶ εἰσὶ τρεῖς, αἱ ἐξῆς, περὶ ὧν διὰ μακρῶν ἔγραψεν ὁ διαπρεπὴς λόγιος καὶ πολιτικός κ. Κ. Παπαμχαλόπουλος ἐν τῇ «Περιηγήσει Πόντου»: α') **Ἡ Μονὴ Σουμελά**, τιμωμένη εἰς ἀνάμνησιν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ κειμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Μελά εἰς ὕψος 1320 μέτρων καὶ ἀπόστασιν δέκα ὥρων ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἰδρῦθη τῷ 386 μ. Χ., ἐπὶ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἱερομονάχων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου, κομισάντων ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τι ἐπὶ τοῦ ὄρους Μελά σπήλαιον, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἡ Μονή, εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἣν εἶχε παρ' ἑαυτῷ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς ἐν Θήβαις. β') **Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Περιστεριώτα**, ἐπὶ βράχῳ ὑψηλοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ ὥρων ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἰδρῦθη τῷ 752 μ. Χ., ἐπεσκευάσθη δέ, ἐμεγεθύνθη καὶ ἀνεκαινίσθη λαμπρότατα ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν. γ') **Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος**, ἐν μέσῳ δασῶν καὶ ἐπὶ βράχῳ ὑψηλοῦ, ἰδρῦθεισα τῷ 270 μ. Χ. Ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου, ὅστις ἐπεσκεύασε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μελά.

Αἱ Μοναὶ αὗται, ἔχουσαι πολυτίμους, παναρχαίας, βιβλιοθή-

κας, οὐ μόνον ἐγένοντο καταφύγιον τῶν διωκομένων ὑπὸ ποι-
κίλας περιστάσεις Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἐμβιωτήρια γραμμάτων
καὶ ἐπιστημῶν, ἕξ ὧν πολλοὶ διεχύθησαν λόγιοι καὶ διαπρεπεῖς
κληρικοὶ, ἐν οἷς καὶ Πατριάρχαι. Κατὰ τοὺς ἀπαισίους τῆς δουλείας
χρόνους αἱ Μοναὶ αὐταί, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς
χώρας, διατήρησαν ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς Παιδείας, τῆς Θρησκείας
καὶ τῆς Ἐθνότητος, ἣτις, ὑπ' αὐτῶν διασωθεῖσα, διέσωσεν ὅσα
κατώφθωσε νὰ περισφύσῃ ἐκ τῶν εἰσρεουσῶν φρικτῶν ἐπιρροῶν,
ἀναρριπίζουσα διαρκῶς τὸ ἐθνικὸν ζῶπυρον καὶ διαπαιδαγωγούσα
τὰ παράμυλλα λείψανα τοῦ συντριβέντος καὶ μειωθέντος ἐκ τῶν
βιαιῶν ἐξωμοσιῶν ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ. Ἐκεῖ συρρέουσι 4,100
Ἑλληνας, γενόμενοι Διαμαρτυρόμενοι, ἵνα ἀποφύγωσι δεινὰς κατα-
διώξεις, καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τῆς κατακτίσεως μέχρι τῆς σήμερον, βαρ-
βαρικὰς φέροντες περιβολὰς, ἀθρόοι συνωθοῦνται κατὰ τὰς νύκτας,
ἄφωνοι καὶ δακρύβρεκτοι, *ἄνδρες σαρικοφόροι καὶ γυναῖκες τσαρ-
τσάφια περιβεβλημεναι, Κρυπτοχριστιανοὶ πάντες*, ἵνα ἀσπα-
σθῶσι τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ ἵνα ἐναγώνιον ἀπευθύνωσι τὴν ἐρώτη-
σιν πότε θὰ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καθ' ὃ ἄφοβοι θὰ
διαλαλήσωσιν, ὅτι Ἕλληνας Ἑλλήνων ἀπόγονοί εἰσι. Καὶ αἱ ἁγίαι
εἰκόνας μετὰ τῆς Παναγίας, ἐπαναλαμβάνουσαι ὅσα ἕξ οὐρανοῦ διὰ
στομάτος ἀγγέλου διελαλήθησαν, διαρκούσης τῆς τελευταίας λειτουρ-
γίας ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀπαντῶσι δακρύνουσαι :

«πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι ἴδικά σας εἶναι»,
προλέγουσαι ἐπιμόνως, ὡς καὶ ἄλλοτε, ὅτι «ὁ Χριστός, ὅταν
γίνῃ ὁ τελευταῖος δεινὸς πόλεμος, θὰ πάρῃ τὸν Γιαννάκη, τὰ γγονάκι
τοῦ Κωνσταντῆ, καί, ἀφ' οὗ τελειώσῃ ἡ λειτουργία, «θὰ τὸν κορω-
νίσῃ με τ' ἀμάραντο στεφάνι ἕς τὴν ἁγία Σοφία». «Χαρὰ ἕς τον.»
Τότε «οἱ Ἄγγελοι θὰ πετοῦν ἕς τὸν Οὐρανὸ πού θὰ φαίνεται ἐπὶ
εἴκοσι πέντε μέραις ἕνας χρυσὸς σταυρός.»

ΣΗΜ.—Ἐκλιποῦσαι Ἐπισκοπαὶ εἰσὶν: ἐν τῷ Θέματι Σεβαστείας ἡ Σεβα-
στειας, ἡ Σεβαστοπούλεως, ἡ Σατάλων, ἡ Βηρίσσης, ἡ Ἰβόρων, ἡ Ἀνδρά-
πων, ἡ Ζαλίχου, ἡ Ζήλων, ἡ Κομάνων, ἡ Ἀλύας, ἡ Ἐδνίκου, ἡ ΥΨΗΛΟΥ
ἢ ΥΨΗΛΩΝ· ἐν τῷ Θέματι Κασταμονῆς (Παφλαγονίας) ἡ Γαγγρῶν, ἡ Ἰουνου-
πόλεως, ἡ Δαδύβρων, ἡ Σωρῶν ἢ Ἀμάστριδος, ἡ Κλανδιουπόλεως, ἡ
Προυσιᾶδος, ἡ Τίου, ἡ Κρατείας· ἐν τῷ Θέματι Τραπεζοῦντος ἡ Κερασούν-
τος, ἡ Κομάνων, ἡ Ριζαίου, ἡ Φασιανῆς, ἡ Βιζάνων, ἡ Λαζίας κλπ. Τὸ
ἀπὸ Καρασού μέχρι Ζουγκουλδάκ τμήμα τῆς Μητροπολιτικῆς ἐπορχίας Χαλ-
κηδόνος, ὅπερ ἀνήκει φυσικῶς καὶ διοικητικῶς μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν Πόντον,
ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ἡρακλείας τῆς Ὀνωριάδος.

Ο ΚΑΥΚΑΣΟΣ, Η ΚΟΛΧΙΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΑΤΕΙΑ

Πρῶτος Ἕλλην ἐμφανίζεται ἐν τῷ Καυκάσῳ ὁ Προμηθεύς, ὅστις ἐπὶ τριάκοντα ἔτη κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον διετέλει δεσμώτης ἐπὶ τοῦ **Σιροβίλου**, διακλαδώσεως τοῦ Καυκάσου κειμένης μεταξὺ τῶν ποταμῶν Φάσιδος (νῦν Ριόν) καὶ Ἀκάμμιος (νῦν Τσορόχ), καθ' ἃ γράφει ὁ Ἀρριανός. Ἄλλος Ἕλλην ἐπιφαίνεται ὁ **Φοῖξος**, υἱὸς τοῦ ἐξ Ὁρχομενοῦ Ἀθάμαντος, ὅστις, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Βασιλέως τῆς Κολχίδος Αἰήτου Χαλκιοπην, ἀπέκτησε τέσσαρας υἱοὺς τὸν Ἄργον, τὸν Φρόντιν, τὸν Μέλαντα καὶ τὸν Κυδίωρον. Μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ **Ἀργοναῦται**, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσωνος, ὅστις, ἀναμνησκόμενος οἰκείων καὶ πατρῶν ἑδαφῶν, σπεύδει ἐπὶ τὴν Κολχίδα, ὡς ἀδιασείστος ὑποστηρίζει ἡ Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη μὴ θεωροῦσα μυθικὴν, ἀλλὰ **πραγματικὴν**, τὴν Ἀργοναυτικὴν Ἐκστρατείαν, ἵνα στενωτέρον συνδέσῃ τὴν κοιτίδα ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἵνα ἀποκαθάρῃ τὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ θαλασσίας ὁδοὺς τῶν λυμαινομένων αὐτὰς πειρατῶν, ἐπιτελῶν ἐν τῷ Εὐξείνῳ ὅτι ὁ Μίνως ἐπετέλεσεν ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ ταῖς Κυκλάσι νήσοις. Μετὰ τὴν Ἀργοναυτικὴν Ἐκστρατείαν ὁ **Ἡρακλῆς**, ἐπανερχόμενος εἰς Κολχίδα, ἀπελευθεροῖ τὸν Προμηθεά, πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ δὲ πολέμου πολλοὶ **Ἀχαιοί**, ἐξωθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων, καταφεύγουσιν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Καυκάσου, κατὰ τὸν ἀρχαῖον Τορικόν, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν σημερινὴν πόλιν Γελεντζούλ. Οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν ΠρωτοἼλληνες, Κόλχοι, καὶ Ἕλληνες, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πάτριον γῆν, συναντῶνται, συνεργίζονται, ἰδρύουσι πολυπληθεῖς συνοικισμοὺς καὶ ἀποιίας καθ' ὅλην τὴν μέχρι Ταυρίδος παραλίαν τοῦ Εὐξείνου καὶ τὴν ὑπερκειμένην μεσόγειον χώραν.

Σοφεία πόλεων Ἑλληνίδων καλύπτει ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων τὸν Καύκασον καὶ τὴν μέχρι Ταυρίδος παραλίαν. **ΕΝ Τῷ ΚΙΜΜΕΡΙΚῷ ΒΟΣΠΟΡῷ**. ἵνα ἐκστῆεν ἀρξόμεθα, διακρίνονται αἱ πόλεις **Φαναγόρεια** (Σένναγια σήμερον), **Ἀπατοῦρον**, **Ἐρμώνασσα** ἐπὶ νησίδος, κατὰ τὴν σημερινὴν θέσιν Ματοίγα, **Κῆποι** (Κεμπίλ), **Σιρατόκλεια**, **Ἀχίλλειον**, **Κιμέριον** καὶ **Κερβέρειον**, **Σάτυρα**, **Κυνοσάργεια**, **Κοροκονδάμη**. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ Τῶν ΣΙΝΔΩΝ** ἀπαντῶσιν αἱ πόλεις **Σινδικὸς Διμῆν** (νῦν λιμὴν τοῦ ποταμοῦ Κουμπάν), **Γοργιπία**

(Ἀνάπα σήμερον), Ἐβοράκη, Βάτα, Ἴερὸς Λιμὴν (Νοβοροφωσική νῦν). **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΤΟΡΕΑΤΩΝ** ἀναφέρονται αἱ πόλεις **Πάργαι**, **Τορικὸς** (νῦν Γελεντζούκ), **Τορρατική Ἔγκρα**. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ** σημειοῦνται αἱ πόλεις **Ἀχαῖα** ἢ **Ἀχαιοὺς** (Κιζιάζαψε σήμερον) τοῦ παρ' αὐτὴν ποταμοῦ **Ἀχαιοῦ** ὀνομαζομένου νῦν **Σάχε**, **Κερκετία**, ἐξ ἧς καὶ ἡ περίξ χωρὰ εἰς μῆκος 850 σταδίων **Κερκετία** ὀνομάσθη, παρ' ἣν καὶ ὁ τῆς **Κερκετίδος** κόλπος, **Ταζός**, **Ἀργία** (Τουαπσέ νῦν), ἐξ ἧς καὶ οἱ περίοικοι **Ἄγροι** ἀπεκλήθησαν. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΖΗΚΧΩΝ ἢ ΖΥΓΙΩΝ** ἀναφαίνονται ἡ **Ζυγόπολις** ἢ **Παλαῖα Ἀχαῖα** καὶ ἡ **Ἀμψαλις**. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΗΝΙΟΧΩΝ**, περιλαμβανούσῃ ἐδάφῃ 1000 σταδίων, ἀπαντῶσιν αἱ πόλεις **Μασσαετική** (νῦν Λόουπε), **Νίσις** (Σότζα), **Νιτική** ἢ **Τριγλίτις**, **Ἀβασκος** (Ἄδλερ σήμερον), παρ' ἣν ὁμώνυμος ποταμὸς, ἐξ οὗ οἱ **Ἀβασκοὶ** (Ἀβασγοί, Ἀπαζοὶ) ἔλαβον τὸ ὄνομα. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΑΒΑΣΓΩΝ** σημειοῦνται αἱ πόλεις **Γάγγραι**, **Οἰνάνθεια** (Τουαπσέ), **Πινοῦς** (νῦν Πιτζούντα), **Λυχνία** (Ζουφού), **Ἀνακούφη** (Ἀνακόπια), παρ' ἣν τὸ Μοναστήριον Σίμωνος Καναίτου, ἐπικαλούμενον «**Νέος Ἄθως**», **Κύνκος**, **Τραχεῖα**. **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΚΟΡΑΞΩΝ ΚΑΙ ΑΨΙΩΝ** ἀπαντῶσιν αἱ πόλεις **Κρατερόν Τεῖχος**, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ παρακειμένου τείχους ἀνεγεροθέντος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀποτροπὴν ἐπιδρομῶν, **Διοσκουριάς** (Σοχοῦμ καλέ), **Σεβαστούπολις**, **Τυνδαρίς** (νῦν Δράνδα). **ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΩΝ ΚΟΛΧΩΝ** (Μαυράλων ἢ Μιγγρελῶν) ἀναφαίνονται αἱ πόλεις **Σιγάνειον**, **Νεάπολις**, **Ἡράκλεια** (Ἀνάκλια σήμερον), **Πέδιον** (Πέδια), **Φᾶσις** (Πότι), **Πέτρα** (Τσηγῆς-δζήρη), **Βαθύς Λιμὴν** (Βατούφ), **Αἶα**, (Νακαλαζέβη σήμερον), **Κυταῖς** (Κουταῖς νῦν). **ΕΝ Τῷ ΕΣΩΤΕΡΙΚῷ** ἀπαντῶσιν αἱ πόλεις **Τύνηος**, **Τυνηίς**, **Πυνηίς**, **Πένιος**, **Τάρα**, **Φριξούπολις** (Σουράμ σήμερον), **Βασνάρη**, **Ἀσκανία** (Ἀσκάνα νῦν).

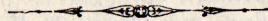
Ὅθι μόνον δὲ αἱ πόλεις αὗται μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀγνοουμένων ἢ μὴ σημειουμένων, ἀλλὰ καὶ ναοὶ Ἑλληνικοί, ὧν πού καὶ που σώζονται πλάκες ἢ καὶ ἐρεῖπια, μαρτυροῦσι τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐμφάνισιν. Ὀνομαστότεροι ναοὶ ἀναφέρονται ὁ τοῦ **Ἄρεως**, ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Φριξοῦ παρὰ τὴν Σύβαριν ἐν τῇ Κολχικῇ, ὁ τῆς **Ἀρτέμιδος**, ἐν τῇ πόλει Φάσιδι, ὁ τῆς **Ἀφροδίτης** ἐν τῷ Ἀπατούφ, ὁ τοῦ **Ἀχιλλέως** ἀνατολικῶς τῆς Μαιώτιδος λίμνης, ὁ τῆς **Ἐκάτης** ἐν τῇ Κολχίδι, ὁ τῆς **Δευκοθέας** ἐν τῇ Μοσχικῇ, ὁ τοῦ **Ἥλιου** ἐν τῇ Κολχικῇ, οἱ τοῦ **Φριξοῦ** ἐν τῇ πόλει Φάσιδι καὶ ἐν τοῖς συνόροις Κολχίδος καὶ Ἰβηρίας, οἱ τοῦ **Ἰάσωνος** πολυπληθεῖς, ἀπαντῶντες καθ' ἅπαντα τον Καύκασον, ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, λαβούσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὡς εἵπομεν, ἐκ Θεσσαλῶν Ἀρμενίων, ὧν ἠγεῖτο ὁμώνυμος ἦρωας, συμπολεμιστῆς τοῦ Ἰάσωνος. Μακεδόνες, Μιλήσιοι, Πόντιοι, Ἴωνες, Αἰολεῖς, Λωριεῖς, πάντες συνεισέφερον πρὸς προσαγωγὴν τῶν χωρῶν τούτων, ἀποδίδοντες φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς αὐτάς, κοιτίδα Πρωτοελληνικῆν, Ἑλληνικῆν καὶ Ἑλληνιστικῆν, ἐξ ἧς οἱ Ἕλληνες ὠρμήθησαν μεγάλα

καὶ θαυμαστά ἐπιτελοῦντες, διότι, ὡς γράφει Γερμανὸς συγγραφεὺς, οἱ Ἕλληνες δὲν ἔκρουσαν τὰς γνώσεις αὐτῶν ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ, εἰς τὴν πρόδον τῶν ἔθνων καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποβλέποντες, διέδωκαν τὴν παιδείαν, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, ἀπεκάλυψαν τοὺς κανόνας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὠραίου, διέπλασαν νέον κόσμον, τὸν κόσμον τὸν Ἑλληνικόν. Ἡ Ἑλληνικὴ ἀπέβη διεθνὴς γλῶσσα, ἐκ τοῦ Πόντου δὲ καὶ τοῦ Κανκάσου ἐκχυθεῖσα ἐπὶ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Πάρθους διέπλασε καὶ ἀνέπλασε τὰς ἀνεπτυγμένας τάξεις, αἵτινες, καλοῦσαι Ἑλληνας φιλοσόφους καὶ ποιητάς, ἐμορφοῦντο καὶ διαπαιδαγωγοῦντο ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γνώσεως καὶ ποιήσεως τὰς ἀπαρμιλλοὺς ἐμπνεύσει. Ἐν τῇ Περσικῇ Αὐλῇ ἐδίδοντο Ἑλληνιστὶ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου τὰ δράματα καὶ ἐν τῇ Αὐλῇ τῶν Πάρθων Βασιλέων ὁ Τραλλιανὸς ὑποκριτὴς Ἰάσων τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν λογίων προὐκάλει. «Περσῶν καὶ Σουσιανῶν καὶ Γεδρωσίων παῖδες τὰς Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους τραγωδίας ἤδον», ὡς γράφει ὁ Κ. Παπαροηγόπουλος. Ὁ Λαοισαῖος Πολύκλειτος, τῇ ἐντολῇ τοῦ Σελεύκου τοῦ Α' καὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Α', μελετᾷ τὴν ἔνωσην διὰ διώρυγος τῆς Κασπίας θαλάσσης μετὰ τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου, ἀλλὰ περιπλοκαὶ καὶ ἐπιπλοκαὶ ποικίλαι, καὶ δὴ τῶν Ῥωμαίων ἢ ἐμφάνισις, ματαιοῦσι τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον. Τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀνεύματος διαδέχονται ἀγῶνες αἱματηροί, ὁ δὲ Μιθριδάτης, ὁ ὕστατος Ἕλληνων κατὰ Ῥωμαίων πρόμαχος, ἐκ τῆς Κολχίδος, τοῦ Κανκάσου καὶ τῆς Περσείας ἀντλεῖ τὰς ἀπαιτουμένας δυνάμεις πρὸς συμπλήρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν φαλάγγων.

Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ἑλληνιστικὴ διάπλασις τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν προλεαίνει καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διακρινομένων τῶν Ποντίων καὶ τῶν Καππαδοκῶν Χριστιανῶν, εἰσάγεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος ἐν τῇ Κολχίδι καὶ τῇ Ἀβασγίᾳ, ἃς ἐπισκέπτονται οἱ Ἀπόστολοι Ἀνδρέας, Σίμων ὁ Κανανίτης καὶ πιθανότατα ὁ Πέτρος. Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν, εἰς Κολχίδα καὶ εἰς τὸν Καύκασον καταφεύγουσι πλεῖστοι ὁμολογηταὶ καὶ κατηχηταί, ἐν οἷς οἱ ἄγιοι Φίρμος, Ἔρωσ, Κυριακὸς, Φορνάκιος, Ὁρέντιος, Φιρμῖνος καὶ Λογγίνος, ὧν ἡ μνήμη, πολλὰ παθόντων, ἐορτάζεται τῇ 25 Ἰουνίου. Ἀπὸ τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος ἀπαντᾷσι Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι ἐν Λαζία, ἐν Ῥιζοῦντι, ἐν Ἀβασγίᾳ, ἧς ἐπισκοπικὴ ἔδρα, ἀρχιεπισκοπικὴ βραδύτερον γενομένη, φέρεται ἢ Πιτυοῦς. Ὁ Ἐπίσκοπος Πιτυοῦντος Στρατόφιλος μετέσχε τῷ 325 τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἧς, ὡς γνωστόν, αἱ συζητήσεις ἐγένοντο Ἑλληνιστὶ, μεταφρασθέντος τοῦ ἐν Λατινικῇ γλώσσῃ ἐκφωνηθέντος ἑναρχηρίου λόγου τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἵνα γίνῃ καταληπτός, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἰβηρίας Μηριάν (265—342) καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἀσπάζονται τὸν Χριστιανισμὸν, διδάξασθαι αὐτὸν τῆς ἐκ Καππαδοκίας καταγομένης

καὶ συμμαχῆται τῶν Ἑλλήνων, ἀποτελέσαντες μέχρι αὐτῆς τῆς πτώσεως τῆς Τραπεζούντος ἀναπόσπαστα τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπὸ τὴν πυκνὴν ὁμίχλην τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ῥώσων ἀπέβαλον τὴν πάτριον θρησκείαν, πρεσβεύοντες μὲν σήμερον ἀνάμικτόν τι Χριστιανομωαμεθανικὸν θρησκευμα, διατηροῦντες δὲ ζωηρὰν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἔθνικὴν συνείδησιν. Ἀγωνισθέντες κατὰ τῆς Ἰβηρίας (Γεωργίας), ἣτις ἐπεζήτησε, πεσοῦσῶν τῶν Ἑλληνικῶν Αὐτοκρατοριῶν, νὰ ἀντικαταστήσῃ ταύτας παρ' αὐτοῖς, ἀγωνισθέντες κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀγωνισθέντες κατὰ τῆς Ἀπολυταρχικῆς Ῥωσίας καὶ ἀγωνιζόμενοι νῦν κατὰ τῆς Κοινοπολιτικῆς Ῥωσίας, ἐπιδιώκουσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ἔχοντες ἐν νῶ στενὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνεργασίαν καὶ κοινοπραγίαν, καθ' ἃ φύλαρχοι Κιρκάσιοι, Ἀβασγοί, Ὀσοῆται, Λαζοὶ διαλαλοῦσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ἣς μετὰ εἰλικρινεστάτης χαρᾶς οἱ Ἕλληνες πάντες ἐχαιρέτισαν τὴν ἀπελευθέρωσιν, ζωηρότατα διατηροῦνται αἱ συμπάθειαι πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, πολλὰ ἄλλοτε ὑπὲρ αὐτῆς πράξαντα καὶ στενωῶς μετ' αὐτῆς συνδεθέντα. Οἱ κατὰ καιροὺς Βασιλεῖς τῆς Ἰβηρίας, διοριζόμενοι Κουροπολάται τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, ἐξαρτώμενοι συχνότατα ἀπ' αὐτῆς, συμμαχοῦντες καὶ συμπολεμοῦντες, πάντοτε εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἐν κινδύνοις κατέφευγον καὶ ἐκεῖθεν ἀπεξεδέχοντο τὴν ἀντίληψιν. Τελευταίως ἔτι, τῷ 1810, εἰς τὸν Πόντον, δουλεύοντα ὑπὸ τοὺς Τούρκους, καταφεύγει τῆς Ἱμερητίας ὁ Βασιλεὺς Σολομὸν ὁ Β' ζήσας καὶ ἀποθάνων ἐν Τραπεζοῦντι, ταφεὶς δὲ τῇ 6 Φεβρουαρίου 1815 ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, τῆς νῦν Μητροπόλεως εἰς τὸν Πόντον καὶ ἡ Βασίλισσα Σοφία τῆς Γουρίας καταφεύγει τῷ 1828, φεύγουσα τῶν Ῥώσων τὴν δούλωσιν, φιλοξενεῖται δὲ ἐν Οἰνῇ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Νεοκαισαρείας Κυρίλλου, ὅστις καὶ θάπτει εὐσεβῶς αὐτὴν, ἀποθανοῦσαν τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1829, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἡ ἀπαντῶσα σωρεία λέξεων Ἑλληνικῶν, τὰ ἐν λίθοις μνημεῖα, πλάκες ἐνεπίγραφοι, παραδόσεις, ἥθη, ἔθιμα, ναοί, τὰ πάντα διαπιστοῦσιν ὅποια ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις διέλαμψεν Ἑλληνικὴ δύναμις μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων.

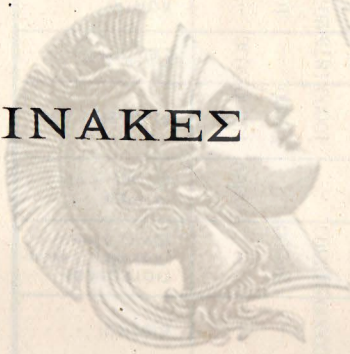
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ & ΧΑΡΙΤΑΡΧΩΝ

ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ ΒΙΛΑΕΤΙΑ ΦΥΛΑΞ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ
ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ
(1904-1911) Μ. Χ.)

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ	ΧΑΡΙΤΑΡΧΩΝ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ & ΧΑΡΙΤΑΡΧΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΠΟΝΤΟΣ	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	(1904-1911) Μ. Χ.)	ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ	ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΠΟΝΤΟΣ	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	(1904-1911) Μ. Χ.)	ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ	ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΠΟΝΤΟΣ	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	(1904-1911) Μ. Χ.)	ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ	ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΠΟΝΤΟΣ	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	(1904-1911) Μ. Χ.)	ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ	ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΠΟΝΤΟΣ	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΗ	ΤΡΑΠΕΖΟΥΤΟΣ	(1904-1911) Μ. Χ.)	ΤΗΝ ΠΑΝΥΜΕΝΙΑ	ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΦΥΛΑΞ	ΠΙΝΑΞ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ
(1204-1461 Μ. Χ.)

ΠΙΝΑΞ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΤΩΝ ΒΙΛΑΕΤΙΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ, ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ & ΚΑΣΤΑΜΟΝΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΠΟΝΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΒΙΛΑΕΤΙΑ & ΦΥΛΛΑΣ

ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΕΛΛΗΝΕΣ	ΑΖΟΙ	ΣΑΝΝΟΙ	ΜΕΣΟΧΑΛΔΗΝΟΙ	ΕΡΥΘΙΝΟΙ (Κηζήνη-Μπάς)	ΚΟΧΟΙ (Μιγγελάοι)	ΒΙΘΥΝΟΙ	ΓΙΟΥΡΓΟΚΟΙ (Χαλβήδες, Παφλα- γόνες, Ανάοι)	ΙΒΗΡΕΣ (Τεργιλιανοί)	ΚΙΡΚΑΣΙΟΙ	ΑΘΙΓΓΑΝΟΙ	ΚΟΠΤΑΙ	ΑΡΜΕΝΙΟΙ	ΞΕΝΟΙ	ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ	ΑΦΣΑΡΟΙ (Τσάβουρ ή Κατ- σαζόκσι)	ΤΟΥΚΟΜΑΝΟΙ (Τζοκίηνοι)	ΤΟΥΡΚΟΙ καὶ ΘΩΜΑΝΟΙ	ΤΑΤΑΡΟΙ	ΟΛΙΚΑ ΚΑΤΑ ΒΙΛΑΕΤΙΑ
Τραπεζούντος	404633	120000	180000	80000	—	50000	—	55000	79000	5000	—	46500	300	400	—	—	—	188521	—	1209354
Σεβαστείας...	180000	—	—	—	279834	60000	—	86000	70000	—	40	170433	400	400	25000	15000	150433	20000	1057900	
Κασταμονής...	134919	—	123955	—	—	100510	200000	240500	40000	1875	2079	2617	500	1300	—	—	—	112915	—	961200
ΟΛΙΚΑ κατὰ φύλλας.....	719562	120000	303955	80000	279834	210510	200000	326500	189000	6375	2479	219580	1200	2100	25000	15000	451869	20000	3228454	

ՀՅՈՒՄԱՆ
ԶՈՒՄՈՒ

ՀՅՈՒՄԱՆԱԲԱՏԱԿԱՆ ԶԱՄԻ ԶՆՈՒՄԱՆ ԵՎ ՏՐԱՆՍԿՐԻՍՏԱԿԱՆ ԶՈՒՄՈՒՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԵՎ ԱՆՏՆԱԿԱՆ ԿՐԻՄ

ԱՊՐԵՆ ԿՈՒՄԻ
ԶՈՒՄՈՒՆԵՐԻ
(X.M.1941-1951)

ԱՐԿԻ ԱՆՏՆԱԿԱՆ	ԿՐԻՄ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ
ԱՐԿԻ ԱՆՏՆԱԿԱՆ	ԿՐԻՄ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ
ԱՐԿԻ ԱՆՏՆԱԿԱՆ	ԿՐԻՄ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ
ԱՐԿԻ ԱՆՏՆԱԿԱՆ	ԿՐԻՄ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ	ԿՐԻՄ ԶՈՒՄՈՒ

ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ΠΙΝΑΞ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ
ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΒΙΛΑΕΤΙΩΝ

ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ, ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΑΜΟΝΗΣ

ΒΙΛΑΕΤΙΑ	ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ			ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ			ΑΡΜΕΝΙΟΙ			ΟΛΙΚΑ ΚΑΤΑ ΒΙΛΑΕΤΙΑ		
	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΙΔΑΣΚΑΛ.	ΜΑΘΗΤΑΙ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΙΔΑΣΚΑΛ.	ΜΑΘΗΤΑΙ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΙΔΑΣΚΑΛ.	ΜΑΘΗΤΑΙ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΙΔΑΣΚΑΛ.	ΜΑΘΗΤΑΙ
Τραπεζούντος....	2,453	2,481	71,233	754	1,202	37,195	47	62	2,017	3,254	3,745	110,445
Σεβαστείας.....	2,383	2,455	40,925	285	374	10,805	1,009	1,030	11,088	3,677	3,859	62,818
Κασταμονής.....	2,043	2,080	40,602	38	75	2,931	4	4	240	2,085	2,159	43,773
ΟΛΙΚΑ κατά Κοι- νότητάς... ..	6,879	7,017	152,760	1,077	1,651	50,931	1,060	1,096	13,345	9,016	9,763	217,036

ΣΗΜ. — Εξ των 152,760 μαθητών των Μουσουλμανικών Σχολείων 26,708 είναι Τούρκοι ή Οθωμανοί και Τάταροι, 101,010 είναι μη Τούρκοι Μουσουλμάνοι ή Μουσουλμανοφρονείς, 25,042 είναι Τουρκοφρόνοι, ή είναι Τουρκικά Σχολεία φοιτούντες, "Ελληνας, Αρμένιοι, "Οθωμανών και Τάταρων 65 είναι οντων μεγίστην επί μερῶ ἀναλογικῶ ὅρω 5,660. Ἄλλα και ἄγ. φεουδαίων των Τουρκοῶν ή ὄσον 9 μαθητῶν ἀνά 100 κατοίκους, καὶ τιν οἱ ἀναλογουῦντες τοῖς Τούρκοις ή "Οθωμανοῖς και Πατράσις μαθητῶν ἀνέλεθσαν επί ἀναλογικῶ ἀπέθανε 50,931 Ἑλληνων μαθητῶν, ἐν οἷς δὲν συμπεριλαμβανονται οἱ εἰς Καθολικῶ, εἰς Διαμαρτυρουμενα και εἰς Ξενα ἄλλα σχολεία φοιτούντες, καὶ πολλοὶ, Ἑλληνας μαθητῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ξενοφώντας*. Κύρου Ἀνάβασις.
Ὀμήρου. Ἰλιάς.
Στράβωνος. Γεωγραφικῶν τὰ περὶ Μικρῆς Ἀσίας (ἔκδοσις Π. Καρολίδου).
Ἰουστινιανοῦ. Νεαραὶ (ἔκδοσις Ortolan).
Ἀγαθίου. Ἱστορικά.
Προκοπίου. Ἱστορία.
Ἄννης Κομνηνῆς. Ἀλεξιάς.
Ἀρριανοῦ. Περιπλοῦς Εὐξείνου Πόντου.
Βησσαρίωνος. Ἐγκώμιον εἰς Τραπεζοῦντα (ἔκδοσις Σπ. Λάμπρου ἐν «Νέφ
Ἑλληνομημονι»).
Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν.
Π. Καρολίδου. Σημειώσεις τινὲς περὶ τῆς Μικρασιατικῆς Ἀσίας Ὀμοφυλίας.
 > Τὰ Κόμανα καὶ τὰ ἐρείπια αὐτῶν.
 > Τὰ Καππαδοκικά.
 > Βυζαντιακὴ Ἱστορία.
 > Γλωσσάριον συγκριτικὸν Ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων.
 > Περὶ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Συ-
 ρίας καὶ Παλαιστίνης.
Μ. Χαμυδοπούλου. Γεωγραφία τῆς Μικρῆς Ἀσίας.
Ἰ. Κάλφογλου. Οἱ Ἕλληνες ἐν Καυκάσῳ.
Σ. Ἰωαννίδου. Ἱστορία τῆς Τραπεζοῦντος.
Σ. Ἀντωνοπούλου. Μικρὰ Ἀσία.
Τρ. Εὐαγγελίδου. Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.
Κ. Παπαμιχαλοπούλου. Περιήγησις εἰς τὸν Πόντον.
Α. Παπαδοπούλου. Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος.
Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνος.
Π. Τριανταφυλλίδου. Οἱ Φυγάδες.
Κ. Ν. Σάθα. Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰερεμίου Β'.
Α. Μηλιαράκη. Ἱστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νιζαίας.
Ν. Ν. Σαριπλόου. Περὶ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν στοιχείων αὐτῆς ἐν γένει.
Ν. Γ. Πολίτου. Λαογραφικὰ Σύμμεικτα.
Σπ. Λάμπρου. Collection de Romans Grecs.
Ἰ. Σβορώνου. Πῶς ἐγεννήθη ὁ δικέφαλος ἀετός.
Ἰ. Πασπάτη. Περὶ Ἀτσιγγάνων.
É. Reclus. La Nouvelle Géographie Universelle (Asie Antérieure).
H. Mathieu. La Turquie et ses différents peuples.
R. Fitzner. Anatolien.
G. Schlumberger. L'épopée Byzantine.

γενεὶς ἔξοθωμανιζόμενοι (σ. 71).—Ὁ Πόντος ἀναλλοίωτος (σ. 71-72).—Ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς (σ. 72). Ἐθνικὴ Ὅμας ἀπαράθραυστος (σ. 73) Σελ. 70—73

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.—Μονοκέφαλος ἀετὸς (σ. 77).—Ἱστορικαὶ Σημειώσεις: Ὁ Πόντος παλαιόθεν (σ. 79-80).—Ἐθνικὴ Ἐποποιία (σ. 81).—Βασίλειον Νικαίας, Αὐτοκράτορες Τραπεζοῦντος, Δεσποτᾶτον Ἡπείρου (σ. 81-84).—Οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος Δαβίδ (σ. 84-85).—**Οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ ἀπὸ διεθνοῦς καταστάσεως:** Ἐπίσημοι Διεθνεῖς Πράξεις (σ. 86).—Χάτι-Σεριφ, Χάτι-Χουμαγιούν, Ἐπίσημος Δήλωσις, Συνθήκαι Παρισίων καὶ Βερολίνου, Συνταγματικαὶ διατάξεις (σ. 86-87).—Θανατικὴ ἐκτέλεσις (σ. 87).—Διακοίνωσις Φουαδ (σ. 87-88).—Προσέλευσις Χριστιανῶν εἰς Τραπεζοῦντα (σ. 88-89).—Τανζιματὶ καὶ Σταυριῶται (σ. 89-90).—Ἑλπίδες Κρυπτοχριστιανῶν (σ. 90-91).—Ἐκκλησιαστικὴ Διαιρέσις: Μητροπόλεις, Κοινότητες, Ἐκκλησίαι, Ἱερεῖς (σ. 92).—Κρυπτοχριστιανοὶ (σ. 93).—Μοναὶ Σταυροπηγιακαὶ καὶ ἄλλαι (σ. 93).—Ἀθάνατος παράδοσις (σ. 94).—**Ὁ Καύκασος, ἡ Κολχίς καὶ ἡ Περαιτία:** Ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις (σ. 95).—Ἑλληνίδες πόλεις ἀρχαιόταται (σ. 95-96).—Ναοὶ ἀρχαῖοι Ἑλληνικοὶ (σ. 96).—Προσπάθειαι Ἑλλήνων, Ἑλληνικὴ γλῶσσα (σ. 96-97).—Χριστιανισμὸς, διωγμοί, μάρτυρες (σ. 97).—Κολχίς, Ἀβασγία, Κεοκετία, Ἄλλανια (᾽Οσσετία), Ἰβηρία, Περαιτία (σ. 97-98).—Ἐκκλησιαστικὴ τάξις (σ. 98).—Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Ἐπισκοπαὶ (σ. 99-100).—Συμπάθειαι καὶ δεσμοὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας (σ. 100) » 95—100

ΠΙΝΑΚΕΣ.—Πίναξ ἀνακεφαλαιωτικὸς τῶν πληθυσμῶν κατὰ Βιλαέτια καὶ Φυλάς (σ. 103).—Πίναξ ἀνακεφαλαιωτικὸς τῆς Σχολικῆς Κινήσεως (σ. 105) » 103—105

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ » 107—108

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΡΗΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΦΑΝΕΙΣ

Ἐκλιπούσαι Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπαί, ἐν ταῖς περιοχαῖς τῶν ὁποίων οἱ Μουσουλμᾶνοι κάτοικοι εἰσὶ γηγενεῖς Ἕλληνες, ἐξισλαμισθέντες μὲν βιαίως, διατηρήσαντες δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν πρώτην αὐτῶν θρησκείαν ἢ πρεσβεύοντες ἀνάμικτόν τι Χριστιανομαμαθανικὸν θρησκευμα: Ἡ Γαργῶν, ἡ Κλανδιουπόλεως ἢ Βιθυνίου, ἡ Τίου ἢ Τισίου, ἡ Ἰουνουπόλεως, ἡ Δαδύβρων, ἡ Σωρῶν, ἡ Προουσιᾶδος, ἡ Κρατείας, ἡ Πομπηίουπόλεως, ἡ Ἀμάστοιδος ἢ Κρώμης ἐν τῷ Βιλαετίῳ Κασταμονῆς (Παφλαγονίας) ἢ Σεβαστείας, ἢ Σεβαστοπόλεως, ἢ Σατάλων, ἢ Πολεμωνίου, ἢ Βηρίσσης, ἢ Ἰβόρων, ἢ Ἀνδράπων, ἢ Λεοντοπόλεως, ἢ Ζήλιον, ἢ Κομάνων, ἢ Κισκισσοῦ, ἢ Ἀλύας, ἢ Εἰδνίκου, ἢ Ὑψηλοῦ ἢ Ὑψηλῶν (Ἐρυθλίων), ἢ Ἰεραπόλεως, ἢ Εὐχαϊτῶν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Σεβαστείας ἢ Κερασσύντας, ἢ Κομάνων, ἢ Σίδης ἢ Σίδης, ἢ Σεβαστοπόλεως, ἢ Ἡρακλειπόλεως, ἢ Φάσιδος ἢ Φαιοανῆς, ἢ Ριζαίου, ἢ Βιζάνων, ἢ Λαζίας, ἢ Ὀφειος κλπ. ἐν τῷ Βιλαετίῳ Τραπεζοῦντος

Αἱ περιοχαὶ ἢ μᾶλλον αἱ περιφέρειαι τῶν ἐν λόγῳ ἐκλιπουσῶν Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν ἀντιστοιχοῦσιν εἰς Διοικήσεις ἢ Ὑποδιοικήσεις (Σαντζάκια ἢ Καζάδες), ὧν τινες διετήρησαν παρεφθαρμένα τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα καὶ ἄλλαι ἀπέβαλον αὐτά. Ὁ ἀνθρωπολογικὸς σχηματισμὸς, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, αἱ παραδόσεις, τὰ πάντα βεβαιοῦσιν ὅτι οἱ ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις βιοῦντες Μουσουλμᾶνοι εἰσὶ γηγενεῖς Ἕλληνες Μουσουλμανοφανεῖς. Ἐν μακρῇ μελέτῃ ἡμῶν, μὴ ἐκδοθείσῃ, περιλαμβανούσῃ δὲ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καθορίζεται λεπτομερῶς ἡ δημογραφικὴ συγκρότησις καὶ μορφή κατὰ Διοικήσεις, Ὑποδιοικήσεις καὶ Δήμους.

Ὁ Χάρτης, πρόχειρον σχεδιάσμα, ἀπεικονίζει, μὴ περιλαμβανῶν χωρογραφικῆς, τοπωνυμικῆς ἢ δημογραφικῆς λεπτομερείας, τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σήμερον διεκδικητέου Πόντου, ὡς καὶ, κατὰ προσέγγισιν, τὰ παλαιότερον ἀναποσπᾶστος προσηρητῆμενα ἢ συναφῇ αὐτῷ τμήματα.

ΤΙΜΑΤΑ ΔΡΑΧΜΩΝ ΔΕΚΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000029485

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Ο Πόντος τῶν ἑσθίων βασιλευσίων Κωνσταντινουπόλεως.
 Σβαστικῶν καὶ γενικῶν.
 Ο Ἰσθμὸς ἐπὶ τῆς
 Ἀκρωτηρίου τῆς Ἰωνίου.
 Ὅλα βασιλευσίων (ὄμοια).
 Ὅλα κτηνοτροφικῶν ἐσθίων.
 + Ἐσθίων κτηνοτροφικῶν.
 Νεῖς.
 Ἐκμάθη 1: 2,000,000
 Ἐξῆς 1: 500,000
 Χαλκίδικα

APB
0756

APB
0704